

SAĞLIKLI KENTLER Hareketi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail BAŞARAN

ÖZGÜR
YAYINLARI

Sağlıklı Kentler Hareketi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail BAŞARAN

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozgurayinlari.com

✉ info@ozgurayinlari.com

Sağlıklı Kentler Hareketi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail BAŞARAN

Language: Turkish

Publication Date: 2024

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-975-447-866-2

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub415>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Başaran, İ. (2024). *Sağlıklı Kentler Hareketi*. Özgür Publications.

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub415>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozgurayinlari.com/>

Ön Söz

Kentler aynı insanlar gibi yaşayan, nefes alan, ihtiyaçları olan, ihtiyaçlara cevap veren, büyüyen, devamlılık gösteren karmaşık bir yapıya sahip canlı organizmadır. Sağlıklı kent her bakımda mükemmelliğe ulaşmış belli bir sağlık düzeyine ulaşmış kent değil, sağlıklı kent bilincine sahip ve bunu geliştirmek için çaba harcayan kenttir. Sağlıklı kent bir kentlerin ulaşacağı bir sonuç değil, aynı zamanda bir kentlerin bu günü ve geleceğini yöneten bir süreçtir. Sağlıklı kent, İstihdam sağlayıcı, sürdürülebilir bir şekilde doğal ve tarihi çevreyi koruyan, kentinin kimliği olan ve bu kimliğini koruyan kenttir. Aynı zamanda doğal afetlere karşı güvenli, yaşam kalitesi yüksek yerleşim yerlerinin var olduğu, eğitim, sağlık, kültür, altyapı ve eğlence dinlenme yerleri ile huzur ve esenliğin sağlandığı, hizmetleri güçlü, içinde ve çevresinde yaşayanlar arasında sosyal ilişkileri güçlendiren ve her türlü bireysel ve ortak yaşamı tehdit eden unsurlara karşı dirençli olarak planlı bir şekilde gelişen kenttir.

Sağlıklı kent kavramı birçok farklı disiplinleri içinde barındıran bir kavramdır. Sağlıklı kent kavramıyla ifade edilen, sağlığı amaç edinmiş ve daha sağlıklı, huzurlu, yaşanabilir kent olmak için, gerekli yapısal değişiklikleri ve süreci başlatmış ve çalışmalarını bu yönde kararlılıkla yürüten kenttir. Dünya Sağlık Örgütü bu doğrultuda, Avrupa Kentleri karar vericilerinin gündeminde ve kent sağlığının gelişim sürecinde en üst sıraya yerleşmesi amaçlanan uzun dönemli uluslararası bir gelişim projesi olarak “Sağlıklı Kentler Projesi”ni başlatmıştır.

Bu Projeye bağlı olarak Türkiye’de Sağlıklı Kentler Hareketi’nin uygulanabilirliği için gerek Belediye Kanunu gerekse Büyükşehir Belediye Kanunu uygun bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye’de Sağlıklı Kentler Projesi çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. Sağlıklı Kentler çalışmaları Türkiye’de iki koldan yürütülmektedir. Bir taraftan DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı’na üye belediyelerle, ikincisi T.C. Sağlıklı Kentler Birliği’nin yürütmüş olduğu

çalışmalarla devam etmektedir. Sağlıklı Kentler Birliği, “Sağlıklı Kentler” hareketinin Türkiye’de gelişebilmesi, benimsenmesi ve uygulanabilmesi amacıyla, 22 Aralık 2004 tarihindeki Resmi Gazete ile tüzel kişilik kazanmış bir mahalli idare birliğidir. SKB’nin çalışmaları olağan ve olağanüstü meclis toplantıları ve eğitim çalışmaları şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Kitap ana hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. Kitapta birinci bölümde sağlıklı kent kavramı incelenmekte olup kavramsal çerçeve ve ilkeler ele alınmıştır. Bu bölümde sağlıklı kent kavramının gelişimi, proje haline gelmesi ve bu süreçte yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bazı Avrupa kentlerinde bu bağlamda yapılan çalışmaların sağlıklı kent hareketine örnek olması açısından analiz edilmiştir. İkinci bölümde ülkemizde sağlıklı kentler hareketinin uygulanma aşamalarına yer verilmiştir. Bu bağlamda Sağlıklı Kentler Hareketinin başlaması ve bu hareketin resmi bir kurumsal yapı şeklinde devam etmesi ele alınmıştır. Kurumsallaşmış yapı haline gelen Sağlıklı Kentler Hareketi bir mahalli idareler birliği olarak Sağlıklı Kentler Birliği adı altında sayıları 139’u bulan üyeleri ile faaliyetlerine devam eden çalışmalarına yer verilmiştir.

Sözü edilen ideallere hizmet eden Sağlıklı Kent Hareketinin kentlerimizin ve yaşam alanlarımızın sürdürülebilir geleceği açısından önem arz etmektedir. Bu kitap çalışması kentlerimizi yüz yüze kaldığı potansiyel tehditlere karşı kentlerimizin dirençliliğini artıran ve gelişimi için sağlıklı kent planlamasını uygulayan Sağlıklı Kentler Hareketi doğrultusunda politikalar geliştirilip çalışmalar yapılmasını ve sağlıklı kentler konusunda farkındalığın artmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Öğretim Üyesi Dr. İsmail BAŞARAN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

İçindekiler

Ön Söz	iii
1 Sağlıklı Kent Planlaması Kavramsal Çerçeve ve İlkeleri	1
Sağlıklı Kent Kavramı ve Gelişimi	1
Sağlıklı Kent Kriterleri	48
Sağlıklı Kent Planlaması	77
2 Türkiye’de Sağlıklı Kentler Projesi ve Uygulanabilirliği	81
Sağlıklı Kentler Projesinin Uygulanabilirliği	82
Türkiye’de Sağlıklı Kent Çalışmaları ve Uygulamaları	92
SKB Üyesi Belediyelerin ve Proje Ofislerinin Sağlıklı Kent Uygulamaları	110
Sonuç	159
Kaynaklar	165

Sağlıklı Kent Planlaması Kavramsal Çerçeve ve İlkeleri

1.1.Sağlıklı Kent Kavramı ve Gelişimi

1.1.1.Sağlıklı Kent ve Kavramsal Gelişimi

1.1.1.1. Kent Kavramı

Kent kavramı, tarih boyunca farklı şekillerde yorumlanmış olmasına rağmen; kentsel yerleşim alanlarının genel adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayi devriminden sonra kent kavramının tanımında hızla gelişen kentlerin yapılarına bağlı değişime rastlamaktayız. Kenti kendi sınırları içinde yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışı uğraşların oluşturduğu, yönetim yapısı, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi birçok yönden kırsal alanlardan farklı olan yerler şeklinde tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte, bu alanda tek bir kent kavramına rastlamak mümkün değildir. Değişik bakış açılarına bağlı olarak farklı kent tanımları vardır. Önceki dönemlere bakılacak olursa, “cit ”, “polis”, “medine” ve “kent” kelimelerinin birbirine yakın anlamlarda kullanıldığı söylenebilir.

Kelimenin kullanıldığı zamandaki yerleşim birimleri, bazen bir devleti, küçük bir kenti veya belli bir uygarlık düzeyini ifade etmişlerdir. Nitekim bunlardan “cit ” küçük bir devletçığı (kent devleti) ifade ederken, “polis” sözcüğü daha çok bir savunma gerekliliğini açıklamak üzere kale anlamında kullanılmıştır. Buna karşılık, “medine” sözcüğü daha belirgin olarak kent sayılabilecek yörelerdeki yaşam biçimiyle bu yerleşim alanlarının dışındaki yaşam biçimini, hem iktisadi faaliyet hem de birlikte yaşamanın getirdiği

ilişkiler bakımından birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Bu bağlamda “medeni” kelimesi kentli ve “medeniyet” kelimesi de kentleşme ve kentleşme anlamlarında kullanılmıştır. Medine kelimesinin karşıtı, kentin karşıtı olarak nüfusun büyük kısmının tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, daha çok kapalı toplum özelliği gösteren yerleşim göçebe ve kırsal yaşamı ifade etmek için kullanılan “karye”dir. Dilimizde de “medeni” ve “bedevi” deyimleri, kentlerde yaşayan uygar ve kırsal alanda yaşayan göçebe anlamlarında gelişmiştir.¹ Kent kelimesi sürekli olarak medeniyet ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda medeniyetin kentleşmeyle oluştuğu ve kent ile birlikte geliştiğini söylemek, genel bir kanaat olarak karşımıza çıkmaktadır. Latince medeniyet anlamına gelen ‘civilization’ kent anlamına gelen ‘civitas’ sözcüğünden türemiştir. Bu özellik batı kültürlerinde değil aynı zamanda Arap kültüründe de medeniyet (uygarlık) anlamına gelmektedir.

Kent dışındaki kırsal yerleşim alanları; mesleki gruplaşma ve uzmanlaşmanın olmadığı, kişilerin örf, adet, değer ve normlara göre davranışlarını biçimlendirdiği, eğitim oranı kentlerde yaşayanlara oranla düşük olan yerleşme birimleridir. Bununla birlikte kentler, doğurganlık oranının kırsal kesime göre düşük olduğu, büyük bir çoğunlukla anne, baba çocuklardan oluşan küçük aile yapısının olduğu, eğitim, öğretim ve kültürel faaliyetlerin yaygın görüldüğü dinamik yerleşim birimleridir. Kentler, birlikte yaşayan insanların, ortak yaşamlarından doğan ve yaşam biçimleri ile şekillenen mekânlardır. Sadece bir mekân olmalarının ötesinde, tarihi, sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik vb. özellikleri de bünyesinde barındıran yerleşim yerleridir.

Kentler tarihsel olarak, oluşum ve dönüşümlerinin tarihi ve coğrafyasına bağlı olarak, askeri, dini, siyasi, ticari, sembolik ve kültürel bir dizi işlevden birkaçını birden yerine getirmişlerdir. Benzer şekilde, kentsel olanın ölçeği belirli toplumsal coğrafyaları ve tarihleri yansıtmıştır.² Kentler; sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri, hukuki niteliği ve nüfus bakımından kırsal alanlardan farklı, genellikle tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, üretim dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandı, toplumsal farklılaşma, mesleki uzmanlaşma ve hareketliliğin görüldüğü yerleşim yerleridir.

1.1.1.2. Kent ve Sağlık

Bu çalışmada geçen sağlık kelimesine Dünya Sağlık Örgütü tarafından açıklandığı şekli ile bir hastalık durumu şeklinde değil, bir insan sağlığı ve

1 Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Birleşik Matbaacılık, 6. Baskı, İzmir, 2008, S.6.

2 Neil Smith, “Yeni Küresellik, Yeni Şehirlik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma”, Çeviri: İlkun Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara, s.16.

yaşam kalitesi açılarından bakılmaktadır. Bunlar; sağlıklı bir yaşam tarzı, sosyal birlik, konut kalitesi, iş, ulaşılabilirlik, gıda, emniyet, hava kalitesi, su ve sağlık önlemleri, toprak ve katı atıklar, iklimin istikrarı konularını kapsamaktadır. Kentlerde sağlığı en fazla tehdit eden faktör tüm ülkelerde artan kent yoksulluğudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde alt sınıf diye adlandırabileceğimiz gruplarda sağlık koşulları oldukça kötüdür.³

Sağlık hizmetlerine erişebilme ve hizmetlerden yararlanma konusunda herkes ırk, dil, din, cinsiyet, yerleşim yeri ve sosyal durum gözetilmeden eşit şansa sahip olmalıdır. Sağlık hizmeti alması gereken herkes bu hizmeti yeterince almalıdır. Toplumdaki kişilerden bazıları sağlık yönünden daha fazla risk altındadır ve daha sık hastalanıp, sağlık hizmetlerine daha fazla gereksinim duyarlar. Kentler, sağlık koşullarını iyileştirmede ve sağlamada özel potansiyele sahiptir. Kişilerin bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre ile yaşam biçimleri, sağlığın başlıca belirleyicileridir. Yerel yönetimlerin hedefi; kentsel yaşamın tüm koşullarını gözeterek kamu sağlık politikalarını oluşturmaktır. Özellikle, sağlık koşullarındaki eşitsizlikleri belirleme ve azaltmada, özel sağlık gereksinimlerini ve engelli grupların isteklerini karşılamada, sektörler arası çalışmalarla daha sağlıklı yaşam çevreleri yaratmada, böylelikle daha sağlıklı ve kolay çözümler üretmede, politik bağlayıcılık ve taahhütler önemlidir. Hepsinin ötesinde; kişilerin kendi kendilerine ve birbirlerine yetebilmelerini sağlayacak; hastalık ya da kaza durumlarında bakımlarını üstlenebilecek sosyal şartların oluşturulması özellikle gerekmektedir.

Kent yapısının kalitesi insan sağlığı için bir temel niteliğindedir. Bugünün kentlerindeki problemler fakirlik, eşitsizlik, kirlilik, işsizlik, işe, mallara ve hizmetlere erişim zorlukları, toplumsal bağlılığın azlığı, konut ve diğer alanlardaki düşük kalite ile ilişkilidir. Dünya Sağlık Örgütü Şartında (1946) tanımlanmış olan sağlık kavramı, sağlık politikalarının sadece sağlıkla ilgili olan profesyonellerin alanına girdiği geleneksel inanişaya karşı çıkmaktadır. *“Sağlık sadece hastalığın olmaması durumu değildir; sağlık fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik halidir. Ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardı, ırk, din, politik inanç veya sosyal ve ekonomik koşullar arasında bir ayrım yapmaksızın her insanın temel haklarından biridir.”* Genel inanişın tam tersine sağlık birçok mesleğin ve temsilciliğin merkezi amaçlarından biri olmalıdır ve özellikle kent planlaması sağlıklı bir çevre yaratılması konusunda anahtar bir role sahiptir.⁴

3 Nurşen Özçelik Adak, **Sağlık Sosyolojisi, Kadın ve Kentleşme**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s.65.

4 www.skb.org.tr/pdf/planlama.pdf (14.07.2023).

Kentlerde yaşayan insanların sağlığı, yaşam ve çalışma koşullarından; fiziksel ve sosyo-ekonomik çevreden; bakım hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliğinden etkilenmektedir. Sağlık sadece sağlık sektörünün değil, tüm sektörlerin işidir ve herkes belirli bir role sahiptir. Özellikle yerel yönetimler, sağlığın geliştirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınmada önemli bir konumdadır. Çünkü yerel yönetimler sağlığı etkileyen temel faktörlerden (çevre, konut, sosyal hizmetler vb.) sorumludur. Ayrıca, kentte yaşayan çeşitli grupların sorunlarını en yakından bilen, bunlar için çözüm yollarına ihtiyaç duyan ve bunları uygulamaya koymak için uğraş veren de yerel yönetimlerdir. İçinde yaşadığımız kentler, sağlığımızı etkileyen ve geliştiren canlı bir organizmadır.

Kentin canlılığını ve gelişimini sürdürmesi için, ihtiyaçlarını belirlemek, bunları giderecek kaynaklar sağlamak, planlar yapmak kent sakinlerinin başlıca görevidir. Kent, yaşayan, nefes alan, büyüyen, sürekli değişen bir iç dinamiğe sahip, karmaşık bir organizmadır. Yaşamını sürdürmesi için bir takım ihtiyaçları vardır. Sağlıklı olmak bunlardan birisidir. Kent yönetimi veya kentte yaşayanların kentteki sokak kirliliğinden, sağlıksız ortamlardan, çöplerin zamanında toplanmamasından, evsel atıkların ayrıştırılmadan düzensiz bir şekilde çöpe atılmasından, içme sularını yeterince hijyen olmadığından, alt yapı sorunlarından vb. şikayetleri sık sık dile getirmeleri ve bu konularda farklı ortamlarda kentte yaşayanların bir araya gelip ne yapabiliriz diye çözümler aramaya çalışması kentin sağlığına ilişkin ciddi sorunların olduğunu göstermektedir.⁵ Kent sağlığı uluslararası bir önem taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesi için, uluslararası alışverişin temel hedefi; her kentin geliştirilecek bir ağ içinde, yeni halk sağlığı çalışmalarıyla ilgili tecrübe ve bilgilerini değiş tokuş edebilmelerini; ortak davranış geliştirebilmelerini; sağlıkla ilgili ve özel politik girişimlerini yasallaştırabilmelerini sağlamaktır. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin; Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa Yerel Çevre ve Sağlık Şartı'na (European Charter for Environment and Health at the Local Level) bağlı olarak geliştirdiği "Herkes İçin Sağlık" stratejisine dayalı "Sağlıklı Kentler" projesi gibi uluslararası çevre-sağlık hareketlerine katılımı teşvik edilmektedir.

1.1.1.3. Sağlıklı Kent Kavramı

1984 yılında Dünya Sağlık Örgütü^{6*} tarafından açıklandığı şekliyle sağlık; "Bireyin veya grubun, bir yandan beklentileri ve güvenlik ihtiyaçlarını

5 E.Didem Evcı, "Şehir Sağlığında Halk Sağlığı Yaklaşımı", [http://med.adu.edu.tr/ad/halksagligi/topic.asp?_lvl=2&_idx=12&_m=13-\(08.08.2020\)](http://med.adu.edu.tr/ad/halksagligi/topic.asp?_lvl=2&_idx=12&_m=13-(08.08.2020)).

6 World Health Organization (WHO): Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kısaltılmış şekliyle kullanılacaktır.

gerçekleştirme; diğer yandan ise çevreyi değiştirme ve onun üstesinden gelme kabiliyetinin derecesidir. Sağlık, bununla birlikte, yaşamak için bir araç değil günlük yaşamın kaynağı olarak görülür; bu fiziksel kapasitelerin yanı sıra sosyal ve kişisel kaynakların vurgulandığı pozitif bir kavramdır.⁷⁷

İnsanların yaşam kalitesi, sağlıklı olmaları, toplum sağlığı ve bireyin ihtiyaçlarını karşılama niteliklerine sahip bir çevreyle olan etkileşiminin dışı vuruşunun bir göstergesidir. Bu dışı vuruş, bireyin yaşam kalitesinin gittikçe artan seviyede onu huzurlu ve mutlu yapması ve bunun sağlıklı kentsel yaşama ait ihtiyaçlar hiyerarşisindeki tatmini ile yakından ilgilidir. Bireyin yaşam kalitesi, huzur ve mutluluğu kentsel huzur ve yaşam kalitesinden bağımsız olmayıp sürekli bir etkileşim içersindedir. Kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesinde sağlıklı kent olmanın büyük bir rolü vardır. Sağlıklı bir kentin oluşturulmasında kent yaşamıyla ilgili tüm unsurların/paydaşların (merkezi ve yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve kentlilerin) sıkı ve devamlı bir işbirliğinin uygulanması bir zorunluluktur. Kentlerin geleceği konusunda en büyük sorumluluk sadece kent yöneticilerine ait olmayacak kadar büyük ve karmaşık bir durumdadır.

Sağlık, kent yaşantımızın tümünü de içine alacak şekilde, insan varlığını etkileyen her şeyle ilgilidir. Bu durum, sağlık konusunda çalışanların kent planlamasında uzman olmalarını gerektirmemektedir. Fakat sağlık çalışanları kent planlama alanında ister istemez birlikte çalışılması gereken kimseler haline getirirken; onlara sosyal refah, eğitim, iş, ticaret, mimari, ekonomi, vs. alanlardaki uzmanlarla birlikte çalışmak onlardan bir şeyler öğrenmek sorumluluğunu yükler. Kent yaşamının iyileştirilmesi konusunda birçok mesleğin ilgisi vardır; bunlardan her birinin büyük idealleri olmakla beraber bilgileri ve uzmanlıkları sınırlıdır. Genellikle kabul edilebilir ve uygulanabilir yaklaşımlara ulaşabilmek için, farklı disiplinlerin kentle ilgili ilgilendiği konulara katılmak ve bilgi ve deneyimlerini birleştirmek, sağlıklı bir kente ulaştırmayı kolaylaştıracaktır. Kentlerin dinamizmi ve karmaşıklığı, ekolojik sistemlerin kolay kolay anlaşılamayan hareketli denge şartları bakımından sorumlu ve akla uygun bir planlamayı gerektirir.⁸

“Sağlıklı Kent” her toplumun kültürüne, geleneklerine, değerlerine göre farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır. Ekonomistlere göre sağlıklı kent, “kentteki önemli değerleri yenilemek ve yeni mekânlar yaratmak”, kent plancılara göre, “kentlin ulaşımında, konut alanlarında, yeşil alanlarında yeni,

7 WHO Regional Office For Europe, 1990; 11.-(15.07.2023).

8 E. James Lieberman ve Jeonard J. Duhl, “Şehirselleşen Çevrede Beden ve Ruh Sağlığı”, **Modern Şehir ve İnsan Sağlığı**, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 1969, s.42.

iyi fiziksel karakterler yaratmaktır.” Sosyologlara göre, “sosyal bütünleşmeyi oluşturmak ve geliştirmek”, eğitimcilere göre, “toplumun gelişmesine olanak sağlamaktır.” Epidemolojistlere* göre, “sağlık seviyesini yükseltmek”, sağlık koruma plancılarına göre, “hastanelere ve sağlık servislerine yüksek seviyeli ulaşılabilirliği sağlamak”, sokaktaki herhangi bir insana göre ise, “yaşama imkânının sağlanması, ailesinin korunması, arkadaşları ile görüşebilmesi, yeme-içme ihtiyacını sağlayabilmesi, güvenli ve özgür bir biçimde yaşama eylemlerini gerçekleştirme”dir.

Bu açıklamaların ışığında sağlıklı kent kavramı sosyoloji, kent coğrafyası, kent planlaması, çevrebilim, ekonomi, politika gibi birçok farklı disiplinleri içinde barındıran bir kavramdır. Kısaca yaşanabilir bir kent kavramının anlattığı tüm öğeleri içerir. “Sağlıklı Kent” kavramı, her ülke, her kent, her kültür hatta aynı kent de yaşayan insanlar tarafından bile farklı anlamlar ifade eder. “Sağlıklı Kent” kavramı içerisinde gelişmeleri, değişkenleri, ilişkileri, sektörleri, geleneksel öğeleri barındıran zor bir veridir. Bu verinin anlaşılmasında, değiştirilmesindeki en önemli faktörler ise politika ve yönetim biçimidir.

Sorumluluklar sağlığın belirleyicilerini doğrudan etkileyen alanlarda giderek artan bir biçimde merkezden başka yerlere dağıtılmaktadır ve kentler bu yüzden sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için giderek kilit oyuncular haline gelmektedirler. 1992 yılındaki Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı’ndan beri, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yaklaşımların teşvik edilmesi güçlü bir biçimde vurgulanmaktadır. Bu fikirler, Yerel Gündem 21 inisiyatifleri ve Avrupa ve uluslararası düzeyde yerel otoriteleri bir araya getiren bir dizi sürdürülebilir kalkınma ağı ile büyük ölçüde desteklenmektedir. Yerel Gündem 21 ve genel anlamda sürdürülebilir kalkınma gündem maddesinin bir zayıflığı; güçlendirilebilir bir gelecek için temel teşkil eden daha geniş toplumsal ve sağlıkla ilgili meseleleri kucaklayamamış olmasıdır. Bunun yanında, sağlık orta düzeyde politika üretim sürecinde ekonomik ve sosyal kalkınma için bir anahtar kaynak olarak geniş bir alanda tanınmamıştır. En çok, sağlık üzerinde oluşan olumsuz etkilerin çevresel etki değerlendirmesi gibi mekanizmalar sayesinde azaltılmasına yönelik çaba sarf edilmekte fakat sağlığın teşvikine yönelik fırsatlar dikkate alınmamaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı, kent çapında sağlık kalkınma planlarını destekleyerek sağlıkla ilgili ve toplumsal meselelerin sağlık sektörü dışındaki sektörlerin gündemine taşınması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Söz konusu kent sağlığı kalkınma planları bazı kentler

için sağlığa yönelik bütünlüklü planlamanın geliştirilmesi için ilk adımı temsil etmiştir. Bu planlar sağlığın yerel gündemlere taşınması ve sektörler arasında işbirliğinin artırılmasına yardımcı olmuşsa da pek çok yerel plan hala sağlık sektörü ve sosyal sektörler tarafından kontrol edilmektedir. Yerel çıkar sahipleri ve gurupları (politikacılar, yöneticiler, sivil toplum kuruluşları, sağlık sektörü ve toplum temsilcileri gibi) arasında sağlıkla ve her bir sektörün olumlu sağlık sonuçları üretmek konusunda taşıdığı sorumlulukla ilgili ortak bir anlayışın yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Sağlıklı kent yaklaşımı geniş kapsamlı bir sağlık modeline dayandığı için, toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel meseleleri ve bunların bireylerin, toplulukların ve nüfusların yaşamlarını nasıl etkilediğini dikkate almaktadır.¹⁰

1.1.1.4. Sağlıklı Kent Kavramının Tarihsel Gelişimi

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi (WHO/EURO) “Sağlıklı Kentler Projesi”ni yerel düzeyde Herkes İçin Sağlık^{11*} (HİS) uygulamasını denemek amacıyla bir araç olarak başlatmıştır. 1986 yılında HİS ilkesine dayanan yeni halk sağlığı yaklaşımlarının uygulamada başarılı olacağını kanıtlamak amacıyla 11 kent seçilmiştir. 1991 yılında Sağlıklı Kentler Projesi’nin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kentlerin sağlık sorunlarının çözümüne yönelik bir yaklaşım olabileceği görüşü hâkim olmuştur. Bunu sağlamak için sağlığı herkesin işi haline getirmek amaçlanmıştır. 1992 yılının başlarında Ulusal Sağlıklı Kentler Ağı yaklaşık 375 kent ve beldeden oluşan bir sayıya ulaşmıştır. Aynı yıl Avrupa’da 200 kent, dünyada 500 kent “Sağlıklı Kentler Ağı”na dahil edilmiştir. 1977 yılında başlayan Dünya Sağlık Toplantıları ile ilk girişim olarak sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde ulusal hükümetlerin rolüne dikkat çekilmiştir.¹² 1984 yılında HİS’le ilgili 38 hedef belirlemiştir ki bunların altısı özellikle önemlidir:

1. Ülkeler içinde ve arasında sağlık eşitsizlikleri azaltılmalıdır.
2. Kişilerin fiziksel, zihinsel ve sosyal bakımlardan tam bir iyilik haline ulaşmalarında sağlığı geliştirme uygulamaları ve koruyucu önlemlerin önemi vurgulanmalıdır.
3. Değişik sektörler, kişilerin sağlığın ön koşullarına ulaşmalarına ve çevresel -tehlikelerden korunmalarına yönelik olarak işbirliği yapmalıdır.

10 <https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2010/07/sed1.pdf> 06.01.2024

11 Herkes İçin Sağlık kavramı metinlerde HİS şeklinde gösterilecektir

12 Coşkun Can Aktan ve Kadir Işık, “21 Yüzyılda Herkes İçin Sağlık: 21 Hedef”, <http://www.canaktan.org/ekonomi/saglik-degisim-caginda/pdf-aktan/herkes-icin.pdf>-(17.10.2023).

4. Toplum katılımının “herkes için sağlık” hedefine varılmasında şart olduğu anlaşılmalıdır.

5. Sağlık sistemi, temel sağlık hizmetlerini, kişilerin yaşadığı ve çalıştığı yerlerde ulaşılabilir kılmalıdır.

6. Ulusal sınırları aşan sağlık sorunlarına yönelik olarak uluslararası işbirliği sağlanmalıdır.

Sağlıklı Kentler Projesi’ni uzun vadeli hedefi Avrupa kentlerinde yaşayan insanların sağlıklarının geliştirilmesidir. Proje Dünya Sağlık Örgütü’nün “2000’li Yıllarda HİS” ilkelerini uygulamaktadır. Bu ilkeler Ottawa Sağlığı Geliştirme Şartı ve Lokal (kent) Seviyede Çevre ve Sağlık Avrupa Şartı’nda vurgulanan ilkelerdir. Temel amaç, kentlerin HİS ilkesini yerel olarak uygulamaktır. Bu durumda kente özgü bir plan geliştirilmesi, yeni örgütsel ve tanımsal yapıların sağlanması zorunlu olmaktadır. Ottawa şartının en önemli katkısı sağlığı geliştirme kavramının kapsamını genişleterek “kişilerin sağlıklarının kontrol altına alma ve iyileştirmelerini sağlama yöntemi” olarak tanımlamasıdır. Belirlenen çerçeve beş öğeyi kapsamaktadır:

1. Sağlıklı toplum politikasını teşvik etmek,
2. Destekleyici çevre oluşturmak,
3. Toplum katılımını güçlendirmek,
4. Kişisel yetenekleri geliştirmek,
5. Sağlık hizmetlerini yeniden yönlendirmektir.

1988’de Adelaide Beyanıyla Sağlıklı Kentler Projesi’nin başlıca sonucu olan sağlıklı toplum politikasının ayrıntıları düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından 1992 yılında Rio de Janeiro’da “Çevre ve Gelişme” konulu bir konferans düzenlenmiştir. Dünya çevre hareketi açısından bir dönüm noktası niteliğini taşıyan bu konferansta, aralarında Gündem 21’in de bulunduğu beş uluslararası belge imzalanmıştır. Kısa süre içinde Birleşmiş Milletler Örgütü’nün en tanınmış belgelerinden biri durumuna gelen Gündem 21 sadece “sürdürülebilir kalkınma” kavramını ortaya koymakla kalmamış, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin önce Birleşmiş Milletler, ardından hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenmesini ‘ya da en azından dikkate alınmasını sağlamıştır.

Gündem 21, insanlığın bir dönüm noktasında bulunduğu saptamasını yaparak uluslararası ve ulusların kendi içindeki eşitsizliklere, giderek artan yoksulluk, açlık, hastalıklar ve eğitimsizliğe, ekosistemdeki kötüleşmeye dikkat çekerek gelinen noktada bir tercih yapmanın kaçınılmaz olduğunu

ifade etmektedir. Ekosistemi göz ardı eden politikalar sürdürüldüğü takdirde, ülke içi/ülkeler arası ekonomik uçurumlar belirginleşecek ya da ekosisteme duyarsız politikalar değiştirilecektir. Gündem 21'in temel ilkesi; sürekli ve dengeli gelişmenin yanı sıra çevrenin korunmasıdır. Önemli olan, sivil toplum örgütlerinin bu ilkelerinin yaşama geçirilmesi noktasındaki baskıları sonucunda yerel düzeyde istenen hedeflere ulaşılmasıdır. Bireyler sürdürülebilir kalkınmanın merkezini oluşturmaktadır. Bu nedenle Gündem 21, sürdürülebilir kalkınmada insan sağlığını temel öge olarak görmektedir.

Konferans, Yerel Gündem 21 Faaliyet Planlarında yerel yönetimler ortak uygulayıcılar olarak tanımlamıştır. Yerel yönetimler, bireylere en yakın ve seçimle göreve gelen kuruluşlar olduğundan; bireyler kendilerini doğrudan ilgilendiren pek çok konunun düzenlenmesi ve sorunların çözümlenmesini yerel yönetimlerden beklemektedirler. Çevrenin korunması, toplumsal ve ekonomik sorunların çözümlenmesinde temel araç olarak kabul edilen Gündem 21'in sonuca ulaşabilmesi için her bireyin yerel yönetimler aracılığıyla sürece katkı ve katılımında bulunması arzu edilmektedir. Gündem 21, 21.yüzyılda çevre ve kalkınmayı etkileyen tüm alanlarda hükümetlerin ve tüm bağımsız sektörlerin üstlenmesi gereken görevleri tanımlayan, hükümetler tarafından kabul edilmiş en geniş kapsamlı eylem planıdır.¹³

Sağlıklı Kentler Projesinin oluşum sürecine en önemli katkılardan birini de Dünya Sağlık Örgütü'nün 1978 yılında Alma Ata'da düzenlediği "Temel Sağlık Hizmetleri" konulu uluslararası konferans oluşturmaktadır. Konferans sonrasında, özetle dünyadaki tüm insanların sağlıklarını korumak ve daha iyi bir duruma getirmek için tüm hükümetlerin, tüm sağlık ve kalkınmada görevli olanların ve dünya toplumlarının en kısa sürede gerekli çalışmaları yapmalarının gerekliliğini vurgulayan "Alma Ata Bildirisi" yayınlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, Alma Ata Bildirisi doğrultusunda ortaya çıkan HİS hedeflerinin, sağlık alanındaki değişme ve gelişmeler bağlamında ve 21. yüzyıla hazırlıklı girmek amacıyla yenilenmesi girişimini 1995 yılında başlatmıştır. 1998 yılında Kopenhag'da düzenlenen Dünya Sağlık Örgütü 48. Avrupa Bölge Komite Toplantısı'nda HİS, "Sağlık 21" başlığı altında, "21.Yüzyılda 21 Hedef" sloganıyla resmen kabul edilmiştir.

Gündem 21 ve HİS programları birbirlerini tamamlayan nitelikte programlardır. Her ikisi de uluslararası nitelikte olup ülkeler tarafından ulusal, bölgesel ya da yerel düzeylerde uygulanmaktadır. Her iki programın temelinde de bugün ve gelecekte insan sağlığı yer almaktadır.

13 [https://umraniye.bel.tr/images/kentkonseyi/YG21 El Kitabi.pdf](https://umraniye.bel.tr/images/kentkonseyi/YG21_El_Kitabi.pdf) (06.01.07.2024).

Her iki program için de geçerli olan ana temalar;

- Hakkaniyet,
- Sürdürülebilirlik,
- Halkın katılımı,
- Sektörler arası işbirliği, olarak belirlenebilir.

21 Hedef içerisinde yer alan Hedef 13 “Sağlıklı Çevreler” hedefidir. Hedef 13’te “Bölgedeki insanlar, evde, okulda, işyerleri ve yerel toplulukta, sağlıklı bir fiziksel ve sosyal çevrede yaşamak için daha fazla olanağa sahip olmalıdır” denmektedir. Ayrıca “Kentlerin, kentsel alanların ve toplulukların en az % 50’si sağlıklı kentler ya da sağlıklı topluluklar ağının aktif üyeleri olmalıdırlar.” ifadesi yer almaktadır. Bu hedefe ulaşılmasında Dünya Sağlık Örgütü “Sağlıklı Kentler Projesi” anahtardır. Halen dünyada birçok kentte gelişen sağlıklı kentler hareketi; eşitsizlikleri azaltmayı ve yoksullukla mücadele etmeyi, kent sağlık gelişim planlaması yapmayı, adaleti, iyi yönetim ve her kesimi kucaklayıcı kentler yaratmayı, ulusal, kıtasal ve küresel stratejiler belirlemeyi ve dayanışmayı amaçlamaktadır.

1.1.2. Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlıklı Kentler Projesi

1.1.2.1. Dünya Sağlık Örgütü

1945 yılında ABD’nin San Francisco kentinde toplanan Birleşmiş Milletler Konferansı, bu dönemde bütün halkların sağlığının, dünyada barış ve güvenliğin sağlanması açısından temel önem arz ettiğini kabul ederek Çin ve Brezilya’lı delegelerin bir “Uluslararası Sağlık Örgütü” kurulması amacıyla toplantı düzenlenmesi oybirliğiyle kabul edilmiştir. 19-22 Temmuz 1946 tarihlerinde New York’da düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansı’nda BM’ye üye 51 ülkenin temsilcisi ile FAO, ILO, UNESCO, OIHP (Merkezi Paris’te bulunan Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu), PAHO, Kızıllaç, Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu ve Rockefeller Vakfı Temsilcileri Dünya Sağlık Örgütü Anayasasını oluşturmuşlardır.

DSÖ Anayasası 22 Temmuz 1946 tarihinde 61 ülkenin temsilcisi tarafından imzalanmıştır. DSÖ Anayasası en az 26 üye ülke tarafından resmen kabulü ile yürürlüğe girecektir. Bu süre içerisinde DSÖ işlevlerini yerine getirecek bir Ara Komisyon seçilmiştir. Bu Ara Komisyon iki yıl süreyle DSÖ’nün görevlerini yürütmüştür. Ara Komisyon tüm çalışmalarını tamamlamış ve 26 üye ülkenin onayı 7 Nisan 1948’de gerçekleşmiştir. DSÖ Anayasası’nın yürürlüğe girdiği 7 Nisan her yıl “Dünya Sağlık Günü” olarak kutlanmaya başlanmıştır. DSÖ’ye, Mayıs 2000 itibariyle 191 ülke

üyedir ve 2 ülke de ortak üye statüsündedir. DSÖ Anayasası kapsamında, DSÖ'nün temel görevi, insanların sağlığı için hükümetlerin sorumluluklarını gerçekleştirebilmeleri ve halkın aktif katılımını temin etmek için onları teşvik etmek ve desteklemektir. DSÖ'nün işlevleri, sağlık hizmetlerinin gelişimini ve ilerlemesini artırmak, halk sağlığını tehdit eden bütün sorunlar hakkında bilgi toplamak ve yaymak ve biyomedikal araştırma ve en son sağlık ilerlemelerinin uygulanmasını ilerletmektir.

Dünya Sağlık Örgütü, uluslararası sağlık meseleleri ve halk sağlığı için yönetim ve koordinasyon idaresi olarak hizmet veren, uzmanlaşmış kurumdur. DSÖ'nün temel işlevlerinden birisi insan sağlığı alanında tarafsız ve güvenilir bilgi ve tavsiyeler sunmaktır. Kurum bu sorumluluğunu yerine getirirken, ülkelere halk sağlığına yararı dokunacak politikalar oluşturma ve ülkelerin halk sağlığı ile ilgili en büyük sıkıntılarına çözümler üretme konusunda yardımcı olmaya çalışmaktadır.

1.1.2.2. Sağlıklı Kentler Projesi

Dünya nüfusunun yarısı kentlerde yaşayan 6 milyarın üzerinde insanıyla 21. yüzyılda yaşam savaşı vermektedir. Nüfusun büyük bir bölümünün kentlerde yaşamasının birçok avantaj ve dezavantajı da beraberinde getirdiği kabul edilmektedir. Bugün gündemde olan konu, kentlerin ve diğer insan yerleşimlerinin nasıl yönetileceği ve giderek kentleşen bir dünyada sağlıklı yaşam koşullarının nasıl yaratılacağıdır. 1995 yılında 2.6 milyar olan toplam kentli nüfus, 2015 yılında 4 milyara çıkacaktır. Mega kent olarak adlandırılan kentlerin (nüfusu 10 milyon üzerinde olan kentler) sayısı artmaktadır.

21. Yüzyıl Şehri: Berlin Küresel Konferansı'nın 4 Temmuz 2000 toplantısında kentlerin geleceğine ilişkin bazı ciddi olasılıklar öne çıkarılmaktadır. Bunlar arasında kentleşme konusundaki sayısal tespitler başta gelmektedir. Buna göre önümüzdeki yüz yılda, tarihte ilk kez 6 milyar nüfus kentlerde yaşayacak; bunu izleyen çeyrek yüz yılda ise kentlerde yaşayan insan sayısı dünya genelinde 5 milyarı ikiye katlayacak. 2025'te her beş kişiden üçü kentli olacaktır. Yine aynı dönemde "milyonluk kentler" ve "mega kentler" ortaya çıkacaktır. Çoğu kentler için bu gelişmeler kentleri tehdit eden büyük bir kâbusa dönüşecektir. Bunun anlamı ise açıktır: Kent nüfusunun artışı gelişmiş ülkelerin yanı sıra geri kalmış ülkelerde de belirgin bir artış gösterecektir. Bunun sonucu olarak bugün Afrika, Latin Amerika ve Hindistan'ın bazı bölgelerinde olduğu gibi açlık, işsizlik, evsizlik devasa kent sorunları olarak ortaya çıkacaktır.¹⁴

14 İsmail Doğan, "Korumacılığın Geleneksel Kent Kültüründen Çıkarması Gereken Dersler", *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.35. S.1-2, Ankara 2002, s.21.

DSÖ 2000 yılında olduğu gibi 21.yüzyılda da sağlık konusunda hiçbir ülkenin kendine yeter olmayacağını ve sağlığın geliştirilmesinde uluslararası dayanışmanın zorunlu olacağını vurgulamaktadır. Tüm üye ülkeleri yaşam tarzı, çevre ve sağlık hizmetlerini bir denge içinde ele alan bir anlayışla HİS kavram ve prensipleri çerçevesinde politika geliştirme ve uygulamaya geçmeye çağırılmaktadır. DSÖ bu doğrultuda, Avrupa Kentleri karar vericilerinin gündeminde ve kent sağlığının gelişim sürecinde en üst sıraya yerleşmesi amaçlanan uzun dönemli uluslararası bir gelişim projesi olarak “Sağlıklı Kentler Projesini başlatmıştır. DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi uzun süreli uluslararası gelişme projesi olup, Avrupa’daki karar vericilerin, sağlık konusunu gündemlerinin birinci maddesi olarak almalarını, yerel stratejilerin Gündem 21 çerçevesinde ve HİS Hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir faaliyetler şeklinde nitelendirmelerini hedeflemektedir.

Sağlıklı Kentler projesi sadece medikal anlamda sağlık seviyesinin yükseltilmesi, daha fazla sağlık merkezi daha fazla hastane değil; eğitim, planlama, ulaşım, altyapı, sanayi vb. bütün sektörleri içine alan bir kalkınma projesidir. İlk bakışta sağlıklı kent deyince yerel yönetimlerin işi değilmiş gibi görülebilir. Sağlıklı Kentler projesinde, tam yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olan çalışmalarını kapsadığı, yerel yönetimlerin kentin sağlığından da sorumlu olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Projesi, uzun süreli uluslararası bir gelişme projesidir. Amacı; Gündem 21 çerçevesinde ve HİS hedefleri doğrultusunda oluşturulmuş stratejiler ile kentte yaşayan ve çalışan insanların fiziksel ve sosyal ortamlarını iyileştirici faaliyetlerde bulunmak üzere yerel düzeyde karar vericileri ve ilgili kuruluşları harekete geçirmek, sağlık konusunu karar vericilerin gündeminin birinci maddesi haline getirmektir. Başka bir deyişle Sağlıklı Kentler Projesi karar vericilerin sağlık konusunda bir gündem oluşturmasını ve bölgesel düzeyde halk sağlığı için güçlü bir lobi kurulmasını amaçlayan uzun vadeli bir projedir.

Sağlıklı Kentler Projesi; sağlıkta ve sağlık hizmetlerine ulaşmada eşitsizliği azaltmak, yerel düzeyde sağlıklı toplum politikasını geliştirmek, sağlığı destekleyen fiziksel ve sosyal çevreyi oluşturmak, sağlık için toplum hareketini güçlendirmek yeni gelişmelere uyum gösteren bir toplum oluşumunu sağlamak herkes için sağlık stratejisi ve sağlık gelişimi prensipleri ile uyumlu sağlık hizmetleri kurmak amaçlarına yöneliktir. Uluslararası dayanışma; kişisel, gruplar halinde, kurumsal ve organizasyon olarak ortak bir ana fikir ve kavram etrafında birleşmeyi beraberinde getirmektedir. Böylece; bilgi ve tecrübe alışverişi kolaylaşmakta ve yüz yüze görüşme imkânı doğmaktadır. HİS hedefleri doğrultusunda oluşturulan, karar vericiler, uzmanlar, sağlık profesyonellerinin yer aldığı ağlar sürdürülen uluslararası işbirliğinin en iyi

örnekleridir. Sağlıklı Kentler Projesi, sağlık hedeflerinin, sağlık politikalarının oluşturulması, bunların izlenmesi, uygulamalarının değerlendirilmesinde ve her üye ülkede planlı bir mücadele verilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu amaca uygun olarak sağlıklı bir kent oluşturmada sektörler arası işbirliğinin önemi büyüktür.

Yönetimdeki aktörler ve özel sektördeki aktörler arasında çeşitli işbirlikleri ve resmi ortaklıklar oluşturulabilir. Bu ortaklıklar iki tarafa da, sektör arasındaki bölüşümde herkesin kendi tarafında kalacak olanın bir başına onun işine yaramayacağı kaynakları, ortaklaşa kullanmasına olanak sağlar.¹⁵ Sağlıklı Kent Projesi'nin hayata geçirilmesinde en önemli teknik ve öncü görev; kentte yaşayan insanlara, yerel yönetimlere, sivil toplum örgütlerine, resmi/gayri resmi kuruluşlara, medyaya, yerel halk sağlığı çalışanlarına, halk sağlığı uzmanlarına, üniversitelere yüklenmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Sağlıklı Şehirler Projesi, Avrupa ölçeğinde sağlığı karar vericilerin gündeminde ön sıralara yerleştirmeyi, ve 21.yy'da ve Yerel Gündem 21'de herkes için Sağlık stratejisinin prensipleri ve hedefleri doğrultusunda sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için kapsamlı yerel stratejiler geliştirmeyi amaçlayan uzun dönemli bir uluslararası gelişim inisiyatifidir. Eninde sonunda Sağlıklı Şehirler yaklaşımı, şehirde yaşayan ve çalışan insanların fiziksel, zihinsel, sosyal ve çevresel gönenclerini arttırmaya çabalamaktadır.

Sağlıklı Kentler Projesinin 1-6. aşamaları tamamlanmış olup ve 7. Aşaması (2019-2024) devam etmektedir. Her beş yıllık dönem, kendini bu işe çok iyi adanmış proje şehirlerinin networkleri tarafından uygulanan spesifik hedef ve sonuçlara odaklanmıştır. Bu şehirler, resmi bir başvuru sürecini takip ederek DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı'na DSÖ tarafından atanmışlardır. Her beş yılda, her aşamanın başlangıcında yeni bir network kurulmuş ve eskisi lağvedilmiştir.

1. Faz (1987-1992), DSÖ proje şehirleri ağı içerisinde 35 şehri kapsamıştır. Değişim rolü üstlenecek üyelerin yeni yapılar yaratmak ve şehir içerisinde sağlık için çalışmanın yeni yollarını araştırmak hedeflenmiştir.

2. Faz (1993-1997), daha önce 1. Fazda herhangi bir ağa katılmamış 13 şehir de dahil olmak üzere 39 şehri kapsamıştır. Bu faz, sağlıklı toplum politikası ve kapsamlı şehir sağlık planlaması konusunda odaklanmakla beraber yeni faaliyet alanlarını da kapsamıştır. Haziran 2000'deki Atina Konferansı ile 2.Faz tamamlanmış ve 3.Faz başlamıştır.

15 Murat Akçakaya, "Yönetimsiz Yönetişim mi? Kamu Yönetimini Yeniden Düşünmek", *Türk İdare Dergisi*, S.452, Ankara 2006, s.96.

3. Faz (1998-2002) 50 şehri kapsamıştır. Sağlık gelişimi için bütünleşmiş planlamaya odaklanmış ve hedef olarak eşitlik, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal gelişme belirlenmiştir. Şehirlerden sistematik olarak izleme ve değerlendirme çalışmaları talep edilmiştir. Geçen yılların ardından Sağlıklı Şehirler, geniş bir uzmanlık yapısı kurmuştur. DSÖ ile katılımcı şehirler ve ulusal ağlar, sektörler arası işbirliği, toplumsal gelişim inisiyatifini baz alan ve korunmasız grupların ihtiyaçları, hayat tarzları ve çevresel sağlıklarına hitap eden geniş bir program ve ürün aralığı geliştirmiş ve uygulamıştır.

4. Faz 2003 – 2008 yılları arasını kapsamıştır. Üye ve aday sayısı 100'e yaklaşmıştır. 4. Faz'da Ana tema olarak Sağlık Etki Değerlendirmesi, Sağlıklı Yaşlanma, Sağlıklı Şehir Planlaması ve Fiziksel Aktivite ve Aktif Yaşam konularına odaklanılmıştır. Üye Şehirler bu konularda çalışmalar yapmak, projeler üretmek ve deneyimlerini paylaşmaktan sorumlu olmuşlardır.

5. Faz 2009-2013 yıllarını kapsamaktadır. Zagreb Sağlıklı Şehirler Bildirisi DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı V. Faz'ının ana konularını, hedef ve prensiplerini açıklamaktadır. V. Faz'ın genel konusu sağlık ve tüm yerel sağlık politikalarında sağlık alanında eşitliktir. Tüm politikalarda sağlık konusu kamu sağlığının sadece sağlık sektörünün bir ürünü olmadığı buna karşın sağlığın sağlık sektörü dışındaki sektörlerden büyük ölçüde etkilendiği düşüncesi üzerine temellenmiştir. Sağlık ve esenlik birçok toplumsal sektör için giderek artan bir şekilde ortak bir değer haline gelmektedir. Sağlam kanıtlar sağlık sektörü dışındaki sektörlerin eylemlerinin önemli hastalıklarla ilişkili risk faktörlerini ve sağlığın belirleyicilerini önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Tüm politikalarda sağlık konusu ulaşım, barınma ve kentsel gelişim, çevre, eğitim, tarım, maliye, vergi ve ekonomi gibi alanlardaki politikalarla ilişkilidir. Bunlara ek olarak, tüm politikalarda sağlık sadece kamu sağlığı veya ulusal seviyeler ile sınırlandırılmamıştır. Bu konu sağlık alanında yerelde elde edilebilecek sonuçlar ve belediyelerin kamu sağlığı konusundaki rolleri açısından çok büyük bir potansiyele sahiptir. Tüm politikalarda sağlık, sağlık ve esenlik ile ilgili konuları strateji ve planların merkezinde yer alan değerler olarak entegre edilmesi için toplumun tüm sektörlerini harekete geçirmeyi hedefleyen yatay bir yaklaşımdır. Sağlığın belirleyicileri, sağlık alanındaki eşitsizliklerin giderilmesi için verilen belirgin bir taahhüt olmadıkça tam anlamıyla ele alınmış olmayacaktır.

Ana tema 1 “Önemseyen ve Destekleyici Çevreler”: *Sağlıklı bir şehir her şeyin üzerinde tüm vatandaşlarını kapsayıcı, destekleyici, duyarlı ve vatandaşlarının farklı ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilen bir şehir olmalıdır.*

Önemli Konular

- **Tüm çocuklar için daha iyi sonuçlar:** Çocuk hizmetleri vermek, tüm genç vatandaşları desteklemek ve çocukların yaşamlarını sistematik olarak iyileştirmeyi amaçlamak. Çocukluğun ilk dönemlerine yatırım yapmak sağlık alanındaki eşitsizlikleri azaltmanın en iyi yollarından birisidir.
- **Yaş dostu şehirler:** Yaşlı insanların sağlık ihtiyaçlarına cevap veren politikalar ve kapsamlı eylem planları oluşturmak ve bu çalışmalarda katılımcılık, güçlendirme, bağımsız yaşam, destekleyici ve güvenli fiziksel ve sosyal çevreler ve erişilebilir destek ve hizmetler konularına vurgu yapmak.
- **Göçmenler ve sosyal bütünleşme:** Sistematik olarak göçmenlerin sağlık ve sosyal ihtiyaçlarını gündeme taşımak ve entegrasyon, tolerans ve kültürel anlayış konularını desteklemek.
- **Aktif vatandaşlık:** Toplumsal katılımcılık ve toplumun güçlendirilmesi için etkin bir altyapı oluşturmak ve gerçekleştirilecek eylemler için toplum geliştirme tekniklerini kullanmak ve sosyal ağ oluşturma imkanlarını geliştirmek.
- **Sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler:** Toplumun ve özellikle de dezavantajlı grupların sistematik ihtiyaç değerlendirmesine dayanan duyarlı, yüksek kaliteli ve herkesin erişebileceği sağlık ve sosyal hizmetlerin savunuculuğunu yapmak ve geliştirmek.
- **Sağlık bilinci:** Toplumun sağlık bilincini arttıracak programlar geliştirmek ve uygulamak. Sağlık bilinci insanların sağlıklarını geliştirmek veya sağlık seviyelerini korumak için gerekli kararları almalarına yardımcı olacak temel sağlık bilgilerini ve karmaşık sağlık sistemleri tarafından sağlanan hizmetleri alma, işleme ve anlama kapasitesi anlamına gelmektedir.

Ana tema 2 “Sağlıklı Yaşam”: *Sağlıklı bir şehir sağlıklı yaşam tarzlarını destekleyen şart ve imkânları sağlar.*

Önemli Konular

- **Bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi:** Topluma dayalı entegre yaklaşımlar kullanarak ve risk faktörleri ile hastalıkların sosyal belirleyicilerini gündeme taşıyarak bulaşıcı olmayan ve kronik hastalıklarla mücadele etmek amacıyla oluşturulan yerel ortaklıkların güçlendirilmesi için verilen çabaları arttırmak.

- o **Yerel sağlık sistemleri:** Kalp hastalıkları, kanserler, solunum yolları hastalıkları ve alkol ile ilişkili hastalıkları önemek, kontrol altında tutmak ve yönetmek için halk sağlığı hizmetleri ve birinci basamak sağlık hizmetleri dahil olmak üzere yerel sağlık sistemlerinin kapasitesini arttırmak.
- o **Dumansız şehirler:** Kamusal alanlarda ve çalışma alanlarında tütün kullanımının engellenmesine yönelik politikalar oluşturmak ve uygulamak.
- o **Alkol ve uyuşturucu:** Alkol ve uyuşturucu kullanımının engellenmesi için sektörler arası eylem planları geliştirmek.
- o **Aktif yaşam:** Aktif yaşam, fiziksel aktivite ve yaya ulaşımını şehir gelişim plan ve politikalarının ana konularından birisi haline getirmek.
- o **Sağlıklı gıda ve beslenme:** Sağlıklı gıdaya eşit erişim imkanlarını ve sağlıklı beslenme alışkanlıkları ile ilgili bilinci arttırmak.
- o **Şiddet ve yaralanmalar:** Kadın, çocuk ve yaşlılar ve trafik ve ev kazaları dahil olmak üzere şehir içerisinde şiddet ve yaralanmalar ile ilgili tüm konuları kapsayan plan ve politikalar oluşturmak
- o **Sağlıklı ortamlar:** insanların günlük yaşamları (örn. mahalleler, okullar çalışma alanları) ile ilişkili sağlıklı yaşam ve esenlik ile ilgili programları desteklemek.
- o **Esenlik ve mutluluk:** Esenlik ve mutluluğu destekleyen, stresi azaltan ve toplulukların dirençliliğini arttıran faktör ve koşulları ve bu konulardaki bilinci geliştirmek ve bu konularda araştırmalar yapmak.

Ana tema 3 “Sağlıklı Kentsel Çevre ve Tasarım”: *Sağlıklı bir şehir; tüm vatandaşlar tarafından erişilebilir olan ve sağlığı, rekreasyon ve esenliği, güvenliği, sosyal etkileşimi, kolay erişilebilirliği, özsaygıyı, kültürel kimliği destekleyici fiziksel ve yapay bir çevre sunar.*

Önemli Konular:

- **Sağlıklı şehir planlaması:** şehir planlaması süreçlerine, program ve projelerine sağlık konusunu entegre etmek ve bu amaca ulaşabilmek için yeterli kapasite, politik ve kurumsal taahhütleri sağlamak. Master planlarına, ulaşımında erişilebilirliğe ve mahalle planlamasına özel önem vermek.

- **Barınma ve dönüşüm:** planlama ve tasarım yoluyla entegre ulaşım sistemlerine, herkes için daha iyi barınma koşullarına, sağlığı geliştirici dönüşüm planlarına, fiziksel aktivite ve rekreasyon amaçlı yeşil ve açık alanlara erişimi arttırmak.
- **Sağlıklı ulaşım.** Çok genç insanlar ve kısıtlı hareket imkanlarına sahip olan bireyler de dahil olmak üzere herkes için erişilebilirliği arttırmak ve araba kullanmadan istenilen yere ulaşmalarını kolaylaştırmak.
- **İklim değişikliği ve kamu sağlığı ile ilgili acil durumlar:** Şehirlerde iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkileriyle mücadele etmek ve global ekonomi, insanların serbest hareketi gibi konuların etkilerine, kamu sağlığı krizlerine hazır olmak ve anında müdahale edebilmek.
- **Güvenlik:** şehir ve mahallelerin tasarım ve planlarının sosyal etkileşime izin vermesini sağlamak, güvenlik hissini arttırmasına imkan vermek ve herkes için özellikle de çocuklar ve yaşlılar için hareket imkânını arttırmak.
- **Gürültü ve kirliliğe maruz kalma:** İnsanları özellikle de çocukları zehirli ve sağlığa zarar veren salınımlara (kapalı ve açık alan hava kirliliği, kamu ve çalışma alanlarında tütün dumanı ve gürültü de dahil olmak üzere) karşı koruyucu uygulamaları geliştirmek ve kullanmak.
- **Sağlıklı kent planlaması:** yürüme ve bisiklete binmeyi kolaylaştıran ve sosyal olarak destekleyici çevreler oluşturmak. Kentsel tasarımlarda şehirlerin çok yönlü ve birbirinden farklı kültürel varlıklarını güçlendirmek ve tüm vatandaşların güvenlik, erişilebilirlik, konfor ve aktif yaşam konusundaki beklentilerini karşılayabilecek kentsel tasarımlar hazırlamak.
- **Yaratıcılık ve yaşanabilirlik:** yaratıcılığı arttıran politika ve kültürel aktiviteleri geliştirmek, insan ve sosyal sermayeyi, sosyal uyumu ve sosyal değişimi destekleyerek toplumun gelişmesine katkıda bulunmak.

6. FAZ 2014-2018 yılları arasındaki çalışmaları kapsamaktadır.¹⁶

DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı kapsamı 6. Evresinde 93 şehir yer aldı. Bu proje kapsamında “Herkes için Sağlığın İyileştirilmesi”, “Sağlık Eşitsizliklerini Azaltmak”, “Sağlık için Liderlik” ve “Katılımcı Yönetişimi Geliştirmek” olarak 4 ana tema belirlendi. Bunlar;

---

16 <https://www.healthworldnews.net/dunya-saglik-orgutu-saglikli-sehirler-projesi-ve-asamala-ri-ile-turkiye-1987-2020/> (07.01.2024)

1. **Ana Tema** “Yaşam seyri yaklaşımı ve insanları güçlendirmek” Öncelikli konuları; Gençlik yılları, yaşlı insanlar, incine bilirlilik ve sağlık okur yazarlığı.
2. **Ana Tema** “Avrupa Bölgesi’ndeki en önemli halk sağlığı sorunları ile mücadele” Öncelikli konuları; Fiziksel aktivite, beslenme ve obezite, alkol, tütün ve akıl sağlığı.
3. **Ana Tema** “İnsan merkezli sağlık sistemleri ve kamu sağlığı kapasitesini güçlendirmek” Öncelikli konuları; Şehir hizmetlerinin sağlanmasının dönüşümü ve kamu sağlığı kapasitesinin canlandırılması ve güçlendirilmesi.
4. **Ana Tema** “Dirençli topluluklar ve destekleyici zeminler oluşturma” Öncelikli konuları; Toplum direnci; sağlıklı ortam, sağlıklı kentsel planlama ve tasarım, sağlıklı ulaşım, iklim değişikliği ve konut ve yenileme.

DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı’nın 6. Faz aşamasına, İzmir Büyükşehir Belediyesi Avrupa’dan seçilen 9 kentle birlikte ilk kabul edilenler arasında oldu.

DSÖ Uluslararası Sağlıklı Şehirler Ağı’nın 6.fazına **İzmir**’le birlikte Almanya’nın **Dresden**, Letonya’nın **Riga** ve **Jurmala**, Litvanya’nın **Klaipedia**, Rusya Federasyonu’nun **Cherepovets**, Norveç’in **Ostfold County**, Bulgaristan’ın **Dimitrovgrad** ve Polonya’nın **Lodz** kentleri girmeye hak kazandı.

İlk olarak İzmir’in kabul edildiği 6. Faz’a Türkiye’den Ankara Çankaya, Bursa Büyükşehir, Bursa Nilüfer ve Osmangazi, Burdur, Denizli, Eskişehir Tepebaşı, İstanbul Kadıköy, İzmir Büyükşehir, İzmir Balçova ve Karşıyaka, Kocaeli Gölcük, Trabzon Büyükşehir ve Yalova Belediyeleri de kabul edildiler.

Yunanistan’ın Atina kentinde, 22-25 Ekim 2014 tarihleri arasında “Uluslararası Sağlıklı Şehirler Konferansı 2014 – Sağlıklı Şehirler Hareketinin 25 yılı” konulu “21. Yüzyılda Kentsel Yaşam konulu DSÖ Sağlıklı Şehirler Konferansı” yapıldı. Konferans ile Avrupa ve Küresel Sağlıklı Şehirler hareketinin 25 yılı kutlandı: En başarılı ve kalıcı uluslararası halk sağlığı girişimlerinden biri olan bu projenin tartışıldığı Konferans, Avrupa ve Dünya’daki yüzlerce şehrin liderliğine ve yaratıcılığına dayanan Sağlıklı Şehirlerin ortak başarılarını kutlama ve değerlendirme fırsatı sundu.

Atina’da gerçekleşen Konferansa; DSÖ Avrupa Bölgesi’nin Sağlıklı Şehirler Ağı ile ilişkili temsilcileri; Avrupa Komisyonu, Birleşmiş Milletler, HABİTAT ve diğer uluslararası örgütlerin temsilcileri ile Ülkemizden;

Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Başkanlığı, Bursa, Trabzon Büyükşehir Belediyeleri; Yalova Belediyesi; Ürgüp, Gölcük, Gebze, Eskişehir Tepebaşı, İstanbul Kadıköy, İzmir Karşıyaka ile Bursa Nilüfer ve Osmangazi Belediyesi temsilcileri katıldılar.

Konferansın hedefleri: Yerel ve kentsel düzeyde sağlığı ve refahı artırmak için eylemin önemini göstermek; Yerel yönetimlerin kilit rolünü ve yerel liderlik ve yönetişimin sağlık üzerindeki etkilerini araştırmak; DSÖ 6 Bölge Ofisinin yürüttüğü Sağlıklı Şehirler ve Sağlıklı Topluluklar girişimlerinin yenilikçi iyi uygulamalarını paylaşmak ve şehirlerde sağlık ve kaliteli yaşamla ilgili vizyonları paylaşmak ve onlara olan bağlılığı güçlendirmektir.

İtalya'nın Milano kentinde 24-26 Mart 2015 tarihleri arasında, İtalya Sağlıklı Şehirler Ulusal Ağı yönetiminin düzenlediği "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ulusal Ağları Koordinatörleri" Toplantısı yapıldı. 15 ülkenin Sağlıklı Şehirler Ulusal Ağları temsil edilen toplantıya toplamda 19 yönetici katıldı.

İspanya, Birleşik Krallık, İsrail, Finlandiya, Letonya, İtalya, Almanya, Yunanistan, Baltık Bölgesi, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Danimarka, Fransa ve Türkiye Sağlıklı Şehirler Ulusal Ağı temsilcileri ve toplantıya telekonferans yöntemi ile katılan DSÖ Avrupa Bölge Ofisi Kent Sağlığı Merkezi Başkanı Agis Tsouros katıldılar.

Toplantıya katılan her ülkenin temsilcisi, ülkelerindeki çalışmalarını konusunda sunum yapıp benzerlikleri ve zıtlıkları ve DSÖ Sağlıklı Şehirler 6. Faz'ın odaklandığı alanları anlayarak karşılıklı görüş alış verişinde bulundular.

Finlandiya'nın Kuopio Kentinde, 24-26 Haziran 2015 tarihleri arasında "Sağlıklı Şehirler İçin Politik Seçenekler" konulu "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı ve Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağı Yıllık İş ve Teknik Konferansı" yapıldı.

Konferansa; DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağına katılan şehirlerden delegasyonlar, ulusal sağlıklı şehirler ağının delegasyonları, DSÖ bölgelerinin sağlık ağı ile ilişkili temsilcileri, Avrupa Komisyonu, Birleşmiş Milletler, HABITAT ve diğer uluslararası kuruluşların temsilcileri ile Ülkemizden; Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Başkanlığı Denizli Büyükşehir Belediyesi ile Yalova Belediyesi ile Kadıköy, Karşıyaka, Tepebaşı, Gölcük, Nilüfer ve Çankaya Belediyelerinden temsilciler katıldılar. Toplantıya 33 ülkeden 59 şehir ve 271 kişi katıldı.

Konferansın ana amacı; Kent ve sağlık sorunlarının nasıl çözülebileceği, modern halk sağlığı politikasının nasıl uygulanabileceği, toplumun ve kentlerin sürdürülebilir refah içerisinde olması gerektiği, sağlığın yerel politikalar tarafından desteklenmesinin önemi, sosyal eşitlik, sağlıklı

şehirler çalışmalarının daha aktif hale getirilmesi, sağlıklı şehirler için yeni mekanizmaların oluşturulması, farkındalığın artırılması ve sürdürülebilir gelişmişlik gibi konularda görüş birliğine varılması için çalışıldı.

Danimarka'nın Kopenhag kentinde 04-06 Nisan 2016 tarihleri arasında “DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı ve Ulusal Ağ Koordinatörleri” Toplantısı yapıldı. DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Ofisi çalışanları, DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı 6. Faz'a katılan şehirlerden koordinatörler, Ülkemizden: Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Başkanlığı, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Yalova Belediyesi, Ankara Çankaya, Kocaeli Gölçük ve İstanbul Kadıköy Belediyelerinden temsilciler katıldılar.

Dünya Sağlık Örgütü Yönetimi, Sağlıklı Şehirler Ofisinin Kopenhag'da bulunan yeni personeliyle tanıştırmak, DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı'nın Ulusal Ağ ve Şehir Koordinatörlerini Bölgesel Direktör ve Bölgesel Ofis personelleriyle bir araya gelmek, Bölgesel Ofisin Çalışmalarını genişletmek, Sağlıklı Şehirlerin gelecekteki geçiş sürecini kolaylaştırmak, güncel durumu ve gelişmeleri görüşmek, Ağı'nın geleceğine ve 6. Faz'ın uygulanmasına yön vermek ve Avrupa Bölge Ofisinin çalışma sinerjisini arttırmak gibi amaçlar nedeniyle bu toplantı üzerinde duruldu.

Hollanda'nın Utrecht kentinde, 13-14 Aralık 2016 tarihleri arasında “21. yüzyılda Avrupa şehirleri için çevre ve sağlık: fark yaratmak” konulu toplantı yapıldı. Şehir temsilcileri ve yerel otorite ağları, hükümetler arası örgütler ve ajanslar ile Üye Devletler, yaklaşmakta olan 6. Çevre ve Sağlık Bakanları Konferansı'nın ilanı için dikkate alınabilecek belirli eylemler, taahhütler ve girişimler üzerinde fikir birliği oluşturmak üzere bir araya geldiler.

Toplantının ana hedefleri; Avrupa şehirleri ve bölgelerindeki kilit çevre ve sağlık konularını gözden geçirmek; Avrupa şehirleri ve yerel yetkililer tarafından gerçekleştirilen yenilikçi politika ve eylemlere örnekler sergilemek; Avrupa Şehirleri ve yerel yönetimler, ulusal hükümetler ve ilgili uluslararası kuruluşlar arasında, 2017 yılında yapılacak olan 6. Çevre ve Sağlık Bakanları Konferansı Bildirgesinin müzakerecilerinin dikkate alması için olası mekanizmaları ve alanları belirlemektir.

2030 yılına kadar Avrupalıların% 80'inden fazlasının kentsel alanlarda yaşaması, nüfusun hızlı yaşlanması ve göçün artmasıyla kentsel çevre, sağlığı ve refahı çevresel tehditlerden korumak ve korumak için farklı politikaların entegre edilebileceği ve kullanılabilirliği yerdir.

Çek Cumhuriyeti'nin Prag kentinde, 18-20 Eylül 2017 tarihleri arasında “DSÖ Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağları Yıllık Toplantısı”

yapıldı. Toplantıya 30 ulusal ağın 15'ini temsil eden 33 kişi katıldı. Toplantıda toplam 1300 şehri ve 165 milyon insanı kapsayan Sağlıklı Şehirler Ağı'nın çalışmalarının bir sonraki aşaması için siyasi yönün şekillendirilmesi ve aynı zamanda ağın politikasının, süreçlerinin ve çerçevelerinin uygun hale getirilmesi üzerinde duruldu.

Tartışmalar, eşitsizlikleri azaltmak ve sağlığı iyileştirmek üzerine kurulu bir politik vizyona olan bağlılığın yenilenmesine yol açtı. Katılımcılar, ulusal ağların değişim ve zorlukların üstesinden gelmek için şehirleri nasıl destekleyebileceklerini belirlemek için çalıştılar. Grup, öncelikli alanlara odaklanarak geleceğe de baktı.

Danimarka'nın Kopenhag kentinde, 12-13 Şubat 2018 tarihleri arasında "Herkes için Daha Sağlıklı ve Daha Mutlu Şehirler" konulu "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Belediye Başkanları Zirvesi" yapıldı. Zirve, Avrupa Bölgesi ve haricinde siyasi liderleri bir araya getirdi. Toplantıya 43 Belediye Başkanı ve 85 siyasi temsilci katıldı.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesinin şehir ve kentsel yerleşimlerinin ve bölgelerin Belediye Başkanları ve politik liderleri olarak, 12-13 Şubat 2018 tarihlerinde Danimarka'nın Kopenhag şehrinde düzenlenen toplantı sonrası "Kopenhag Belediye Başkanları Mutabakatı" sağlandı. Bu Mutabakat ile Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile tamamen uyumludur ve Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler hareketinin çalışmalarına 2030 yılına kadar rehberlik edecektir.

İrlanda'nın Belfast kentinde, 1-4 Ekim 2018 tarihleri arasında, "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı ve Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağları Ağı Yıllık Çalışma ve Teknik Konferansı, Dünyayı Değiştirmek İçin Şehirleri Değiştirmek" sloganıyla yapıldı. Konferansa DSÖ Avrupa Bölgesi üye ülkelerin; Büyükşehir, şehir ve kentsel alanların belediye başkanları ve siyasi liderleri katıldı. 4 Ekim 2018 tarihinde "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı 7. Fazındaki Politik Beyanlar ve Taahhütleri" içeren Bildirge yayımlandı.

Belfast'taki Konferansa; 60 ülkeden 500 kişinin üzerinde katılım oldu. Ülkemiz adına konferansa Sağlıklı Kentler Birliği ile birlikte Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Çankaya Belediyesi temsilcileri katıldılar. Belfast Konferansı'nda önümüzdeki 5 yıl boyunca, 7. Faz boyunca görev alacak 4 kişinin belirleneceği Dünya Sağlık Örgütü Danışma Kurulu Üyeliği seçimi yapıldı. 27 ülke delegasyonun oy kullandığı seçimlerde en fazla ikinci oyu Sağlıklı Kentler Birliği Müdürü Murat Ar olarak seçildi. Bu görevi daha önce önceki Birlik Müdürü Bursa Büyükşehir Belediyesinden Nalan Fidan

2005-2010 yıllarında yapmıştı. Bu değerli görev, ülkemiz adına ikinci kez yapılacaktır.

Belfast bildirgesi ile; Günümüzün ortak ve birbirine bağlı küresel halk sağlığı ve esenlik sorunlarının çözümüne yönelik etkili ve verimli yaklaşımları belirlemek için yeni fırsat ve kanıtlara dayanan öncelikli eylemleri belirlemektedir. Özellikle belediye başkanlarını, politikacıları ve yerel yönetimlerin yetkililerini, sağlık ve refahı teşvik etmek ve sağlık eşitsizliklerini azaltmak için bütün devlet ve bütün toplum yaklaşımlarını kolaylaştırma konusunda liderliklerini artırmaya çağırılmaktadır. DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı'nın 7. Fazının (2019–2024) planlarını ve önceliklerini incelemekte, bölgesel ve ulusal hükümetler ile DSÖ'nün bu yaklaşımları nasıl destekleyip, faydalanabileceğini belirlemektedir.

Kazakistan'ın Alma Ata kentinde 23-24 Ekim 2018 tarihleri arasında, "DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Belediye Başkanları Zirvesi" yapıldı.

Zirve'ye katılan Belediye Başkanları ve diğer katılımcılar; Alma Ata'da, 12 Eylül 1978 tarihinde yapılan "Temel Sağlık Hizmetleri konulu Uluslararası Sağlık Konferansı" dan tam 40 yıl sonra, 24 Ekim 2018 tarihinde bir araya gelen Belediye Başkanları, karar vericiler ve diğer katılımcılar DSÖ Anayasası'nın sağlık tanımına, temel sağlığın değer ve ilkelerine olan bağlılığını tekrar teyit ettiler.

Ayrıca; 40 yıl önce kabul edilen Alma Ata Bildirgesi doğrultusunda liderlikleri sürdürmek;

Sosyal adalet ve sürdürülebilir kalkınmanın savunulması; Sağlıklı şehirler vizyonunu gerçekleştirmek; Temel Sağlık Hizmetleri, evrensel sağlık kapsamının ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak ve şehirler ön planda tutmak; Sağlıklı Şehirler: Alma-Ata'nın altın çocuğudur çünkü sağlıklı şehirler sayesinde Alma-Ata'nın mirası ve birinci basamak sağlık hizmeti devam ediyor; Sağlıklı şehirler: Yerelden küresel ve küreselden yerele devam ediyor; Acil eylem çağırısını destekliyoruz, çünkü birlikte daha sağlıklı, daha mutlu ve daha sürdürülebilir bir gelecek yaratabilmek için çalışılması kararlaştırıldı.

7. FAZ Çalışmaları 2019-2024 arasını kapsamakta olup, 7. Faz çalışmaları devam etmektedir.¹⁷

DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı'nın 7. Fazı, 30 yıllık hareket için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. 2016 yılında DSÖ Avrupa Bölgesi'nden belediye

17 [https://www.healthworldnews.net/dunya-saglik-orgutu-saglikli-schirler-projesi-ve-asamala-ri-ile-turkiye-1987-2020/\(07.01.2024\)](https://www.healthworldnews.net/dunya-saglik-orgutu-saglikli-schirler-projesi-ve-asamala-ri-ile-turkiye-1987-2020/(07.01.2024))

başkanları ve politikacıardan oluşan Politik Vizyon Grubu 18 ay süresince gerçekleştirdiği toplantılar ve yazışmalar dahil olmak üzere bölgesel çalışmaları gerçekleştirerek, 13 Şubat 2018 tarihinde, “Herkes için Daha Sağlıklı ve Daha Mutlu Şehirler” Kopenhag Belediye Başkanları Mutabakatı sağlandı. Sağlık ve refah için bir Avrupa politika çerçevesi Sağlık 2020, BM Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Gündemi ve DSÖ’nün 13.Genel Çalışma Programı (GPW13) 7. Faz’ın genel çerçevesini çizmektedir.

Danimarka’nın Kopenhag kentinde, **12-13 Şubat 2018** tarihleri arasında gerçekleştirilen, DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Belediye Başkanları Zirvesi’nde; Sağlık ve refahın kent kalkınmasını nasıl yönlendirebileceğini ve bunun nasıl adil ve sürdürülebilir olabileceğini tartıştı ve “**Kopenhag Belediye Başkanları Mutabakatı**” kabul edildi.

DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı 7. Faz için Hedefler, Gereksinimler ve Stratejik Yaklaşımlar belirlendi. Bu çerçevede üye kentler ve üye olacak kentler için de yol haritası belirlendi.

7. Faz 2019-2024 yıllarını kapsayacak olup bu 5 yıllık dönemde kentlerin BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde “6p” olarak tanımlanan “toplum, mekân, gezegen, barış, refah, katılım” başlıkları altında çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

Portekiz’in Lizbon kentinde, 29-31 Mayıs 2019 tarihleri arasında, “DSÖ Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağları Yıllık Toplantısı” yapıldı.

DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı, Ocak 2019’da 7. Faz (2019-2024) faaliyete girdi. Bu, DSÖ Avrupa Bölgesi’nde hareketin 31. yılı için yeni bir çalışma aşaması getiriyordu. 30 yıllık faaliyet süresi boyunca Ağ, sağlıklı şehirleri güçlendirmek için 100’den fazla belirlenmiş şehri ve yaklaşık 30 akredite ulusal ağı bir araya getirdi. Avrupa Bölgesi içindeki bu hareketin başarısı küresel düzeyde fark edildi ve Ağın bilgi, operasyon ve öğrenimini diğer DSÖ bölgelerindeki sağlıklı şehir hareketlerine katılan ortaklarla paylaşması yönünde bir çağrı ortaya kondu.

DSÖ Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağları Yıllık Toplantısı, ağlardan siyasi temsilcileri ve koordinatörleri, Bölge ülkelerinden Sağlık Bakanlıklarının temsilcilerini, DSÖ Ulusal Karşılıklarını ve ülkelerden Ulusal Teknik Odak Noktalarını, DSÖ teknik uzmanlarını ve diğer DSÖ bölgelerindeki sağlıklı şehirler hareketlerini bir araya getirerek bu hareketi kabul edilir bir harekete dönüştürdü.

Birleşik Krallık İskoçya’nın Glasgow kentinde, 10-11 Haziran 2019 tarihleri arasında, ilk “Uluslararası DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Mükemmeliyet Eğitimi Konferansı”, DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı ile

ortaklaşa olarak İskoçya Hükümeti Ulusal Sağlık Hizmetleri ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından gerçekleştirildi.

Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin başarılı bir şekilde uygulanması söz konusu proje için önemli bir unsurdur. Bu konferans, DSÖ 67. Avrupa Bölge toplantısı oturumunda 53 Avrupa Üye Devleti tarafından kabul edilen DSÖ “Sürdürülebilir Kalkınma için Sağlık 2020, Avrupa sağlık ve refah politikası” uygulama yolunu desteklemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı, Üye Devletlerin yerel düzeyde yol haritasının uygulanmasında, 7. Faz (2019-2024) “Vizyon” unu uygulanmasını destekleyerek, “Kopenhag Belediye Başkanları Mutabakatı çerçevesini kabul ederek çalışılacaktır.

Türkiye’de Sağlıklı Kentler Birliği başta olmak üzere, hem Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye Belediyelerimizin 7.Faz (2019-2024) dönemine katılanlar ve katılmak üzere dosyalarını hazırlayıp Ağa katılma çalışmaları devam etmektedir.

1.1.2.3. Uluslararası Belgelerde Sağlıklı Kentler

Uluslararası belgelerde sağlıklı kentler ile ilgili birçok anlaşmaya rastlamaktayız. Fakat yapılan anlaşmalar içersinde Atina Anlaşması, sağlıklı kentlerde söz eden ve yer alan ilkeleri ve ana başlıkları itibarıyla Avrupa Kentsel Şartı (1992) ilkeleri ile önerileriyle son derece örtüşen bir anlaşmadır.¹⁸ 1933’de Atina’da toplanan Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM)’nde temel şehircilik ilkelerinin belirlendiği Atina Anlaşması, 1941’de Alman işgali altında bulunan Paris’te yayınlanmıştır. Atina Anlaşması, kent planlamasını insan merkezli olarak ele almakla birlikte, sağlıklı kentsel çevreler yaratılması için önemli ipuçları sunmaktadır. Anlaşma ile kentsel çevreye evrensel bir düzen getirilmesi hedeflenmiştir. Anlaşma’da insan ve kentsel çevre, hümanist bir yaklaşımla ele alınmıştır. İnsanca yaşanabilir koşullarda barınma gereksinimi olarak ifade edilen konut hakkı, Atina Anlaşması ile ilk kez ortaya atılmıştır.¹⁹ DSÖ’de yaklaşık olarak kırk yıl kadar sonra geliştirilen çalışmalarda sağlıklı kentler konusu konferans ve deklarasyonlarda öne çıkarılmıştır.²⁰

18 Toprak, **Kent Yönetimi ve Politikası**, s.39.

19 Kivılcım Akkoyunlu Ertan, “Kentli Etiği-P”, **Yerel Siyaset Dergisi**, S.25, Ocak 2008, s.25.

20 <https://www.skb.gov.tr/dunya-saglik-orgutu-avrupa-saglikli-schirler-agi/> 06.01.2024

1.1.2.3.1. 1978 DSÖ Alma Ata Konferansı

1970'li yıllar, genel anlamda sağlık hizmetleri düzeyinin istenilen seviyeden düşük olduğu yıllar olarak hatırlanmaktadır. Özellikle 1973 yılından 1977 yılına kadar sağlık hizmetleri ve sağlık düzeyi arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşan yoğun tartışmalar söz konusudur. 1973 yılında, Dünya Sağlık Örgütü Yürütme Kurulu, sağlık hizmetlerindeki gelişmelerin gerek nitelik, gerekse nicelik bakımından toplumun gelişmesinin gerisinde kaldığı sonucuna varmıştır. Hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkeler için geçerli olan bu tespitin ardından, DSÖ, durumun iyileştirilmesi için bir dizi karar almıştır. Bunlardan ilki bir takım hedeflerin belirlenmesi olmuştur. Bu amaçla 1977 yılında toplanan DSÖ 30. Genel Kurulu'nda belirlenen HİS hedeflerini belirlemiştir. Bundan yaklaşık bir yıl sonra, 6-12 Eylül 1978 tarihleri arasında, Kazakistan'ın Alma-Ata kentinde, Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansın toplanma amacı, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve millet ya da grup farkı gözetilmeksizin bütün insanların hizmetten yararlanma düzeyinin yükseltilmesine dönük çözüm yollarının araştırılmasıydı.

Konferansın sonunda, 134 ülke ve 67 uluslararası örgüt temsilcisinin onay verdiği, uluslararası sağlık anlaşması niteliğindeki Alma-Ata Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirge, sağlık ve kalkınmada görevli olan tüm birimlerin yanı sıra tüm dünya toplumlarının, insanların sağlıklarının korunması ve daha iyi duruma getirilmesi konusunda üzerlerine düşen görevleri belirleyen bir öneriler paketidir. Alma-Ata Bildirgesi'nde sağlığın temel insan haklarından biri olduğu ve bunun seviyesinin yükseltilmesinin sağlık sektörü için olduğu kadar diğer birçok sosyal ve ekonomik sektörler için de önemli bir amaç olması gerektiği vurgulanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin arasında var olan sağlık hizmetlerindeki eşitsizliğin en yüksek derecesine ulaştığının kabulüyle, bunun tüm ülkelerin ortak sorunu olduğu noktasına dikkat çekilmiştir. Ekonomik ve sosyal kalkınmayı devam ettirmede ve dünya barışının korunmasında sağlığın rolü ortaya konarak, sağlık hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinin, toplumun ve bireyin hem hak, hem de görevi olduğu ifade edilmiştir.

Bildirge'de 2000 yılı sağlık düzeyi, bir hedef olarak belirlenmiş ve kalkınmanın bir parçası olarak bu hedefe ulaşmanın anahtarının da temel sağlık hizmeti olduğu vurgulanmıştır. Temel sağlık hizmetleri, Bildirge'nin VI. maddesinde "toplum içindeki faydaları, ailelere ve bireylere evrensel olarak sunulmuş ve pratik, bilimsel olarak uygun ve sosyal yönden yeterli metot ve teknoloji üzerine kurulmuş kilit sağlık hizmetleri" olarak tanımlanmış ve sonraki maddede de nitelikleri açıklanmıştır. Buna göre

geleneksel tıbbi bakım anlayışı ile temel sağlık hizmetleri arasındaki farklar açıklık kazanmıştır. Alma Ata Bildirgesi'nin yayınlanmasından bu yana ülkelerin sağlık düzeylerinde kayda değer iyileşmeler elde edilmiştir.

Hastalıkların yapısında, demografik profillerde, temel risklerin önlenmesinde ve sosyo-ekonomik koşullarda büyük değişiklikler olmuştur. Tüm hükümetler, temel sağlığı başlatmak ve yürütmek için gerekli ulusal politika, strateji ve çalışma planlarını yapmaya, bu amaç doğrultusunda iç ve dış kaynaklardan yeterince yararlanmaya çağrılmışlardır. İç kaynakların büyük bir kısmının silahlanma ve askeri anlaşmazlıklar uğruna harcandığına dikkati çeken bildirge, silahsızlanma ve yumuşamanın bu kaynakların barışçı maksatlarla kullanılmasına olanak sağlayacağını vurgulayarak, temel sağlığın en önemli kısmını oluşturan sosyal ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasının bu yolla mümkün olabileceğini ortaya koymuştur.

1.1.2.3.2. Sağlığa Uygun Kentler Milan Deklarasyonu

DSÖ Sağlıklı Kentler grubundaki belediye başkanları ve üst düzey politik temsilciler 5 ve 6 Nisan 1990'da Milan kentinde toplandılar. Toplantı sonunda sağlıklı kentlerin ilkelerini aşağıdaki biçimiyle bildirdiler.

1. Sağlığın geliştirilmesinde kentlerin rolü sağlık:

Sağlık fiziksel kapasite kadar sosyal ve bireysel kaynaklara da ağırlık veren olumlu bir kavramdır. Sağlık her günkü yaşantılarında insanlar tarafından yaratılır ve yaşanır. Sağlıklı toplum politikalarını ve kentte yaşayan herkesin sağlığını geliştiren ve sürdüren çevreyi yaratacak ve politika olarak destekleyip geliştireceklerine söz verdiler.

Tüm siyasi kararlarda sağlık: Kentler Dünya Sağlık Örgütü'nün "herkes için sağlık" hareketinin anahtar ortağıdır. "HİS politikasına" ve bunun hedeflerinin kentlerinde ulaşılmasına politik destek sözü verdiler. Bu mümkün olduğunda karar vermede merkezîyetçiliğin ortadan kalkması ve yerel kaynaklar yaratılması dahil toplum katılımını gerektirir.

Sürdürülebilirlik: Sağlık doğal ve yapay çevrenin kalitesinin yanı sıra Dünya'nın doğal kaynaklarının sürdürülmesine bağlıdır. Kentsel kalkınmanın çevresel olarak sürdürülebilir olmasını sağlayarak hemşehrilerinin sağlığının ve çevrelerinin kalitesinin korunmasını politik olarak destekleyeceğimize söz vermişlerdir. Özellikle trafiğin çevre ve sağlık üzerine olumsuz etkilerinin ve bu etkilerin hesaba katıldığı kapsamlı kent planlarının gerekliliğinin farkında olduklarını tekrarlamışlardır.

Hakkaniyet: İnsan sağlığına zarar veren etkiler sadece yoksulluktan değil diğer sosyal ve eğitimsel olumsuzluklardan kaynaklanır. Kentlerdeki sağlık

açısından hakkaniyeti geliştiren ve eşitsizlikleri azaltan programları politik olarak destekleyeceklerini, içinde bulunduğumuz kent eğitim sistemlerinin sağlığın yaratılması ve geliştirilmesine yaşamsal katkı yapacağını farkında olduklarını belirtmişlerdir.

Sektörler arası işbirliği ve sorumluluk: Sağlık, esas olarak toplumların fiziksel ve sosyal çevre üzerindeki birleşik etkilerinin varlığı ya da yokluğunun bir sonucudur. Tıbbi bakım sistemlerindeki iyileşmeler sağlığın gelişiminde kısıtlı rol oynamaktadır. Sağlığın genel belirleyicileri üzerinde sektörler arası eylemleri güçlendirmeye ve belediye meclisleri ve diğer kent yetkilileri ile birlikte bütün kentsel planlama kararları, politikaları ve programlarının önemli bir bölümü olarak sağlık ve çevresel etki değerlendirmesi yöntemlerini araştırmaya yönelik politik destek sağlayacaklarına söz vermişlerdir.

2. Uluslararası boyutlar: Barış sağlık için zorunlu ön şarttır. Bu bağlamda, Avrupa'daki yeni açılımları olumlu gelişmeler olarak karşıladıklarını ve Avrupa ve Dünyada kentlerin ülke içinde ve ülkeler arasında anlayış köprüsü oluşturulmasında temel rol oynadığına inandıklarını tekrarlamışlardır. Üyesi oldukları uluslararası ağlar ve organizasyonlarla DSÖ'nün sağlıklı kentler projesine politik destek vereceklerine, ulusal ve uluslararası boyutta halk sağlığı ile ilgili yeni girişimleri teşvik edeceklerine söz vermişlerdir.

Sağlıklı kentler için eylem: Bu vesileyle DSÖ Sağlıklı Kentler Projesiyle ilgili kesin kararlılıklarını ve bu projenin gerektirdiği hazırlıkları kentlerinde gerçekleştirerek projenin etkili yürümesini sağlayacak aşğıdaki ilkeleri kabul etmişlerdir.

Sağlıklı kamu politikaları geliştirmek için etkili sektörler arası mekanizmalar oluşturmak,

Önemli sağlık sorunlarını belirleyen, geniş kapsamlı önerileri ve bunlara yönelik olarak kapsamlı ve kent çapında sektörler arası stratejileri kapsayan bir kent sağlık planı oluşturulmak,

Gerekli personele sahip sağlıklı kent örgütü kurmak,

Sağlıkla ilgili alınan kararların etkileri için toplumsal sorumluluk mekanizmalarını oluşturmak,

Sağlığı etkileyen tüm karar ve hareketlerde etkili toplum katılımını garanti etmek,

Kentlerin ve hemşhchirilerin sağlıklarını geliştireceklerine, kent meclisi ve kentteki diğer katılımcı unsurlarla DSÖ'nün aşğıdaki politik girişimlerine katkı yapabilecek yolları araştırabileceklerine söz vermişlerdir.

Sağlık ve Çevre Avrupa Şartı,
Sigara veya Sağlık Avrupa Eylem Planı,
DSÖ Hava Kalitesi Rehberi,

DSÖ AIDS'lilerin tedavisi ve AIDS'den Korunması Politikalarında;

Ek kaynaklara ihtiyaç olmasının bu kaynakların projenin gelişimini ve büyümesine destekleyen kentler için sağlanması gerektiğini düşüncesine dayanarak DSÖ'den aşağıdaki konularda talepte bulunmuşlardır.

Avrupa Bölgesinde, kent sağlığı uygulamalarında özellikle problemleri büyük ve kaynakları kısıtlı olanlara ağırlık verecek biçimde Avrupa kentlerine para ve kaynak sağlamak için ilgili diğer taraflarla birlikte hareket ederek önderlik etmesini,

Sağlıklı kentler projesine Avrupa Sağlık Fonu gibi ekonomik destek sağlama yollarını araştırmasını,

Sağlıklı Kentler hareketini destekleyecek Sağlıklı Kentler Enstitüleri kurulması yollarını araştırmasını ve kolaylaştırmasını,

Avrupa Sağlıklı Kentler Birliği kurulmasını kolaylaştırmasını,

Sağlıklı Kentler projesi gelişmekte olan ülkeler kentlerini kapsayacak şekilde genişletmesini istemişlerdir.

Bu isteklerine karşılık, proje kaynaklarının geliştirilmesi çabasında DSÖ'ye politik destek sağlayacaklarını, kentlerinde programın uygulanması ile ilgili gelişmeleri raporlandırarak 1992 Kopenhag Sağlıklı Kentler Sempozyumu'nda gerçekleştirilecek Belediye Başkanları toplantısında sunmayı üstlenmişlerdir.

Milan Bildirgesi genel olarak değerlendirildiğinde;

Sağlık ve sağlığın sürdürülmesinin büyük sosyal yatırımlar olduğunun farkında olduklarını,

Sağlığın geliştirilmesi ile ilgili Sağlığın Geliştirilmesi Ottawa şartında tanımlandığı biçimde Sağlığın Geliştirilmesi kavram ve ilkelerine bağlılığımızı yinelediklerini, Yaşamları boyunca karşılaştıkları tüm ekolojik sorunlara çözüm oluşturacak DSÖ sağlıklı kentler projesini destekleyeceklerini belirtmişler, Tüm Avrupa ve ötesindeki kentleri sağlıklı kentler hareketine katılmaya ve güçlü bir halk sağlığı işbirliği yaratmaya yönelik kararlarına katılmaya öncelikle davet etmişlerdir.

1.1.2.3.3. Avrupa Bölgesi Atina Sağlıklı Kentler Deklarasyonu

Avrupa Sağlıklı Kentler Hareketinin ilk on yılını kutlama amacıyla 23 Haziran 1998'de Atina'da bir araya gelen Avrupa kentleri belediye başkanları ve üst düzey politikacılar, hemşehrilerinin, kadınların, çocukların ve erkeklerin sağlığını hakkaniyet, sürdürülebilirlik, sektörler arası işbirliği ve dayanışma temel ilkelerinin rehberliğinde iyileştireceklerine dair deklarasyonu yayınladılar. Bu ilkeler sağlıklı kentler için sağlık ve sürdürülebilir kalkınmada anahtar ilkeler kabul edilmiştir. Atina Sağlıklı Kentler Konferansı'nda, on yıllık Avrupa'nın Sağlıklı Kentler eylemine dikkati çekerken, Avrupalı belediyelerini temsil eden katılımcıların 21. yüzyılda da amaçlanan HİS ve sürdürülebilir kalkınma çalışmalarına devam etme konusundaki taahhütler vurgulanmıştır.

HİS politikaları ışığında Avrupa kentlerinde yaşayanların sağlığını geliştirmeye yönelik olarak belirlenecek hedeflerin gerçekleşmesinde kent yönetimleri hayati rol oynamaktadır. Toplantıda kentlerin belediye başkanları ve üst düzey politik temsilcileri Dünya Sağlık Örgütü temsilcileriyle birlikte, 3. Aşamının eşliğinde; yeni yüzyıla girerken hemşehrilerine rehber olmak üzere Atina'da bir araya gelmişlerdir. Bildirgede yerel eylemlerin ulusal ya da alt ulusal bir sağlık projesi ya da programının temel bileşeni olduğuna inanç vurgulanmıştır. Bu düzeyde sağlık için sektörler arası işbirliği ve sektörler arasında sağlık konusunda ortaklıkları oluşturmanın daha kolay olduğu bu amaçla toplum katılım ve etkinliği daha uygulanabilir olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca: Kentler Avrupa bölgesinde sağlığı ve yaşam kalitesini arttırmak konusunda çok büyük bir potansiyele sahip olduğu,

Kadın, çocuk ve erkekler, hemşehri olarak birlikte hareket ettiklerinde, yenileşme ve değişim için dinamik bir güç oluşturdukları,

Kent yönetimlerinin temsilcileri olarak sürdürülebilir sağlık ve kalkınma politikalarını uygulamak üzere demokratik temsil yetkisini, eşsiz teknik kapasitemizle birleştirerek önderlik etme gerekliliğini, Rio Zirvesi'nde (Gündem 21), Uluslararası Nüfus ve Gelişim Konferansı'nda ve Beijing Zirvesi'nde belirtilen yerel ve küresel politikalar üzerinde anlaşılan bölgesel düzeydeki tavsiyeleri yürürlüğe koyma konusunda taahhütlerini sürdüreceklerini, Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Yaşlılar Yılı gibi girişimlerine de yerel katılımı sağlayacaklarına söz vermişlerdir.

Sağlık ve sürdürülebilir kalkınma konusunda; Belediye başkanları ve üst düzey politik temsilciler olarak kette yaşayan, kadınların, çocukların ve erkeklerin sağlığını hakkaniyet, sürdürülebilirlik, sektörlerarası işbirliği ve dayanışma

temel ilkelerinin rehberliğinde iyileştireceğimize söz vermişlerdir. Toplantıda bu amaçla aşağıdaki ilkeler çerçevesinde bazı kararlar alınmıştır.

Hakkaniyet: Kentler arası ve kent içinde, cinsler ve etnik gruplar arasındaki sağlık eşitsizlikleri sadece insan saygınlığına yönelik bir hakaret değil, sosyal dengeye yönelik bir tehlike ve ekonomik performansı yavaşlatan bir etmendir. Kentlerdeki ve kentlerimiz arasındaki sağlık uçurumunu azaltacağımıza, sağlığı herkes için ulaşılabilir kılacaklarına ve riskli toplulukların sağlığını önemli oranda iyileştireceklerine söz vermişlerdir.

Sürdürülebilirlik: Kalabalık kentler ve kentsel bölgeler çevresel, ekonomik, sosyal ve sağlık hedeflerini birleştiren önemli politikaların yürürlüğe konulması açısından hayati ortamlar oluştururlar. Avrupa HİS politikasına ve Avrupa Belde ve kentlerinin sürdürülebilirliğe yönelik şartlarına “Aalborg charter” uyarak, sağlık ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini desteklemişlerdir. Politik çerçeveler karşılıklı olarak birbirini, HİS ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini bir araya getirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma; eğitim sağlama, alt yapıyı geliştirme, iş hayatını destekleme, kadın ve erkekler için eşit iş olanakları yaratma, sağlıklı ve güvenli çevre sağlama gibi politikaları birleştirir. Küresel ve yerel düzeyde farklı popülasyonları koruyacaklarını, Zayıf olanı korumaya yönelik duyarlı gelişme yaklaşımıyla çevreye yönelik ekolojik politikalar uygulayacaklarını, Cins ve ırk eşitliğini geliştirip ve tüm hemşerilerinin yaşama kalitesini yükselteceklerini belirtmişlerdir.

Sektörlerarası işbirliği: Birçok sektör birimi bir arada çalışır ve birbirinden öğrenirse sağlık daha etkin olarak gelişir. Sağlık herkesin işidir. Erkek, kadın, çocuk ve azınlıkların özgül gereksinimleri dahil olmak üzere, kentlerin geleceğindeki herkesin sağlık potansiyelini açığa çıkarmak için politik destek vereceklerine söz vermişlerdir.

Belediye yönetiminin her bölümü sağlık gündeminin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Aynı zamanda tüm politikaların sağlığa etkisini sistematik bir şekilde değerlendirerek tüm mahalli programların sağlık değerini en yüksek değere çıkarmayı da taahhüt etmişlerdir.

Dayanışma: Eşitsizliği azaltmak, Avrupa’da bağları kuvvetlendirmek ve dünyanın diğer bölgeleriyle ilişkileri geliştirmek için daha güçlü bir kolektif çalışma gerekmektedir. HİS küresel bir istektir ve bizler dünya barışına katkı yapmak üzere Sağlıklı Kentler hareketini küresel bir hareket haline getirmek üzere rollerini oynamaya kararlı oldukları vurgulanmıştır

Kentler ve bölgeler arasında uluslararası dayanışma, karşılıklı destek; kaynak, bilgi, haber ve dayanışma paylaşımı konusunda siyasi kararlılıklarını sürdürme konusunda söz vermişlerdir.

Sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için kent liderliği konusunda;

DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi üçüncü aşaması kentlerde planlama ve çalışma konusunda 10 yıllık deneyimden öğrenilmek için önemli bir fırsat olduğu,

Kentsel çevrede sağlığın sosyal ve ekonomik koşullar ve bunların yanı sıra cins, yaş ve etnik özelliklerden nasıl etkilendiğini anladıklarını,

Özellikle, sağlığın asla sadece bir politik tarafın ya da mesleki disiplinin ilgi alanı olamayacağını,

Sağlığın kentlerin ana akış planlarının ve temel değerlerinin hayati bir ögesi olduğunu,

Elde ettikleri bilgileri yirmi birinci yüzyılda sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için yerel stratejiler uygulayacaklarını,

Sağlıkla ilgili bu özgül eylemler için kentleri değiştirmek ve birbirine bağlamak amacıyla; liderlik ve yetkilendirme, birlikte çalışma ve değişim alt yapıları, sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için bütüncü planlama ve aynı zamanda kuracakları işbirliği ağlarıyla ön koşullar yaratacaklarını,

Sağlığı kentlerden kırsal alanlara, mezralara, illere, bölgelere ve diğer tüm ulusal alt yerleşim birimlerine taşıyabilmek için yardımcı olmaya söz vermişlerdir.

Liderlik ve yetkilendirme: Kentlerin gelişimi için hakkaniyet, sağlık ve sürdürülebilir kalkınmayı bakış açılarının merkezi olarak almaya söz vermişlerdir. Kadınlar ve azınlık grupları için liderlik fırsatı yaratma gereksinimine özellikle ağırlık vererek, “HİS ” ve Gündem 21’i birlikte ele almaya ve bunlarla ilgili stratejiler uygulamaya yönelik politik kararlılık ve güçlü liderlik sağlayacaklarını ve Sağlıklı Kentler hedeflerine ulaşmak ve yerel toplulukların tam olarak katılımını sağlayabilmek için insanları ve kaynakları harekete geçireceklerini vurgulamışlardır.

Değişim için ortaklık ve altyapılar: Sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için kamu, gönüllü ve özel sektörü ve üniversiteler dahil diğer kurumları da kapsayacak biçimde kent çapında stratejik güç birliğini destekleyeceklerini,

Sağlıklı Kentler Projesine yönelik olarak çalışmayı desteklemek ve eşgüdümünü sağlamak üzere uygun destek yapıları sağlayacaklarını,

Yerel düzeyde uygun halk sağlığı alt yapısı sağlanarak halk sağlığı uzmanlık desteğine ulaşma garantisi altına konusunda çalışacaklarını belirtmişlerdir.

Sağlık ve sürdürülebilir kalkınma için bütüncü planlama: Geçerli uzmanlık görüşlerine dayanarak, sağlığın sosyal, çevresel ve ekonomik belirleyicilerini

geliştirmeye yönelik kent sağlığını geliştirme politikaları, stratejileri geliştirme, kent yaşamındaki her sektörün ve her değişim etkeninin özel katkısını da belirterek hedefler ve zaman çizelgeleri hazırlayacaklardır.

Özellikle de aşağıdaki konulara odaklanacağı belirtilmiştir;

- Çocukların, gençlerin ve kadınların, etnik azınlıkların ve yaşlı insanların sağlık gereksinimleri,
- Sağlık ve yoksulluk arasındaki bağlantılar,
- Risk altındaki toplulukların gereksinimleri,
- Sigara kullanımı, ilaç veya alkol bağımlılığı, çevre kirliliği ve şiddete bağlı olarak ortaya çıkan tehlikeler,
- Kentsel planlama, ekolojik yönetim ve sosyal destekle bağlantılı diğer sorunlar.

İşbirliği ağıları: DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi'nin 3. Aşamasında özel bir proje kenti ya da ulusal bağlantı kenti konusunda karar alınmıştır.

- Yirmi birinci yüzyılda HİS ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirmek üzere stratejik işbirliğine yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde aktif üyeler olarak katkı yapacakları,
- Kentlerde karşılaşılan problemlerin çözümüyle uğraşan uluslararası kuruluşlarla eşgüdüm içerisinde çalışacakları,
- Diğer başlıca işbirliği bağlantıları ve örgütleriyle Avrupa Kent ve Beldeleri kampanyasına aktif olarak destek yapılmasını,
- Sağlıklı Kentler Projesi hedeflerine varılmasını sağlamaya ve HİS ve sürdürülebilirlik aşamalarının gerçekleşmesi açısından daha ileri fırsatlar sağlayacaklarını açıklamışlardır.

İzleme ve değerlendirme: Sağlıklı Kentler felsefesine uyumun sonucunda gerçekleştirilen eylemlerin etkisini yakından izleyeceklerini,

Sağlık hedeflerine yönelik olarak hem süreç hem de sonuçların değerlendirilmesini garanti altına alacaklarını söz vermişlerdir.

Kentlerin bu konuda politika üretme ve sürdürebilme konusunda yalnız başlarına hareket etmede başarısız olacağı belirtilmiştir. Avrupa Bölgesinde, üye devletlerin ulusal ve bölgesel hükümetleri anahtar role sahip olduğu belirtilerek; modernleşme, endüstrileşme ve kentsel gelişmesinin sürdürülebilirliği ve gidişini olumsuz yönde etkileyeceklerdir. Ortak çalışmaların sağlık için yasal ve bütçesel çatı sağlayacağını açıklamışlardır.

Bu konuda Avrupa Bölgesindeki ulusal hükümetlere;

- Ulusal sağlık politikalarının yerel boyutlarının önemini görmek ve kentlerin HİS ve Gündem 21 ulusal stratejilerine önemli katkılar yapabileceğini kabul etmeleri,
- Ulusal sağlık stratejilerinde, sektörler arası yaklaşımla, yerel sağlık koşullarının analizi ve verilecek yanıtlarda kentlerin deneyim ve iç bakışlarını kullanmaları,
- HİS ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını desteklemek üzere ek kaynaklar sağlayacak yolları araştırmaya,
- Eşgüdüm sağlayıcı ve kapasite sağlayıcı rollerinde ulusal sağlıklı kentler ağını desteklemeye,
- DSÖ yönetim organlarının ve diğer geçerli uluslararası forumların toplantılarına üye ülke delegasyonları ile birlikte yerel yönetim temsilcilerinin de katılmasını teşvik etmeye çağırıda bulunmuşlardır.

Kent Sağlığı için DSÖ Avrupa Merkezi'nin Avrupa için DSÖ Bölge Ofisi'nden;

- DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi 3. Aşama (1998-2002) hedeflerine yönelik çalışmalarda liderlik yapması ve stratejik destek sağlanması,
- Avrupa Bölgesinde tüm üye ülkelerde, özellikle hareketin şimdiye kadar kapsamadığı, Balkanlar bölgesindeki Bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler ve üye ülkelerde kapasite sağlanması ve işbirliği ağının geliştirmesi,
- Daha bütüncü bir kent sağlığı planlaması, değerlendirme ve izlenmesi için teknik destek sağlanması ve rehberlik yapılması,
- DSÖ'nün tüm teknik alanlarında, yerel eylem bileşenlerinin gelişmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi;
- Sektörler ve kuruluşlar arasında birlikteliğin artırılması, yerel ve ulusal yönetimlerin beceri ve deneyimlerinin uyumunun sağlanması *konularında beklentilerini belirtmişlerdir.*

Ayrıca, yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerle, DSÖ'nün birlikte çabalarının hemşerilerinin sağlığını ve iyiliğini önemli oranda iyileştirecek değişiklikleri sağlayacağına yönelik inançlarını belirtmişlerdir.

1.1.2.3.4. *Sağlıklı Kentler Belfast Deklarasyonu*

Sağlıklı Kentler Belfast Deklarasyonu 19-22 Ekim 2003 tarihleri arasında Kuzey İrlanda'nın Belfast kentinde düzenlenmiştir.²¹ Deklarasyonda; Sağlıklı Kentler hareketinin Avrupa ve ötesinde 15. yılının kutladığı günümüzde yerel eylemin gücü değerlendirilmiştir.

Sağlık alanında ve sürdürülebilir kalkınmada kent liderliğini benimsemiş, sağlığın ana belirleyicilerinin sağlık sektörünün direk kontrolünün dışında olduğunun bilinciyle, çalışmalarını derin deneyim ve bilimsel gerçekler üzerine inşa etmiş;

Tüm hemşerilerin sağlık ve yaşam kalitelerini sürekli yükseltmeye adanmış; Hakkaniyet, sürdürülebilirlik, sektörler arası işbirliği, toplumun güçlendirilmesi ve dayanışma ilkelerinin ana prensiplerini rehber edinmiş; Sağlığın asla tek bir siyasi partinin ya da meslek grubunun işi olmayıp bunların tümünün yol gösterici prensip belirleyici kalmaları gereğini anlamış olduklarını belirtmişlerdir.

Toplantıya katılanlar; her düzeyde ortaklığı ve kentin ortak yönetilmesini (yönetişimi) her fırsatta vurgulayan Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma 2002 Deklarasyonundan ilham almış olarak; 19-22 Ekim 2003 tarihleri arasında Birleşik Krallığın Kuzey İrlanda Bölgesi Belfast kentinde Dünya Sağlık Örgütü Uluslararası Sağlıklı Kentler toplantısına katılmış olan yerel yönetimler ve kasabaların, kentlerin siyasi liderleri olarak aşağıdaki maddeleri kabul etmişlerdir.

- Güçlü ortaklıklar, birlikler ve bilgi sistemleri kurmayı;
- Tüm hemşerilerin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte çevre düzenlemeleri yapmayı;
- Sağlığı daha geniş çapta belirleyicileri ile birlikte ele almayı,
- Eylem için gerekli etkin politikaları, stratejileri ve araçlar yaratmayı taahhüt etmişlerdir.

Toplantıya katılan siyasi liderler eylem için çağrıda bulunarak aşağıdaki konuları yerine getirmeyi ana görev saymışlardır.

Eşitsizliklerin azaltmak ve yoksullukla mücadele etmek, bunlar için sürekli yerel değerlendirmeler yapmak gelişim raporları düzenlemek;

Kent sağlık gelişim planlaması yapmak ve bu yolla kentlerine sağlıkta stratejik ortaklıklar kurabilme imkânları sağlamak;

21 <https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/05/DSO-Belfast-Bildirgesi.pdf> (07.01.2024).

İyi yönetim ve her kesimi kucaklayıcı kentler yaratmak suretiyle tüm hemşerilerin hizmetleri biçimlendirme, politika ve planlama yapmada etkili olabilmeleri için anahtar görevler vermek;

Tüm hemşerilerin gereksinimlerine hassasiyet gösteren sağlam ve destekleyici kentler kurmak, bunun için kent planlama birimlerim etkin bir biçimde işe sürmek ve bu şekilde sağlıklı kent planlama uygulamaları geliştirmek;

Sağlık gelişim değerlendirilmesi yapmak ve bunu her sektörün, sağlık ve yaşam standardına yönelik etkinliklerinde bir araç olarak kullanmalarını sağlamak;

Ulusal, Avrupa'ya yönelik ve küresel stratejileri belirlemek ve uygulamasında aktif rol almak ve Birleşmiş Milletler Milenyum Gelişme Hedeflerinin yerele taşınmasına katkıda bulunmak;

Sağlıklı Kentlerin ülkeler, uluslararası nitelikleriyle bulunmasının faaliyetlere *uygun düştüğünü ispat etmek*;

- Düzenli olarak, gözlemleyerek, belgelendirerek ve değerlendirerek çalışmaları başkalarına aktarmak ve başkalarının da öğrenmelerine ve yararlanmalarına olanak sağlamak;
- Kentler ve bölgeler arasında uluslararası dostluk ve dayanışmayı güçlendirmek suretiyle, karşılıklı destek ve kaynakların, bilgi ve deneyimlerin paylaşımını sağlamak;
- Sağlıklı Kentler Ulusal Bilgi Ağını yaymak suretiyle, büyük bir kaynağı, politik yatırımı, yenilik ve dinamizmi tüm sağlıklı kentler hareketinin kullanımına açmak;
- Başka bölgelerdeki sağlıklı kentleri desteklemek yolunda sorumluluk bilinciyle öncülük görevini ve bilgileri herkesin yararına sunmak.

Belfast Deklarasyonu'nda Kentlerin bu konulardaki çalışmalarında ve kendi başlarına eyleme geçmede yalnız kalmamaları belirtilerek, aşağıda belirtilen Kurum ve Kuruluşlardan da bu konularda hizmet beklediklerini açıkça ilan etmişlerdir:

Ulusal hükümetlerden;

- Ulusal sağlık ve sürdürülebilirlik politikalarının yerel boyutu da vardır. Kentlerin bu hususta yapacakları büyük katkılar söz konusudur. Hükümetlerin bunları görmesi ve takdir etmesi,

- Sağlıklı Kentler Ulusal bilgi ağlarının ülke sağlık gelişimine büyük katkıları söz konusudur. Hükümetler bu bilgi ağlarının koordinasyon ve kapasite yaratıcı rolünü göz önüne alması istenmiştir.

Dünya Sağlık Örgütünden:

- DSÖ, Sağlıklı Kentler Programı/ Hareketinin 4. Fazı (2003-2008) hedefleri için liderlik ve stratejik destek sağlaması,
- DSÖ Sağlıklı Kentler için bölgeler arası işbirliğini artırıcı önlemler alması,
- DSÖ, Kent Sağlığı sorunlarını karşılayabilmek için diğer uluslararası kuruluşlarla güç birliği yapması istenmiştir.

1.1.2.4. Avrupa'da Sağlıklı Kent Uygulamaları

1.1.2.4.1. Seixal Kenti Deneyimi Portekiz

Lizbon Metropolitan Bölgesinin parçası olan Seixal 150 bin nüfuslu bir belediyedir. Lizbon Portekiz'in başkentidir. Portekiz nüfusunun % 27'sinin yaşadığı bu bölge Atlantik Okyanusu'na yakın sahil kıyısında kurulmuştur. Seixal Belediyesi sürekli artan popülasyona sunmak için temel sağlık hizmetleri altyapısının geniş bir ağını kurarak Seixal'ın ana sorunlarından birini çözmeye öncelik vermiştir Seixal büyük kültürel farklılıklar sunmaktadır. Seixal sakinleri dünyanın dört bir yanından gelmektedir: Portekiz, Afrika'daki çeşitli Portekizce konuşan ülkeler, Brezilya ve hatta son zamanlarda doğu ve merkez Avrupa. Birçok genç ve yaşlı insan toplulukları ve sporu destekleyen ve çevreyi koruyanlar sosyal bağlamda yeni sakinlerle bütünleşmede başarılı olmuşlardır.

Seixal'de kent planlaması: Kent planlamasında belediye bir toprak kullanımı planı ve yenilik ve detay planı gibi diğer planları hazırlamak için yükümlüdür. Temel amaç bu banliyö arazisini geliştirmek için kentsel toprak kullanımını kırsal kullanım ile bütünleşmiş, kent çevresini iyileştiren, aşırı otomobil kullanımını azaltan ve bir toplu taşıma ağını destekleyen bir politika oluşturan bir gelişim stratejisi saptamaktır. Belediye yükümlülükleri açık alan tasarlama ve bakımı kadar anaokulu, ilköğretim okulu, spor tesisleri, kültürel tesisler ve diğer halka açık tesislerin inşasını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Sağlıklı kent planlaması projesi: Seixal belediyesi 1998'den beri DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına bağlıdır. Seixal'ın DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına katılması için yapılan davet sağlıklı ilgili başka bir problem aralığına kent planlamasının günlük uygulamasına dikkat çekti. Ayrıca

Belediye'nin kent projeleri tasarımlarının insanların yaşam kalitesini nasıl etkilediği üzerine düşünmesini sağlamıştır.

Ulaşım, mobilite ve erişebilirlik: Sağlıklı Seixal Proje Ofisi daha önce zaten ulaşım, mobilite ve erişebilirliğini insan sağlık ve esenliği için temel olarak tanımlamıştı. Seixal kent gelişim şekli otomobil kullanımı ile yakından ilgilidir ve toplu taşıma yetersizdir. Var olan hizmetler genelde Lizbon'a gelip gidenler içindir fakat diğer komşu kentler arasında toplu taşıma neredeyse yoktur. Dağılmış yerleşim, insanları hemen hemen her yere -okul, iş, alışveriş ve eğlence aktiviteleri- otomobille gitmeye teşvik etmektedir.

Hareketlilik ve erişebilirlik problemi demiryolu istasyonlarına yürünecek mesafede olan yerleşim yerlerinin sayısını arttırmak için toprak-kullanımı planının yenilenme sürecinde şu anda dikkatle çalışılmaktadır. Bu arada yeni bir taşıma yöntemi "hafif raylı sistem" inşa edilmektedir. Bu çevreyi kirletmeyen ulaşım sistemi birçok yolcuyu taşıyacaktır. Sağlıklı kent planlaması için toplumsal çalışma grubu tarihi kent merkezlerini yenilemek için metot geliştirerek, korunması ve kentsel ekolojik ağa dahil edilmesi gereken yeşil alanları tanımlayarak ve kente tahsis edilmiş bahçeleri yeniden canlandırarak toplumsal yeniden iskan ile ilişkili sorunların çözümünde yeni uygulamalar gerçekleştirmek gibi diğer konular üzerinde çalışmaktadır.²²

1.1.2.4.2. Gothenburg Kenti Deneyimi-İsveç

Gothenburg 475 000 nüfusla İsveç'in ikinci büyük kentidir. 12 çevre belediye ile 850 000 nüfuslu Gothenburg Bölgesi'ni oluşturmaktadır. Gothenburg ayrıca şehre genç nüfus sağlayan 30 000 öğrencili önemli bir üniversiteye sahiptir. Yerleşim son on yılda dağılmıştır ve otomobil ulaşımı yaygındır. Kayalıklı tepeler ve nehir vadileri ve bunlar arasında geniş yollara sahip topografya hava kalitesi problemine yol açmaktadır. Toplu taşıma altyapısı için yatırım yapmazsak ya da diğer yollarla otomobil ulaşımını ve hava kirliliğini azaltmayı gerçekleştiremezsek çevresel hedeflerimize ulaşmak zor olacaktır. Gothenburg geleneksel kurumsal engelleri aşarak tüm operasyon düzeylerinde etkili bir planlama ve sağlık entegrasyonunu başarmıştır. Özellikle ilginç olan Gothenburg içinde planlamacıların sosyal işçiler, sağlık işçileri, polis ve yerel sağlık gruplarındaki gönüllü gruplar ile bir araya nasıl geldiğidir.

Sağlıklı kent planlaması: Gothenburg 1988 yılından beri DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı'nın üyesidir ve sağlığı geliştirmek için birçok faaliyet

22 Natália Madureira, "Seixal Deneyimi, Portekiz", *Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Uygulamalı Sağlıklı Kent Planlaması Avrupa Şehirleri Deneyimleri*, WHO Avrupa Bölge Ofisi, Copenhagen, Denmark, 2003, s.11-14.

başlatmıştır. Tüm kent departmanları yıllar boyunca farklı şekillerde hizmete alınmışlardır. Gothenburg'un sağlıklı kent politikasında planlama departmanları yaşayanların sağlığını iyileştirmek için katkıda bulundular. DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Projesi üçüncü evresinde sağlıklı kent planlamasının özel konulardan biri olduğu zaman planlama departmanları sağlık konusuyla daha çok meşgul olmuşlardır. Fiziksel çevreyi şekillendirirken sağlık uygulamalarına dikkat çekmenin önemi konusunda Gothenburg'taki politikacılar ve planlamacılar arasında bir fikir birliği vardır. Gothenburg planlama dokümanlarında yer alan sağlık ve güvenlik konuları son zamanlarda içme suyu kalitesi, sıhhi koşullar, yol güvenliği ve gürültü gibi sağlıklı doğrudan ilişkili faktörlere daha çok bağlıdır. Gothenburg ayrıca planlamada sosyal ve refah konuları ile çalışma ve sağlığın daha geniş bir tanımlamasıyla ilgili birçok konsept kullanma geleneğine uzun süredir sahiptir.

Gothenburg Konseyi–Daha Güvenli, İyi ve Emniyetli: Gothenburg'daki suç oranı çok yüksek değildir. Kişi başına bildirilen suç İsveç'in diğer iki büyük kentinden, Stockholm ve Malmö'den daha azdır. Bununla birlikte vatandaşlar memnun değildir ve suç durumu ile ilgili olarak endişe içersindedirler. İnsanların suç durumu ile ilgili acil endişelerini yönlendirmek için Gothenburg Konseyi – Daha Güvenli, İyi ve Emniyetli Ocak 2001'de kuruldu. Misyonu, koordine etmek, suç önleme bilgisini arttırmak ve suç önleme konusunda fikir oluşturmaktır.

Konsey doğrudan sosyal çalışma-yönlü çabalar ve fiziksel çevre ile çalışmaktadır. Konsey suçları önlemek için, toplum sağlık konseyi, polis, trafik ve toplu taşıma ofisi, sanat yönetimi, üniversite ve yüksek öğrenim enstitüleri, düzeltici hizmetler, iş, çocuk işçiler, uyuşturucuyu önleme organizasyonları ve yerel kulüp ve birlikler ve özellikle Kent Planlama Otoritesi bölge konseyleri ile işbirliği yapmaktadır. Kent Planlama Otoritesi'nden bir planlamacı yarım gün konsey için diğer yarı zamanda ise güvenlik sorunları ile Kent Planlama Otoritesi için çalışmaktadır. İşbirliği ayrıca polis ile beraber analiz edilmesi gereken bildirilmiş suçlar veritabanı haritası ile de sonuçlanmıştır.

Kentin sadece fiziksel bir yapı olmadığını ayrıca, belki de bilhassa, vatandaşlarının toplamı olduğunu vurgulamaktadır. Gothenburg DSÖ Sağlıklı Kent Planlaması Kent Faaliyet Grubu'na katıldığında planlama ve inşaa faaliyetlerinin sağlık yönünde çalışmamızı geliştirmek özel görevi ile Kent Planlama Ofisi'nde bir Sağlık Grubu kurulmuştur. Sağlık grubu gelişim sürecinin farklı aşamalarında çalışan insanlardan oluşmaktadır: Grup farklı planları ve yapı izinlerini sağlık açısından tartışmakta ve planlama sürecinin her düzeyinde imkânları kullanmak için bir yol bulmaya çalışmaktadır.

Konsej ve yerel polis iletişim yoluyla insanlarda nasıl suçun azaltılacağı ve güvenliğin geliştirileceği bilgilerini araştırmaktadırlar.

Güvenli ve güzel bir kent (trygg vacker stad): Gothenburg kent çevresini yaşayanlar ve ziyaretçiler için daha çekici hale getirmek amacıyla çeşitli taraflar üzerinde ve birçok metot ile çalışılmaktadır. Trygg vacker stad Gothenburg’u güvenli, temiz ve çekici bir kent haline getirmek için çeşitli kent organları ve özel organizasyonlar arasındaki işbirliğidir. Her organ farklı atamalara, yükümlülüklerle ve çeşitli uzmanlıklara sahiptir. Ortak amaç vatandaşlar için ekonomik gelişim ve artan refah potansiyeli ile toplum alanlarının kalitesini yükseltmek ve güzel, hoş ve güvenli bir kent çevresi sağlamaktır. Ayrıca kent aydınlatmak ve duvar yazıları ve vb. karşı eylemler için bir politika da içermektedir. Mevcut bir proje kent bölgelerindeki yayalar için çevreyi iyileştirmektedir: iyi ışıklandırma, park bankları ve basket potaları sağlamak, bitkileri budamak. Amaç insanların çevrede uygunsuzluk olmaksızın herhangi bir saatte daha rahat dolaşmalarınıdır.

Güvenli ve emniyetli yürüyüşler klavuzu: Kent Planlama Otoritesi son yıllarda çevre kalitesini geliştirmek ve daha güvenli ve emniyetli hale getirmek için yerel sağlık gruplarıyla yakın işbirliği yapmıştır. Bu çalışma yoluyla birçok yerel gruplar ve çevre gelişimi ile ilgili insanla temas kurduk. İnsanların kalmak ya da yürümek için güvensiz buldukları yerleri tanımlamak için çevre sayımı yapmaya başladık. Birçok insan bu “güvenli ve emniyetli yürüyüşler” faaliyetine dahil olmuştur.²³

1.1.2.4.3. Sandnes Kenti Deneyimi-Norveç

DSÖ Sağlıklı Kent Planlaması Kent Faaliyet Grubu’na katılımı sadece politika tutarlılığına değil ayrıca topluma da önemli faydalar getirerek ve tüm sağlık stratejisinde politik katılımı sağlayarak Sandnes’in sağlık planlama sürecinin uzaysal gelişim planı ile entegre olmasını sağlamıştır.

Sandnes 55.000 nüfusa sahip dört belediyeden oluşan yaklaşık 20 bin nüfusun yaşadığı bir sürekli bölge kent olan Nord-Jæren bölgesinin bir parçasıdır.

Sandnes Bisiklet Şehri Sandnes Bisiklet Şehri’nin amacı olabildiğince çok insan için bisikleti temel ulaşım aracı olarak teşvik etmek ve özel araç kullanımını azaltmak için Sandnes’in Norveç’teki iki bisiklet kentinden biri olarak profilini yapmaktır. Birçok proje bu ortak isim altında 1991’den beri bisiklet kullanımını teşvik etmek ve bisiklet sürücüleri için kolaylık oluşturmak için gerçekleştirilmiştir.

23 Ingrid Sondén, “Dağıtılmış Entegrasyon: Gothenburg Deneyimi, İsveç”, a.g.e., s.23-27.

Tüm düzeylerdeki yöneticiler ve politikacılar çeşitli projelerde yer almışlardır.

- Kent merkezi ve çevredeki yöreler için ana bisiklet yolu sistemini planlamak ve inşa etmek;
- Sandnes ve bölge için bir bisiklet sürme haritası yapmak;
- Bisiklet kullanımını teşvik eden çeşitli kampanyalar gerçekleştirmek;
- Bisiklet sürücüleri için gezinme rotaları planlamak ve
- Ücretsiz bir kent-bisiklet sistemi planlamak ve uygulamak.

Projenin temel amacı hem işe gidip gelme ve hem de gezi amaçlı araç kullanımını azaltmak ve günlük bisiklet kullanımını teşvik etmektir. Bu bir çevresel koruma unsuru ve bir sağlık unsuruna sahiptir. Sağlık unsuru günlük egzersiz, daha az trafik kazası ve daha az hava kirliliği açısındandır. Yaklaşık 70 km bisiklet yolu ve yaklaşık 400 bisiklet kapasiteli 400 park yeri inşa edilmiştir. Sandnes 1996'da Norveç'te ücretsiz kent bisikleti sunan ilk kenttir. Özel bir bisiklet ve özel bir elektronik kilit sistemi yapıldı ve 225 kent bisikleti 40 çatı altında kent merkezine dağıtılmıştır. Kent alanında bisiklet kullanımını kolaylaştırmak için yöntemler uygulayarak Sandnes diğer Avrupa kentlerine faydalı olabilecek deneyimler kazanmıştır.

Sağlıklı bir kent olarak Sandnes DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı'na 1991 yılında ilk olarak belediye yönetiminin entegre bir kısmı olarak katıldı ve daha sonra 1994'de ayrı bir Sağlıklı Kent Ofisi halini aldı. 1991 yılından bu yana sağlık ve çevre korunmasının gelişimini amaçlayan birçok girişim ve proje hem bölgesel hem de yerel düzeyde gerçekleştirildi.

Sandnes 1990'ların başında Çevre Bakanlığı tarafından başlatılan ve en geniş on kent bölgesini içeren ulusal bir projeye katılmıştır. Bu proje araç kullanımını azaltmak ve bisiklet kullanımını, yürümeyi ve toplu taşımayı teşvik etmek için temel amaç olarak açıkça sağlıklı kent planlaması ile bağlantılıdır. Projenin temel stratejisi toprak kullanımı, ulaşım ve çevre korunmasının bir uzun vade perspektifte entegre edildiği bir planlama süreci yoluyla sürdürülebilir gelişimi teşvik etmektir. Projenin sonuçlarına dayanarak Çevre Bakanlığı yol güvenliği girişimleri, toplu taşıma yolları ve bisiklet ve yaya yolları uygulamak için bölge ve belediyelere finansman sağlamıştır. Sandnes Bisiklet Kenti bu bağlamda başladı ve Sandnes Norveç'teki iki bisiklet kentinden biri haline gelmiştir.

Çocuk Kent Konseyi: Güçlü ulusal direktiflerin, sağlıklı kentler hareketine belediye katılımının ve Gündem 21'in bir sonucu olarak 1990'ların başında Sandnes kurmuştur. Politik organlardaki Çocuk Temsilcisi Sandnes'in politik hayatına belediyelerin planlamada çocukların (0-17 yaş) çıkarlarını

gözetmek için özel sorumluluğu olan bir memur atamalarını gerektiren Planlama ve Yapı Hareketi'ndeki değişikliklerin bir sonucu olarak girmiştir. Bu düzenleme Sandnes'in politik sistemiyle bütünleşmiştir. Çocuk Temsilcisi Kent Gelişim Komite'si toplantılarına katılır ve çocukların çıkarlarını içeren tüm yerel gelişim planları hakkında demeç ve yorumlarda bulunur.

Çocuk Kent Konseyi gençlerin belediye politik faaliyetini anlamalarını ve katılmalarını artırmak için teşvik etmek ve onlara planlamada kendi çıkarlarını idare fırsatını vermek için kurulmuştur. Her yıl Sandnes Belediye Konseyi Çocuk Kent Konseyi'nin kısa-vade projeler gerçekleştirmesi için para tahsis etmektedir. İlk ve orta öğretimdeki her sınıf bütçeyi ne şekilde kullanacakları için tasarılar bulunur ve Belediye tarafından yanıtlanacak soruları hazırlarlar. Okul konseyi öncelikleri belirler ve okulun tasarısı ve sorularını hazırlar ve Çocuk Kent Konseyi'ne iki delege seçer. Her yıl Kasım ayında Sandnes'teki her ilk ve ortaokuldan iki delege belediye binasında bir araya gelerek; tahsis edilen paranın kullanımı için önergelelerde bulunur ve çocuk hakları ile ilgili konularda belediye yöneticilerini sorgular.

Çocuk yolu projesinin amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Belediye planlamasında çocukların çıkarlarını güçlendirmek,
- Çocuklara katılım fırsatını vermek ve çevrenin nasıl kullanılıp şekillendiği hakkında bilgilendirmek,
- Gelecek toprak kullanımı için daha iyi bir karar platformu sağlamak,
- Planlamada çocukların çıkarlarını yönetmek için ulusal düzeyde politikalar gerçekleştirmektir.

8-13 yaş arası çocuklar, öğretmenler ve ana okulu öğretmenleri projeye katılmıştır. Çocukların gündelik oyunlarını ve hareket alanlarını yönetmek çocukların yaşam kalitesini geliştirir ve çevrelerini tanımlamalarını sağlar ve böylece esenlik ve sağlıklarını iyileştirir. Çocuk yolları kaydı tüm uzaysal planlamalarda sürekli olarak düşünülmemekte ve değerlendirilmektedir.

Yerel gelişim planlarını tasarlayan belediye planlamacıları ve özel planlamacıların gündelik çocuk yolları ve oyun alanlarını göz önüne almak ve yapılacak planlarına dahil etmek için projedeki haritalanmış bilgiyi planlamalarında kullanmaları istenmektedir.

Belediyedeki çocuk temsilcisi kayıtlı çocuk yolları ve oyun alanlarının hesaba katıldığını garanti etmektedir. 1998 ve 2000 yılları arasında Sandnes ve belirtilen ulusal projenin takip edilmesinde bir bölgesel toprak kullanımı ve ulaşım planı oluşturmaya dahil olmuştur. Planın en temel amaçlarından biri sürdürülebilir toprak kullanımı ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine

olanak sağlayan kent yerleşimindeki yüksek yoğunluktur. Kentler bu nedenle değerli kırsal alanlara ve potansiyel dinlenme alanlarına doğru genişlemek yerine mevcut sınırları içinde gelişmelidir. Yüksek-kapasiteli ve yüksek-yoğunluklu toplu taşıma arterleri boyunca yeni iskân ve iş alanlarını çoğunlukla mevcut sınırlar içinde yoğunlaştırmak vasıtasıyla bölgesel plan araç kullanımını azaltmak ve toplu taşıma ve motorsuz-taşımayı arttırmak amaçındadır.

Çocuklar için sağlıklı kent planlaması ile ilgili diğer bir önemli proje 1999-2001 yılları arasında gerçekleştirildi: Çocuk yolları projesi. Belediye çocuk yollarını kapsamlı şekilde kaydetmiştir. Bunlar çocukların oyunları fiziksel aktiviteleri için önemli olan alanlar ve yollardır. Kapsamlı belediye planı çocuk yolları projesinde çocukların fiziksel aktivitesi ve gelişimi için önemli olarak tanımlanan alanların göz önüne alındığı ve uzaysal planlama ve gelişim yoluyla muhtemelen korunduğunun teminini amaçlayan ayrı hedefler ve girişimler içermektedir.

Genelde belediye kapsamlı planı için gerçekleştirilen kapsamlı katılım süreci sağlıklı kent planlaması konseptinin tüm politikacıları tüm kuruluşlara ve vatandaşların çoğunluğuna ulaşmasını garanti edecektir. Sandnes kapsamlı belediye planı 5 Kasım 2002'de benimsenmiştir.

Toprak kullanımını için ana stratejileri şöyledir:

- Değerli tarım arazilerini, doğal dinlenme alanlarını ve biyolojik farklılık için önemli alanları korurken mevcut altyapıyı kullanarak mevcut bayındır alanları yakınında ve içinde kente iyi gelişim imkânları vermek,
- Yeni gelişim alanlarında yüksek yoğunluğu teşvik ederek ve eski kent merkezine yakın kullanılmayan endüstriyel bölge gibi mevcut bayındır alanları tekrar düzenleyerek geniş toprak kullanımını içermek,
- Mevcut yerel demiryollarını ve tüm bölgeyi bağlayan gelecek hafif-raylı sistemi gibi gelecek toplu taşıma arterleri ve mevcut olanlar boyunca yeni gelişim alanları kurarak araç trafiğindeki herhangi artışı içermek,
- Güçlü ve sürekli bir bölgesel yeşil alan ağı vasıtasıyla kentin farklı kısımları ve kent ile bölge arasında motorsuz taşıma sağlamaktır.

Sağlıklı kent: doğa, kültür ve sağlık bölümü kapsamlı belediye planının önemli bir parçasıdır ve açıkça sürdürülebilir gelişim, iyi ve eşit yaşam şartları gibi planın temel bazı hedefleri ile ilgilidir. Norveç'in zengin ve iyi-organize toplumunda insan sağlığı ve esenliği günlük hayatın nasıl

organize olduğun oldukça bağlıdır. Bu yüzden kent planlamasında, özellikle iyi uzaysal planlama için aşağıdaki sorulara uygun cevaplar aranmaktadır.

- Araba ile gidip gelmek zorunda mıyım?
- Doğa ile ne tür iletişim kurabilirim?
- Ne tür kültürel ve eğlence aktivitelerine katılabilirim?
- Çevrem güvenli mi?
- Evim, işyerim, kent merkezi, yerel açık alanlar ve tarımsal alanlar, ormanlar ve deniz kıyısı gibi doğal dinlenme alanları arasında yaya ve bisiklet yolları mevcut mu?
- Çevremde evimde gibi hissediyor muyum?
- Yaşamak için sağlıklı ve çekici bir yer mi?
- Kent merkezindeyken güvenli miyim?
- Çok fazla stres, gürültü ve tehlikeli olmaksızın arkadaşlarla buluşmak ve kültürel ve sosyal aktivitelerde bulunmak kolay mı?

Sağlıklı kent doğa, kültür ve sağlık bölümünde altı çizilen temel stratejiler şunlardır:

- Belediye hizmet dağıtımı için temel prensipler olarak sağlık, esenlik ve çevresel korumayı entegre etmek ve bunu araçlar, metotlar ve işbirliğinin sürekli izleme ve gelişimi yoluyla başarmak,
- Planlama ve hizmet dağıtımında sağlık ve çevreye saygı sağlamak için sürekli yöntemler getirmek,
- Belediye organizasyonun tüm kısımları içererek ve katılımlarını sağlayarak sağlık, esenlik ve çevresel korumayı teşvik çabalarını sürdürmek,
- Deneyimleri paylaşmak ve sağlık ve çevresel korumayı teşvik çalışmalarını cesaretlendirmek için diğer belediye ve kentlerle ortak projelere aktif olarak katılmak,
- Orta ve doğu Avrupa'daki belediyelerle işbirliğini sürdürerek orada ve Norveç'teki demokrasiyi güçlendirmek;
- Kentte bisiklet kullanımını geliştirmek hakkında deneyimlerle diğer Avrupa belediyelerine aktif yardım etmek;
- Gıda şartları ve engelli insanlar için erişilebilirliği için çalışmak.²⁴

---

24 Marco Zanussi, "Sağlık- Entegreli Uzaysal Planlama: Sandnes Deneyimi, Norveç", a.g.e., s.27-35.

1.1.2.4.4. *Belfast Kenti Deneyimi*

Belfast Kenti 1921'de Kuzey İrlanda'nın başkenti olmuştur. Yerel otoritenin kapsadığı alan, Belfast Kent Konseyi, 280 000 nüfusa sahiptir. Belfast DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı'nın 1998 yılından beri üyesidir. Son on yılda sağlıklı kent planlamasında Belfast başarılı olmuştur. Sağlık konuları kent planlaması gündeminin büyük kısmını oluşturmaktadır. Planlamacılar artık sağlıkla ilgili konuları gelişim planlarında açıkça kabul etmektedirler. Belfast'ta planlama birçok farklı yönetim şubesi ve kurumu ile gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle kent planlamasının ana çalışması Çevresel Planlama Hizmeti Şubesi içerisinde gerçekleştirilmesine rağmen diğer şubeler sağlıklı kent planlamasını teşvik etmede önemli role sahiptir.

Belfast'daki kent planlamacıları sağlıklı kent planlamasına başlıca iki şekilde katkıda bulunmaktadır. Birincisi bölgesel ve alan planlarına sağlık konularını dahil ederek, ikincisi ise, Belfast Sağlıklı Kentler'in Ulaşım, Çevre, Planlama ve Barınma Stratejik Planlama Grubu ve Batı Belfast/ Greater Shankill çalışma kolu gibi diğer organlara sunularak ve desteklenerek.

Belfast Metropolitan Alanı Planı-Halk Konsültasyonu: Aralık 2001'de planlama bölümü stratejik öneme sahip konular ve plan alanı içinde gelecek gelişim şekli üzerinde toplumun yaygın şekilde tartışmasını teşvik etmek amacıyla Belfast Metropolitan Alanı Planı üzerine bir yayın yapmıştır. Meydana getirilen konular sağlıkla ilgili yeniden yapılandırma, sosyal katılma, dinlenme ve açık alan, çevre kalitesi ve erişilebilirlik konuları kapsamaktadır. Bölgesel Gelişim Stratejisi ile olduğu gibi sağlıklı yaşam konuları Belfast Metropolitan Alanı Planı yaklaşımının en önemli kısmıdır. Taslak plan yayınlanmadan önce Belfast Metropolitan Alanı Planı politika ve tasarıları yeni hedeflenen sosyal ihtiyaç, eşitlik etki değerlendirmesi ve stratejik çevre değerlendirmesi dahil bir dizi sağlıkla ilgili göstergeleri test etmeyi amaçlamıştır.

Yeni hedeflenen sosyal ihtiyaç: Yeni hedeflenen sosyal ihtiyaç temel sağlık faktörleri olan sosyal dışlanma ve yoksulluk ile savaşmak.

Eşitlik etki değerlendirmesi: 1998 Kuzey İrlanda hareketi toplum otoritelerinin çeşitli insan grupları arasında eşitliği iyileştirecek şekilde fonksiyonlarını gerçekleştirmelerini talep etmektedir. Eşitlik etki değerlendirmesi planda yer alan ve çeşitli gruplar üzerindeki etkisi açısından değerlendirilecek olan politika ve tasarıları izleyecektir.

Stratejik çevre değerlendirmesi: Stratejik çevre değerlendirmesi Belfast Metropolitan Alanı Planı'nda yer alacak olanlar gibi politika ve tasarıların çevresel, sosyal ve ekonomik sonuçlarını tahmin eden ve değerlendiren bir

süreçtir. Bir sektörler arası stratejik planlama grubu bu öncelikleri bir faaliyet planına çevirmek için oluşturulmuştur.

Batı Belfast ve Greater Shankill için çalışma kolları: Sektörler arası çalışma kolu hem yerel gruplar hem de yönetim kurumları tarafından uygulanabilecek ve ölçülebilir girdi ve çıktıları olan önerileri tanımlayarak bir dezavantajlı bir bölgede işsizliği ve yoksulluğu azaltmayı amaçlayan öneriler getirmek için kurulmuştur. Çalışma, Ticaret ve Yatırım Bakanı ve Sosyal Gelişim Bakanı çalışma kollarını bir departmanlar arası girişim olarak kurmuştur. Değişim için temel sürücününün ekonomik olacağı belirtilmesine rağmen çalışma kollarının ayrıca alkolizm ve aile parçalanmaları gibi sosyal problemlerin dolaylı maliyetleri dahil işsizliğin ve yoksulluğun geniş sosyal maliyeti ve tam istihdamın kârlarını göz önüne almaları da istenmiştir.

Çalışma kollarının raporu aşağıdaki önerileri içermektedir:

Mevcut bir toprak kullanımı planı olmadığı takdirde acil bir yerel bölge planı gelişim ve yeniden yapılandırma çalışmalarını etkilemesi ve rehber olması için hazırlanmalıdır.

Tanımlanan alanlar ticari ve endüstriyel gelişim için işaretlenmelidir.

Ofis ölçeğini ve kent merkezi dışındaki ticari gelişimi kısıtlayan mevcut planlama politikaları değiştirilmelidir.

Fiziksel çevrenin korunması ihtiyacı göz önüne alınarak; birlikte çalışmak için gönüllülük mevcuttur. Sonuçta hiçbir organizasyonun sürecin herhangi kısmında özel mülkiyeti olmadığını ve büyük altyapı projelerinin dağıtımının bir gecede değişmediğinin bilmektedir. Yer alan öğrenme ve kişisel gelişim çoğunlukla farklı insanlarla çalışma fırsatına sahip olunmasından kaynaklanmaktaydı ve insanların normalde sahip olduklarından daha geniş bakış açısı elde ettikleri anlamına gelmekteydi. Çalışma kolları üyeleri deneyimin zorlu fakat buna değer olduğunu bildirdiler. Raporun Batı Belfast ve Greater Shankill bölgelerinde önümüzdeki on yıl boyunca olumlu değişimleri tetikleyeceği tahmin edilmektedir.²⁵

1.1.2.4.5. Horsens Kenti Deneyimi-Danimarka

Horsens Belediyesi sağlıklı kent planlamasına çok iyi gelişmiş ve bütünleşik yaklaşıma sahiptir. Sağlık Belediyenin tüm faaliyetlerinde genel ve temel bir amaçtır. Yöneticiler karar alma süreçlerindeki rollerini aktif olarak halkla paylaşarak açık ve şeffaftırlar. Eşitlik ve sürdürülebilirlik sağlıklı bir

25 Victoria Creasy, “Ödüllendirme Engelleri Aşar: Belfast Deneyimi, Birleşik Krallık”, a.g.e., s.36-41.

kentte ulaşmak için temel amaç edinilmiştir. Horsens yaklaşık 60 bin nüfusa sahiptir ve yaklaşık 700 bin nüfuslu Doğu Jylland bölgesinin bir parçasıdır.

Horsens’de sağlıklı kent planlaması

Horsens’de Belediye Konseyi tarafından bir amaç olarak benimsenen sağlık tüm yönetimlerin günlük faaliyetinin bir parçasıdır. Sağlıklı kent planlaması vatandaşları içeren planlama yolu dahil sağlıklı yaşam koşulları yaratmak anlamına gelmektedir. Plan ve sonuçların bağlantılı mülkiyeti vatandaşların kalite ve kapsam farkındalıklarını arttırmaktadır. Sadece vatandaşların desteği ile sağlıklı kent planlamasının kentte uygulanabilmesi ve temel oyuncular ve yönetim arasında engelleri aşması olanaklı olmaktadır.

Horsens’de sağlık yıllardır kent planlamasında ayrılmaz bir parçadır. Bunun nedeni yönetimin bireye temel bir sağlıklı yaşam koşulu temin ettiği Danimarka’nın sosyal refah sistemidir. Danimarka’nın planlama yasası iyi bir çevre ve sağlıklı yaşam koşullarını temin etmeye çalışan hükümleri içermektedir. İşbirliği geleneği yaygındır ve planlama süreci açık ve görülebilirdir. Yeni benimsenen belediye planındaki en önemli konular kent ve iskân politikaları, gençlik politikaları, sağlık ve yaşlı vatandaşlardır. Sağlık tüm politika alanlarına giren bir konsept ve tüm yönetimlerin işidir.

Plan sonuçları vatandaşlardan düşüncelerini sorma, oluşturulan amaçlar ile bir stratejik planlama sistemi kurma, girişim alanları, faaliyet programları, bütçe planlamasına katılma, yönetimin faaliyet planı ve sonuçların tanımlanıp açıklandığı bir yıllık değerlendirme dahil olmak üzere tüm bölgelerdeki vatandaşlarla planlamaya bağlantılı geniş kapsamlı toplantıları kapsamaktadır. Tüm olası bilgiyi yayma metotları yerel basın, yerel televizyon, İnternet, evlere dağıtılan dosyalar, telefon iletişimi, çalışma grupları, gelecek ile ilgili atölyeler ve benzeri yoluyla vatandaşları bilgilendirme ve çağrı gibi kullanılmıştır.

Kentsel Dönüşüm: Bir kenti meydana getiren semtler insanların yaşadığı yerlerdir. Sosyal yaşam için odak noktası oluşturan paylaşılan eğitim, alışveriş ve eğlence aktiviteleri ile ait olma ve toplum duygularını ifade etmektedir. Kentsel dönüşüm kent problemlerini çözmede entegre bir yaklaşım ifade etmektedir. Sosyal, fiziksel, çevresel ve ekonomik gelişmeler elde etmek için kent planlamacıları diğer eylemcilerle ortaklaşa çalışmaktadır.

Vestergade bölgesinin yenilenmesi ve canlandırılması: 2001 yılında Horsens Belediyesi 3500 sakiniyle kentin sosyal ve ekonomik açıdan en çok dezavantajlı bölgesi olan Vestergade bölgesinde 7 yıllık bir sosyal ve fiziksel kent yenileme projesi başlatmıştır. Ulusal yönetim ve Belediye’nin sağladığı finansal destek ile çalışma bölgedeki tüm alanlarda şartları iyileştirerek,

daha iyi iskân, güzel ve güvenli caddeler, meydanlar, açık alanlar, eğlence seçenekleri ve toplumsal tesisler ve sakinler için ağı teşvik edici aktiviteler oluşturmak amaçlanmıştır. Projenin genel amacı alanı kentin en dezavantajlı bölgesi durumundan orijinal nüfusun güçlendirilerek yeni ve geliştirilmiş şartlarda devam edebileceği heyecan verici modern aktif bir banliyö haline dönüştürmektir.

Bölgenin gelişimine aktif katılım yoluyla yeni kişisel yetkinlikler geliştirmek ve kentin canlandırılması projesi çok geniş bir paylaşımcı kitlesini kapsamaktadır. Yüzlerce vatandaş bu tanıtım toplantılarına katılmış ve sonuç olarak bölgedeki vatandaşların isteğine göre ilgili konulara göre dağıtılan 12 sivil çalışma grubu kurulmuştur. Projenin başlangıcından beri sağlık temel bir parametre ve projenin genel amaçlarından biri olmuştur. Böylece amaçlardan biri bölgedeki insanların çok çeşitli alanda yeteneklerini arttıracak ve bölge ile daha büyük bir bütünleşme ve bölgede sahiplik duygusu hissedecekleridir.

Horsens kent yenilenmesi yoluyla ve genelde kentte inşaat ve tesisler için mimari politikalar yoluyla pozitif bir dönüşüme gitmektedir. Bu kent tasarımı ve donanımı, kişisel eğlence için geliştirilmiş seçenekler ve vatandaşların aktif katılımı yoluyla Belediye Konseyi, birlikler, vatandaşlar ve iş hayatı arasında gelişmiş işbirliğini kapsamaktadır. Amaç sağlıklı uyumlu şekilde Horsens'i yaşamak ve çalışmak için güzel bir kent haline getirmektir. Kentteki herkes için yeni yeşil dinlenme seçeneklerinin planlanması ve ilk uygulaması köylerdeki şartların geliştirilmesi ve köy sakinleri ve Horsens Belediye'si arasındaki önemli derecede gelişmiş çalışma ilişkisi ile beraber tam olarak uyumludur. En önemli amaçları yol güvenliği, hareketlilik, yol ve kaldırımların düzenlemesi, gürültünün azaltılması, devamlı ulaşım ve karbon dioksit emisyonunun azaltılması olan tüm belediye için kapsamlı bir ulaşım planı hazırlanmaktadır. Çevre planması önemli derecede yoğunlaştırılmıştır. Projeler biyolojik farklılığı sağlamak ve hava ve gürültü kirliliğini azaltmak için daha temiz su yolları ve göller şeklinde çevreyi geliştirmeyi amaçlamaktadırlar.

Açık alan planlaması: Açık alan kentteki birçok farklı türdeki halka açık alanlara karşılık gelmektedir. Resmi ve gayri resmi alanları, yeşil alanları, oyun alanlarını, spor alanlarını meydan ve bahçeleri, doğal yerleri, nehir kenarlarını, göl ve sahilleri kapsamaktadır. Ayrıca tüm kent için kaynak olarak kullanılan geniş belediye parklarından çevre caddelerdeki çok küçük yerel park ve alanlara tüm boyutlardaki alanları içermektedir. 1990'ların sonunda belediye planının halk tarafından duyulmasından sonra Horsens Belediye Konseyi kentin daha yeşil hale getirilmesi ve vatandaşlar için daha çok dinlenme alanı olması gerektiğine karar vermiştir. Vatandaşların

görüşleri alındıktan sonra kentin yeşil profilini geliştirmek için 300'den fazla öneri alınmıştır. Belediye Konseyi tüm belediye için bir yeşil yapı planlaması için bunları temel almaya ve tam uyumlu olan plan üzerinde çalışmaya karar vermiştir. Yeşil yapı planı vatandaşların önerileri ve her şey için sağlık ve Gündem 21 ile uyumlu olan Belediye amaçlarına dayanmaktadır. Bu yeşil girişimler yoluyla kent alanları ve açık alanların estetik muamelesinden başka sağlık, çevre ve sürdürülebilirlik eşit bir tabanda göz önüne alınmıştır.

Erken bir somut sonuç insanların kolayca erişebilmesi için kentin güneyinde büyük bir dinlenme orman alanı kurulmasıdır. Yeni gezinti yolları da tüm banliyölerde oluşturulmuştur böylece egzersiz, macera ve temiz hava herkes için gerçek bir seçenek haline gelmiştir. Belediye vatandaşları sürece dahil ederek uygun tasarım, gerçekçi bir istek seviyesi ve Gündem 21 ve tüm stratejiler için sağlıkta önemli bir unsur olan yeşil alanların ortak mülkiyetini sağlamıştır. Yeşil yapı planı en küçükten en genişine kentdeki, açık kırsal bölgedeki ve köylerdeki tüm açık alan türlerini kapsayacaktır. Yeşil yapı planının genel amacı kent ve çevresini daha güzel ve daha yeşil hale getirmektir.²⁶

1.2. Sağlıklı Kent Kriterleri

Sağlıklı kent kriterleri olarak da kabul edilen kentli hakları alanında en önemli bölgesel bir belge Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'na 18 Mart 1992'de kabul edilen Avrupa Kentsel Şart European Urban Charter'dır. Şart, Konsey anlaşmalarından farklı olarak hükümetlerin değil, yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Aşağıda yazılı hakların gerçekleşmesi, kentlilerin dayanışmacı ve sorumlu hemşehriliğe ait yükümlülüklerini yerine getirmesine bağlıdır. Hemşehrilerin bağlılığı duygusu olmadan yaşanabilir yerleşimlerin gerçekleştirilmesi olanağı bu anlamda bulunmamaktadır.

Kentsel Şart'a göre Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kentliler güvenlik kirlenmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültür, kültürlerarası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ve eşitlik başlıklarıyla sıralanan haklara sahiptir.

26 Bjarne Gregersen, "Planlama Hedefi Olarak Sağlık: Horsens Deneyimi, Danimarka", a.g.e., s. 41-46.

1.2.1. Güvenlik

Ülkelerin sürdürülebilir kalkınması, toplumda huzur ve güvenliğin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Dünyada, ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte, suç olaylarındaki artış küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve suçlarla ilgili çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Son yıllarda uluslararası güvenlik ve ülke güvenliği gibi kavramlar yeniden değerlendirilmeye alınmıştır. Mülteci hareketleri veya diğer zorunlu göç çeşitleri güvenlikle ilgi uygun bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Devletlerin sınırları içersinde silahlı çatışmaların tırmanması; uluslararası toplumu, yerel çatışmalar ve toplumsal şiddet, yoksulluk ve işsizlik, örgütlü suç ve terörizm, göç hareketleri ve kitlesel zorunlu göç gibi istikrarsızlık kaynağı olan konularda eskisine oranla daha fazla meşgul etmekte ve bunlarla ilgilenmeye zorlamaktadır.²⁷ Ulusal ve uluslararası alanda giderek artan güvenlikle ilgili endişeler aynı zamanda kentler için de geçerlidir.

Günümüz kentlerinde güvenlik olgusu giderek artan, önemli bir toplumsal sorunu oluşturmaktadır. Güvensizlik duygusu kentsel alanlarda yaşayanlarda sıklıkla görülen bir durumdur. Güvenlik korkusu ile daha fazla suçtan etkilenebilir topluluklar oluştuğu gibi, geceleri dışarı çıkma, güvenli yerleri tercih etme, potansiyel suç alanlarından uzak durma gibi toplumsal iletişimi, toplumsal denetimi ve komşu ilişkilerini azaltan toplumsal davranış düşüncelerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.²⁸ Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent için güvenliğin sağlanması bir yerleşimin yerleşim özelliğini kazanması için olmazsa olmaz koşullardan biridir.

Bir yerleşim orada yaşayanların güvenliği garanti edilmeden ve suç azaltılmadan gerçek anlamda “yerleşim olma hakkını” kazanamaz, itici etkilerinden dolayı zaten yerleşilmez. Bir yerleşimde güvenliğin sağlanması ve suçun önlenmesi kurumlar arası dayanışmayı ve işbirliğini gerektirir. Bu amaçla; öncelikle suçun oluşmasını önlemeye yönelik tedbirler ve araçların kullanımı önem taşımaktadır. Suç geçmişten günümüze bütün toplumlarda var olmuş ve var olmaya devam edecek sosyal ve evrensel bir olgudur. Günümüzde suç toplumun refah ve düzenine ters düşen davranış olmakla

27 Zerrin Toprak Karaman, “Çevre Koruma ve Kullanma Dengesinin Sağlanmasında Yönetim Etkisi”, *Türk İdare Dergisi*, S.431, Haziran 2001, Ankara, s.26.

28 Suat Apak, Gökhan Ülken Ve Alper Ünlü, “Yeni Bir Toplu Konut Yerleşmesinde (Güvenlik Duygusunun) Değerlendirilmesi”, *İtüdergisi/a, Mimarlık, Planlama, Tasarım*, C.1, S.1, İstanbul Mart 2002, s.66.

birlikte önemli bir problemdir. Suç evrensel bir olgudur. Suçların kentlerdeki mekânsal dağılımı incelendiğinde gelişigüzel olmadığı açıkça görülür.

Özellikle uyuşturucu kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan suçlar büyük kentlerde öyle bir noktaya yükselmiştir ki, kent toplumundaki politik, kamusal ve profesyonel oluşumların gündemlerini sürekli meşgul etmektedir. Toplumsal düzenin sağlanmasında en etkin yöntem biçimsel olmayan (okul, aile, çevre) toplumsal denetim mekanizmalarının işlevsel halde olmasıdır. Buna ek olarak biçimsel toplumsal denetim mekanizmaları sorumluluklarını yerine getirmelidir. Genel anlamda polisin toplumsal düzenin sağlanmasındaki rolü sınırlıdır.²⁹ Kent güvenliğinin ve suç önleme politikasının alınacak önlemlere, hukusal yaptırımlara ve ortak desteğe dayandırılmalı, suçun sebeplerine göre çözümler de buna göre çeşitlendirilmeli ve koordinasyonu sağlanmalıdır.

Yerel yönetimler; uygun sosyal kalkınma politikalarıyla, sosyal bağları yenileyerek, karşılıklı destek ve ortaklığa dayalı aktif programlar geliştirerek, mevcut sorunları göz önüne alarak o toplumda yaşayan herkese güvenli bir ortamda yaşama şansı kazandırmalıdır.

Yerel düzeyde, seçilmişlerin temsilcileri, kamu görevlileri, güvenlik kuvvetleri, hukukçular, sosyal danışmanlar, sivil toplum kuruluşları ve hemşehrilerin işbirliğini içeren yapıların oluşumları sağlanmalıdır. Kamuoyu denetimi, son zamanlarda daha çok önem kazanmış ve diğer denetim biçimlerini harekete geçirici bir yöntem olarak genel kabul görmektedir.³⁰ Yerel güvenlik politikaları, açık, net, detaylı bilgilere ve kapsamlı istatistiklere dayandırılmalıdır. Detaylı suç istatistiklerinin oluşması, mağdur anketleri ve bu kişilerin oluşturdukları birlikler, sosyal danışmanlar ve eğitim danışmanlarından alınacak güncelleştirilmiş raporlar aracılığıyla sağlanacaktır. Bu mekanizma, yerel yönetimlere ve yerel suç izleme servislerinin çalışmalarına temel oluşturacaktır.

Bireyin yaşadığı yerler, iş ve arkadaş çevresi, onun sosyo-kültürel şekillenmesinde önemli bir etkidir. Özellikle göçmenlerin çeşitli toplumsal ve psikolojik zorluklar, onların madde kullanma ve bağımlı olma riskini artırmaktadır. Cezaevi ortamında yapılan araştırmalar, alkol ve/veya madde kullanımının suç eğilimini kuvvetlendiren bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Göç, alkol ve/veya madde kullanımı ve suç arasında dikkat çekici bir ilişki vardır. Bu sorun çözümü çok yönlü ele alınması gereken

29 Halil İbrahim Bahar, "Suçlarla Mücadele Politikası", [http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=212&type=6-\(25.10.2006\)](http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=212&type=6-(25.10.2006)).

30 Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, s.132.

siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel bütün yönleriyle dağ gibi karşımızda durmaktadır.³¹

Dünyayı saran kentsel şiddetin birçok sebepleri olmasına rağmen; en belli başlı sebepleri, işsizlik, yoksulluk ve göçtür. Özellikle kırsal kesimden kente göç eden gençler kentlerde büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Sorunlarını çözemeyen gençler strese girmekte ve şiddeti ç ö z ü m yolu olarak görebilmektedir.³² Kent bütününde, sokakta, okulda, işte, ailede, eğlencede, sporda, siyasette vb. alanlarda güvenlik duygusu içinde yaşamak için sosyal sorunlarla öncelikle dünya çapında mücadele edilmelidir. Çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan bu şiddet kültürüne karşılık demokrasi kültürünü geliştirmek için küresel boyuttan ulusal boyuta, ulusal boyuttan yerele kadar her alanda işbirliğine gidilmelidir.

1.2.2. Kirletilmemiş Sağlıklı Bir Çevre

Çevre, doğal çevre ve yapay çevre olarak ele alınabilir. Doğal çevre, canlı ve cansız varlıkların birlikte var oldukları ortamlardır. Yapay çevre ise gerek kent ölçeğinde gerekse yapı ölçeğinde insanın yarattığı çevredir. Kirletilmemiş sağlıklı bir çevrede amaç, hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevredir. Yaşama hakkının temel şartlarından birisini oluşturan ve vazgeçilmez nitelikte olan kentsel haklardan birisi de “sağlıklı bir çevrede yaşama hakkıdır”. İnsan eliyle oluşan çevre sorunları, özellikle son yılların önemli gündem maddelerinin birisini oluşturmaktadır. Çevre hakkının konusu, sağlıklı, dengeli, bozulmamış, bir yaşam çerçevesinde, insan yaşamının sürdürülebilmesidir.

Korunmayan, bozulan ve giderek tükenen bir çevrede kentlerin de insan yaşamının da yok olacağı söylenebilir. Çağımız bir tüketim çağı olmuştur. İnsanlar, uzun bir süre doğayı sınırsızca tüketmişlerdir. Ancak bu çalınca tüketim, günümüzde çok önemli ve aşılması mutlaka gerekli bir sorun ve tehlike olarak karşımıza çıkmıştır. Çevre konusunda en büyük sorunlardan biri çevrenin bedava bir mal niteliğinde görülmesinden kaynaklanmaktadır. Nasıl bir insana zarar verilince, o zararın tazmin edilmesi veya o kişinin cezalandırılması yoluna gidiliyorsa, çevreyi de insan gibi canlı varlık olarak düşünmeli ve çevreye verilen zararlar bu çerçevede düşünülmelidir.³³ Hâlbuki çevreye verilen zararlar kişilere verilen zararların ötesinde birçok can ve mal

31 İbrahim Balcıoğlu ve Diğerleri, “Madde Bağımlılığı, Göç ve Suç”, *Yeni Symposium Dergisi*, C.39., S.4, İstanbul 2001, s.191.

32 İbrahim Balcıoğlu, “Stres, Gençlik, Kentleşme, Şiddet”, *Yeni Symposium Dergisi*, C.39., S.1, İstanbul 2001, s.49.

33 İsmail Gökdayı ve Metin Topçuoğlu, “Türk Çevre Hukukunda Sorumluluklar ve Yaptırımlar”, *Türk İdare Dergisi*, S.417, Aralık 1997, Ankara, s.170.

kaybına ve giderilmesi imkânsız tehdit ve tehlikeler doğurabilmektedir. Bu nedenle, özellikle günümüzde, çevre konusuna aşırı bir duyarlılık başlamış ve toplumun her kesiminin katılımıyla çok büyük planlar, projeler üretilmiştir. Çevre bilincini geliştirecek çareler aranmıştır. Çevre bilincini, tüketim bilincinden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Çevre sorunlarını en şiddetli biçimde yaşayan kesim, nüfus yoğunluğunun barındığı ve sanayi kuruluşları bakımından zengin kentlerin insanlarıdır. Son yıllarda hızlanan toplu konut inşaatları yeni yerleşim yerlerinin açılmasına yol açmaktadır. Böylelikle kentler hızla genişlemekte ve bir yandan gecekondu mahalleleri, diğer yandan büyük ve çok katlı yapılar, geniş yollar ve sanayi kuruluşlarıyla belirgin bir değişime uğramaktadır. Kentlerde bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan önemli sorunlardan biri de doğal ortamlar üzerindeki baskının artmasıdır. Doğal ortamlar üzerindeki baskı, gerek doğal alanlar ve tarım arazilerinin yapılarla örtülmesi ve gerekse ortam kirlenmesinin zararlı etkilerine bağlı olarak ortaya çıkmakta ve dolayısıyla giderek yoğunluk kazanan yapay bir yaşama ortamının oluşmasına yol açmaktadır.³⁴ Oysa insan; soluduğu hava, içtiği su ve hayvansal ve bitkisel besinlerle doğaya bağımlı bir varlıktır. Bu bakımdan diğer canlılarla doğa ile dengeli bir etkileşim içinde olması gerekir. İşte bu nedendir ki insan yaşama ortamını kendi istekleri doğrultusunda değiştirirken, doğadan kopmamaya ve doğa ile karşılıklı ilişkilerinin sınırını korumaya özen göstermektedir.

Dünyada son yıllarda çevre kirliliği ve çevre korunması konusunda giderek artan bir bilinçlenme söz konusudur. Toplumların doğal kaynakların korunmasına ve gelecek nesillere olabildiğince kaliteli bir doğal çevre bırakma çabaları, var olan ekonomik ve sosyal örgütlenmelerin sorgulanmasına ve yeni çevre koruma politikalarının oluşturulmasına ön ayak olmuştur. Bu çerçevede düşünülürse gelişmekte olan ülkelerde de sürekli ve dengeli ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayacak yeni politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Genel anlamda mikro ve makro ekonomi politikalarının oluşturulmasında doğal kaynaklar yıllarca serbest bir mal gibi değerlendirilmiş ve hatta doğal kaynakların ekonomik değerleri milli gelir hesaplarında göz ardı edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma bugünkü ve yarınki kuşakların gereksinimlerini karşılayacak kalkınma modeli olarak tanımlanabilir. Bu konularda tartışmaların odağında, doğanın uzun dönemde korunması düşüncesi yatmaktadır. Sürdürülebilirlik hem doğal kaynakların korunmasını hem de doğal kaynakların kullanımı ve tüketimi sonucunda oluşan atıkların verildiği

---

34 Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, *Çevrebilim*, İmge Kitabevi Yay., 2. Baskı, Ankara,1997,s.129.

çevrenin de uzun dönemli kullanımıyla ilgilidir.³⁵ Kavram bu biçimiyle ele alınırsa, sosyal, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir bir çevre ilişkilerini göz önünde tutan sürdürülebilir kalkınma politikaları geliştirilmelidir.

Çevre sorunlarının yaygın olarak yerel sorunlar olduğu göze alınırsa sürdürülebilir kalkınma programlarının uygulanmasında yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Temelde çevre koruma ile ilgili kararların yerel düzeyde alınabilmesi ve uygulamaya konulabilmesi hedeflenmektedir. Bu ilke çevre koruma konusunda politika oluşturulmasında katılımı artırmayı ve yerel sorunların politika oluşturma sürecini belirleyerek yerel otoritelerce çözümünü hedeflemektedir.

Yerel çevre sorunlarının çözümünde standart ve kontrol politikalarından yararlanmalıdır. Ekin bir denetimin oluşturulabilmesi ve yaygınlaştırılabilmesi konusunda da yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Yerel yönetimler bu konuda aktif bir denetim mekanizması oluşturabilmeli ve denetim sürecine de yerel halkın katılımını sağlayabilmelidir. Bu belirli konularda örgütlenmiş gönüllü halk desteği ile de sağlanabilir. Uygulanacak politikalar ekonomik ve mali araçlardan desteklenmeli, bu durumda da politikaların oluşturulma sürecine halkın katılımı sağlanabilmelidir.

1.2.3. İstihdam

Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlükler sağlanmalıdır. Bilindiği gibi geri kalmış tüm ülkelerin en önemli ortak özelliği tarıma dayalı bir ekonomik yapı ile hızla büyüyen nüfuslarıdır. Özellikle geleneksel tarıma dayalı toplumlarda nüfus, bu ekonomik yapının gereği olarak hızlı bir şekilde artmıştır. Ancak geleneksel usullerin terk edilmesi tıbbi yeniliklerin ölüm oranlarını hızla düşürmesi günümüzde geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde görülen nüfus patlaması probleminin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Nüfus patlaması dediğimiz olayın en güzel göstergesi hızlı ve düzensiz kentleşme ve bunun olumsuz sonuçlarıdır. Geleneksel yapının bozulması ile hızla artan nüfus tarımsal alanların dışına itilmekte ve bu kişiler umutlarını kentlerde aramaya zorlanmaktadırlar. Kentler ve özellikle de sanayi merkezleri kırsal alanlardan gelen çaresiz, düşük gelirlili ve tarımsal üretimden başka üretim bilgisi olmayan kişilerle kalabalıklaşmaktadır. Bu kente yeni gelenler kentlerin en uçtaki alanlarına yerleşmekte, oluşturdukları gecekondu her türlü sorunu toplumsal bir felaket haline dönüşebilmektedir.

---

35 Zerrin Toprak, *Çevre Yönetimi ve Politikası*, Anadolu Matbaacılık, 2. Baskı, İzmir 2003, s.16.

Kentlerin artan nüfusu istihdam alanında da büyük problemler yaratmaktadır. Ekonomik gelişmenin karşılayamayacağı miktarda insanın kentlerin emek piyasalarına katılması, ortaya kitle işsizliği denen büyük ve kronik işsizlik sorununu çıkarmıştır. Sadece kentsel iş olanaklarının arttırılması bu problemlerin aşılması yetmemektedir. Uzun yıllar kırsal alanda yaşamış, oranın toplumsal değerleri ve ilişkileri ile sosyalleşmiş ve tarım dışında üretim bilgisi olmayan kişilerin kentlerde oluşan yeni sanayinin vasıfsız işgücünü dahi oluşturamayacağı açıktır. Diğer bir ifadeyle modern kentsel işlerde vasıfsız olarak çalışmak bile bazı özellikler gerektirmektedir. Bu özelliklerin başında kentli olmak, kent kültürüne aşina olmak olarak da adlandırabileceğimiz kente uyum sağlama gelmektedir.

1.2.4. Konut

Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanmalıdır. İnsanların en temel ihtiyaçlarından biri olan barınmayı sağlayan fiziksel ortam olarak konut, aslında temel toplumsal birim olan aileyi bir arada tutan fiziksel ve moral mekânlar bütünüdür. Bu nedenle, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile başlayarak konutun bir insan hakkı olduğu uluslararası düzeyde kabul edilmiştir. 1996 yılında yapılan Habitat II kapsamında ortaya konan temel hedeflerden biri ise herkese yeterli konut olmuştur.

Konut bir insan hakkı olduğu kabul edildiğinde, herkes için yeterli konutun niteliğini daha ayrıntılı olarak tanımlamak giderek önem kazanmaktadır. Yeterli konut, elbette, herkes için yaşanabilir bir ortamda gerçekleşmelidir. Bu ortam, temiz, güvenli, barış içinde, insan onuruna yararlı, gereksinimlere duyarlı, tüm canlıların birlikte yaşamlarının ve canlı olmayan değerler bütünüünün önemsendiği sağlıklı bir yaşam çevresini kapsamalıdır. Sonuçta, yaşanabilir çevredeki sağlıklılık, çevreyi oluşturan canlı ve cansız bileşenlerin bütünüünü içermelidir. Bu kapsamda herkese yeterli konut ve temel hizmetlerin sağlanması için kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, kooperatifler ve bireylerin karar alma aşamalarında yer alabileceği bir sistemin oluşturulmalıdır.

Kentleşmeyle ortaya çıkan konut sorunu, kamu hizmetinin temel ögesi olan “kamu yararı” ölçütü ile ele alınmalıdır. Büyük bir kaynak gerektiren konut hizmetinin gerçekleştirilmesinde sadece liberal politikaların yeterliliği tartışma konusudur.³⁶ Bu kapsamda küçük ve orta ölçekli yerleşimlerde ekonomik yatırımların yapılması, sosyal ve teknik altyapıya sahip arsa üretiminin teşvik edilmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, nüfus yığılmaları

36 Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, s.154.

eğilimlerinin izlenmesi ve ona uygun politikalar geliştirilmesi, temel altyapı ve hizmetlerin öncelikle desteklenmesi hususları öncelik kazanmalı, kırdan kente göçü en az indirmek temel ilke olmalıdır.

1.2.5. Dolaşım

Yirmi birinci yüzyıl dünyasında yeterli ve çağdaş ulaşım hizmeti olmaksızın sosyal ve ekonomik hayatı canlı ve dinamik tutmak mümkün değildir. Toplu taşıma, özel araçlar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanmalıdır. Kentlerde dolaşım, yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik bir biçimde düzenlenmeli ve çeşitli ulaşım alternatiflerine izin vermeli ve kent ulaşım planları tüm ulaşım unsurlarının birbiriyle koordinasyon içinde yürütülecek şekilde koordine edilmesi gerekmektedir.

Tren ve otobüs durakları daha estetik, daha kullanışlı, güvenli ve çevresiyle daha uyumlu hale getirilmelidir. Ulaşım altyapısının kalitesi, insanlara ve toplu taşımaya ne kadar önem verildiğinin bir göstergesidir. Kalitesiz tesisler ise hem ziyaretçiler hem de o çevrede yaşayanlar için rahatsız edicidir. İnsanların ve malların serbest dolaşımı, temel kişisel haklardan olmakla birlikte, toplumun bazı grupları için seyahat ve iletişim bir sorun olmaya devam etmektedir. Söz konusu haklar, yaşlarından, bedensel veya zihinsel yeteneklerinden ve yerel geleneklerden kaynaklanan engelleri olan grupları da kapsar.

Yapılacak ulaşım planlamasıyla gelişen kentlerin ve kentler arasında yaşayanların ihtiyaçlarını ekonomik, hızlı, konforlu ve güvenli olarak temin edilmelidir. Bunun yöntemlerini araştırmak, kentte ve kentler arasında insan, araç ve eşyanın hızlı, konforlu, ekonomik, emniyetli, çevre problemi yaratmadan, maliyeti en aza indirilerek en az düzeyde gürültü, dışa bağımlılığı azaltılmış ve taşıma kolaylığı sağlayacak faaliyetleri temin edilmelidir. Kent içi ulaşımında dolmuşların yerine daha fazla yolcu kapasiteli ve her türlü konfora sahip yeni model otobüsler devreye alınmalı, dolmuş taşımacılığı kent merkezi dışındaki güzergâhlara kaydırılmalıdır.³⁷ Kentlerde artan otomobil kullanımının marjinal faydası giderek azalmaktadır.

Kentlerde yaşayanlar kullandıkları otomobilleri nedeniyle daha çok kaynak, daha çok zaman harcamaktadırlar. Kentlerin otomobillere göre planlanmasından vazgeçilmeli, otomobilleri kentlere göre planlanması gerekmektedir. Eğer otomobiller yerine alternatif toplu taşıma sistemleri geliştirilirse, otomobil kullanımının giderek azalacağı açıktır. Bu nedenle,

37 http://www.mmo.org.tr/mmo/oda_gorusleri/ulasimtrafik.htm-20.12.2006.

kentlerin dağılarak büyümesine yol açmayan kurumlara ve politikalara ihtiyaç vardır.

Ulaşım problemi özellikle büyük kentler için, temel bir sorun haline gelmiştir ve yaşam kalitemizi önemli ölçüde düşürmektedir. Ulaşım sorununda en önemli çözüm seçeneği olan toplu taşıma sistemlerine ilişkin klasik yaklaşımlar bu ağır baskıyı azaltamamaktadır. Karayolu taşımacılığını raylı sistemlere, deniz taşımacılığına ve lastik tekerlekli toplu taşıma araçları ile bütünleşik aktarmalı sistemlere ihtiyaç vardır.

Ulaştırma politikaları, “Ulusal Ulaştırma Ana Planı” doğrultusunda, ülke yararı gözetilerek, sosyal ve ekonomik bir bütünlük içinde ele alınmalı, kitle taşımacılığı geliştirilerek, bütün deniz ve suyolları potansiyelinden öncelikle ve en yüksek oranda yararlanılmalıdır. Karayoluna ve motorlu karayolu araçlarına dayalı ana bir sistemden vazgeçmeli, ulaşımın karayolu, demiryolu, deniz yolu ve havayoluna dayalı bütünleşmiş bir sistem olduğu gerçeği özenle dikkate alınmalıdır.³⁸ Toplu taşıma türleri, alt yapısı, toplu taşıma hatlarının tasarımı kullanılacak araçların özellikleri kadın, erkek, çocuk, öğrenci, yaşlı, sakat bütün kent yaşayanlarının gereksinimine cevap vermek zorundadır. Toplu taşıma hatlarını gösteren çizelgelerde anlaşılabilirlik, kullanılabilirlik yönünden önemli araştırmaları gerektirdiği görülmektedir. Öte yandan kentlerin önemli oranda ziyaretçi kabul etme zorunluluğu sorunun önemini daha da arttırmaktadır. Başta metro, hafif raylı sistemler olmak üzere, kentsel ulaşım projelerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında, yerel yönetimler kent ulaşım planına uygun projeler geliştirmelidirler.

1.2.6. Sağlık

Sağlık, hem yerel hem de küresel düzeyde, çevremizle doğrudan bağlantılıdır. Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevre ve koşullar sağlanmalıdır. Sağlık; kişinin bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır. Bir bölgede ya da ülkede bozulan olumsuz çevre koşulları düzeltilmedikçe insan sağlığının korunması güçtür. İçme ve kullanma suyu kirlenmiş ve mikroplu bir bölgede sindirim sistemi bulaşıcı hastalıklarını önlemek imkânsızdır. Öte yandan yine olumsuz çevre şartları düzeltilmedikçe topluma götürülen sağlık hizmetleri sınırlı kalmaktadır.³⁹ Sağlıklı bir kent çalışmalarındaki hedef, çevre ve insan sağlığını korumak, iyileştirmek ve çevre kirliliğine yol açan her türlü kirlenmeye karşı denetim yapıp, kente etkin hizmet sunmaktır. Kentte yaşayan tüm kenttaşların çevreye

38 <http://www.imoistanbul.org.tr/ist-bulten/sayi78/basyazison.doc-17.11.2006>.

39 <http://www.cedgm.gov.tr/cevreatlasi/saglik.pdf-15.05.2005>.

ve kente duyarlı davranması ve çözüme yönelik katılımı, sağlıklı bir kent oluşturmada büyük katkı sağlayacaktır.

Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması için kapsamlı kentsel çevre politikaları oluşturulmalıdır. Atıkların yönetimi, hava, su, toprak ve yeraltı kirliliklerinin engellenmesi ve tehlikeli atıkların tamamen ortadan kaldırılması; doğal ve yapay çevrenin doğal afetlerden etkilenmesini engelleyici önlemlerle; hassas kentsel çevre ve toplulukları sürekli gözlem altında tutarak; özürllülere özel hizmet sağlayarak ve genel olarak toplumun gelişimini ve sosyal yenilenmeyi tesis ederek mümkün olabilir. İyi sağlık koşullarının temini için; kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumunda kentsel ortamlarda, kişilerin gelişim ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için, gerekli temel tüketim maddelerini temin edebilmeleri şarttır. Bu tüketim maddeleri, kolayca ulaşılabilir olmalı, kente eşit olarak dağıtılmalı, böylelikle tüketiciler üzerinde gereksiz bir stres yaratılmamalıdır. Bu, sağlıklı ve güvenli içme suyunun temini; günlük tüketim maddelerinin arz ve dağıtımının düzenlenmesi; besin kalite kontrollerinin arttırılarak; gıda imalathanelerinin ve yiyecek tüketim yerlerinin temizliğinin kesin yasal hükümlere bağlanması; temel kamu ve altyapı hizmetlerinin öncelikli temini ve dağıtımında kesin politik kararlar oluşturmakla mümkündür.

Yerel yönetimler; toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmelidir. Sağlıklı toplum; kişilerin kendi kendilerine veya toplu olarak yetebilmelerini sağlayacak ve hastalık ya da kaza durumlarında bakımlarını üstlenebilecek toplumdur. Bu hizmeti, mahallelere kadar yaygınlaştırılmış sağlık merkezleri oluşturarak; halk sağlığı ile yakından ilgilenen gönüllü grup ve kuruluşlara faal destek-sağlayarak; kentlilerin sağlık kuruluşları (sağlık ocakları, hastaneler ve poliklinik yönetimiyle ilgili komisyonlar) gibi karar verici ve danışman kurumlarda çalışabilmelerini sağlayarak; uzman ve gönüllülere, koruyucu hekimlikle ilgili gerekli eğitimi vererek ulaşılabilir.

1.2.7. Spor ve Dinlence

Spor ve boş zamanları değerlendirme, oldukça geniş bir fiziksel aktivite yelpazesini kapsar, bunlar; hafif egzersizler, oyun, hedefli ve performansı arttırmaya yönelik egzersiz, en mükemmele ulaşmaya yönelik sistemli bedensel çalışmalardır. Bu tür faaliyetlerin kişi ve toplum yaşamında yeri önemlidir. Kentsel alanlarda yoğunlaşmış insan toplulukları ve beraberinde getirdiği baskılar, çeşitli spor olanaklarının sağlanması ihtiyacı doğurur. Spor, kişileri ve cemiyetleri bir araya getirerek iletişim olanaklarını artırır, özellikle gençleri yönlendirerek, sosyal yaşama yabancılaşmalarına engel olur. Herkesin, ilgi alanları ve kabiliyetleri yönünde spor faaliyetlerine katılmaya

hakkı vardır, bu sayede kişiler, bedensel ve sosyal güvenlerini artırarak yaşamlarını daha anlamlı kılarlar.

Yaş yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanmasını kent insanının temel haklarından biri olarak ön görmektedir. Ayrıca; “Yerel yönetimler, herkes için spor koşulu ve yaklaşımları doğrultusunda, kendi yönetiminde veya başkaları aracılığı ile gerçekleştirilecek spor alanları ve spor etkinliklerine ulaşımı; kişilerin sosyo-ekonomik durumları, yaşları ve etnik kökenlerine bakılmaksızın, sağlama zorunluluğuna sahiptir” denilmektedir. Devletlerin en önemli ulusal, bölgesel ve yerel sorumlulukları arasında, tüm vatandaşlarının genel refah ve sağlığını güvence altına almak önemli bir yer tutar.

Yerel yönetimler her gün sorumlu olduğu coğrafik sınırlar içerisinde yaşayan bireylerin sayısız ihtiyaç ve taleplerine cevap vermek durumundadır. Rekreasyon, park ve serbest zaman hizmetlerinin amaç ve hedefleri, toplumdaki tüm bireylerin yalnız çalışma yaşamlarında değil, aynı zamanda serbest zamanlarında ki aktiviteler sürecinde de yaşam kalitelerini geliştirmek olmalıdır. Bu anlayış, hem devletin hem de yerel yönetimlerin, bireylerin refah seviyelerini geliştirme sorumluluğunu taşımaktadır. Her birey spor ile ilgilenmediğine göre, yerel yönetimler halkın bütününe ilgisini çeken, spor dışındaki rekreasyon aktivitelerine de önem vermelidirler. Çok sayıda insan müzik, drama, el sanatları, fiziksel uygunluk, suda egzersiz, doğa, açık hava ve diğer kültürel ve sosyal etkinliklere katılmak arzusu içindedirler.

Yerel yönetimler ve devlete ait diğer kuruluşlar, geniş halk kesimlerinin ilgisini çeken aktiviteleri desteklemeli ve halka sunmalıdırlar. Yerel yönetimler rekreasyon, parklar ve serbest zaman hizmetlerini örgütlemek amacıyla, halka götürülen ulaşım, emniyet, yangından korunma, sağlık, eğitim, spor ve diğer kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kurulan birimlere benzer bir birim kurabilirler. Bu ünite halkın rekreasyon ve park hizmetlerine odaklanacak bir şekilde örgütlenebilir. Devlete ait rekreasyon kapsamında açık parklar, yüzme havuzları, plajlar ve diğer halka açık tüm mekanlar ve tesisler bu yeni birimin yönetim kapsamı içine alınabilir. Böylelikle bu programların daha etkin olarak sunulması ve koordinasyonu mümkün olabilmektedir.⁴⁰

1.2.8. Kültür

Yerel ve bölgesel yönetimler, güzel sanatlar ve eğlence faaliyetlerinin hazırlıklarında, kültürel aktivitelerin tanıtımında ve kültürel demokrasiye erişimde önemli bir yere sahiptirler. Bu nedenle yerel yönetimler, yerleşimin

40 Tony A. Mobley, “Yerel Yönetimlerin Halkın Rekreasyon ve Park İhtiyaç ve Hizmetlerini Karşılamadaki Rolü”, *Eskişehir Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı*, 27-28 Nisan 2006.

geleneksel, kültürel özellikleri ve nüfusun kültürel karakteri ışığında, kültürel politikaları hazırlama ve uygulama kapasitesi ve hakkına sahip olmalıdır. Mimari oluşumlar, dil, güzel sanatlar, müzik, edebiyat, hepsi birden bir kentin ortak hafızasının ve tarihinin birer ifadesini; yaşam tarzlarının, sosyal oluşumların, kültürel mirasın ve yaşanmışlığın değişiminin barometresini oluştururlar.

Bir yörenin kendine has coğrafyası, topografyası, iklimi ve yaşam koşulları, yaşayanların o yöreyle bütünleşmelerini sağlayacak, özgün kültürel karakteri oluşturur. Kültürel politikaların, ekonomik ve sosyal kalkınmaya da katkısı vardır. Daha kapsamlı olarak ele alındığında, bu politikaların oluşumu; bireylerin yerleşimlerini, kendilerinin dışındaki unsurlarla ilişki ve değişim ağındaki rol ve konumlarıyla tanımlarına, tanımlamalarına ve bütünleşebilmelerine yol açar.

Yerel yönetimler; kendi yerleşimlerinin kültürel tecrübelerini diğerlerine aktarmakla, karşılıklı saygı ve anlayışın aratacağının bilincinde olmalıdır. Kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışma gereksinimi vardır. Çünkü kültürel gelişim yalnızca yerel yönetimlerin sorumluluğu değildir. Yönetimler, çeşitli yöntemlerle, örneğin, mali teşviklerle, sanatsal ve kültürel faaliyetleri himaye eden ticari kuruluşların artırılması ve özendirilmesine yardımcı olabilirler. Ayrıca, kültürel yeniliği hedefleyen mahalle topluluklarına, buradaki toplum birimlerinin sorumluluk ve faaliyetlerini artırarak azami desteği verebilirler.

Kültürel aktivitelerin zenginliği; organize ve kurumsallaşmış yapılardan değil, onun doğaçlama ve yaratıcı özelliğinden kaynaklanır. Başarılı bir kültürel gelişim, toplumun belli gruplarının gençler ve özellikle göçmen toplulukların gereksinimlerini ve dayanışmasını hedeflemeli ve göz önüne almalıdır. Belli bir kültürel sistem bir yerleşim yerindeki insanların ve o kültürü benimseyenlerin yaşamlarını nasıl sürdürebilmeleri, nelere uymaları konusunda yol gösterici bir role sahiptir.⁴¹

Kültürel faaliyetler tüm bireyleri faydalanacağı şekilde yürütülmelidir. Elit ve imtiyazlı küçük gruplara özgü bir faaliyet olarak kabul edilmemeli, aksine tüm sosyal grupların yaratıcılık ve hayal güçlerini teşviki bir araç olarak görülmelidir. Kültürel demokrasinin evrensel olduğu, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 27. maddesinde belirtilmiştir. Kültürel politikalar, ekonomik gelişmeyi ve toplum bilincinin oluşmasını teşvik eder; en küçük

41 Naci Bostancı, "Toplum ve Kültür", **Sosyoloji**, Editör İhsan Sezal, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara 2002, s.157.

yaştan başlayarak, eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır; toplumsal ilişkilere katılımında etkin rol oynar; toplumun engelli olan kesimlerinin sosyal yenilenmesinde yardımcıdır. Bu nedenle kültür; karmaşık kent politikalarının, insan haklarının tesisinin ve kentlerde yaşamın kalitesinin artırılmasının temel taşıdır.

1.2.9. Kültürlerarası Kaynaşma

Kentsel mekânlarda, farklı kültürel ve inanç yapılarını barındıran toplulukların barış içinde yaşamaları kentsel huzur ve güven açısından son derece önemlidir. Kişinin yaşadığı toplumun aktif ve gerçek bir üyesi olabilmesi için, kültürel zenginliği olan bir kentte yaşaması gerekir. Ancak çoğunlukla kent içinde kültürel zenginliğe saygı duyulmaz. Farklı gelenek, kültür ve inanca sahip göçmenler; genelde toplumca kolay benimsenmez veya onunla kaynaşamazlar.

Başka bir yerleşim yerinden gelip bir kente yerleşen bir kişi veya grup, uzun yıllar o kentte yaşamasına rağmen; kentte yaşayanların güvenini kazanamadığı, farklı şekilde bakıldığı birçok durum olabilir. Genellikle kentsel ortamlarda, ya pek tanınmayan ya da daha önce hiç karşılaşılmamış kişilerle az çok sürekli etkileşim içine girilmesine rağmen; bu etkileşim, göreceli ve geçici ilişkiler biçimindedir.⁴² Bu durum aynı zamanda kentsel mekânlarda tam olarak tanınmayan, yabancı olarak nitelenen kişilere karşı takınılan genel davranışın bir göstergesidir.

Yerliler göçmenlerin kent ortamına uyumda zorluk çektiklerini vurgulayarak onları potansiyel aykırı bir kitle olarak görür ve çevrelerine öyle gösterirler. Göç edenler geldikleri yerleşim yerlerinde “diğerleri” ya da “öteki” konumuna düşerler ve farklı derecelerde dışlanırlar. Böylece ortaya çıkan “sosyal kapanma-itme” ilişkisi genellikle çatışmanın ve hoşgörüsüzlüğün ilk adımı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴³ Bu tür kişilerin kent yaşamına ilişkin tecrübeleri, dışlanmışlık, yalnızlık, korku ve düşük standartlı bir yaşamla eşdeğerdir. Yerel yönetimler, devlet tarafından kendi adlarına geliştirilen göçmen politikaları üzerinde söz sahibi olmamalarına rağmen, göçmenlerin barındırılmasında, eğitiminde, sağlık sorunlarında ve konunun yarattığı diğer sorunlarla başa çıkmak zorundadır. Yerel yönetimler göçmenlerin kent yaşamına ve kent kültürüne uyumunu sağlamak için bir dizi politikalar üretip uygulamaya geçirmelidirler.

42 Anthony Giddens, **Modenliğin Sonuçları**, Çev. Ersin Kuşdil, 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998, S.83.

43 Hüseyin Bal, **Kent Sosyolojisi**, Sentez Yayınları, Bursa,, 2015, s.85.

Mahalleler, komşuluk birimleri, özellikle, büyük kentsel yerleşmelerde “yabancıları” bir araya getirip onları dost ve komşuya dönüşmelerini sağlayacak yerel ‘evlere’ ihtiyaç duymaktadır. Yerel birimlerin, mahalle ya da semtlerin, kendi kimliklerine sahip olabilmek için ayrı ayrı fiziksel düzenleme içinde olmaları doğaldır. Ancak bu ‘ayrılık’, onların birbirlerine açık olmalarını önlememeli, herhangi bir tür dar görüşlülüğü ya da kapalılığı güçlendirici fiziksel ivme sağlamalıdır. Bugün, artık komşuluk birimlerine ve ‘mahallelere’ dayalı geleneksel yerleşme düzenlerinin sadece daha güvenli oldukları değil, aynı zamanda çok daha toplumsal, paylaşımcı, diyaloga açık ve bu yüzden de kamusal bir nitelik taşıdıkları açıkça ortaya çıkmıştır.⁴⁴ Bir kent bütünü içerisinde farklı kültürlerin kaynaşması için içinde yaşadığı kent kültürünü benimsemeli ve kentlilik bilincinin gelişmesi gereklidir.

Açık toplum özelliğine sahip her toplum, şekli ne olursa olsun başka kültürlerle temas kurmak durumunda kalmaktadır. Ulaşım ve iletişim imkânlarının artması, iktisadi ve ticari ilişkilerin çoğalması, siyasi ve savunma işbirliğinin artması gibi nedenlerle ülkeler ve kentler arasındaki temas sürekli artmaktadır.⁴⁵ Kültürlerarası kaynaşma; göçmen toplulukları için kaliteli bir yaşamın anahtarı olduğu gibi, yerel yönetimlerin ve kent bütünüünün kültürel ve ekonomik zenginliğinin de kaynağıdır. Bir kentin görevi, buraya birlikte yaşamak, paylaşmak, bütünleşmek üzere değişik kültürel altyapılardan gelmiş gruplara; kent bütünüüne yapacağı olumlu katkı da göz önüne alınarak, misafirperverlik göstermek ve onları kucaklamaktır.

Toplumsallaşma bireyin içinde bulunduğu aile, meslek ve arkadaş gurubu gibi toplumsal grupların ve toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesidir. Kentte yaşayanlar ve kente göç edenler kent toplumunun değer sistemini, kentli gibi düşünme, davranış biçimlerini ve gittikçe kente özgü yaşam tarzını benimser. Kişinin kentle bütünleşip kendini bulunduğu kentin bir parçası olarak hissetmesi süreci her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam tecrübesi, kentte bulunma süresi, devamlı etkileşim halinde olduğu toplumsal çevreler, yaptığı iş/meslek, eğitim düzeyi, yaş, sosyal ve psikolojik yapısı gibi birçok sebeple yakından ilişkilidir. Kentleşme ve kentlileşme süreci her kent için farklı bir şekillerde kendini gösterebilir. İstanbul ile Van’ın, Ankara ile Avrupa’da veya bir Afrika ülkesindeki bir kentin kentleşme ve kentlileşme süreçleri birbirlerinden farklıdır.⁴⁶

44 Selahattin Yıldırım, **Yerel Yönetim ve Demokrasi**, TOKİ ve IULA-EMME Yayını, Ankara 1993, s.127.

45 Feyzullah Eroğlu, **Davranış Bilimleri**, Beta Basım Yay., 4. Baskı, İstanbul 1998, s.121.

46 Bal, a.g.e., s.70.

1.2.10. Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre

Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânlar yaratılmalıdır. Günümüzde kentler başta çok parçalı bir görünüm sergileyen konut alanları olmak üzere, kent merkezi, yerine göre sanayi alanları, açık ve yeşil alanlar, sosyo-kültürel alanlar, korunması gerekli alanlar gibi 21. yüzyıl insanının temel gereksinimlerini karşılayacak bölgelerle özetlenebilir. Kentsel kullanımların birbirlerinden ayrışmasının yarattığı sorunlar göz önüne alınarak, son yirmi yılda, “karma-kullanım”lara yönelme kimi planlama çevrelerinde tartışılmakta, önerilmekte ve uygulanmaktadır.

Kentin önemli bir bölümünü oluşturan “korunması gerekli alanlar” mimarlık ve kent plancılığının ortak kesitinde bulunan bir ilgi alanını oluşturmaktadır. Korunması gerekli kültür varlıklarıyla oluşan bu alanlar sadece tek yapılar olarak değil, bir bütün doku oluşturarak korunduklarında bir anlam kazanmaktadırlar.⁴⁷ Kentlerde kamu refahının iyileştirilmesi ve yaşam standartlarının yükseltilmesine yönelik faaliyetler geçmiş dönemlerden beri her alanda sürdürülmektedir. Kentsel ortak mekânlarda yapılanlar çalışmalar kentlerin kültürlerin ve toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik yapılarına ayna tutmaktadır. Kentsel ortak mekânlar, insanların gündelik ihtiyaçlarını ve dinsel aktivitelerini sürdürdükleri, gerek günlük yaşamın akışı içerisinde gerekse düzenlenen eğlence, festival ve toplantılarla toplumun bir araya geldiği ortamlardır. Kentlerin çekiciliği, kısmen, yapısal biçimin dış mekânlarla ilişkisine, hiyerarşisine, çeşitliliğine ve özelliklerine bağlıdır.

Kentsel ortak mekânlar yerel kültürü ve yaşanan zamanı yansıtmaktadır. Kentin doğal ve kültürel özellikleri ve peyzajlarıyla olan ilişkisine vurgu yaparak kentte yaşayanların sosyal, kültürel ve ekonomik durumları hakkında ipuçları vermektedir. Aynı zamanda yerel kimliğin ve toplumsal gururun önemli bir bileşeni olup eğitici bir rol ve ekolojik bir anlam da yüklenmektedir.⁴⁸ Günlük yaşam içerisinde insanların toplu olarak gittikleri, belirli etkileşimlerle bilgi alışverişini sağladıkları ve dinlenme ve eğlenme amaçlı olarak kullandıkları ortak mekânlar bulunmaktadır. Bunlar; alışveriş merkezleri ve çeşitli dükkânlar gibi ticaret mekânları; tiyatro, sinema, konser salonları ve eğlence merkezleri gibi kültür mekânları şeklinde kısaca özetlenebilir.

47 Zühal Özcan, “Planlamada Disiplinler Arası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri”, *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi*, Cilt 21, No 4, Ankara 2006, s.682.

48 Bülent Deniz, “Kentsel Kamusal Mekânlar Bağlamında Centennial Olimpiyat Parkı'nın (Atlanta, ABD.) İrdelenmesi”, *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, C.2, S.1, Aydın 2005, s.5.

Kentler, fiziki çevre ve içinde barındırdıkları toplumsal ve kültürel çevre ile bir bütün oluştururlar. Sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplum ilişkileri, kentsel dokunun da yeniden tanımlanmasına, üretilmesine neden olur. Tarihi kentsel dokuyu oluşturan kullanımlar, buldukları dönemin sosyal, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılmışlardır. Bu haliyle kentler, tarihi, kültürel ve fiziki geçmişi ile ve halen barındırdığı değerlerle bir açık hava müzesi durumundadırlar.

Özellikle yerel mimarinin, kültürel ve tarihi değerlerin, kentin ekolojik dengesinin korunması, kent yaşamı için gerekli kolaylıkların kentin doğal yapısına en az etkiyi gerçekleştirecek şekilde gerçekleştirilmesi ve yaşam kalitesinin sürdürülebilir kılınması gibi konular modern kent yönetiminin başlıca sorunlarından⁴⁹ Değişen yaşam biçimleri, yönetim yapısı, kapital gücü, nüfus artışı, göçler vb.leri farklı istemler doğurmuş ve farklı yaşam mekânlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu değişim ve gelişim sürecine karşın, tarihi kentsel dokuların da günümüz gereksinimlerini karşılaması ve çöküntü alanları haline dönüşmemesi için çevre ve yaşam kalitelerinin artırılması gerekmektedir. Bu amaçla geçmişle gelecek arasında bir köprü kurarak, kimlik olgusunu koruyan, “koruma, geliştirme ve yenileme” amaçlı çözüm önerileri üretilmesi zorunludur.

Kentsel topluluklar kent sınırları ile bağlı değildir. Kent, kentsel gereksinimlerini karşılayacak işlevleri için yakın çevresinde havaalanları, çeşitli yerleşim alanları, dinlenme yerleri vb. gibi arazilere ihtiyaç duyar. Aynı zamanda, bu yakın çevrenin de kentin hizmetlerine ihtiyacı vardır. Bir kentin yakın çevresiyle birlikte dengeli büyümesi, bölge planlaması, kentler ve yerel yönetimler arasında aktif işbirliği ve ortak karar verme mekanizmasının işletilmesiyle gerçekleşir. Sonuç olarak, gereksiz mal ve hizmet akımı engellenir, ortak çıkarlar için güçlerin seferber edilmesi ve çevresel kaynakların daha akılcı kullanımı sağlanır.

1.2.11. İşlevlerin Uyumu

Bir kentte, kent içi ve çevresiyle yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olması sağlanmalıdır. Her kentlinin en temel hakkı, kentteki tüm sosyal aktivite ve olanaklara, yaş, ırk, bedensel ve zihinsel kabiliyetlerine bakılmaksızın, kendi özgür iradeleriyle erişebilme hakkıdır. Ancak, genel bir kural olarak kentlerimiz öncelikle ve elden geldiğince, mevcut çalışan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için imkânlar sunar. Genellikle kentlerde göz ardı edilen konular arasında,

49 Nüzhet Kahraman ve Oğuz Türkay, **Turizm ve Çevre**, Detay Yayıncılık, Ankara 2004, s.44.

hamileler, çocuklar, yaşlılar, hastalar ve özürllüer gibi insanların, kısa veya uzun süreli adaptasyon süreçleri bulunur.

Kentler arası ulaşım ile kent içi ulaşımın uyumu sağlanmalıdır. Kentsel ulaşımında toplu taşımacılık geliştirilerek artan trafik talebi daraltılmalı ve bu alanda gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu çalışmalara paralel olarak kentsel imar uygulamaları ulaşım politikalarıyla örtüşmeli, kentsel ulaşımındaki karışıklık önlenerek, ulaşımın plansızlığı ve zorluğundan kaynaklanan işgücü ve zaman kaybı önlenmelidir. Kentsel alanlarda yayaya yönelik tedbirler alınarak, yaya güvenliği sağlanmalı ve yaya yürüyüş bölgeleri oluşturulmalıdır. Toplu taşımanın yaygınlaştırılması ile kentsel trafiğin yaratacağı her türlü çevre kirliliği önlenmelidir. Eğitim çalışmalarına önem verilmeli ve planlı bir şekilde toplumda ulaşım kültürü oluşturulmalıdır.

Bütün ticari, idari ve kamu binaları; sosyo-kültürel, spor, sağlık ve dini faaliyetler; sokaklar; kamu alanları; kültürel, sosyal ve diğer aktivitelerin hepsi; özürlleri ya da engelleri ne olursa olsun tüm yurttaşlar için erişilebilir olmalıdır. Olabildiğince, bebeklere yüzme, özürllülere spor, kütüphanelerde çocuk bölümleri gibi değişik nüfus gruplarına yönelik faaliyetler düzenlemeli veya belli zaman aralıklarının bu gruplara tahsisi sağlanmalıdır. Buna bağlı olarak, yerel yönetimler; tüm yapılar, kamuya açık alanlar ve benzeri yeni alanlar için güvenlik ve kontrol birimleri oluşturabilir. Aynı zamanda, kamu ve yarı kamu hizmet personeli, çeşitli engellerinden dolayı sıkıntı çeken yurttaşlarla ilgilenmek ve yol göstermek için eğitilmeli; kentlileri, daha az şansları olan diğer toplum üyelerinin varlığı hakkında zamanında bilgilendirerek, her şeye rağmen engelli kişilerle bütünleşebilmeleri ve hoşgörü gösterebilmeleri için gerekli politikaların geliştirilmesi sağlanmalıdır. Aynı zamanda belli gruplara hitabeden benzer aktivitelere, yoğunlaşmaktan kaçınılmalıdır.

1.2.12. Katılım

Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerine uyum sağlanmalıdır. Yönetim anlayışında hangi sistem uygulanırsa uygulansın, katı merkezîyetçilikle yönetilen ülkelerde, toplumun refahının arttırılması ve demokrasinin yaygınlaştırılmasında, önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların çözümünde toplumsal gelişim açısından yerel yönetimler önemli bir yere sahiptir. Gelişmiş ülkelerde kalkınma önemli ölçüde, halkın yönetime etkin katılımı ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi ile gerçekleşmiştir. Bu ülkelerde, yerel yönetimlerin özellikle demokratik değerlerin yaygınlaştırılması, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, hizmet önceliklerinin belirlenmesi ve hizmet maliyetlerinin düşürülmesi açılarından, merkezi yönetime üstünlüğü kabul edilmektedir.

Yerel yönetimler gerek demokratik yaşamda oynadıkları roller, gerekse kamu hizmetlerinin halka götürülmesinde yükledikleri işlevler nedeniyle yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk basamağıdır. Tarihi süreç içerisinde yerel yönetimler, devletle birlikte doğmuş ve kamu yönetiminin bir tamamlayıcı olarak, yerel kamu hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Yerel yönetimlerin varlık nedeni iktisadi, siyasi ve hukuki açıdan da açıklanabilmektedir.⁵⁰

Yerel yönetim organlarının sadece seçimle işbaşına gelebileceğinin öngörülmesi bu kurumlara demokratik özellik kazandırmaya yetmeyecektir. Biçimsel koşulların bir adım daha ilerisine geçilerek gerçek bir halk katılımının sağlanması gereklidir. Bu ise; toplumdaki tüm katmanlara yönetime katılım yolunu açmakla mümkün olur. Demokrasi kavramının başlıca öğeleri olan halkın katılımı, çoğulculuk ilkesi ve liderlerin hem danışmaya önem vermeleri hem de seçmene karşı hesap verme sorumluluğu hissetmeleri yerel ölçekte de geçerli değerlerdir.⁵¹ Çağımızın yönetsel gerçekleri ve işleyiş biçimleri açısından bakıldığında, yerel yönetimler ile demokrasi, özerklik ve katılım kavramları birbirini tamamlamaktadır. Yerel düzeyde demokrasinin gerçekleşmesi için öncelikle yerel özerkliğin gerçekleşmesi, yerel halkın yönetim kararlarına etkin bir biçimde katılması, gerek karar alma sürecini gerekse kararların uygulanmasına yönelik denetimin yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁵²

Demokratik yerel katılım kentsel yaşam, yerel bilinç ve kimliğin oluşmasına etki ederek ekonomik, sosyal ve kültürel konuların tartışılması ve bu konularda ulusal/yerel ölçekte halkın belirleyici olması, gerçek anlamda demokrasiye ulaşmada önemli katkılar sağlayacaktır. Bununla beraber sorunlar daha sağlıklı belirlenirken çözümler de daha isabetli olacaktır. Gelişmiş demokrasilerde yerel yönetimler kentsel yaşamı biçimlendiren, kentteki değişik sosyal ve ekonomik grupların yaşamlarını çeşitli şekillerde belirleyen kararlar alırken, kentte yaşayanlar da öncelikle seçim olmak üzere değişik yöntemlerle kent yönetimine katılma ve yönetimi etkileme çabası içindedirler.⁵³

Günümüzde halkın yönetime daha çok ve daha aktif olarak katılmak istemesi, yerel politikaların önemini arttırmış, yerel düzeyde oluşturulan politikalar, ülke çapındaki politikaları daha çok etkilemeye başlamıştır. Bu

50 Zerrin Toprak, *Yerel Yönetimler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 6. Baskı, 2006, s.14.

51 Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1994, s.49.

52 Şerif Öner, "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C.10, S.2, TODAİ Yay, Ankara, 2001, s.54.

53 Ersin Kalacıoğlu, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İ.Ü. Yayını, İstanbul, 1983, s.23.

bağlamda demokrasinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda yerel yönetimlere daha çok rol düşmektedir. Yerel yönetimler, yalnızca bir hizmet kuruluşu olarak değil, aynı zamanda, demokratik siyasi kurumlar olarak yeni işlevler üstlenmektedir. Dünyanın her tarafından bireyler ve gruplar, içinde kendilerinin de katılımcı olacakları ve gelişmesini arzu ettikleri bir sivil toplumun temelini oluşturacakları kurumlar meydana getirmektedirler.

Örgütlü toplum olmaksızın yerel sorunlarda söz sahibi olmak, yönetim ve siyasette etkin olmak bireyler açısından son derece zordur. Bu nedenle bireyler çeşitli oluşumlarla örgütlenerek sivil toplumunda aktif rol üstlenebilmektedirler. Bu oluşumların amacı; kitleleri etkileyerek ortak sorunları dile getirmek ve yönetimler üzerinde baskı oluşturmak ve alternatif konularda uzmanlaşarak kalkınmada katılımcı bir rol oynamaktır.⁵⁴ Demokratik sistem bütünüyle işletilemezse, onun alt sistemlerinin de gereği gibi işlemesi beklenemez. Yerel yönetimlerin, demokrasinin beşiği olduğu görüşüne göre; ülke çapında gelişmiş bir demokratik rejim var olmadıkça yerel demokrasiden söz edilemeyeceği de açıktır.

Çağdaş bir yerel yönetim sisteminin kurulmasında ve yaşatılmasında asıl aktör halktır. Yaşadığı beldeye sahip çıkan bir halk ve sorunlarına sahip çıkabilen yönetim olmadan, demokratik, etkin ve verimli yerel yönetimin varlığından söz edilemez. Yerel demokrasi halkı doğrudan ilgilendiren, günlük yaşamında önemli yer tutan gerçek ve somut sorunların gündemi belirlediği, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulanmaya konulduğu bir süreçtir. Bu süreçte yerel demokrasinin tüm kurum ve kurallarının geniş halk kitleleri tarafından benimsenmesinde, vazgeçilmez bir yaşam tarzı olarak algılanmasında, korunmasında ve yaygınlaşmasında sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi büyüktür.

Halkın her alanda özerk ve özgür katılımını savunmak, üyesi olunan tüm toplumsal tabakalara ve toplumsal rollere ilişkin katılma hakkının varlığını da beraberinde getirecektir. Siyasal alanda yerel siyasetten ulusal ve küresel siyasete, seçimlerden siyasi partilere, merkezi yönetim birimlerinden yerel yönetimlerin kurul ve meclislerine kadar tüm düzeylerde halkın katılımı sağlanmalıdır.⁵⁵

54 Eyüp Zengin, "Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım", *Türk İdare Dergisi*, S. 422, Y. 71, Ankara, 1999, s.122.

55 Gülgün Erdoğan Tosun, "Çağdaş Toplumlarda Demokrasi, Katılım ve Yurttaşlık", *Siyasette Kadınlar ve Gençler*, İzmir Yerel Gündem 21Yürütme Kurulu Yayını, İzmir 1999. s.29.

1.2.13. Ekonomik Kalkınma

Ekonomik kalkınma konusunda kararlı ve plan ve programlarında yerel kalkınmayı önemsemiş tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olmasıdır. Kentsel mekânlar; üretim, dağıtım, alış-veriş ve tüketim gibi ekonomik dayanaklara sahip olduklarından, ulusal ekonomide önemli bir rol oynarlar. Bir kentin ekonomik kalkınması, kenti kullananların (kent sakinleri, iş ve alış-veriş için gelenler, ziyaret edenler, yabancı turistler) yaşam standartlarını yükselttiği oranda vazgeçilmezdir. Kentlerdeki bu kalkınma; sosyal kalkınma ve çevre koruması ile tüm kentsel alanda yaşam kalitesini yükseltme hedefleriyle birlikte düşünülmelidir.

Çalışma yaşına gelmiş her birey, kendi olanaklarıyla, kent yaşamının sunabildiği çalışma fırsatlarını değerlendirme hakkına sahiptir. Yerel yönetimler istihdam mal ve hizmet üretimine dönük yatırım projelerinin hayata geçirilmesi yerel kalkınmanın gerçekleştirilmesine yardım eder.⁵⁶ Kent sakinleri, özellikle ilk işlerini arayan genç insanlar, yerel yönetimlerin diğer devlet kurumları ve özel sektörle işbirliği içinde iş olanakları yaratabileceği ve kolaylaştırabileceği beklentisindedir.

Yerel yönetimler, kentte ekonomik kalkınmayı teşvik edecek koşulları yaratır, girişimcilere yardımcı olma olanaklarını sağlar. Hızlı kalkınmanın gerektirdiği yatırımların çoğu kentlerde yapıldığından, mal ve hizmet üretimi için gelişme ortamı kentlerde var olduğundan kalkınma yolunun kentlerden geçtiği, kentleşmenin ekonomik kalkınma için potansiyel yaratıcı ve hızlandırıcı bir etkisi olduğu ileri sürülmektedir.⁵⁷ Geleneksel olarak yerel yönetimler, kendilerini, merkezi hükümetle ortak olarak yarattıkları parasal kaynaklardan finanse ettikleri belirli hizmetleri sağlayan, uygulayıcı ve yöneticiler olarak görmekteydiler. Kent yapısı ve kenti kullananların beklentilerinin değişmesi doğrultusunda yerel yönetimler; yörelerini ekonomik değişim ve kalkınmanın bir bileşkesi olarak ve üretim, dağıtım; alış-veriş ve tüketimin gerçekleştiği birer ekonomi birimi olarak görmelidirler.

Kenti kullananların istihdamlarından dolayı edindikleri ekonomik olanaklar ile bu olanakları sosyal yaşamlarında (dinlenme, kültür ve dini faaliyetler vb.) kullanma biçimleri arasında yakın bir bağ vardır. Bu nedenle yerel yönetimler, yalnızca yaşam standartlarıyla değil yaşam kalitesiyle de yakından ilgilidir. Kalkınmanın sonuçları sadece ekonomik olarak değil, yaşam çevresindeki gelişimin göstergeleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

56 Gültekin Rodoplu, "Yerel Kalkınma", *Yerel Siyaset Dergisi*, S.3., İstanbul, Mart 2006, s.4.

57 Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1990. s.13.

Bireyin kalkınması; sosyo-ekonomik kalkınma planları ve kent yönetiminde en önemli unsur olduğundan, fertlerin yaşam döngüsünde değişen ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.

Ekonomik kalkınma, çevre koruma ve sosyal kalkınma arasında bir dengeyi savunan sürdürülebilir kalkınma; ekonomik kalkınmanın gelişmesinde temel hedef olarak gözetilmelidir. Yerel yönetimler, idari sınırları içinde uygulanacak plan, politika, strateji, öneri ve programları hazırlarken, kenti içinde bulunduğu bölgeyle olan etkileşimi ile birlikte ele almalıdırlar. Buna özellikle, yakın yerleşimlerin planlarının iç bütünlüğünü bozmadan gelişme sağlamak ve onlarla işbirliği olanaklarını oluşturabilmek açısından (örneğin, kaynakların ortak kullanımı, su, maden, vb.) ihtiyaç vardır. Kent sakinlerinin belirli idari sınırlar içinde yaşayıp, diğer yerleşmenin hizmetlerini kullanırken veya çalışmaya giderken veya belli bir bölgenin diğer bölgenin doğal zenginlik ve insan kaynaklarına gereksinim olduğu durumlar, bu koşulları göz önüne almayı gerektirir. Bu yaklaşım, diğer yönetimlerle çalışma olanakları yaratılarak, daha üst düzeyde ve geniş alanları kapsayan planlama sorumlulukları alınabilmesini de beraberinde getirir.

Her tür büyümenin; ulaşım, telekomünikasyon, altyapı hizmetleri, sosyal ve toplumsal hizmetler vb. uygun altyapı desteğine ihtiyacı vardır. Onlar olmadan yaşanamayacak kentlere yeterli altyapıyı sağlamak; geleneksel olarak, yerel yönetimlerin daima birincil görevi olmuştur. Bu nedenle, yerel yönetimlerin sorumluluğu; mevcut altyapılardaki eksiklikleri tanımlayarak, politikalar, öneriler, stratejiler ve programlar biçiminde sosyoekonomik kalkınma planlarına yansıtılmaktadır.

Yerel ölçekte kamu hedeflerine ulaşmada özel sektörün katılımı ve kamu hizmetlerinin rekabete açılması ile sağlanabilir. Geleneksel olarak, altyapıları sağlamak kamu sektörünü sorumluluğundadır. Ancak; altyapının diğer sektörlerle sağladığı yararlar ve beraberinde getirdiği ekonomik kalkınmanın yarattığı ek altyapı ihtiyaçlarını yerel yönetimlerin karşılama yetersiz kaldığı düşünülürse, altyapının temininde; sorumlulukların dağıtılması üzerinde önemle durulmalıdır. Özellikle eğitim ve öğretim programlarında, sosyal faaliyetlerin tesisinde ve kentsel alanlardaki yeniden yapılanmalarda, özel sektörle oluşturulacak ortaklıklar aracılığıyla işbirliğine gitmek kaçınılmazdır.

1.2.14. Sürdürülebilir Kalkınma

Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşma sağlanmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma ise ancak yaşanabilirlik ilkesinin içinde anlamlı olacaktır. Yaşanabilirlik, bireysel ve toplumsal refah ve mutluluk ile kişilerin bir yerleşimde yaşamaktan duyduğu

doyuma doğrudan katkıda bulunacak insan yerleşmelerinin mekânsal özellik ve nitelikleri ile ilgilidir. Bu anlamda oluşturulacak yerleşmeler, bu ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanmalı, geliştirilmeli, korunmalı ve iyileştirilmelidir. 1990'lardan itibaren, ancak mekânın fiziki, ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarına, aynı zamanda kentsel dönüşümün yasal, kurumsal, örgütlenme, izleme-değerlendirme süreçlerini bütünlük olarak ele alan bir yaklaşım geliştirildiğinde kentsel canlandırmada kamu yararının en üst düzeye çıkarılabileceği görüşü yaygın olarak savunulmaya başlanmıştır. Bu yaklaşıma paralel olarak, dönemin bir diğer önemli özelliği ise, ekonomik, toplumsal ve çevresel faktörlere dayanılarak, sürdürülebilir kent ve bölgelerin geliştirilmesine yönelik ihtiyaçların kabul edilmesidir.⁵⁸

Sürdürülebilir kalkınma; ekolojik denge ile ekonomik büyümeyi birlikte ele alan, hem doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayan ve çevresel kaliteye önem veren hem de gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen bir modeldir. Bu bağlamda kaynakların ve toprağın dengeli ve akılcı kullanımı için gerekli yöntem ve araçların geliştirilmesi konusu, kıt olan kaynaklardan etkin biçimde yararlanılarak bu şekilde sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak, doğayı tüketmeden kullanmak, sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Bir ülkede kalkınmanın sağlanabilmesi: ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasıyla gerçekleşecektir. Yani kuşaklararası kaynak kullanım etkinliğine sahip sürdürülebilir kalkınma olgusu: doğal sermayeyi tüketmeyen, gelecek kuşakların da gereksinimlerine sahip çıkan, ekonomi ile eko-sistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olan bir ekonomik kalkınmadır. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında: sosyal ve ekonomik politikalar, doğal kaynakların yönetimi, çevrenin korunması ve gelecek nesillerin ihtiyaçları adı altında dört anahtar konu birlikte ele alınmaktadır. Sürdürülebilirlik, insanın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkı korunarak toplumsal ve kişisel refahın sağlanmasıyla başlatılan sorumluluk ile yerleşim alanlarının, ülkenin ve yaşadığımız dünyanın sürekliliğinin sağlanmasıdır.⁵⁹

Kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile eş anlamlı olmadığı ve çevre, beslenme, barınma olanakları, sağlık ve eğitim hizmetleri, insan hakları gibi göstergelerin de kalkınma kavramının içinde düşünülmesi

58 Z. Müge Akkar, "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye", *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara, s.33.

59 Toprak, *Çevre Yönetimi ve Politikası*, s.17.

gerektiği gerçeği göz önüne alındığında, ekonomik terimlerle tanımlanan “sürdürülebilir kalkınma” paradigmasının çevre sorunlarının çözümünde yanlı ve yetersiz olduğu açıkça görölmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir bir çevre anlayışının oluşturulması için atılması gereken ilk adım, çevreyi ekonominin bir alt kümesi olarak kabul eden ve sınırsız üretim-sınırsız tüketim-kar maksimizasyonu üçgenindeki kalkınma kavramı anlayışının tümüyle reddedilmesi gerekmektedir.

Önümüzdeki yıllarda, artan ekonomik faaliyetler ve nüfus hareketleri nedenleriyle, çevresel sorunların yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde şiddetlenmesi beklenmektedir. Böyle büyüyen sorunlara cevaben, çevreye daha az zarar veren ekonomik kalkınma modellerinin desteklenmesi büyük öncelik taşımaktadır. Bunun için, daha güçlü siyasi irade ve vizyon, ulusal düzeyde etkili çevre politikaları ve artan ölçüde bölgesel ve küresel işbirliğini gerektirmektedir.⁶⁰

1.2.15. Mal ve Hizmetler

Yaşanan hızlı kentsel büyüme süreci, yerel mal ve hizmetlerin karşılanmasına yönelik talepte büyük artış ve çeşitlenmeyi beraberinde getirmiştir. Yerel hizmetlerin sunumundaki beklentiler, yerel yönetimlere yeni ve dinamik bir yönetim anlayışını getirmektedir. Bu çerçevede kentsel hizmetlere yönelik, daha yaratıcı, esnek ve rasyonel yönetsel yapılar ve tekniklerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar ortaya çıkmaktadır.⁶¹ Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetim, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanmalıdır.

Yerel yönetim; bir beldede yaşayan bireylerin, birey gruplarının ve topluluğun ortak ihtiyaçlarının karşılanmasına, ekonomik ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin kamusal yerel işlerin, kendi sorumlulukları altında ve topluluğun yararları doğrultusunda düzenlenmesi hakkının yerel yönetim birimlerine bırakıldığı bir yönetim biçimidir. Kamusal hizmetlerin yürütülmesinde giderek önem kazanan temel ilke, bu hizmetlerin ölçek ekonomisi ve etkin kaynak kullanımı amacıyla halka en yakın yönetim birimlerince yerine getirilmesidir. Bu nedenledir ki günümüzde bütün dünyada merkezi yönetimle birlikte yerinden yönetim sistemi de devlet yönetiminin vazgeçilmez bir unsurunu oluşturmaktadır.

60 Mehmet Alagöz, “Sürdürülebilir Kalkınmada Çevre Faktörü: Teorik Bir Bakış”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.12, Celalabat-Kırgızistan, 2007.

61 Sadun Emrealp ve Drew Horgan, *Belediyelerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri*, TOKİ ve IULA EMMME Yayınları, İstanbul 1993. s.2.

Halkın günlük yaşamına ilişkin sosyal gereksinmelerinin karşılanmasında yerel ölçekteki örgütlenmelerin ulusal düzeydeki örgütlenmelerden daha işlevsel olduğu kuşkusuzdur. Yerel yönetimin bir hizmetten sorumlu olması ve üstlenmesi, üretmesi ve dağıtması kendi yetkisi içersinde olabilir. Fakat yerel yönetimin bu hizmetlerin tümünü kendi eliyle yapmasını gerektirmez. Bir kısım hizmetleri kendileri yapmakta, bazılarını da özel kesime yaptırmaktadırlar.⁶² Önemli olan sorumluluğun yerel yönetime ait olmasıdır.

Yerel yönetimler hizmetlerin üretilmesi ve dağıtılması konusunda geniş bir tercih hakkına sahiptir. Yerel yönetimler, hizmetlerin kendilerince doğrudan yapılması ya da ihalesi, imtiyazlar, şirketler, birlikler, gönüllü kişi ve kuruluşlar, vb. gibi alternatif yöntemlerle gördürülmesi konusunda geniş bir seçeneğe sahiptirler.⁶³ Daha uzun vadeli ve geniş kapsamlı gereksinmelerin (güvenlik, kalkınma vb.) karşılanmasında ulusal ölçek daha rasyonel bir örgütlenme düzeyi olmakla birlikte, günlük yaşama dair gereksinmelerin (ulaşım, içme suyu, sağlıklı barınma vb.) yerel örgütlenme yoluyla karşılanmaya çalışılması, insanlık tarihi boyunca süregelen bir durumdur. Bir kentte sunulan mal ve hizmetlerin kaliteli, sağlıklı ve uygun fiyatlarda olması için yerel yönetim birimleri gerekli tüm tedbirleri almalıdır.

1.2.16. Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar

Doğal çevreden kaynaklanan kimlik elemanları kentin doğal çevre verileri ile ilgilidir. Doğal çevre verilerini topoğrafik durum, iklim koşulları, su ögesi, bitki örtüsü, jeolojik durum ve genel konum oluşturur. Bu faktörlerin farklılığı, kentleri birbirinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve kente kimlik verir. Kentlerin kendine has doğal güzellikleri kentlerin kimliğini oluşturur. Kentlerin sahip olduğu doğal çevre ve kaynaklarının verilerinin iyi analiz edilmiş olması, korunması, iyileştirilmesi ve vurgulanması, kentin olumlu kimliğinin korunması ve güçlendirilmesi anlamına gelir ve kentsel algılama daha olumlu olarak sağlanır.⁶⁴ Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunup idare edilmelidir.

Kentlerin çoğu, kötü hava kalitesi, trafik yoğunluğu ve tıkanmaları, alıcı ortamdaki yüksek gürültü düzeyleri, kötü nitelikte bir yapı çevre,bozulmuş alanlar, sera gazı emisyonları, kentsel yayılma, atık ve atık su üretimi gibi,

62 Bilal Eryılmaz, "Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Yöntemler", *Türk İdare Dergisi*", S.382, Mart 1989, Ankara, s.19.

63 Sadun Emrealp ve Selahattin Yıldırım, *Yerel Yönetimlerde Başarının Yolları*, TOKİ ve IULA EMMÉ Yayınları, İstanbul 1993, s.25.

64 A. Buket Önem ve İsmet Kılınçaslan, "Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik", İtüdergisi/a, Mimarlık, Planlama, Tasarım, C.4, S.1, İstanbul Mart 2005. s.116.

ortak ve temel bir çevresel sorunlar paketiyle karşı karşıya kalmaktadır. Sorunlar, değişen yaşam tarzları ve demografik değişimler dâhil olmak üzere, çözümler üretilirken hesaba katılması gereken bazı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu çözümlerin ileriye dönük olması ve iklim değişikliğinin etkilerinin öngörülmesi veya fosil yakıtlara bağımlılığın giderek azaltılması gibi, risk önleyici yönleri de içermesi gerekmektedir.

Kentlerdeki hava kirliliğinin önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza motorlu taşıtlar çıkmaktadır. Motorlu taşıtların ortaya çıkardığı egzoz gazları, her yıl binlerce insanın sağlığını bozmakta ve doğal ve fiziksel çevreyi kirletmektedir.⁶⁵ Yerel yönetimler, motorlu taşıtların kent merkezlerinde en az zararı vermeleri açısından çevre dostu toplu taşımayı teşvik etmeli ve özel ulaşım araçlarının kent merkezlerine gelmelerini engelleyici politikalar geliştirmelidirler.

Yerel yönetimler, yerine getirilmesi gereken birçok hizmet için doğrudan doğruya doğal kaynakları kendisi kullanmakta, öteki kişi ve kuruluşları belli ölçütlere uyma koşuluyla doğal kaynakları kullanmalarına izin verir. Yerel yönetimler doğal dengenin korunduğu bir süreç içinde, doğal kaynakları da kullanarak halkın gereksinimlerini karşılayan çevreyle doğrudan ilgili ve ona en yakın örgüttür.⁶⁶ Kentlerdeki çevresel sorunlar, nedenleri birbiriyle bağlantılı olduğu için, özellikle karmaşıktır. Bir sorunu çözmek için yapılacak yerel girişimler başka bir yerde yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilir ve ulusal veya bölgesel düzeydeki politikalarla ters düşebilir. Örneğin, çevre dostu otobüsler olarak hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik politikalar, bazı arazi kullanım kararlarından kaynaklanan özel araç kullanımındaki artışla sekteye uğrayabilir.

Kötü nitelikli bir yapılı çevreyle ilgili sorunlar ise çok kez bunun altında yatan sosyo-ekonomik sorunlarla bağlantılıdır. Başarılı bir yerel yönetimin farklı politikaları ve yönetim kademelerinde üstlenilen yükümlülükler arasındaki ilişkileri ayrıntılı olarak analiz eden, uzun dönemli stratejik eylem planlarını uygulamaya koyarak, kentsel çevrenin yönetimi konusunda bütüncül bir yaklaşım benimseyenler olduğu genel kabul görmektedir. Yerel, bölgesel, ulusal veya AB düzeyinde zorunlu kılınan yükümlülükler (arazi kullanımı, gürültü, hava kalitesi), yerel bir stratejik yönetim çerçevesine oturtulduğu zaman, yerel düzeyde daha etkin bir şekilde uygulanmaları mümkün olabilecektir. İnsan yaşamıyla ilgili yerel ortamın ve koşulların, insan

65 Emrullah Güney, *Çevre Sorunları*, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri 1992, S.10.

66 Cevat Geray, "Yerel Yönetimler ve Çevre", *Avrupa Birliği ve Yerel Yönetimler Uluslararası Seminer* 27-30 Mart 2003 Silivri İstanbul. s.94.

yaşamına uygun hale getirilmesi, korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması birinci derecede yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olmalıdır.

1.2.17. Kişisel Bütünlük

Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşullar oluşturulmalıdır. İnsanların yaşam kalitesi, bireyin ihtiyaçlarını karşılama niteliklerine sahip bir çevreyle olan etkileşiminin dışa vurusunun bir göstergesidir. Bu dışa vuruş, bireyin yaşam kalitesinin gittikçe artan seviyede onu huzurlu ve mutlu yapması ve bunun kentsel yaşama ait ihtiyaçlar hiyerarşisindeki tatmini ile yakından ilgilidir.⁶⁷ Bireyin yaşam kalitesi, huzur ve mutluluğu kentsel huzur ve yaşam kalitesinden bağımsız olmayıp sürekli bir etkileşim içersindedir. Dünyada kentsel nüfusun yarısından fazlası son derece olumsuz sağlık koşullarında yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu herhangi bir sosyal güvenlik sistemine bağlı değildir. Gelir düzeyleri sağlık hizmetlerine ulaşma olanaklarını tümüyle ortadan kaldırmaktadır.

Özellikle gecekondu çöplüklü, sağlıklı olmayan yerleşim alanlarına, kent çöplüklerine, dere yataklarına kurulmuştur. Ekonomik değişiklikler, kuraklık, seller, depremler, sokak çatışmaları, siyasi baskı ve şiddet uygulamalarına en yoğun biçimde maruz kalan kent bölgeleridir. Gecekondu toplumu, yineleyici ve süregelen bir örselenmenin mağduru olan, nitelikli bir karşı tepki oluşturabilmenin olanaklarından yoksun bireylerden oluşmaktadır. Bu sürecin ruhsal alandaki sonuçları sıklıkla duygusal yaşam ve sosyal ilişkilerde zedelenme, karamsarlık, umutsuzluk, çaresizlik, öfke, ilgi kaybı, benlik gücü ve saygısında azalma, davranış bozuklukları, marjinalleşme, maddeye yönelme ve toplumsal işlevsellikte bozulma olmaktadır. Böylece kişi topluma karşı yabancılaşmaktadır. Birey yabancılaşmayla birlikte modern yaşamdan kopmaktadır. Bireyi çevresinden koparan sebepler sadece yabancılaşma değildir. Kentlerin farklılıklar yanında ortak kullanılan bir yaşam alanı da olması, kentin atmosferi insanlar üzerinde etkide bulunur. Bir kentin trafik, hava kirliliği ya da yeşil alanların azalması gibi sorunları o kentte yaşayanların fiziki ve ruhsal sağlığını etkileyebilmektedir.

Kentlerde yaşayanların cinsiyet, yaş, doğurganlık, medeni hal, okuryazarlık, eğitim, meslek vb. temel demografik ve sosyo-kültürel özellikleri, köylerde yaşayanlardan farklı olduğu gibi, sosyo-kültürel gücü kullanma, seçicilik, eleştiri, tatmin olma vb. özellikleri de farklıdır. Ayrıca, özgün üretme, üretileni tabana yayma, kaliteyi yükseltme ve standartlar koyma vb. eşitlik sağlayıcı ve refaha erişme yollarını yaygınlaştırma özelliği de vardır.

67 Eroğlu, a.g.e., s.41.

1.2.18. Belediyeler Arası İşbirliği

Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri; kentlerin, bölge, ülke, Avrupa ve dünya bütünündeki gelişmenin temeli olduğu gerçeğinden hareketle kent yönetimleri; kardeşlik, antlaşmalar, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlara üyelikler aracılığıyla çeşitli işbirliği ve alış-veriş ilişkileri içine girmelidirler. Ulaşım ve iletişim araçlarının hızlı gelişmesi, bütün dünyada bu alanlarda yaşanan gelişmeler, ülkeler ve kentler arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmiş, ülkelerin ve kentlerin birbirlerine bağımlılığını arttırmıştır. Bu durum, gerek ülke yönetimleri, gerekse kent yönetimleri arasında işbirliği yapmayı, ortak çalışmayı, karşılıklı bilgi ve deney alışverişinde bulunmayı zorunlu hale getirmiştir.

Yerel yönetimlerle merkezi yönetim ilişkilerinin geliştirilmesi son derece önemlidir. Ülke kaynaklarının adil bölüşümü, hizmetlerin en uygun ölçekte ve etkin bir şekilde ve halkın katılımını sağlayarak yerine getirilmesinde, yönetim kademeleri arasında ahenk ve işbirliğinin yöntemlerinin bulunması, yerel yönetimleri yakından ilgilendirmektedir.⁶⁸ Diğer yandan, özellikle metropol alanlarda, insanlar çoğu kez bir belediyenin sınırları içinde oturmakta, başka bir belediyenin sınırları içersinde çalışmakta, başka bir belediyenin sınırları içinde alış veriş yapmakta ya da kültürel bir etkinliğe katılmaktadır. Böyle bir ilişkiler ağı, bir yerel yönetim biriminin başka bir yerel yönetim birimi ile ortaklaşa çözüm bulmayı gerektiren sorunlar oluşturmaktadır.

Günümüzde yaşanan çevre sorunlarının sınır tanımaması, bu sorunun çözümünün, bölgesel, ülkesel, hatta uluslararası düzeyde, kuruluşlar arası işbirliği ve koordinasyon gerektirmesi de yerel yönetimleri bu alanda işbirliği yapmaya yöneltmiştir. Dünyada hızlı bir şekilde bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, yerel yönetimler arası bilgi ve deney alışverişlerini arttırmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yerel yönetimlerin kendilerinden beklenen hizmetleri gereği gibi yerine getirememelerinin en önemli nedenlerinden birisi de kendi başarı deneyimlerini birbirlerine aktaramamış olmaları, sonuç olarak kaynaklarını verimli bir şekilde kullanamamalarıdır.⁶⁹

1.2.19. Finansal Yapı ve Mekanizmalar

Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimler yetkili kılınmalıdır. Yerel

68 Halil Ünlü, *Yönetimler Arası İşbirliği*, TOKİ ve IULA EMME Yayınları, İstanbul 1993, s.4.

69 Halil Ünlü, *Yerel Yönetimler Arası İşbirliği*, TOKİ ve IULA EMME Yay., İstanbul 1993, s.5.

yönetimlere merkezi yönetim kendi görev alanıyla ilgili yerel gelirler elde etmesi için yetki tanınmalıdır. Merkezi yönetim yetki ve görev bölüşümü çerçevesinde yerel yönetimlere görevlerine uygun bir şekilde kaynak sağlamasında ve merkezden mali yardımların yapılması konusunda objektif kriterlere göre hareket etmelidir. Yönetimler arasındaki ilişkiler ve sınırlar genel olarak mali etkinlik ve adalet düşüncelerine göre değil, aksine büyük ölçüde tarihsel, siyasal ve hizmetlerin sunulduğu yer gibi ekonomik faktörlere göre belirlenmiştir. Bu nedenle kentsel hizmetlerin yürütülmesi etkin olmayan bir biçimde yönetim sınırları ile uygun olmayan biçimde paylaşılmış mali görev ve yetkilerle karşı karşıya kalınması sonucunu doğurmuştur.⁷⁰ Günümüzde kentsel hizmetlerle ilgili olarak yerel yönetim düzeyinde, hem kamu hem de özel kesim faaliyetlerinden doğan fayda ve maliyet tartışmalarının olması söz konusu olmaktadır.

İdari ve mali açıdan merkeze bağımlı olan mahalli idareler, kendilerine yasalarla verilen ancak yerine getiremedikleri görevlerin gerçekleşmesi için alternatif hizmet arzı yöntemlerine başvurumaktadırlar. Mahalli idareler, her geçen gün çeşitli sebeplerle hizmet yelpazesi genişlemesine rağmen, yeterli mali kaynaklara ve idari özerkliğe sahip değildirler. Yeterli mali kaynaklarla donatılmayan ve merkezin ağır vesayeti altında olan yerel idareler, daha etkin hizmet sunabilmek için çeşitli özelleştirme modellerinden yararlanmaktadırlar.

Genellikle gelişmekte olan ülkelerde merkezi idareler, yerel yönetimler üzerinde, siyasi, idari ve mali yönden etkili olmanın, baskı kurmanın yollarını aramakta ve eline imkân geçtiğinde, bunu kendi siyasi eğilimleri doğrultusunda değerlendirmeye çalışmakta ve siyasi, iktisadi ve sosyal sebeplerden dolayı oldukça merkezileşme eğilimine girmeyi bir zorunluluk olarak görmektedirler.⁷¹ Merkezi idarenin merkezizetçi yaklaşımı ve yerelle ilgili kaygıları, demokratik değerlerle dengelenmezse, otoriter bir nitelik kazanması her zaman söz konusu olabilir. Bu amaçla, merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin kanunlarla düzenlenmesinde yerellik ilkesine ve demokratik değerlerin uygulanması ilkelerinin uygulanmasına önem verilmelidir.

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için, idareler arasındaki idari ve mali paylaşımın objektif esaslara göre adil ve demokratik bir biçimde yapılması gerekmektedir. Kamu hizmetleri ve kamu gelirlerinin ikiye ayrılarak “Merkezi idare hizmet ve gelirleri” ile “yerel yönetim hizmet ve gelirleri” şeklinde bölünmesi devlet

70 Metin Meriç ve Mustafa Sakal, **Mahalli İdareler Finansmanı**, Anadolu Matbaası, İzmir 2001, s.160.

71 Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2000, S.77.

ile yerel yönetimler arasında ilişkilerin gereğini zorunlu kılmıştır. Merkezi idare ile yerel yönetimler arasında ilk önce hizmet paylaşımı yapılmış daha sonraki aşamada da hizmetlerin paylaşımına da uygun olarak mali kaynakların paylaşılması gündeme gelmiştir.⁷² Uygulamada yerel yönetimlere verilen görevlerle orantılı olmayan ve verilen görevlerin tamamı üstesinden gelinmeyecek şekilde kaynak ayrımı ve aktarımı söz konusu olmuştur. Kamu hizmetlerinin devlet ile yerel yönetimler arasında paylaşılması kamu idareleri arasında sıkı mali ilişkileri de beraberinde getirmiştir.

Kentsel yaşamın zorunlu kıldığı ortak ihtiyaçların bir kısmının tatmini görevi yerel idarelere verilirken, bunlardan doğacak olan kamu yüklerini karşılayacak araçların da kendilerine temin edilmesi gerekmektedir. Kamu hizmetlerinin paylaşılmasına paralel olarak; kamu kaynaklarında aynı oranda devlet ile yerel yönetimler arasında paylaşılması gerekir.⁷³ Kamu hizmetlerinin bir kısmının yerel idarelere verilmesi, bu hizmetlerin yapılması için gerekli olan mali araçları hangi kaynaklardan karşılayacaklarının da belirlenmesini beraberinde getirir.

Kamu hizmetlerinin ve kentsel hizmetlerin etkin, verimli ve istenen amaca uygun bir şekilde yürütülmesi için merkezi idare ile yerel yönetimler arasında açık bir şekilde paylaşılmış olması gerekmektedir. Aynı tür görevlerin yürütülmesi hem merkezi hem de yerel yönetim birimlerine verilmemelidir. Benzerlik görülen görev ve hizmetlerde yakın bir işbirliğinin sağlanması kentsel hizmetlerin yerine getirilmesindeki önceliklerden olmalıdır. Bir yandan belediye görevlerindeki fazlalık diğer yandan merkezi yönetimin müdahalesi hizmetlerin yerine getirilmesinde bir belirsizlik kazandırırken, kentsel hizmetlerde etkinlin sağlanmasını da zorlaştırmaktadır.⁷⁴

1.2.20. Eşitlik

Demokratik yönetimlerde eşit oy hakkı gibi siyasal ve anayasal haklar, tıpkı bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetilmesini yasaklayan, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan herkese eşit olarak hizmet sunulmasını emreden yasalar mevcuttur.⁷⁵ Merkezi ve yerel yönetimler ve yöneticileri, buldukları bölgedeki tüm vatandaşlara eşit hizmet götürmek zorundadırlar. Seçilmiş temsilciler, her

72 Ramazan Armağan ve Mehmet Aktel, "Küreselleşme Sürecinde Belediyelerin Finansman Sorunları", *SDÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.1, Isparta, 2000, s.129.

73 Ali Rıza Özdemir, "Yerel Yönetimlerin Mali Seçenekleri", *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005, s.348.

74 Zerrin Toprak, *Yerel Yönetimler*, DEÜ-İİBF Yay. İzmir, 5. Baskı, 2001, s.83.

75 Norman P. Barry, *Modern Siyaset Teorisi*, Çev. Mustafa Erdoğan ve Yusuf Şahin, Liberte Yayınları, Ankara 2003, s.192.

ne kadar belli bir siyasal partinin eğiliminde olan seçmenler tarafından saptanmış olsalar da, hizmetlerini bir siyasal tercih yapmaksızın yerel halkın tamamına eşit bir biçimde sunmak durumundadırlar. Böyle bir davranış içinde bulunmak, uzun dönemde kendi yararlarına olacaktır. Tarafsızlık ilkesi gözetilerek yapılan personel seçimi de yine yönetimdeki başarıyı sağlayacak bir etkidir.

Bir yerel yönetim biriminde, her türlü ayrımcı hareketlerde bulunmak, vatandaşlar arasında ayırıcı işlemler yapmak, söz konusu kuruluşun itibarını olumsuz yönde etkileyecektir. Bu tür davranışların yansız durumdaki halk tarafından da uygun görülmesi mümkün değildir. Hatta aynı siyasal eğilimde olan vatandaşlar bile, ayrımcılık içeren işlemleri, karşı siyasal eğilimden olanları dışlayıcı uygulamaları ve onları hor görücü tutumları onaylamamaktadırlar.

1.3. Sağlıklı Kent Planlaması

1.3.1. Kent Planlaması

Kent planlaması kapsamında, kentin/kentlerin var olan sınırların ve büyüme eğilimlerinin verdiği ipuçları/uyarılar doğrultusunda kentin, önceden saptanan bir süre için erişeceği büyüklüğe, işlevsel ilişkilerin, ulaşımın ve iletişimin, sosyal ve fiziksel dokusunun tasarlanması olarak tanımlanan bir karar verme-değerlendirme sürecidir ve kavramsal bir sistem oluşturmaktır. Plan, planlama sürecinde, değerlendirmeler sonucu varılan bir kararın ifade şekli, uygulanması için bir araçtır ve planlama kentin gelecekteki büyümesi, düzenlenmesi için yapılan çalışmaların ayrıntılı bir raporla ya da ölçekli ve ayrıntılı şekilde, haritalarla ifadesidir; tasarım, anlatım ve uygulama aracıdır.⁷⁶

Kent ve planlamasından amaçlanan, diğer ana temaları ele alarak geleceğin nasıl düzen altına alınabileceği sorusuna cevap aramaktır. Bu bağlamda; erişilebilir ve ulaşılabilir özgür bir kentin meydana getirilmesi için maliyetin değil, kentsel duyarlılığın önemi büyüktür. Kent planlaması ile kentsel alanlarda dezavantajlı gruplara da insanca yaşama olanağı sağlayabilecek çözümlerin formüle edilmesi gerekmektedir. Kentler her türlü bina, altyapı, hizmet ve nüfusuyla karmaşık ve dinamik bir yapı oluşturur. Bu karmaşık ve dinamik yapı kent anlamayı zorlaştırmaktadır. Politikacıların, plancıların ve karar vericilerin, Kentlerin mevcut durumu ve gelişmesiyle ilgili değişim, bileşen ve farklılıkları teşhis etmeleri, tanımlamaları ve açıklamalarında zorluklar bulunmaktadır. Bütün akılcı yaklaşımlara, kavram ve modellere

76 Şinasi Aydemir, "Planlama ve Planlama Türleri", *Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı*, Akademi Kitabevi, 2004 Trabzon, s.33.

rağmen bu zorlukların bulunması, yeni yöntemlerin kullanılmasını gerektirmektedir.⁷⁷

Kentlerdeki yerel topluluk mimarisi, kentsel mimari ve fiziksel çevre üzerinde yapılan birçok inceleme ve uygulama, yaşanan alanların(mahalle, semt vb.) fiziksel planlama ve düzenlenmesi ile onların siyasal ve toplumsal karakteri arasındaki yakın bağlantıyı ortaya koymaktadır. Demokratik ve etkin bir yerel yönetim anlayışı, yerel iletişimin en kolay sağlanabileceği kentte yaşayanlara insanca yaşanılır bir fiziksel ortam sunabilecek bir mimariyi ve kentsel yerleşme düzenlemesini gerektirmektedir. Kentsel gelişme sürecinde plan kararları aracılığıyla oluşturulan kullanımlar, bunların yer seçimi, çoğunluk kararları kentsel rantın oluşumunda ortam hazırlamaktadır. Planlama kentsel alanda arazi piyasasının rantlara dayanan işleyişinin dengelenmesinde de önemli rol oynamaktadır.⁷⁸ Son dönemlerde, dünyanın birçok kentinde sıkça rastlanılan yüksek katlı apartmanlar ve bunlara bitişik büyük alışveriş merkezleri, kent çevrelerinde kurulan toplu alışveriş alanları ve sadece araçlara yönelik inşa edilmiş ulaşım koridorları ve benzeri düzenlemelerin, yerel topluluk ve yerel topluluk üyelerinin özel yaşamları üstünde oldukça bozucu etkilerde bulunduğu kabul edilmektedir.

Yerel ve ortak mekânlar, hem günlük toplumsal, kültürel yaşamın, eğlenme, dinlenme ve sporun ortak alanlarını; denetim ve karar oluşturma alanlarını sağlamak durumundadır. Bu nedenlerle, demokratik yerel toplulukların, özellikle büyük kentlerde ve banliyölerde sürdürülebilir bir yerleşim için, yeni fiziki yerleşim “formları” bulmaları gerekecektir. Bu yeni formları gerçekleştirebilmek için de demokratik ve bir arada yaşama vizyonunu paylaşan kent yöneticilerinin kentnin geleceği ile ilgili farklı meslek gruplarından oluşan planlamacılarla ve mimarlarla birlikte çalışmaya ihtiyaçları açıktır.⁷⁹

1.3.2. Sağlıklı Kent Planlaması

Hızlı ve genellikle de plansız kentleşme, yoksulluğu, çevrenin yıpranmasını, yaşayanların hizmetlerden yeterince yararlanamamasını beraberinde getirmektedir. Kentte yaşayanların sağlığı fiziksel ve sosyal çevrenin gördüğü hasar doğrultusunda etkilenmektedir. Sağlık ve sosyal hizmetlerin sunumundaki gelişmeler kent nüfusunun artışı kadar hızlı

77 Özhan Ertekin ve Gülden Erkut, “Yerel Yönetimler İçin Karar Sürecinde Şehirsel Performans Değerlendirmesi”, *Mimarlık, Planlama, Tasarım, itü dergisi/a*, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul Mart 2003, s.70.

78 Ayşe Tekel, “Kentsel Rantın Oluşumu, Düzenlenmesi ve Yönlendirilmesinde Planlama ve Planlama Yönetiminin Rolü; Ankara Örneğinde Bir Değerlendirme”, *Yerel ve Kentsel Politikalar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2003, s.65.

79 Yıldırım, a.g.e., s.127.

gerçekleşmemektedir. Bunun nedeni olarak, genellikle, kent gelişimi politikalarında kent sağlığı bakış açısının olmaması gösterilebilir. Birçok kent planlama sistemi sağlık konularına yer vermemektedir. Fakat çevre kalitesi ve gelişimin şekli sağlık konusunda ana belirleyicilerdir. Buna karşın sağlık ise ekonomik üretkenlik için önemli bir uyarıcıdır. Günümüzde sağlık insanların yaşamakta olduğu yaşam kalitesi olması nedeniyle önemli bir konumdayken; aynı şekilde sağlık planlaması gelecek nesiller için büyük önem taşımaktadır. Yaşam şekli ve barınma tercihleri sağlığı biçimlendirmektedir. Fakat bu kararlar bir ev halkının, ekonomik ve sosyal imkânlar, gelir, eğitim, çevre kalitesi gibi olguları tarafından sınırlandırılmaktadır.

Avrupa ülkesinde kent planlaması 20. yüzyılın başlarında, insanların sağlığı ve barınma ihtiyaçları hakkındaki endişelerden ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda da sanayi bölgelerinde yaygın olan salgın hastalıklara bir son verme ihtiyacı kamu sağlığı ve kent planlaması arasında bir kesişmeye sebep olmuştur. Bu durum günümüz kentleri için hala geçerlidir. Bu endişeler ilk olarak barınma ve alanların temel kullanımı konularında alan ve altyapı standartları olarak dile getirilmiştir. Bu tepkisel yaklaşımdan daha aktif bir yaklaşım olan ve yeni gelişimlerde temel standartlar ortaya koyan planlama yolu ile müdahale eden başka bir yaklaşımı ortaya çıkarmıştır, bu yaklaşım aynı zamanda toplulukların gelecekte oluşacak ihtiyaçlarını belirlemekte ve bu ihtiyaçlara cevap vermektedir. Sağlıkla ilgili yaygın olan ve yüzyılın son kısımlarında ortaya çıkan birey ve hastalığın giderilmesi konularına odaklanan medikal model artık sosyal model olarak değişim göstermiştir, bu modelde sağlık sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel faktörlerin, barınma imkânlarının, istihdam ve toplulukla ilgilidir.

Sağlıklı bir kent planlaması ile doğal ve tarihi değerlerin korunmasının sağlanması, su havzalarının, verimli tarım ve orman alanlarının yapılaşmadan korunması, yık-yap olgusuna yola çan imar planı değişikliklerinin önlenmesine cevap verilmelidir. Bu planlamanın uygulanmasında sürekliliğin sağlanması, planın her aşamasının dikkatli ve bir şekilde uygulanması, arazi kullanım, ulaşım ve altyapı planlamasını içinde barındırması gereklidir. Sağlıklı bir kent planlamasında; örgütlenme, kentsel standartlar, planlama süreçleri, yetki ve sorumluluklar, özendirme-caydırma yöntemleri, yaptırımların temel kurallarını ele alan bir bilinçle hazırlanan; kenti fiziksel planlamayla bütünleştirip, ekonomik ve sosyal plana kavuşturmalıdır.⁸⁰

Kent planlama uygulamalarının sağlıkla büyük bir bağı bulunmaktadır. Sağlıklı Kentler, kentlerin planlamasının insanın esenliğini ve sağlığını

80 S. Sevinç Torlak, "İmar Yasalarının Gelişimi Üzerine Düşünceler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.11, S.3, Temmuz 2002, Ankara 2002, s.67.

desteklediği ve kent ortamının ve yaşam kalitesinin planlama aktivitesi tarafından zarara uğramadığı yerlerdir. Fakat birçok kentte, kent planlaması ve sağlık arasındaki bağlantılar göz ardı edilmiş veya daha çok ekonomik ve finansal kazacın dikkate alındığı kent planlama sistemleri tarafından önemsenmemiştir. Sağlıklı kent planlaması, Sağlıklı Kentler hareketi ile ortaya çıkmış bir kavramdır ve kent planlayıcılarını tekrar insanın sağlık ve esenliğine odaklamayı amaçlamaktadır, asıl önemli olan ise sağlık hedeflerini karar alma sürecinin merkezine yerleştirebilmektir. Kent planlamasındaki bu sağlıklı yaklaşım sürdürülebilir gelişim çerçevesi içerisinde yapılacak planlamalara daha uygun cevaplar vermektedir, çünkü sağlıklı kentte hedef, sağlıklı bir ekonomi, sağlıklı bir çevre ve sağlıklı bir toplumdur.⁸¹ Sağlıklı Kent Planlaması hedefine ulaşmak, kent planlaması açısından sağlık gereksinimleri ve sağlık hedeflerine açık bir şekilde odaklanmayı gerektirmektedir.

---

81 *Hugh* Barton ve Catherine Tsourou, **Sağlıklı Şehir Planlaması**, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Yayını, Bursa 2006, s.34.

Türkiye’de Sağlıklı Kentler Projesi ve Uygulanabilirliği

Yerel yönetimler, çoğu ülkede, anayasa ile düzenlenmiş, demokratik ve özerk kuruluşlar olma özelliği ile ülkelerin yönetim sistemleri içerisinde her geçen gün ağırlıklarını arttırmaktadırlar. Merkezi yönetimlerin iş yükünün çokluğu, görevlerini yerine getirmedeki sorunlar, yerel nitelikli kamu hizmetlerinin halka en yakın yerel yönetim birimlerince yerine getirilmesi anlayışının benimsenmesi, yerel nitelikli kamu hizmetlerinin sunumunda halkın beklentilerinin tam olarak karşılanmak istenmesi, kamu hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin sağlanmak istenmesi gibi nedenler yerel yönetimlerin önemini son derecede arttırmaktadır. Demokrasinin temel kurumlarından biri olarak görülen yerel yönetimlerin, halka en yakın yönetim birimleri olarak toplumsal talepleri daha iyi karşılayacağı, kamu hizmetlerini daha hızlı ve etkin bir şekilde yerine getireceği ve halkın yönetime katılımını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Yerel yönetimler, demokratik hayatta oynadığı roller ve kamu hizmetlerinin halka götürülmesinde üstlendiği işlevler ile yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk aşamasıdır.⁸²

Anayasamızın 56. maddesine göre, herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. 2872 sayılı Çevre Kanunu Madde 3/a’da; Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevidir; bu konuda alınacak tedbirlere ve belirtilen esaslara uymakla yükümlüdürler.

---

82 Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın Dağıtım, 6. Baskı, Ankara 2006, s.12.

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 30. Maddesinde; Çevreyi kirleten ya da bozan bir faaliyetten zarar gören ya da haberdar olan gerçek ve tüzel kişilerin idari makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını isteme hakkı bulunmaktadır.

2.1. Sağlıklı Kentler Projesinin Uygulanabilirliği

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu Sağlıklı Kentler Projesi'nin gelişimi ve projelerinin hayata geçişini kolaylaştırmaktadır. Sağlıklı bir kentin yapması gereken çalışmalar ve ilkeler yerel yönetimler mevzuatında gerek Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda gerekse Belediye Kanunu'nda açık bir şekilde yer almaktadır.

Asıl büyük değişim ise 2012 yılında birçok yasada değişikliğe yol açan ve yeni bir büyükşehir modeli getiren 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 14/3/2013 tarihine ait 6447 sayılı "On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile 6360 sayılı kanunun adı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olmuştur. Böylece Ordu ili de büyükşehir statüsüne geçmiş ve Ordu Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Ordu Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Altınordu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

Türkiye'de toplam 19 bin civarında yerel yönetim kuruluşu bulunmaktadır. Ancak bunların büyük kısmı (18 bin civarında) köydür. Türkiye'deki toplam belediye sayısı 1.398'dir. Bu belediyelerden 549'u büyükşehir sistemine dahildir. 849'u ise, 51 ildeki il, ilçe ve belde belediyeleridir. Büyükşehirlerdeki belediyeler ile diğer belediyeler arasında bazı farklıklar söz konusudur. Türkiye'deki yerel yönetim kuruluşlarının sayısı, türlerine göre aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

KLASİK SİSTEM		BÜYÜKŞEHİR SİSTEMİ	
İl Merkez belediyesi	51	Büyükşehir Belediyesi	30
İlçe Merkez belediyesi	400	Büyükşehir İlçe Belediyesi	519
Belde Belediyesi	398		
İl Özel İdaresi	51		
Köy	18.195		
Toplam	19.095		
GENEL TOPLAM 19.644			

Yerel Yönetimlerin Sayısı⁸³

2.1.1. Belediyeler ve Sağlıklı Kentler Açısından Hizmetler

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde “İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; kent içi trafik; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım” gibi görevler belediyelere verilmiştir. Bu maddelerde sağlıklı bir kentin mutlaka yerine getirmesi gereken en temel görevler yer almaktadır.

Yine kanun dezavantajlı kesimlerin korunmasına yönelik büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler için kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma görevi vermektedir. Sağlıklı bir kentte dezavantajlı kesimlere eşitlik ilkesi çerçevesinde ve herkes için sağlık ilkeleri çerçevesinde özel bir önem verilmektedir. Belediyelerin kanunla kendilerine toplu taşıma yapmak; toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdukmak, işletmek ve işlettmek, katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak görevi verilmiştir.

Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, yat limanı ve iskele kurmak, kurdukmak, işletmek, işlettmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek, gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetleme görevi belediyelere verilmiştir. Kanun belediyelerin yurt içi ve yurt dışındaki kuruluşlarla işbirliğine girmesi kolaylaştırılmıştır. Sağlıklı kent hareketi insan

83 https://yereldemokrasi.net/attachments/article/202/Yerel_Yonetim_Rapor.pdf (06.01.2024)

sağlığı ile çevre sağlığı ve kent sağlığının bir bütün olarak değerlendirilmesi düşüncesinden yola çıkmaktadır. Bu amaca bağlı olarak yapılan çalışmalar sağlıklı bir kent oluşturmada büyük rol oynar.

2.1.2. Büyükşehir Belediyeleri ve Sağlıklı Kentler Açısından Hizmetler

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda ise yer alan bazı önemli hususları şu şekilde özetleyebiliriz:

Büyükşehir belediyelerine ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir. Böylece büyükşehir dahilindeki belediyelerle imar bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

Büyükşehirlerde nüfusa göre belli bir kilometre çapında bulunan ilçe, belde ve köyler büyükşehirde dahil edilmiş bu yarıçap dahilinde kalan orman köyleri dışındaki köyler mahalleye dönüştürülerek ilgili belediyelere bağlanmıştır. 5390 sayılı ayrı bir kanunla mücavir alana dahil olan orman köylerinde yaşayan nüfusun payına düşen genel bütçe vergi gelirleri paylarının büyükşehirlere aktarılmasına imkân verilmiştir. Aynı zamanda büyükşehirlerin olası büyüme ve genişleme alanlarının kontrol altına alınması ve kentlerin çevresinin olumsuz gelişmelerden etkilenmesinin önüne geçilmiştir.

Büyükşehir dahilinde her türlü taşımacılık ve toplu ulaşımda büyükşehir belediyesi yetkilendirilmiş ve il trafik komisyonlarının yetkilerinin büyükşehir tarafından kullanılması benimsenmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin kanunun verdiği yetkiye dayanarak bazı hizmetleri yapma veya yaptırma ve denetleme görevleri vardır. Bu görevleri kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Ulaşım ve toplu taşıma, tarım alanlarının, su havzalarının ve çevrenin korunması, sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence, eğitim ve kültür hizmetleri yapma ve destekleme, kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kentsel tarihi mekânların ve işlevlerinin korunması, su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamakla ilgili görevleri yapmak.

Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri

yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri ise;

Büyükşehir belediyesine verilen görevlerin dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak, büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak, sıhhi işyerlerini, 2. ve 3. sınıf gayrisihhi müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürllüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu gönüllülük, katılım, ihtisas komisyonları ve meclisin çalışmaları ile ilgili maddeleri ve Sınırötesi İşbirliği, sektörler arası işbirliği, yönetişim, stratejik planlama konularıyla ilgili olarak yeni düzenlemelerdeki katılımcı yönetim anlayışı Sağlıklı Kentler Birliği'nin temel ilkeleriyle örtüşmektedir.

Bunun yanında özellikle yerellik ilkesine bağlı olarak gerçekleştirilecek projelerin yerelden merkeze doğru atılan adımlar ile şeffaf yönetim gibi yaklaşımlarla birlikte Sağlıklı Kentler Projelerinin geliştirilmesi ve uygulamasını kolaylaştırmaktadır.

2.1.3. Mahalli İdare Birlikleri ve Sağlıklı Kentler

Yerel yönetim birliklerinden, 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde söz edilmektedir. Anayasa'da birlik kurabilmek için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması şart koşulmuştur. Birliklerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi yönetim ile ilişkilerinin kanunla düzenleneceği, 127. maddede gösterilmiştir.⁸⁴

5355 Sayılı Kanun'dan önce 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 7. fıkrasında 133-148 maddeleri arasında Birliğin kuruluşu ve işleyişi ile ilgili maddeler yer almaktaydı. Ancak Belediye Kanunu'nun içine sıkıştırılmış Birlikler ile ilgili maddeler diğer belediyelerin dışındaki il özel idareleri ve köyler de içine aldığı için esasen bu kanun ayrı bir düzenleme olarak yer alması gerekirdi. Buna göre mahalli idare birlikleriyle ilgili ayrı bir düzenleme bu konudaki işleyişi daha iyi bir temele yerleştirmektedir.

84 Toprak, *Yerel Yönetimler*, s.144.

Yerel yönetimler arasında birlik kurulması ve işbirliğinin gerçekleştirilmesi ile ilgili düzenlemeler Türkiye'nin de imza koyduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda da yer almıştır. *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 10. Maddesi*'nde, "Yerel Makamların Birlik Kurma ve Birliklere Katılma Hakkı" başlığı altında;

Yerel makamlar yetkilerini kullanırken, ortak ilgi alanlarındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla, başka yerel makamlarla işbirliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlikler kurabileceklerdir.

Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.

Yerel makamlar, kanunlarla muhtemelen öngörülen şartlar dabilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler.

Bu maddenin 1. Bendi onaylanması zorunlu paragraflar listesinde olduğu için Türkiye tarafından onaylanmıştır. Burada, yasaların çizdiği ortak sınırlar içinde çıkarlarla ilgili konuların amaçlarını, görevlerini ve işlevlerini daha iyi yerine getirebilmek için, yerel yönetimlerin birlikler kurabileceklerini ve aralarında işbirliği yapabileceklerini hükme bağlamaktadır.

Türkiye, işbirliği ile ilgili Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 10. Maddesi'nin 2. ve 3. Bentlerine çekince koymuştur. Türkiye'nin bu konularda çekince koyması uluslararası derneklerle ya da yerel yönetimlerle, başka ülkelerdeki yerel yönetimlerle işbirliği yapmasına devletin engel olması, izin vermemesi, güçlük çıkarması yollarının açılması sonucunu doğurabildiği için; çekincelerin kaldırılması gerekmektedir.⁸⁵ Uygulamaya bakıldığında Türkiye'nin yerel yönetimler alanında uluslararası düzeyde işbirliğini DSÖ Avrupa Sağlık Kentler Ağı'nda olduğu gibi destekleyici bir tutum içinde olduğu, ancak bu işbirliğinin devletin üniter yapısını zedeleyici uygulamalara dönüşebilme kaygısı içerisinde merkezi yönetimin izniyle gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yerel yönetim sistemimiz içinde il özel idaresi, belediye ve köy yönetimlerinden oluşan yerel yönetim birimlerimiz, ilgili yasalarında kendilerine verilmiş görevlerini yine hukuken tanımlanmış gelir kaynaklarını kullanarak yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Yerel yönetim birimlerinin çeşitli hukuki, sosyal, kurumsal, ekonomik ve yönetsel nedenlerden dolayı özellikle yerel hizmetlerin demokratik anlayış içinde etkin görülmesinde önemli aksaklıklar görülmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerimiz,

85 Ruşen Keleş, "Avrupa Sınırdışı İşbirliği Sözleşmesi Çerçevesinde Yerel Yönetimler ve Türkiye", *Uluslararası Toplantı*, 20 Kasım 1999 Ankara.

dünyadaki benzer örneklerde olduğu gibi, kendi aralarında birlikler kurarak ilgili hizmet alanlarında güç birliği yapmaktadırlar.⁸⁶

26.05.2005 tarih ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 11.06.2005 tarih ve 25842 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, belediye, özel yönetim birlikleri, köy birlikleri, hizmet birlikleri, alt yapı birlikleri, turizm birlikleri gibi birçok alanda faaliyet sürdüren birliklerin kuruluşu ve işleyişi ile ilgili bir düzenlemedir.

Bu Kanunda; birden fazla mahallî idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte yürütmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi mahalli idare birliği olarak tanımlanmıştır. Mahalli idare birliğinin kurulması için Bakanlar Kurulu iznine gerek bulunmaktadır. Bu izin İçişleri Bakanlığı (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü) aracılığıyla alınmakta ve konuya ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı Resmi Gazete’de yayımlanmaktadır. İzin taleplerinin valilik yazısı ile yapılması ve buna birlik tüzüğüne bir örneğinin eklenmesi gerekmektedir. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununda öngördüğü birlik çeşitleri ve sayıları tablo 5’te verilmiştir.

Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Birlik Türleri	Sayısı
Ülke düzeyinde birlik	2
Belediye hizmet birliği	42
Özel idare-belediye hizmet birliği	9
Kalkınma birliği	5
Çevre altyapı hizmet birliği	67
Turizm altyapı hizmet birliği	31
İçme suyu birliği,	75
Köylere hizmet götürme birliği	451
Diğer birlikler	12
Toplam	694

Kaynak: YYGMM ve İİGM, 2023⁸⁷

86 Mustafa Kara ve Hamit Palabıyık, “Mahalli İdare Birlikleri Kanunu-Toplum Kalkınması ve Çanakkale Köy Birlikleri”, *Türk İdare Dergisi*, s.450, Mart 2006, s.95.

87 https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/faal-yet-raporu_4-20230904213511.pdf.

Ülkemizde; 2'si ülke düzeyinde birlik, 42'si belediye hizmet birliği, 9'u özel idare-belediye hizmet birliği, 5'i kalkınma birliği, 67'si çevre altyapı hizmet birliği, 31'i turizm altyapı hizmet birliği, 75'i içme suyu birliği, 451'i köylere hizmet götürme birliği (KHGB) ve olmak üzere toplam birlik sayısı 694'tür. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 20'nci maddesine göre ülke düzeyinde, belediyeleri temsil etmek üzere Türkiye Belediyeler Birliği ve il özel idareleri ile yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarını temsil etmek üzere Vilayetler Birliği kurulmuştur.

Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda; Bakanlar Kurulu, ilgili mahallî idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilecek olup, bu durumda birliklerden ayrılma da Bakanlar Kurulunun iznine tabi kılınmıştır. Böylece belli hizmetler bakımından mahalli idare birliğine katılma zorunlu hale getirilmiştir. Zorunlu olarak birlik kurulması veya mevcut birliklerden birine üye olunması ve birlikten ayrılmanın da Bakanlar Kurulu'nun kararına bağlı olması demokratik olup olmadığı tartışılabilir, kentleri tehdit eden çevre sorunlarına karşı birlik üyelerinin işbirliği içinde hareket etmesi yararlı sonuçlar doğuracaktır.⁸⁸

Mahallî idare birlikleri, tüzükte birliğe devredilmesi öngörülen mahallî müşterek nitelikli hizmetlere ilişkin olarak üye mahallî idarelerin hak ve yetkilerine sahip bulunmaktadır. Birliklerin meclis toplantıları, yılda ikiden az olmamak üzere birlik tüzüğünde gösterilen zamanlarda yapılacaktır. Böylece birlik meclisleri için olağanüstü toplantı imkânı da öngörülmüştür.

Birlik encümeni, birlik başkanı ile sayısı yediyi geçmemek üzere birlik tüzüğünde gösterilecek sayıda meclis üyesinden oluşacak olup, kendisini oluşturacak olan mahalli idarelerin encümenlerinden farklı bir yapıda daha çok temsili yansıtacak şekilde kurgulanmıştır.

Birlik meclisinin feshi durumunda, yeni meclis oluşuncaya kadar birlik meclisi ve birlik encümenine ait görevler, ulusal düzeyde kurulan birlikler için İçişleri Bakanlığınca, diğer birlikler için birlik merkezinin bulunduğu yer mülkî idare amirince kamu görevlileri arasından biri başkan olmak üzere görevlendirilecek beş kişilik bir heyet tarafından yürütülecektir. Böylece meclisin feshi durumunda temsil esasına göre oluşturulan encümen yerine farklı bir çözüm önerilerek, birliklerde idari işleyişin sürmesi amaçlanmıştır.

Birlik teşkilatı için, norm kadroya uygun olarak birlik müdürü, yazı işleri, malî işler birimleriyle birliğin faaliyet alanına göre kurulacak teknik işler

88 Zekeriya Şarbak, "Türkiye'deki Belediye Birliklerinin Durumu", **Fransa ve Almanya Örneğinde Belediye Birlikleri Konferansı**, 27 Şubat Ankara.

birimi öngörülmüştür. Ülke düzeyinde kurulan birliklerle üye sayısı yüzden fazla olan birliklerde teşkilât, norm kadroya uygun olarak genel sekreter, yazı işleri ve malî işler birimleriyle birliğin faaliyet alanında olmak ve sayısı üçü geçmemek üzere birlik meclisinin kararıyla kurulacak diğer birimlerden oluşacaktır.

İlçelerde, köylere ait hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olmak, bizzat yapmak, yaptırmak ve kırsal kalkınmayı sağlamak üzere, tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliği kurulabilecektir. Bu birliklerde başkan, merkez ilçelerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı, diğer ilçelerde ise kaymakamdır. Böylece köylere hizmet götürme birliklerine mülki idare amiri liderliğinde farklı bir görev yüklenmiştir. Köylere hizmet götürme birliğinin meclisi, birlik başkanı başkanlığında, birliğe üye köylerin muhtarları ve o ilçeden seçilen il genel meclisi üyelerinden oluşacaktır.

İl özel idareleri ile diğer kamu kurum ve kuruluşları; köye yönelik hizmetlerine ilişkin yapım, bakım ve onarım işlerini aralarında yapacakları anlaşmaya göre köylere hizmet götürme birlikleri aracılığıyla gerçekleştirebilecektir. Bu yolla kırsal alanın kalkınmasında köylere hizmet götürme birlikleri fonksiyonel hale getirilmiştir.

Sadece sulama amaçlı olarak mahalli idare birliklerinin kurulmasına imkân verilerek sulamadan istifade eden çiftçilerin de birlik meclisinde temsiline imkân sağlanmıştır. Yerel yönetimlerin çıkarlarının korunması, gelişmelerine yardımcı olunması, personelinin eğitilmesi ve yerel yönetimlerle ilgili kanun hazırlıklarında görüş bildirilmesi amacıyla il özel idarelerini ve belediyeleri temsil etmek üzere ülke düzeyinde sadece birer birlik kurulabilecektir. Böylece yerel yönetimleri temsile yetkili genel bir birlik yapısının ortaya çıkması amaçlanmış ve halen bu şekilde teşkilatlanmış olan Vilayetler Hizmet Birliği ve Türkiye Belediyeler Birliğinin statüsü yasal olarak güvenceye alınmıştır.

Özel idarelerin çıkarlarını savunmak ve onları temsil etmek üzere Vilayetler Hizmet Birliği, belediyelerin çıkarlarını savunmak ve temsil etmek üzere Türkiye Belediyeler Birliği faaliyetlerine devam edecektir. Türkiye Belediyeler Birliğine tüm belediyelerin üye olması öngörülmekte ve bu birliğe belediyelerin çıkarlarını korumak, bu belediyelere rehberlik etmek, belediyeler arası yardımlaşma ve işbirliğini geliştirmek, teknik ve idari deneyim paylaşımını teşvik etmek, iyi uygulamaları yaygınlaştırmak görevleri verilmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerle ilgili mevzuat çalışmalarının bu iki birliğin görüşlerinin alınması katılımcılık ve uzlaşma açısından yararlı olacaktır.

Birliğe karşı malî yükümlülüklerini yerine getirmeyen üye mahallî idarelerin ödemeleri gerekli miktar, birliğin başvurusu üzerine bu idarelere

genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılan paydan, bu payların dağıtımını yapan kuruluş tarafından kesilerek alacaklı birliğe ödenecek olup, birliklerin faaliyetinin önündeki en önemli mali engel bu biçimde aşılmış olmaktadır. 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu yeni bazı hükümler getirmekle birlikte, mahalli idare birlikleri daha sık konuşulmakta, noksanlıklar daha fazla gündeme getirilir olmaktadır. Bu durumun, daha iyiyi yakalamak adına olduğunu ve Avrupa Birliği uyum sürecinde, mahalli idare birliklerinin daha önemsenir oluşumlar olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.⁸⁹

2.1.4. Çevreye Karşı Suçlar ve Sağlıklı Kent

Günümüzde kentlerde bulunan ekonomik ve sosyal yaşamın devamı için yürütülen faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan atık ve artıklarının çevreye mümkün olduğunca zarar vermeden izale edilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Çevre sorunu her şeyden önce daha iyi bir çevre ile daha çok üretim, ya da bugünkü kuşakların gereksinimleri ile gelecektekilerin gereksinimleri arasında bir karar verme sonucudur. Bunun için her ülke iç mevzuatında söz konusu atık ve artıkların ne şekilde izale edilebileceği konusunda bazı teknik usuller belirlemiştir.

Modern devlet politikası, doğayı, tarihsel ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, insanın sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlayabilmek amacıyla, toplumsal ve ekonomik yaşama ve insan hak ve özgürlüklerine müdahale etmek, gerekirse; çevresel değerlerin korunması adına sınırlar koymayı zorunlu görmektedir. Çevre sorunlarının ciddi boyutları gerekli önlemlerin alınması gerektiğini ve gerekli önlemler alınmazsa sorunun boyutlarının da daha da artmaya devam edeceğini ortaya koymaktadır. Çok yönlü ve çok boyutlu olan çevre korumasında ve sürdürülebilirliğinde hukukun önemi tartışılmazdır. Çevresel değerlerin bozulmasını önlemenin hukuksal araçları ile sorumluluk ve yaptırım mekanizmaları, açıklanmaya muhtaç önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹⁰

Kentler sahip oldukları sorunlarla mücadeleye devam ederken; her geçen gün büyüyen sorunları nedeniyle yaşanması daha zor yerler haline gelmektedir. Kente karşı, kentin sağlıklı dokusunu bozan, yaşam kalitesini düşüren, kentin tarihini, kültürünü, kimliğini tahrip eden pek çok suç işlenmektedir. Kentlerin korunması konusunda; mevcut kurallar genellikle idari nitelikte cezalar öngördüğünden yetersiz kalmaktadır. Kentin etkili

89 M. Volkan Canalıoğlu, “Türkiye’de Belediye Birlikleri ve Belediyelerin Geleceği”, **Fransa ve Almanya Örneğinde Belediye Birlikleri Konferansı**, 27 Şubat Ankara.

90 Metin Topçuoğlu, **Çevre Hakkı ve Yargı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1998, s.151.

olarak korunabilmesi, ancak kente zarar veren fillerin suç olarak tespit edilip, bu suçlara yaptırım başlanması ile sağlanabilecektir.

Kente karşı işlenen suçların saptanması, azaltılabilmesi ve suç işleme zemininin yok edilebilmesi için suç işleyenlere karşı uygulanacak cezai yaptırımların önemi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında çevre sorunlarıyla mücadele kapsamında yürütülen faaliyetlerin yanında hukuki ve cezai düzenlemeler de önemlidir. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 181-184. maddeleri Çevreye Karşı Suçlar başlığı altında Çevrenin Kasten Kirlenmesi, Gürültüye Neden Olma ve İmar Kirliliğine neden olma suçlarıyla düzenlemeye bulunmaktadır.

İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.⁹¹

5237 Sayılı TCK'nın 181/4. maddesinde "Bu fillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur." ifadesi yer alır.

Çevrenin Taksirle Kirlenmesi

TCK'nın 182/1. Maddesinde atıklarla ilgili düzenleme vardır. Buna göre: "Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması halinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

Kanunun 182/2. maddesinde, "İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

Gürültüye Neden Olma

Özellikle kentlerde yaşanan gürültü kirliliğiyle ilgili olarak düzenlemeye gidilmiştir. Yine TCK'nın 183/1. maddesinde ise, "İlgili kanunlarla belirlenen yükümlülükler aykırı olarak, başka bir kimsenin sağlığının zarar görmesine elverişli bir şekilde gürültüye neden olan kişi, iki aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır."

91 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Md. 181/1.

İmar Kirliliğine Neden Olma

TCK'nın 184/1-2-3. Maddelerinde imar kirliliğine neden olmayla ilgili olarak düzenlemeler yapılmıştır. Bu maddelere göre;

Yapı ruhsatı alınmadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır(184/1).

Yapı ruhsatı olmadan başlatılan inşaatlar dolayısıyla kurulan şantiyelere elektrik, su veya telefon bağlantısı yapılmasına müsaade eden kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır(184/2).

Yapı kullanma izni alınmamış binalarda herhangi bir sınai faaliyetin icrasına müsaade eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır(184/3).

2.2. Türkiye’de Sağlıklı Kent Çalışmaları ve Uygulamaları

Sağlıklı Kentler çalışmaları Türkiye’de iki koldan yürütülmektedir. Bir taraftan DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı’na üye belediyelerle, ikincisi T.C. Sağlıklı Kentler Birliği’nin yürütmüş olduğu çalışmalarla devam etmektedir.

2.2.1. Türkiye’de Sağlıklı Kentler Projesi

Türkiye’de Sağlıklı Kentler Projesi çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. 9-12 Kasım 1993 tarihinde Sağlık Bakanlığı ve DSÖ Türkiye Temsilciliği’nin işbirliği ile Birleşmiş Milletler İhtisas Kuruluşları (UNDP, UNICEF, FAO) ve pek çok ilin belediye başkanlarının katılımı ile Ankara’da bir dizi toplantı düzenlenmiştir.

11-12 Temmuz 1994 tarihinde İzmir’de yine Sağlık Bakanlığı ve Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Temsilciliği’nin organize ettiği, 20 ilin belediye başkanları, Sanayi ve Ticaret Odası Başkanları ve İl Sağlık Müdürlerinin katıldığı uluslararası katılımlı “Sağlıklı Kentler Türkiye Uygulaması Bilgilendirme Toplantısı” gerçekleştirilmiştir.

Mart 1995 tarihinde Bursa Büyükşehir Belediyesi ve daha sonra da Ankara ili Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kentler Ağına katılmak üzere DSÖ’ne başvurmuşlardır. 20-23 Haziran 1998 tarihinde Atina’da yapılan Uluslararası Sağlıklı Kentler Konferansı’na Sağlık Bakanlığı ve Bursa Büyükşehir Belediyesi yetkilileri katılmıştır. Konferans sonrasında yayınlanan bildirgeyi Bursa Büyükşehir Belediyesi de imzalamıştır.

1999 yılı içinde Sağlık Bakanlığı tarafından 80 il projeye davet edilmiştir. Bu belediyelerin “Herkes İçin Sağlık” hedeflerini çalışma alanlarında benimsemiş olanların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır. DSÖ

2000 yılı sonuna kadar Türkiye'ye 8 kent kotası ayırmıştır. 05 Temmuz 2000 tarihinde Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin DSÖ'ne yaptığı adaylık başvurusu kabul edilmiştir. Aynı tarihlerde Çankaya Belediyesi çeşitli ülkelerin kentleri ile "Çok Kentli Eylem Planı" çerçevesinde çalışmalarına katılmıştır. Çok Kentli Eylem Planı, özel bir konuda yerel çalışma yürüten bir grup kentten oluşmaktadır. Bu kentler deneyimlerini paylaşmaktadırlar. Bu durum yeni politikalar ve standartlar için bir zemin oluşturmaktadır. Kazalar, sürdürülebilir kalkınma, AIDS, alkol, beslenme, kadın sorunları, engelliler, uyuşturucular ve sigara içilmeyen kentler gibi özel konuları işleyen Çok Kentli Eylem Planları vardır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin adaylığının kabulü sonrasında geriye kalan 7 kotanın doldurulabilmesi için Sağlık Bakanlığı ve Bursa Belediyesi'nin işbirliği ile Bursa'da konuya ilgi duyan 13 Belediyenin katıldığı "Proje Bilgilendirme Toplantısı" Kasım 2000 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonrası Bartın, Çankaya/Ankara, Tepebaşı/Eskişehir, Ürgüp/Nevşehir ve Yalova III. Faz Sağlıklı Kentler Ağına katılmak üzere proje taahhüt mektupları DSÖ'ne iletilmiştir.

17 Eylül 2001 tarihinde Ankara'da 10 ilin katılımıyla "Sağlıklı Kentler Projesinde Tecrübelerin Paylaşımı ve Bilgilendirme Toplantısı" yapılmıştır. Bu toplantıda katılan illerle gelişmeler değerlendirilmiştir. Toplantıda, katılan illerin Ulusal Ağ'ın doğal üyeleri olarak kabul edilmelerine ve iki çalışma grubu oluşturulmasına karar verilmiştir. Çalışma gruplarından birisi Sağlıklı Kentler Birliği kurulma çalışmalarını, diğeri de Türkiye'de Sağlıklı Kentler Eğitimi'ne yönelik çalışmaları yürütme kararı almıştır. Grupların çalışmaları sonucunda Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği kurulmuş ve diğer grubun Sağlıklı Kentler Eğitimi konularında faaliyetleri artarak sürmektedir.

Sağlıklı Kentler Projesi'nin yurtiçi koordinasyonu görevi Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu Genel Müdürlük bünyesinde Ulusal Ağ Koordinatörü atanmıştır. Yurtdışı koordinasyonu görevi ise Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı'na verilmiştir. Türkiye'de Sağlıklı Kentler Projesinin gerçekleştirilmesi Sağlık Bakanlığı'nın bilgilendirme ve koordinasyon çalışmaları çerçevesinde ilgili belediyenin kendi projesini hazırlaması ve uygulaması esasına dayanmaktadır. Kentler, Sağlıklı Kent olmak için ilk önce Uygunluk Başvurusu'nda bulunurlar.

2.2.2. DSÖ Sağlıklı Kentler Ağı Üyeliği İçin Gerekenler

Sağlıklı Kentler Projesi'nde ana hedef sağlıklı bir kent için değişiklik yapacak yapılanmaya giderek sağlıklı kentler geliştirmek, daha fazla kente

yaymak ve kentler arasında işbirliğini artırmaktır. Sağlıklı Kentler Projesi bir kentin ne olduğu ve sağlıklı kentin ne olması gerektiğinden yola çıkar. Herhangi bir kent var olan sağlık durumuna bakılmaksızın sağlıklı kent olabilir; gerekli olan başarmak için bir yapı ve işleyişe sahip olmak ve bu konuda kesin karar almaktır.

Proje kapsamında kentler kendi mevcut sağlık profillerini çıkararak bir Kent Sağlık Gelişim Planını hazırlayıp adaylık başvurusu yapmakta, Dünya Sağlık Örgütü planı inceleyerek üyelik konusunda karar vermektedir. Üye olan kent, “Sağlıklı Kent” kabul edilmekte ve Dünya Sağlık Örgütü ile birlikte projeyi uygulamakta ve geliştirmektedir. Sağlığı geliştirmeye yönelik olan Kent Sağlık Gelişim Planı sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, ulaşım, konut planlama, çevre, güvenlik, ekonomik gelişme ve ulaşım gibi konularda plan dönemini kapsayacak şekilde olmalıdır.⁹²

DSÖ Sağlıklı Kentler Ağı’na katılabilmek için Dünya Sağlık Örgütü’nün ortaya koyduğu şartları yerine getirmek gerekmektedir. Bu şartlar;

- Politik Taahhüt,
- Kent Sağlık Profili,
- Sağlıklı Kent Göstergeleri,
- Kent Sağlık/Sağlık Geliştirme Planı’nın hazırlanılmasıdır.

DSÖ Sağlıklı Kentler Ağına üye olabilmek için kapsamlı bir çalışma yapmak gereklidir. Bu proje, ilgili, kararlı, sonuç almak isteyen, bunun için fikir üreten, işbirliğine açık, ortak çalışmaya yatkın, sorumluluk paylaşan her kente açıktır.

Öncelikle Belediye Başkanının projeye üye olmak istediğini belirten bir mektubunun DSÖ’ne göndermesi ve projeye her türlü politik destek sağlayacağını taahhüt etmesi gerekmektedir.

Uluslararası Sağlıklı Kentler ağına üye olunacağını, yıllık aidatların ödeneceğini, bu projeyi yürütmek amacıyla proje ofisinin kurulması ve proje koordinatörü atanacağını taahhüt eden Belediye Meclis Kararı alınması gerekmektedir.

Kentte sağlıkla ilgili karar vericilerin taahhütlerinin alınması gerekmektedir. Bu karar vericiler kentin niteliğine göre:

- Valilik
- İl Sağlık Müdürlüğü

92 <http://skb.golcuk.bel.tr/id3.html> (21.03.2007).

- İl Çevre Müdürlüğü
- Üniversite
- İlçe Belediyeler
- Yerel Gündem 21
- Sivil Toplum Kuruluşları olabilir.

Yukarıda belirtilen taahhütler alındıktan sonra,

- Kent Sağlık Gelişim Planının hazırlanması,
- Kent Sağlık Profili ve Sağlıklı Kent Göstergelerinin hazırlanması,
- Bu işleri yapmak amacıyla Sağlıklı Kentler Proje Ofisinin kurulması,
- Ayrıca iyi derecede İngilizce bilen tam zamanlı bir proje koordinatörü atanması gereklidir.

Kent Sağlık Profili

Bir kentin sağlık profili kentte yaşayanların sağlığının ve sağlıklarını etkileyen faktörlerin niceliksel ve niteliksel açıklamasıdır. Sorunları tanımlar gelişim için öneriler ve faaliyetleri teşvik eder. Kentte yaşayanların sağlığı ile ilgili doğru, güncel, tarafsız ve bağımsız bilginin sağlanması amaçlanır. Bir kent sağlık profili;

- Kentle ilgili sağlık bilgilerini özetlemeli,
- Kentteki sağlık konularını tanımlamalı,
- Kentteki sağlığı etkileyen konuları tanımlamalı,
- Sağlığın geliştirilmesi için önerilen faaliyet alanlarını tanımlamalı,
- Sağlıkla ilgili olarak elde edilecek hedefleri belirlemeli,
- Sağlığı etkileyen konular hakkında halka, politikacılara, profesyonellere ve karar vericilere kolayca anlaşılabilir şekilde bilgi vermeli,
- Yerel toplumun kentteki sağlıkla ilgili konularda görüşlerini içermelidir.⁹³

Bir kentin sağlık profiline ilişkin belirli bir tarif yoktur. Her kent kendi profilini yapısına uygun olarak bu tarifi kendi oluşturacaktır. Tüm profiller nüfusa ilişkin temel bilgiler ve hayati istatistikleri içermelidir.

---

93 Rosemary Bohr, **Şehir Sağlığı Profilleri**, Çev. E. Didem Evcı, Sağlık Bakanlığı Yayını, 2001 Ankara, s.3.

İçeriğe alınması düşünülebilecek diğer alanlar:

- Sağlık Durumu,
- Yaşam Biçimleri,
- Yaşam Koşulları,
- Sosyo-ekonomik Koşullar,
- Fiziksel Çevre,
- Eşitsizlikler,
- Fiziksel ve sosyal altyapı,
- Halk sağlığı hizmetleri ve politikalarıdır.

Sağlıklı Kent Göstergeleri sağlığın ve sağlığı etkileyen faktörlerin ölçütleridir. Bunlar kentler arasındaki karşılaştırmalar için bir temel oluşturabilir. Hem kent sağlığı göstergeleri, hem de diğer sağlıkla ilgili ölçütleri bir bilgi analizi ile birlikte içerir.

Kent Sağlık Gelişim Planı

Kent Sağlık Gelişim Planı sağlık gelişimi için bir anahtardır. Kent Sağlığı planının üretilmesi bir kentin sağlık vizyonunu ve bunun elde edilmesi için kentin amaçladığı adımları ortaya koyar. Kent Sağlık Gelişim Planı DSÖ'nün Herkes İçin Sağlık stratejisini yerel duruma uygun hale getirir.

Planın en önemli iki özelliği kapsamlı ve sektörler arası olmasıdır.

Kentsel Sağlık Gelişim Planı, tüm sağlık faaliyetlerini ve sağlıkla ilgili faaliyetleri entegre eder ve tüm sektörler arasında bağlantı kurar.

Plan sektörler arası işbirliği ve toplum katılımı yoluyla üretilir.

Kent Sağlık Gelişim Planı” Aşamaları

- Proje yönetim modelinin oluşturulması,
- Sağlıklı kent parametrelerinin belirlenmesi,
- Kent analizinin yapılması,
- Bölgelerdeki eksikliklerin tespit edilmesi ve sınıflandırılması,
- Eksikliklerin giderilmesi için 5 yıllık uygulama planının hazırlanması,
- Uygulama çalışmalarının başlatılması biçimindedir.

2.2.3. Sağlıklı Kentler Birliğinin Kuruluşu ve Çalışmaları

2.2.3.1. Sağlıklı Kentler Birliği'nin Kuruluşu

Dünyadaki 6 DSÖ Bölge Ofisinde, 66 ülkede, 220 Dünya kentinde ve 90 Avrupa kentinde devam eden ve gelişen “Sağlıklı Kentler” hareketinin Türkiye’de gelişebilmesi, benimsenmesi, uygulanabilmesi için resmi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve bu gereklilikten hareketle, bu konuya önem veren kentler bir araya gelerek bir yerel yönetim birliği olarak “Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği”ni kurmuşlardır.⁹⁴

Sağlıklı Kentler Birliği, dünyada binlerce kentte devam eden ve gelişen “Sağlıklı Kentler” hareketinin Türkiye’de gelişebilmesi, benimsenmesi ve uygulanabilmesi amacıyla, bu konuya önem veren kentlerin bir araya gelerek güç birliği oluşturduğu bir düzendir.

1996 Habitat II, 2002 Johannesburg Yerel Yönetimler Zirvesi ve DSÖ’nün 2000 Milenyum yılı Deklarasyonun ana temaları, “Sürdürülebilir Kentler“ yaratmak, etkili yerel yönetimler sağlamak, Ulusal-bölgesel-yerel ortaklıklar kurmak ve sağlık temelli stratejiler üretmek olarak belirlenmiştir.

2003 yılında Belfast’da yayınlanan, kentlerin politik temsilcilerinin imzaladığı ve DSÖ’nün onayladığı deklarasyonda;

- Uluslararası birlikteliği ve ilişkileri güçlendirmek için kentler ve bölgeler arasında kaynakların, bilginin ve tecrübelerin paylaşılması gerektiği,
- Diğer bölgelerde sağlıklı kentler hareketini destekleyerek sorumluluğunun bilincinde olmak, her bölgenin küresel olarak erişilebilir olmasında öncülük edebilmek gerektiği belirtilmiş,
- Kentlerin tek başlarına hareket edemeyecekleri ve beraber çalışmak için davet ettiklerini belirtmişlerdir.

Tüm bu deklarasyonlara imza atmış, Türkiye’den ilk DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi üye kenti olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye’de Sağlıklı Kentler Birliği kurulması ve geliştirilmesi için öncülük etmiştir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulması ile ilgili çalışmalar 2003 yılında başlatılmış, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve ulusal ağa üye kentlere çağrı yapılarak “Tüzük Hazırlama Komisyonu” kurulmuştur.

20.02.2004 tarihinde Sağlık Bakanlığı, Bursa Valiliği, Bursa İl Sağlık Müdürlüğü ile III. Faz üyesi olan Bursa Büyükşehir, Eskişehir/Tepebaşı,

94 Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bülteni, Bursa, Sayı:1, Şubat-Haziran, 2005, s.1.

Bartın, Yalova Belediyelerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve tüzükle ilgili öneriler alınmıştır.

Ulusal Ağa üye kentlere Sağlıklı Kentler Birliğine kurucu üye olarak katılma çağrısı yapılmış, Yalova, Van, Kadıköy, Afyon, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri birliğe katılmak istediğini belirten meclis kararı almış ve birliğin kurucu üyeleri olmuşlardır.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin kuruluşu 13.12.2004 tarih ve 2004/62215 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla gerçekleşmiş, 31.12.2004 tarihinde İçişleri Bakanı tarafından onaylanmıştır. Birliğin kurulması ile ilgili karar 22.12.2004 tarihli Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Birliğin ilk toplantısı 03.02.2005 tarihinde Bursa'da yapılmış ve Birlik karar organları seçilmiştir.

Türkiye'de Sağlıklı Kentler Birliğinin kurulması ile Sağlıklı Kentler Projesi hakkında üye olan ve üye olacak kentlerin aktif olarak deneyimlerini paylaşmaları, sorunları aktarmaları, ortak projeler geliştirmeleri, uluslararası düzeyde temsil edilebilmeleri ve ortak ihtiyaçların çözümünde güç birliği sağlamaları amaç edinilmiştir.

Sağlık, planlama, çevre, konut, ulaşım, eğitim, güvenlik ve benzeri sağlıklı kent konularıyla ilgili, bilgi, belgeler ve proje deneyimleri aktarılacaktır. Türkiye'de hareketin güçlenmesi ve işbirliği açısından kentlerin önemli gelişimler sağlaması, daha sağlıklı kentler yaratılması hedeflenmiştir.

Birlik Üyeliği

Tüm hemşerilerinin eşit yaşam koşullarına sahip olduğu, temiz çevresiyle, düzenli altyapısıyla, ulaşımıyla yaşamaktan mutluluk duyacağı yaşanabilir, sağlıklı kentler yaratmak amacıyla pek çok dünya kentinde Sağlıklı Kent Hareketi başlatılarak, deneyim ve bilgi paylaşımıyla çalışmalar sürdürülmektedir.

Sağlıklı Kentler çalışmaları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de iki koldan devam etmektedir. Birincisi DSÖ Sağlıklı Kentler Ağı, ikincisi ise T.C. Sağlıklı Kentler Birliğidir.

Sağlıklı Kentler Birliği Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde 10 belediye tarafından kurulmuş ve 3 Şubat 2005 tarihinde Kuruluş toplantısını yaparak karar organlarını seçmiştir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin 21.04.2005 gün ve 13 sayılı Meclis kararı ile üyelik kriterleri aşağıda belirtilen maddeleri içeren Belediye Meclis Kararı alınması sonucunda olması gerektiği belirlenmiştir:

Birlik Üyelik Kriterleri

- Sağlıklı Kentler Birliği Tüzüğü'nün, Belfast Deklarasyonunun Kabulü,
- Biri Belediye Başkanı olmak üzere 2 asil 2 yedek üyenin Birlik Meclisinde görevlendirilmesi,
- Üye olacak belediye tarafından Sağlıklı Kentler Proje Koordinatörü atanması,
- Proje ortaklığı oluşturulması ve Sağlıklı Kentler Proje Ofisi kurulması ile ilgili karar alınması,
- Üye olacak belediye tarafından Kent Sağlık Profili hazırlaması, Yıllık Faaliyet Programı hazırlaması, Birlik Başkanlığı'na gönderilmek üzere yıllık raporlama yapması,
- Birlik Toplantılarına düzenli katılımın sağlanması ve üye kentlerle tecrübelerin paylaşılması hususlarında karar alınmalıdır.
- Alınan Meclis Kararı Birlik Başkanlığı'na gönderildiğinde, ilk Birlik toplantısında üyelik Birlik Meclisi tarafından görüşülerek İçişleri Bakanlığı'nın onayına gönderilmektedir.

Sağlıklı Kentler Birliği Tüzüğü

Sağlıklı Kentler Birliği tüzüğünde, Birlik merkezinin Bursa ve Birliğin kısa adının SKB olduğu belirtilmiştir.

SKB Tüzüğü'nde Birliğin faaliyetleri, Birliğe üye belediyelerin yetki alanları ile sınırlı olup, çalışma süresi sınırsızdır.

Birliğin kurucu üyelerinin; Bursa Büyükşehir Belediyesi, Yalova Belediyesi, Ankara/Çankaya Belediyesi, Eskişehir/Tepebaşı Belediyesi, Afyonkarahisar Belediyesi, İstanbul/Kadıköy Belediyesi, Ordu Belediyesi, Nevşehir/Ürgüp Belediyesi, Van Belediyesi, Kırıkkale Belediyesi, Nevşehir/Avanos Belediyesi, Bartın Belediyesi, Mardin Belediyesi, Trabzon Belediyesi, Aydın Belediyesi, Bursa/Nilüfer Belediyesi, İzmit/Gölcük Belediyesi olduğu belirtilmiştir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin; Birleşmiş Milletler'e bağlı DSÖ üyesi olan Türkiye'nin, DSÖ "Sağlıklı Kentler Projesi" kapsamında oluşturulan "Sağlıklı Kentler Birlikleri" ve Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı içinde güçlü ve etkin bir şekilde temsilini sağlamak üzere, Türkiye'de bulunan Sağlıklı Kentleri ve aday kentleri bir araya getirmek ve bu kentler arasında sağlık ile planlamanın entegrasyonu, sürdürülebilir gelişme, yönetim ve sosyal destek yaratmak, kent içi ve kentler arası eşitsizlikleri azaltmak suretiyle, sağlıklı kentler yaratmak ve yaşatmak için kurulmuştur.

Kar Amacı Gütmeyen Birlik Amacını Yaşama Geçirmek Üzere

- Yaşanabilir ve Sağlıklı kentler için sağlık ve sağlığı ilgilendiren tüm kentsel ve çevresel konularda eşitsizlikleri azaltmak ve kent yoksulluğu ile mücadele etmek amacıyla, birliğe üye belediyeler arasında işbirliği ve deneyim alışverişi sağlamayı, yerel değerlendirmeler yapmayı ve gelişim raporları düzenlemeyi;
- Üye belediyelere belediyeçilik, sağlık, planlama, çevre, konut, ulaşım, eğitim, güvenlik ve benzeri sağlıklı kent konularıyla ilgili bilgi, belge, mevzuat kaynakları sağlamayı ve aynı konularda eğitime dönük etkinlikler düzenleyerek danışmanlık yapmayı,
- Birliğe bağlı sağlıklı kent belediyelerinin, DSÖ-Sağlıklı Kentler Ağına üye belediyelerle, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek kapsam dahilinde diyalog ve işbirliği kurmalarını sağlamayı, ilişkilere yardımcı olmayı ve kolaylaştırmayı,
- Birliğe bağlı belediyeler adına amaca uygun çalışmalarını düzenlemeyi, koordine etmeyi, ortak alımlarda bulunmayı, yatırımları organize etmeyi, eylem programları hazırlama ve denetlemeyi,
- Kentsel ve doğal çevre içinde sağlıklı ve yaşanabilir kentler yaratma hedefine ulaşabilmek için gerekli olan iyi iletişim, ortak anlayış ve çözüme yönelik sinerji yaratma yönünde üye belediyelerince yapılan girişimlere her türlü destek vermeyi,
- Birliğin amaç ve çalışma alanları dahilinde uluslararası ilişkiler kurarak ortak çalışmalar yapmayı, ulusal ve uluslararası bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenlemeyi, sağlıklı kent ve çevre ile ilgili teknik inceleme gezileri düzenlemeyi, süreli ya da süresiz yayın faaliyetlerinde bulunmak suretiyle üye belediyeleri ve kamuoyunu bilgilendirici programlar düzenlemeyi.
- Yasal olanaklar çerçevesinde üye belediyelerdeki kent halkının sağlıklı kent vizyonunu, doğal ve kentsel çevreyi koruma bilincini yükseltmeye yönelik film, multivizyon ve benzeri görsel, belgesel malzemeleri hazırlamayı, hazırlattırmayı ve radyo ve televizyon yayınları için programlar düzenlemeyi,
- Birliğe üye kentlerin Kent Sağlık Gelişim Planlarının, Sağlıklı Kent Projelerini ve DSÖ tarafından istenen Sağlıklı Kent Göstergeleri ile Kent Sağlık Profillerinin yapılmasına ve uygulanmasına teknik destek sağlamayı,

- Sağlıklı Kentler Birliği üyeleri ve başka ülkelerdeki Sağlıklı Kentler Birlikleri arasında bilgi ağı kurmayı ve geliştirmeyi,
- Sürdürülebilir gelişme ve yaşanabilir çevreleri korumanın ekonomik gelişmeyi destekleyeceği inancıyla, Sağlıklı Kentlerin yaşama yeteneğini ve sürdürülebilirliğini desteklemeyi,
- Sağlıklı Kentlerin, sürdürülebilirliği ile kültürel mirasının korunması ve geliştirilmesi için uygun kanunların çıkmasını desteklemeyi,
- Sağlıklı Kentler arasında uluslararası kardeşliklerin kurulmasını teşvik etmeyi ve desteklemeyi,
- Amaçları doğrultusunda faaliyet gösterecek şirketler kurmayı ve işletmeyi,
- 2003 Belfast Deklarasyonunda ifadesini bulan sağlıklı kentler ve bölgeler arasında uluslararası dostluk ve dayanışmayı güçlendirmek suretiyle karşılıklı destek ve kaynakların, bilgi ve deneyimlerini paylaşma ve bunun için “Sağlıklı Kentler Birliği”, DSÖ ve Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye kentler arasında; Sınır Ötesi İşbirliği yapma ilkesinde;
  - 1- Sağlık, Çevre ve Mekânsal Planlama,
  - 2- Turizm,
  - 3- Kültür Eğitim ve Araştırma,
  - 4- Taşımacılık ve Ulaştırma,
  - 5- Ekonomi ve İstihdam,
  - 6- Nüfus, Sağlık ve Sosyal Hizmetler,
  - 7- Afet ve acil durumlarda yardımlaşma konularında, DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye olan Devletlerin Belediye ya da Ulusal Birlikleriyle işbirliği protokolleri yapmayı amaçlamaktadır.
- Birliğin amacına yönelik hedeflere ulaşmak için milli kaynaklardan, Avrupa kaynaklarından ve diğer uluslararası kurum ve kuruluşlardan yardım kabul edeceğini,
- Bu etkinliklerden ortaya çıkabilecek karların yalnızca Birliğin etkinlikleri için kullanılacağı belirtilmiştir.

Birlik Yönetimi

Birlik Başkanı, Birlik Başkan Vekili, Birlik Meclis I. ve II. Başkan Vekili (2 Üye), 2 Asil ve 2 Yedek üyeden oluşan Birlik Kâtip Üyeleri, 7 Üyeden

oluşan Birlik Encümeni ve 3 üyeden oluşan Plan ve Bütçe Komisyonu'ndan meydana gelmektedir.

Birlik Meclisinin Kuruluşu

Birlik meclisi üye mahalli idare meclislerinin kendi üyeleri arasından ve meclis üyeliğine seçilme şartlarını taşımak şartıyla dışardan seçecekleri üçer üyeden oluşur. Dışarıdan seçilecek üye sayısı mahalli idare meclisinden seçilenlerin üçte birini geçemez. Asıl üye sayısının yarısı kadar da yedek üye seçilir. Üye mahalli idare birimlerinin başkanları birliğin doğal üyesidir. Belediye başkanı birlik meclisinde kendisini temsil etmek üzere meclis üyelerinden birine yetki verebilir.

Birlik meclisinin seçilmiş üyelerinin görev süresi, mahalli idare seçimleri ile sona erer. Meclisin seçimle gelen üyeliklerinin boşalması durumunda yerine yedekleri getirilir. Belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeliğini kaybedenler, birlik meclisi üyeliğini de kaybetmiş sayılırlar.

Birlik Meclisinin Gözlemci Üyeleri

Birlik Başkanlığı'nın bulunduğu ilin Tabipler Odası, TMMOB Şehir Plancıları Odası, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, TMMOB Mimarlar Odası, Sağlık İl Müdürlüğü temsilcisi ile Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı birer temsilcisi, YÖK tarafından belirlenecek Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü öğretim üyesi, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği'ne bağlı ilgili diğer meslek odaları temsilcileri, Üniversitelerin kentleşme ve çevre bölümleri temsilcileri ve Yerel Gündem 21'lerin temsilcileri mecliste birer temsilci ile gözlemci bulundurabilirler. Ayrıca, DSÖ meclise gözlemci üye olarak katılabilir. Birliğin çok ortaklı yapısı uluslararası gelişmelere uygun bir yönetim modelini geliştirmek üzere tüzük ile yön vermektedir.

Ulusal veya uluslararası yerel yönetimlerle ilgili kuruluşların müracaatı halinde, birlik meclisince karar verilmesi kaydıyla gözlemci üye statüsü verilebilir. Gözlemci üyeler Birlik Meclisinde Birliğin gündemine ilişkin görüşlerini açıklarlar ancak Meclisin karar ve oylamalarına katılamazlar.

Tüzükte Meclisin Görev ve Yetkileri

- Birlik başkanlık divanını, birlik encümen üyelerini ve meclis ihtisas komisyonu üyelerini seçmek.
- Yatırım plâni ve çalışma programını görüşmek ve kabul etmek,
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmak,

- Borçlanmaya karar vermek,
- Taşınmaz mal alımına, satımına, kiralanmasına ve takasına karar vermek,
- Birlik tarafından yürütülecek hizmetler için uygulanacak ücret tarifesini belirlemek,
- Şartlı bağışları kabul etmek, şarta bağlı yardımların amacına uygun bir şekilde kullanılmasını izlemek ve bu hususta gereken kararları almak,
- Birlik amacına uygun olarak taşınmaz malların şartlı bağışını kabul etmek ve amaca uygun kullanımını sağlamak,
- Birlik yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına karar vermek,
- Birlik teşkilâtına ait birimlerin kurulmasına karar vermek.
- Ana tüzük değişikliklerini karara bağlamak,
- Birlik tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek,
- Birlik başkanıyla birlik encümeni arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlamak.
- Birlik Başkanı tarafından hazırlanıp sunulan bir önceki yıla ait çalışma raporunu incelemek ve kabul etmek,
- Birlik personeline ait kadroların ihdası, değiştirilmesi ve kaldırılması karar verme,
- Birliğe üye Mahalli İdarelerin bir sonraki yıl bütçelerine koyacakları katılma payı oranlarının tespitine karar vermek,
- Birlik Başkanı'nın Birlik hizmet ve faaliyetleriyle ilgili konulardaki önerilerini görüşüp karara bağlamak,
- Kuruluş amacında belirtilen görevlerle ilgili olarak yabancı, uluslararası kamu kurum ve kuruluşları ile yapılacak işbirliği konularında kararlar almak,
- Birliğin feshine karar vermek,
- Birbirini takip eden üç toplantıya mazereti olmaksızın katılmayan Meclis üyelerinin istifa etmiş sayılmalarına karar vermek,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmazları imar planlarına uygun olarak satın almak, bağış kabul etmek, kiralamak, kullanma hakkı tesis etmek yap-işlet -devret modelini uygulamak

ve sağlıklı kente hizmet edecek kamu kullanımlarının gelişmesine katkıda bulunmak,

- Kentlerin Sağlık Profillerinin yükseltilmesi, kent sağlığı ilgili sektörlerin işbirliği yapmasına katkı sağlamak,
- Birliğe tahsis edilmiş olan gayrimenkulleri kullanma amacına uygun olarak tahsis etmek, kiralamak, işletmek,
- Birlik amaçlarına ulaşmak üzere ulusal ve uluslararası kredi kullanmak, elindeki taşınmazları teminat olarak göstermek,
- Sağlıklı Kentlerin geliştirilmesi için DSÖ ile birlikte koordineli çalışmaktır.

Meclis Toplantı ve Karar Nisabı

Birlik meclisi her Nisan ve Eylül aylarında olağan olarak Birlik Başkanınca daha önceden belirlenen ve üye belediyelere duyurulan üye mahalli idarelerin merkezlerinden birinde toplanır. Meclis, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların çoğunluğu ile karar alır. Karar yeter sayısı meclis üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz.

Birlik Encümeninin Oluşumu

- Birlik encümeni, birlik başkanı ve meclisin kendi üyeleri arasında bir yıl için seçeceği 6 üye ile birlikte 7 üyeden oluşur. Encümen seçimleri dönem başı toplantısında ve gizli oyla yapılır. Görev süresi dolan kişiler yeniden seçilebilir. Sağlıklı Kentler Birliği encümen üyeleri farklı mahalli idare birimlerinin meclis üyelerinden seçilir. Birlik başkanı encümenin de başkanıdır. Başkanın bulunmadığı hallerde bu görev Birlik Müdürü tarafından yürütülür.

Encümenin Görev ve Yetkileri:

- Yatırım plânı ve çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip birlik meclisine görüş bildirmek.
- Kamulaştırma işlemlerinin gerektirdiği kamu yararı kararını almak.
- Öngörülme-yen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek.
- Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyleri arasında aktarma yapmak.
- Taşınmaz mal alımına, satımına, kiralanmasına ve takasına ilişkin meclis kararlarını uygulamak.
- Aylık cetvelleri incelemek ve karara bağlamak;

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'na göre artırma ve ek-siltme şartnameleri ve ihaleleri yapmak, tasdik etmek.
- Kiralama ve kiraya verme ile ilgili işlemleri yapmak, Birlik Meclisi-nin yetkisi dışında kalan kiralama ve kiraya verme işlemlerini karara bağlamak;
- Muhasebe hesaplarını denetlemek ve Birlik parasının bütçeye uygun olarak harcanıp harcanmadığını kontrol etmektir.

Birlik Encümeni Toplantı ve Karar Nisabı

- Birlik encümeni, ayda en az bir defa üye tam sayısının salt çoğunlu-ğu ile önceden belirlenen yer, gün ve saatte toplanır ve katılanların çoğunluğu ile karar alır. Eşitlik halinde başkanın olduğu taraf çoğun-luğu sağlamış sayılır. Başkan, acil durumlarda encümeni toplantıya çağırabilir.
- Encümenin gündemi başkan tarafından hazırlanır. Başkan tarafından havale edilmeyen konular görüşülemez. Encümen üyeleri başkanın uygun görüşü ile gündem maddesi teklif edebilir.
- Encümene havale edilen konular bir ay içinde görüşülerek karara bağlanır.

Birlik Başkanının Görev ve Yetkileri

- Birlik meclisi, birliğin kuruluşundan veya mahalli idareler genel seçim sonuçlarının ilanından itibaren ilk toplantısında diğer başkanlık divanı üyeleri ile birlikte iki yıl için, gizli oy ile birlik başkanını seçer. İki yıl-ın sonunda diğer başkanlık divanı üyeleri gibi birlik başkanını da ilk genel seçimlere kadar görev yapmak üzere tüzüğün 10'uncu madde-sindeki usullere göre seçer.
- Birlik başkanı, birlik idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir.
- Birliği yönetmek ve birliğin hak ve menfaatlerini korumak.
- Yatırım plânı ve çalışma programı ile bütçeyi ve kesin hesabı hazır-lamak, uygulamak, izlemek, değerlendirmek ve bunlarla ilgili olarak hazırlayacağı yıllık faaliyet raporunu meclise sunmak.
- Birliği temsil etmek veya vekil tayin etmek.
- Birlik meclisine ve birlik encümenine başkanlık etmek.
- Birliğin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek.
- Birliğin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek.

- Yetkili organların kararını almak şartıyla sözleşme yapmak.
- Birlik Meclisi ve birlik encümeni kararlarını uygulamak.
- Birlik Meclisi ve birlik encümeninin yetkisi dışında kalan diğer ödenek aktarmalarını yapmak.
- Birlik personelini atamak.
- Birliği denetlemek.
- Birlik adına şartsız bağışları kabul etmek,
- Kanunlarla birliğe verilen ve birlik meclisi veya birlik encümeni kararını gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak.
- Birlik Bütçesinin ita amirliğini yapmak veya gerektiğinde Birlik Müdürüne ita amirliği yetkisini vermek,
- Birlik Meclisini toplantıya çağırarak,
- Birlik Encümeni'nin de görüşünü alarak Birlikle ilgili konularda Birlik Meclisine teklifte bulunmak, Birlik başkanlığının sona ermesi ile ilgili olarak Belediye Kanununun belediye başkanlığının göreve devamsızlık dışındaki sebeplerle sona ermesine ilişkin hükümleri uygulanır.

Birlik Teşkilatı ve Görevlileri

- SKB teşkilatı, birlik müdürü, yazı işleri müdürü, mali hizmetler birimi ile teknik işler biriminden oluşur.
- Birlik merkezinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlar, Belediye Kanununda belirtilen esas ve usullere göre birlik müdürü veya diğer üst yönetici kadrolarında görevlendirilebilir. Bu tür görevlendirmelerde ilgilinin kendi kurumundan aldığı her türlü malî ve sosyal hakları kesilmez, ancak kurumundan aldığı aylık ve diğer ödemelerin toplam tutarını geçmemek üzere birlik encümeni kararıyla ek ödeme yapılabilir.

Birlik Personeli

- Birlik müdürünü, birim amirlerini ve diğer personeli birlik başkanı atar. Ancak birlik müdürü ve birim amirlerinin atamaları hakkında meclise bilgi verir.

Birlik Müdürünün Görevleri

- Birlik Müdürü Birliğe ait hizmetlerin başkan adına onun direktifi ve sorumluluğu altında yürütülmesini sağlar. Birlik Başkanı hangi işleri Birlik Müdürüne devrettiğini bir yönerge ile belirler.

Birliğin Gelirleri

- Birlik üyelerinin, birliğin kuruluş ve faaliyet giderlerine katılma payları. Birliğe üye belediyelerin katılım payları, Birlik Meclisince “Bütçe Kararnamesinde” belirlenir.
- Birlik Meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılabacak ödenekler.
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Kira ve faiz gelirleri,
- Bağışlardır.

Birliğin Giderleri

- Birliğin giderleri şunlardır:
- Birlik hizmetlerinin yürütülmesi için yapılacak giderler.
- Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
- Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ücretler ile sigorta giderleri.
- Dava takip ve icra giderleri.
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ücretleri.
- Kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.
- Temsil, tören ve ağırlama giderleridir.

Üyelerin Birliğin Faaliyet Giderlerine Katılım Payları

- Üye mahalli idareler Birlik Meclisi tarafından onaylanan “Bütçe Kararnamesi”ne göre nüfus büyüklüklerine oranla Birliğe katılım payı öderler. Birliğe karşın yükümlülüklerini yerine getirmeyen üye mahalli idarelerin ödemeleri gereken miktarla ilgili 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununun 21. maddesine göre işlem yapılır.

Üst Yönetici

- Birliğin üst yöneticisi birlik başkanıdır.

Harcama Yetkilisi

- Birliğin harcama yetkilisi birlik başkanıdır. Başkan bu yetkisini birlik müdürüne devredebilir.

Üye Mahalli İdarelerin ve Vatandaşların Birlik Hizmetlerinden Faydalanma Usulleri

- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği 09.06.2005'te DSÖ tarafından "Ulusal Ağ" olarak yetkilendirilmiştir. DSÖ Avrupa Ulusal Ağlarına gönderdiği deklarasyon ile Türkiye Sağlıklı Kentler Birliğinin;
- Sağlıklı kentler hareketi prensipleri çerçevesinde üyelerine bir takım üyelik kriterleri belirlediğini,
- Teknik ve yönetsel olanaklarla beraber bir koordinatör (birlik müdürü) atadığını,
- Üyeler tarafından kabul edilen tüzük çerçevesinde resmen örgütlendiğini,
- Karar organlarına sahip olduğunu,
- Düzenli olarak Ulusal Ağ iş toplantıları düzenleyeceğini,
- Kentlerimizde sağlıklı kent hedeflerini yerine getirmek için aktif olarak destekleyeceğini,
- Avrupa Ulusal Ağı iş toplantılarına katılmayı taahhüt ettiğini,
- Avrupa Ulusal Ağının minimum kriterlerini karşılayan kent sayısını arttırmak için aktif bir şekilde çaba harcayacağını,
- DSÖ'ye ve gerekli olduğunda Avrupa Ulusal Ağları'na temel bilgileri temin edeceğini ve bu bilgileri düzenli olarak güncelleyeceğini,
- Avrupa Ulusal Ağları'na finansal veya ayni destek sağlayarak, yeterli kaynak desteği yaratarak ve en azından asgari faaliyetleri yapmasına imkân tanıyacağını,
- Kaynakları Avrupa Ulusal Ağından ve DSÖ'den üye kentlere aktaracağını,
- Ulusal düzeyde sağlıklı kentleri geliştirmek için inisiyatif alacağını,
- Avrupa Ulusal Ağı ile üye kentler arasında köprü fonksiyonu göreceğini, bildirmiştir.

Birliğin Üyelerinin Sorumluluğu

- Birlik adına yapılan her türlü sözleşme ve taahhütlerden birlik tüzel kişiliği sorumludur. Birliğin mal varlığı ile sınırlı olan bu sorumluluk hiçbir şekilde üye belediye ve kuruluşların tüzel kişiliğini bağlamaz.

Birliğe Katılma

- Birliğin kuruluşundan sonra birliğe katılmak isteyen mahalli idare birimleri kendi meclislerinde alacakları Birliğe üyelik kriterlerini kabul ettiklerini taahhüt eden katılma kararının, birlik meclisince kabulü ve İçişleri Bakanı'nın onayı ile katılım gerçekleşmiş olur.

Birlikten Ayrılma

- Tüzükte üye mahalli idareler kendi meclis kararları ile birlikten ayrılırlar hükmü uygulamada bazı sorunlar çıkarabilir. Üye olmak için birlik meclisinin kabulü ve İçişleri Bakanı'nın onayını gerektirirken; tek taraflı kararlar birlikten ayrılma kararı birliklerin sağlıklı işlemlerini engelleyebilir. Bu açıdan esasen 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun bu maddesi tekrar gözden geçirilmelidir.

Birliğin Tasfiyesi

- Birlik meclisi üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun alacağı kararla feshedilebilir. Birliğin tasfiyesinin, mülki idare amirince belirlenen üç kamu görevlisince yürütür. Tasfiye işlemleri en geç 1 yıl içinde sonuçlandırılır. Birliğin mal varlığı, birlik meclisince alınacak kararlar doğrultusunda ve üye birimlerinin birlik mal varlığına katılma oranlarına göre, katılma oranları belli değil ise mahalli idare birimlerinin nüfusları oranında dağıtılır.

2.2.3.2. Sağlıklı Kentler Birliği'nin Çalışmaları

SKB'nin çalışmaları Olağan ve olağanüstü meclis toplantıları ve eğitim çalışmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Genellikle farklı belediyelerin ev sahipliğinde farklı kentlerde gerçekleştirilen olağan ve olağanüstü meclis çalışmalarını bitiminde birkaç günlük eğitim seminerleri veya sempozyumlar gerçekleşmektedir.

SKB'nin yapmış olduğu olağan ve olağanüstü meclis toplantılarında alınan kararlar ve ardından gerçekleştirilen etkinlikler hakkında bilgiler Ekler Bölümünde verilmiştir.

2.3. SKB Üyesi Belediyelerin ve Proje Ofislerinin Sağlıklı Kent Uygulamaları

2003 yılında Belfast'ta yayınlanan kentlerin politik temsilcilerinin imzaladığı ve DSÖ'nün onayladığı bildirmede; "uluslararası birlikteliği ve ilişkileri güçlendirmek için kentler ve bölgeler arasında kaynakların, bilginin ve tecrübelerin paylaşılması gerektiği, Her bölgenin küresel olarak erişilebilir olmasına öncülük etmesi gerektiği ve kentlerin tek başlarına hareket edemeyecekleri" belirtilmiş ve bu nedenle, bu harekete katılmaya davet edilmişlerdir.

Ülkemiz açısından Sağlıklı Kentler Projesi, Avrupa ile entegrasyon sürecinde değerlendirilmesi gereken uyum konularından birisi olarak ele alındığında, toplumsal sağlık, dengeli sosyal gelişim ve kentsel çevrelere ilişkin gelişme parametrelerini oluşturabilmek için bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

DSÖ'nün başlatmış olduğu Sağlıklı Kentler Projesi'ne çalışmaların başladığı yıllardan itibaren Avrupa'daki kentler gibi Türkiye'deki kentlerden birçok il ve ilçe belediyesi katılım ve desteklerini yerine getirmişlerdir. 2007 yılı itibarıyla 26 belediye bu kapsamda proje çalışmaları yürütmektedir.

Türkiye'de Sağlıklı Kentler Hareketi'nin uygulanabilirliğinin en büyük göstergesi Sağlıklı Kentler Birliği'nin üye belediyelerle ve üye belediyelerin yürütmüş olduğu faaliyetlerdir. Sağlıklı Kentler Birliği, dünyada binlerce kentte devam eden ve gelişen "Sağlıklı Kentler" hareketinin Türkiye'de gelişebilmesi, benimsenmesi ve uygulanabilmesi amacıyla, bu konuya önem veren kentlerin bir araya gelerek oluşturduğu güç birliğidir.

2.3.1. SKB Üyesi Belediyelerin Sağlıklı Kent Uygulamaları

Bursa Büyükşehir Belediyesi, SKB'nin merkezinin ve bu güne kadar çalışmaların görüşülüp planlandığı ilin Bursa olmasından dolayı, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetleri ve örnek teşkil eden uygulamalarına yer verilmiştir.

DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi 4. Faz ana temaları kapsamında; 5 kent değişik kategorilerde ödül almıştır. Aşağıda bu kentlerin çalışmaları ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.3.1.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi Uygulamaları

Bursa, kuzeybatı Anadolu'nun en eski doğa ve tarih kentidir. Kuzeyden Yalova ve İzmit, doğudan Bilecik, güneyden Kütahya ve Balıkesir ile çevrilidir. Bursa ve çevresi, çok eski yıllardan bu yana büyük kültürlerin beşiği olmuştur. Hitit, Lidya, Frigya, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı

kültürleri Bursa'da izlerini bırakmıştır. Bursa'nın bulunduğu alan itibariyle, Asya ile Avrupa arasındaki bir bölgede olması nedeniyle hem Asya, hem de Avrupa kültüründen etkilenmiştir.⁹⁵ Bursa İli nüfus bakımından Türkiye'nin 4. büyük ili konumundadır. Bursa'da yaşayanların sayısı 2023 nüfusu: 3.073.486 olarak tespit edilmiştir.

Ülkelerin sağlıklı, güvenli ve refah içinde bir geleceğe sahip olması ancak küresel bir işbirliği ile mümkün olmaktadır. Bu işbirliklerinden biri de DSÖ Sağlıklı Kentler Projesidir. Kent sağlığı ile ilgili problemlerin birlik içindeki üye ülkelerle birlikte çözümü, yaşanmış tecrübelerin paylaşılması, başarılı proje sonuçlarının aktarımı Bursa'da kent sağlığının geliştirilmesi açısından büyük fayda sağlamıştır ve sağlamaya devam etmektedir.

Türkiye'de "Sağlıklı Kentler Projesi" çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi DSÖ Sağlıklı Kentler Ağı'na 3.Dönem (1998–2002) 2000 yılında Türkiye'den ilk kabul edilen kent olmuştur.

DSÖ tarafından Sağlıklı Kentler Ağına 2000 yılında katılan Bursa, 3. Faz'da öngörülen hedef ve ilkelere uyum sağlamak için genel uygulama planlarını oluşturmaya başlamıştır. Bu çerçevede 1998-2002 yıllarını (3. Faz) kapsayan "Bursa Kent Sağlık Gelişim Planı" oluşturulmuş, bununla birlikte kent sağlığını etkileyen farklı sektörlerdeki yapılanmayı belirleyen 5 yıllık Uygulama Planı tasarlanmıştır. Hedef olarak; kent sağlığını dolaylı ya da dolaysız etkileyen sektörlerin bu yöndeki motivasyonlarını artırarak, belirli bir plan çerçevesinde davranmalarını sağlamaktır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi iyi örgütlenmiş ve etkin bir Sağlıklı Kentler Projesi'nin gelişimi ve yayılması için destek, öncülük, danışmanlık sağlamakta; ayrıca DSÖ'nün Türkiye'deki ve uluslararası çalışmalarında da oldukça aktif bir rol oynamaktadır.⁹⁶ Ayrıca Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2004 yılı sonlarında resmi gazetede yayınlanarak faaliyetine başlayan Sağlıklı Kentler Birliği'nin Başkan ve Sekreteryaya hizmetleri Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülmektedir.

Uluslararası ağın ortaklarından biri olan Bursa 2003–2007 yılları arasında kentte yaşayanların sahip olması gerekenleri, Sağlıklı Kent hedeflerini;

- Temiz, güvenli ve yaşam kalitesinin yüksek olduğu bir ortam,
- Sürdürülebilir bir çevre ve doğal kaynakların yok edilmediği bir yaşam tarzı,

95 Bursa Büyükşehir Belediyesi 2006-2009 Stratejik Planı, Bursa, s.2.

96 Sağlıklı Bursa İçin Vizyon ve Planlarımız, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005, s.6

- Demokratik ve kararlara ortak olan bir toplum,
- Su, yiyecek, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanabildiği bir ortam,
- Tarihi ve kültürel mirasın korunduğu bir gelişme,
- Standart düzeyde sağlık hizmeti,
- Fiziksel ve ruhsal açıdan iyilik durumu ve düşük seviyede hastalık seyri olarak belirlemişlerdir.

Sağlıklı Kentler Projesi 2003-2008 yılları arası 4. dönem çalışmalarına başlarken Bursa için hedef olan çağdaş, sürdürülebilir, sağlıklı, güzel ve yaşanabilir bir kent için proje çalışmalarını yönetecek olan sağlık platformu ortaklığı kurulmuştur. Oluşturulan sağlık platformu sağlık, çevre, plan-projeler ve sosyal çalışmalar grubu olarak dört ana gruba ayrılmış ve yedi sektör (organizasyon, sağlık, sosyal hizmetler, çevre, ulaşım, planlama ve projeler ve güvenlik) başlığı altında kent sağlık gelişim planı hazırlanmıştır. Planda Bursa'daki sağlık gelişimini artıran ve eşitsizlikleri azaltma amaçlı genel politika ve stratejiler tanımlanmıştır.

Bu politika ve stratejiler doğrultusunda belirli bir süreçte uygulanmak üzere, sorumluların ve süreçlerin tanımlandığı uygulama adımları belirlenmiş, öncelikli bölgelerde ve konularda uygulama çalışmaları için adımlar atılmıştır. Yaşanan tecrübeler ortaya koymuştur ki; sektörler arası işbirliği, sağlık politikalarının geliştirilmesi, fiziksel, ekonomik ve sosyal çevrelerdeki riskin azaltılması için gerekli olan şeyleri sağlamadaki tek verimli yoldur.

Sağlık Profiline Yaklaşım

Bursa Kent Sağlık Profili, DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi'nin IV. Dönemi için bir yol haritası niteliğindedir. Bu profilde, sağlığın belirleyicilerinden sosyo-ekonomik durum, fiziksel çevre ve sağlık hizmetleri ile ilgili olarak önce durum saptaması yapılarak sorunlar saptanmaya çalışılmış ve sağlıkla ilgili önceliklerin belirlenmesi için karar vericilere veriler üzerinden bir değerlendirme yapabileceği sağlanmaya çalışılmıştır.⁹⁷ Profilin yol haritası olarak kullanılması ile ilgili iki temel sıkıntıyı paylaşmak gerekmektedir. Her ne kadar verilerin değerlendirilmesi yoluyla bir yol haritası çizilmeye çalışılmışsa da, Bursa'da sağlıkla ilgili verilerin istenilen düzeyde toplanmadığını söylemek gerekir.

DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi'nin IV. Döneminde, kentin sağlıkla ilgili göstergelerinde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bir yandan iç ve dış göçün

97 www.sagliklikentlerbirligi.org.tr/pdf/Bursa_sehir_saglik_profil.pdf (11.09.2007).

geçtiğimiz son on beş yıldaki hızını azaltması, diğer yandan son beş yılda kentin sağlıksız yapılaşmasının önüne geçilmesi ve DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi nedeniyle konuyla ilgili kurumların yürüttüğü ortak çalışmalar, Bursa'ya sağlık durumunun yükseltilmesi açısından önemli fırsat ve olanaklar sağlamaktadır.

Bursa Kent Sağlıkını geliştirmek için belirlenen vizyonu;

1-Bursa'daki topluluklar kendi yaşam kalitelerini etkileyen kararlarda bir bütündürler; kimlik bilincine varırlar ve başarılıdırlar. Tüm toplumun yer aldığı kendi sağlıklarını nasıl ilerleteceklerine dair aktif müzakereleri vardır. Farklı toplulukların kendi değerlerini ve görüşlerini açıklayabilecekleri farklı yönler geliştirirler.

Bu söyleme ulaşmak için Bursa Sağlıklı Kent girişiminde aşağıdaki stratejik amaçlar geliştirilmiştir;

- Halkın sağlık sorunlarıyla anlamlı ve aktif bir diyalog ile meşgul oldukları ve bu diyalogun sonuçlarının etkilerinin kamu organları ve diğerleri tarafından somut faaliyetlere yansıtılması,
- Toplum kalkınmasının artırılması,
- Değişiklik ve maksimum sağlık potansiyelinin artan beklentilerini gerçekleştirme yeteneği için yerel kapasitenin oluşturulması.

2-Sağlık eşitsizlikleri azaltılmıştır ve sağlığın ölçütleri kendi içindeki üç boyutta (fiziksel, psikolojik ve sosyal) geliştirilmiştir. Bu gelişimler çok fazla sayıda yerel aktiviteyle motive edilen yetersiz sağlığın olduğu bu toplumlar içinde en fazladır.

Bu söyleme ulaşmak için Bursa Sağlıklı Kent girişiminde aşağıdaki stratejik amaçlar geliştirilmiştir. Bunlar;

- Toplulukların ve organizasyonların sağlıklı halk politikaları için desteklenmesi ve stratejilerin yerel toplulukların planlarını yansıtmasını sağlamak için sağlığı etkileyen kent çapında yaygın tüm stratejilerin gözden geçirilmesi,
- Ortak değerlerin, ilkelerin ve iyi uygulamaların geliştirilmesi,
- Etkin iletişim ağlarının geliştirilmesidir.

3-Kamu, özel ve gönüllü sektörleri kentli gruplarla birlikte çalışır ve bu hizmet organları arasındaki sınırı tanımlamak genellikle imkânsızdır. Kamu sektörü organları yapısal kararlılığı yaymanın yollarını bulmuşlardır ve toplum gelişim planlarında başarıya ulaşmak için ortak kaynaklara başvurumaktadırlar.

Bu söyleme ulaşmak için Bursa Sağlıklı Kent girişiminde aşağıdaki stratejik amaçlar geliştirilmiştir;

- Bütünleşmiş hizmet dağıtımı ve stratejik gelişim kavramlarının geliştirilmesi, ulusal ve yerel gündemlerin birbiriyle tutarlı olmasının ortak görüşleri ve yeni gelişimleri etkilemesinin sağlanması,
- İyi uygulamayı, yaşam kalitesinin ölçüsünü ve toplum yetkilendirme sürecini kapsayacak bir değerlendirme çarısının geliştirilmesi,
- Sağlıkla ve sosyal politikayla ilgili ortak kararların kabul edilmesi ve ortakça idare edilen tüm planları yürüten kaynaklar için bir süreç geliştirme konusunda kamu organları ve diğerleriyle birlikte çalışılmasıdır.

Belirlenen vizyon ve vizyonu gerçekleştirmek için oluşturulan stratejik amaçlar, Sağlıklı Kentler hareketinin temeli olan Herkes İçin Sağlık ilkeleri ışığında belirlenmiştir. Bu ilkeler; sağlık hakkı, sosyal adaleti ve sağlıktaki eşitliği artırmak, ortaklık, katılım, yetkilendirme, taraftarlık, sorumluluk ve sürdürülebilirlik başlıkları altında tanımlanmıştır.

Kent Sağlığı Konusunda Sorun Belirleme Aşaması

Kent Sağlığı Gelişim Planı kapsamında başlatılan çalışmada kent içi hizmet kalitesinin sağlanması amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi 17 Hizmet Bölgesine ayrılmıştır. İdari sınırların üzerine oturan Hizmet Bölgesi sınırları, mahallelerin büyüklük, kentsel hizmet kalitesi ve sosyo-ekonomik parametrelerine göre belirlenmiştir. Belirlenen 35 parametrenin 22'si bölgesel, 13'ü kentsel niteliklidir Plan kapsamında incelenen 17 bölgenin sorun analizleri yapılmış, bölgelerdeki sorunlar arasında benzer niteliktekiler belirlenmiştir. Hedeflenen sağlık koşulları için bu bölge analizleri çalışmaya yön vermede etkili olacaktır. Bölgelerdeki sağlık koşullarının sağlanmasına ilişkin belirlenen ortak özellikler şunlardır;

Yapılan çalışma sonucunda her bölgede Mahalle Hizmet Kurulları oluşturulması ve Belediye bünyesinde de bölgelere hizmet edecek Belediye içi örgütlenme modelinin oluşturulması gerekmektedir.

Çevre sağlığı açısından bölgelerdeki temizlik sistematığının mevcut durumu yetersizdir. Mevcut olan sistem Toplama-Ayrıştırma-Dağıtım sistemi olarak ayrı ayrı belirlenerek sağlıklı hale getirilmelidir. Bölgelerin %95'inde aktif ve pasif yeşil alanın dağılımı yetersizdir. Özellikle sağıklaştırılacak alanlar ve merkezi bölgelerde Yeşil Alan Planlaması yapılmalıdır. 8 Bölgenin dışında eğitim-öğretim hizmetleri yetersizdir. Eğitim tesislerinin sayısal yeterliliği ve nitelik yükseltimi sağlanmalıdır.

Kent bütününde kentsel hizmetler anlamında yaşlı bakımevi, hayvan hastanesi, itfaiye, çöp transfer merkezi, mahrukatçı depoları, hal alanı, mezarlık, yolcu transfer merkezi, hurda depolama, kongre merkezi, öğrenci yurdu ve hastane donatı alanlarının “Kent Ana Planı” çerçevesinde planlaması ve uygulamaları yapılmalıdır. Sanayi tesislerinin olduğu bölgelerin tamamında ve sanayinin etkilediği bölgelerde “Sanayi Kirlilik Takip Merkezi”nin kurulması gerekmektedir.

Proje Ofisi

Sağlıklı Kent Proje Ofisi Belediye ve Valilik Koordinatörlüğü bünyesinde yürütülmektedir. Belediye Koordinatörlüğü Sağlıklı Kent Proje Ofisi altında çalışmalarını yürütmektedir. 1997-1999 döneminde herhangi bir proje ofisi bulunmayan Bursa’da 1999 sonunda proje ofisi kurulmuştur. Yük. Şehir Plancısı bir proje koordinatörü, tam gün çalışan bir kent plancısı, bir proje asistanı ve iki Halkla İlişkiler Uzmanı atanmıştır.

2002 yılı itibariyle Yerel Gündem 21 bünyesinde Kent Merkezinde ve Yerel Gündem 21 evinde “Sağlıklı Kent Proje Ofisi” kurulmuş ve bir Uluslararası İlişkiler Sorumlusu ve Çevre Mühendisi görevlendirilmiştir. İki ofis arasında koordineli bir çalışma yürütülmektedir. Ayrıca belediye bünyesinde ve ilçe Belediyelerde ilgili daire Başkanlıkları ve Müdürlükler bünyesinde “Sağlıklı Kent Proje Sorumluları” atanmış, koordinasyon projeden sorumlu kişiler arasında sağlanmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin Yürüttüğü Bazı Örnek Projeler

Sağlıklı Kent Projesi kapsamında 1998 yılından itibaren bir takım projeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Öncelik verilen projeler arasında arıtma ve atık deşarjı konuları olmakla birlikte zaman içinde düşük nitelikli kentsel alt bölgelerin iyileştirilmesine yönelik projeler yapılmaya başlanmış ve bir yandan da sosyal yapıdaki değişimleri hızlandıracak projeler gerçekleştirilmiştir.

Hava kalitesinin iyileştirilmesi projesi, katı atık geri kazanım projesi gibi projelerin yanında Osmangazi Belediyesi sınırları içinde bulunan düşük nitelikli kentsel alanların iyileştirilmesi projeleri tamamlanmıştır. Özellikle kent içi ulaşım için gerçekleştirilen Hafif Raylı Sistem ve onunla bütünleşmiş toplu taşıma sistemleri, ulaşımında önemli rahatlamaları beraberinde getirmiştir. Kentsel yeşil alanların üretilmesi ve var olanların bakımlarının yapılması, Nilüfer Vadisi Projesi kapsamında gerçekleştirilen yeşil kuşak çalışmaları, uygulamaya yönelik projelerdendir.

Kaynakta Ayırım-Geri Kazanım Projesi

Metropol ölçek içinde belirli planlama ilkeleri doğrultusunda Sağlıklı Kent yapısına kavuşmak amacıyla olan örnek bir il olarak Bursa’nın yoğun

çalışma temposunda olduğu ve bu tempoyla Avrupa'daki kentlerin düzeyine ulaşmak açısından önemli mesafeler kat ettiği söylenebilir. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin yürüttüğü önemli çalışmalarından biri de Kaynakta Ayırım ve geri kazanım projesidir. Çevre ile uyumlu atık yönetimi konusunda ülkemizdeki duruma bakacak olursak örnek olarak gösterebileceğimiz belediyelerden biri Bursa Büyükşehir Belediyesi'dir.⁹⁸

Kentsel yaşamda ortaya çıkan atıklar, üreticisi tarafından atılmak istenen, toplumun huzuru ve çevrenin korunması bakımından düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı madde ve arıtma çamurlarının tümü olarak tanımlanmaktadır. Katı atıklar içeriklerine göre; evsel nitelikli atıklar, endüstriyel nitelikli atıklar, özel nitelikli atıklar (tıbbi atıklar, tehlikeli atıklar) olmak üzere 3 gruba ayrılırlar.

Tıbbi Atık Miktarı: 1204 ton/yıl olduğu Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından belirtilmiştir. Bursa'da evsel nitelikli atıkların kompozisyonu; % 6 kâğıt, % 12 plastik, % 3 metal, % 5 cam, % 66 organik, % 8 diğer(kül vb.) olarak söylenebilir. Bu atıkların içerisinde plastik, cam, kâğıt ve metal atıkları geri kazanılmaktadır. Belediyeler tarafından toplanan evsel ve evsel atıklarla birlikte depolanabilecek endüstriyel atıklar ile tıbbi atıklar, Hamitler Kent Katı Atık Sıhhi Depolama Sahası'nda düzenli olarak depolanmaktadır.

Çevre kirliliği açısından en önemli sorunlardan birisi de hiç şüphesiz katı atıklardır. "Tehlikeli Katı Atıklar" bertaraf edilirken en çok dikkat edilmesi gereken katı atık çeşididir. Tehlikeli atıkların üretildiği birçok kaynak vardır. Bu kaynaklardan en önemlisi de "Hastane Atığı" veya "Tıbbi Atık" üreten hastanelerdir. Tıbbi atık kaynakları sadece hastaneler olmayıp, diş klinikleri, veterinerlikler, ilaç ve biyokimya laboratuvarları gibi kuruluşlar da tıbbi atık kaynakları arasında yer almaktadır. Tıbbi atıklar halk ve çevre sağlığı için uygun şekilde toplanıp, taşınıp, bertaraf edilmelidir.⁹⁹ Bu amaçla Bursa il sınırları içerisinde tıbbi atıklar, görevli elemanlarca evsel nitelikli atıklardan ayrı olarak farklı renklerdeki poşetlerde toplanmakta ve bertaraf edilinceye kadar geçici atık deposu veya konteynerlerde biriktirilmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından toplanan atığın miktarı ortalama günlük olarak 1045 tondur.¹⁰⁰

Evsel nitelikli atıklarla birlikte depolanamayacak, tehlikeli atık sınıfına giren endüstriyel atıklar ise firma tarafından konteyner veya açık alanda

98 Ümit Genç, "Yerel Yönetimlerin Çevre Yatırımları ve Finansmanı", *Avrupa'da Yerel Yönetimlerin Çevre Politikaları ve Türkiye: Sorunlar ve Çözüm Yolları*, 16-17 Kasım Antalya.

99 Ufuk Alkan ve Diğerleri, "Bursa İli'nde Tıbbi Atıkların Kontrolü", *Ekoloji Dergisi*, S.33, Ekim-Kasım-Aralık 1999, İzmir, s.12.

100 www.skb.org.tr/pdf/Bursa_sagliklisehir_gostergeleri.pdf

toplanmakta, tehlikeli atık taşıma lisansı almış firmalar tarafından da taşınmakta ve bertaraf edilmek üzere İzaydaş'a götürülmektedir. 2003 yılı sonu itibarıyla ilimizde üretilen tehlikeli atık miktarı 2306 ton/yıl'dır. Tehlikeli Atıkların azaltılması yönünde atık borsası çalışmaları ile Çevre Bakanlığından tehlikeli atıkların geri kazanımına yönelik işletme lisansı alan firmalar bulunmaktadır.

Azalan kaynaklar ve gelecekteki artan enerji ihtiyacı, kaynakları daha uzun süre kullanabilmek ve yeni kaynaklar bulup bunlara yönelmek gibi düşünceler giderek yoğunlaşmaya başlamıştır. Atıkların azaltılması ve değerlendirilmesi de kaynak ve enerji tasarrufu temin etmektedir. Atılacak duruma gelmezden önce ekonomik bir değeri olan katı atıklar, içlerindeki değerlendirilebilir bileşenleri ve enerji içeriği nedeniyle çok önemli bir yer tutmaktadır.

Katı atıklarla ilgili olan düşüncelerin başlıcaları; atılacak atık miktarının azaltılması, kullanılacak malzemelerin uzun süreler tekrar tekrar kullanılması, atıklardan kazanılacak malzemelerin kazanılarak çeşitli işlemlerle tekrar kullanılabilir hale getirilmesi, eğitimin gerekliliği, alışkanlıkların düzeltilmesi ve uyarma alışkanlığının verilmesi şeklindedir. Merkezi ve yerel yönetimler için evsel katı atıkların geri kazanılması; yatırım ve işletme harcamalarından tasarruf edilmesi yanında, gerekli çöp depo yeri ihtiyacının azaltılması ile olası harcamalardan tasarruf edilmesi anlamına da gelmektedir.¹⁰¹

Kentsel mekânlarda katı atıkların toplanması ve yok edilmesi çevre kirliliğinin önlenmesi, mikrop, kemirici ve haşarat üremesinin engellenebilmesi için zorunludur. Katı atıkların yol kenarında birikmesi kişi ve toplum sağlığı açısından oldukça tehlikeli bir durum yaratır. Evsel katı atık miktarı ve içeriği bir bölgeden diğerine, mevsimsel değişikliklere, halkın yaşam düzeyine, adetlerine, bilgi düzeyine büyük ölçüde farklılık göstermektedir.¹⁰² Bursa Büyükşehir Belediyesi doğal kaynakları korumak ve tahrip etmemek, hammadde, enerji tasarrufu sağlamak, ekonomiye katkıda bulunmak ve Bursa'da çevre duyarlılığını arttırmaya yönelik Kaynakta Ayırım-Geri Kazanım Projesi yürütmektedir. Bu amaçla, Bursa'da cam, kâğıt, metal, plastik gibi değerlendirilebilir atıklar, Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeler ve ÇEVKO (Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı) işbirliği ile pilot bölgelerde toplanmaya başlamıştır.

Projenin tüm kente yaygınlaştırılabilmesi için gerekli olan en ekonomik sistemi tespit etmek üzere fizibilite etüdü hazırlanarak, kentte

101 M. Talha Gönüllü ve Diğerleri; "İstanbul'da Ev Çöplerindeki Geri Kazanılabılır Materyallerin Araştırılması", *Ekoloji Dergisi*, S.19, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, İzmir, s.13.

102 Çağatay Güler ve Zakir Çobanoğlu, **Katı Atıklar**, Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Çevre Sağlığı Temek Kaynak Dizisi No:29, Ankara 1994, s.13.

bırakma merkezleri ile desteklenmiş bir kapıdan kapiya toplama modeli benimsenmiştir.

Proje uygulanan bölgelerde eğitim çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmaların kapsamında;

Site girişlerine projeyi anlatan afiş asılmış, konutlara broşür dağıtılmış ve bilgilendirme toplantıları yapılmış,

- Bilgilendirme toplantısında, atıkların ne şekilde toplanacağı konusunda bilgi verilmiş, toplama günü ve saati bildirilmiş,
- Proje başlangıcında Okul Müdürleri, Çevre Kolu Öğretmenleri ve öğrencilerine bilgilendirme toplantıları yapılmıştır,
- Okullarda uygulanan projeler için en az iki adet taşıyıcı bırakılmış, afiş ve broşür dağıtılmıştır.
- Her otele taşıyıcı verilmiş olup, haftada 2 kez toplama yapılmaktadır,
- Bankalardan da kâğıt ve kartonlar toplattırılmaktadır,

Kent nüfusunun %22'sinde sürdürülen çalışma neticesinde toplanan ambalaj malzemeleri türlerine ayrılarak satışa hazır hale getirilmektedir. Projenin bütün kente yaygınlaştırılabilmesi hedefi ile ambalaj türlerinin kapıdan kapiya toplama (araç vasıtası ile), bırakma merkezi ve taşıyıcılarda karışık biriktirme alternatiflerinin değerlendirildiği ve izlenmesi gereken sistem ve programı içeren detaylı çalışmalar yapılmaktadır.¹⁰³

27.08.1995 tarih ve 22387 sayılı Resmi Gazete'ye göre tehlikeli olarak nitelendirilen atıkların uygun bir şekilde ortadan kaldırılması sağlanarak doğal kaynakların korunmasını amaçlamıştır.

Fabrikaların atıkları incelenmekte ve atık analizlerini resmi kabul gören kuruluşlara yatırmaları (Uludağ Üniv. Fen Edebiyat Fak. Kimya Bölümü, Tübitak -Sagem) istenmektedir.

- Tehlikeli atığı saptanan fabrikaların uygun ortadan kaldırılması sağlanmaktadır.
- Sahaya tehlikeli atık kabulü yapılmamaktadır.
- Tehlikeli atık denetimleri İl Çevre Müdürlüğü ile birlikte yürütülmekte, sanayilerin tek tek kontrolü yönetmelikler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

103 **Bursa Şehir Sağlık ve Sağlıklı Şehir Göstergeleri**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlık Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005, s.43.

- Tehlikeli atık envanter çalışması GTZ projesi desteğiyle Büyükşehir Belediyesi İl Çevre Md. ve BİTİSO ile ortaklaşa yürütülmektedir. Çalışma sonucunda Sanayi Atık yönetim sistemi oluşturulacaktır.
- Arıtma çamuru envanter çalışması GTZ projesi desteğiyle Büyükşehir Belediyesi İl Çevre Md. ve BİTİSO ile ortaklaşa yürütülmektedir. Çalışma sonucunda Arıtma Çamuru bertaraf sistemi oluşturulacaktır.

Tehlikeli atık denetimleri İl Çevre Müdürlüğü ile birlikte yürütülmekte, tehlikeli atıkların uygun bir şekilde ortadan kaldırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Yapılan envanter çalışması sonucunda tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmalar geliştirilmektedir.

Atıklarla İlgili Çalışmalar Yapılırken Ortaya Çıkan Sorunlar

- Sanayici atığını beyan etmemekte veya yanlış beyan etmektedir.
- Bertaraf tesisi belediye kontrolünde olmadığından ve atık miktarlarının net bilinmemesinden dolayı bir fabrikanın tüm tehlikeli atıklarını uygun bertaraf edip etmediği anlaşılamamaktadır.
- Denetim yetkisi dolayısıyla işletmeler ayrı olarak kontrol edilememektedir.
- Büyük işletmeler ya kendileri veya Ticaret ve Sanayi Odasının lisanslı taşıma aracı ile atıklarını inisiyatifleri doğrultusunda uygun bir şekilde ortadan kaldırılması için yakma veya değerlendirme tesislerine iletmektedirler. Ancak Küçük ve Orta ölçekli işletmelerde ekonomik koşullardan dolayı bu tesislere atık iletilmesi sağlanamamaktadır. Ayrıca genellikle kent içinde kalan bu tesislerde özellikle atık depo alanları için yer mevcut olmadığından atığın biriktirildikten sonra transport edilmesi sağlanamamaktadır. Az miktardaki atığın transferi birçok açıdan uygun olmamaktadır. Ara depo ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Daha yakın mesafede bir bertaraf tesisine ihtiyaç vardır.

Ayrıca, Bursa Sağlıklı Kent Planlaması çerçevesinde 2020 Stratejik Plan ve Alt Bölge Plan Çalışmaları kapsamında birçok proje gerçekleştirilmektedir. Sektörler arası işbirliği içinde yürütülen ve halkın yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan özellikle kamusal açık alan ve yeşil alanların iyileştirilmesini hedefleyen projeler yürütülmektedir.

Mevcut yeşil alanların yerel halkın kullanımına açılması ana hedeflerdir.

• Aktif kullanım için yeşil alanların rehabilitasyonunun yanında bu alanları çevreleyen fonksiyonların çeşitlendirilmesini amaçlayan projeler geliştirilmektedir.

•*Merinos Kentsel Dönüşüm Projesi:* Büyük bir yeşil alan ve yapı stoğuna sahip eski fabrika alanının, kongre-kültür merkezi ve park olarak yeniden kullanıma açılması hedeflenmektedir. Projenin büyük bir kısmı tamamlanmıştır.

•*Kültürpark Sağlıklaştırma ve Yenileme Projesi:* Kent merkezinde yer alan ve en eski park alanlarından biri olan Kültürpark'ın rehabilitasyon süreci tamamlanmıştır. Temel olarak, çarpık yapılaşmaya bağlı bozulmaların düzeltilmesi hedeflenmiştir. Proje başarılı bir şekilde sonuçlandırılmıştır.

•*Nilüfer Vadisi Peyzaj Düzenleme ve İyileştirme Projesi:* Kent merkezinin sınırında yer alan Nilüfer Çayı ve çevresinde bulunan yeşil alanın rehabilitasyonu ve kullanıma açılması projenin ana amacıdır. Bunun yanında kent merkezini tehdit eden hava kirliliğini azaltması düşünülen yeşil bant olarak tasarlanmıştır. Proje çalışmaları devam etmektedir.¹⁰⁴

2.3.1.2. Trabzon Belediyesi Uygulamaları

Batısında Giresun'a bağlı Eynesil ilçesi, güneyinde Gümüşhane'ye bağlı Torul ilçesi ve Bayburt, doğusunda da Rize'ye bağlı İkizdere ve Kalkandere ilçeleri bulunur. 2022 yılı verilerine göre şehrin toplam nüfusu 818.023'dir. Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesinde adeta büyük bir merkez kent görevini yerine getirmektedir. Kent fiziksel yerleşim alanı olarak büyük bir alana sahip değildir. Bunun nedeni arazi yapısının dağlık olması ve deniz kenarında olmasıdır. Trabzon kenti adeta tepelerle deniz arasına sıkışmış gibidir. Bu nedenle fiziksel olarak kolay büyüme sağlanamamaktadır. Trabzon kentinin 9 ilçesi 114 km. uzunluğundaki sahil şeridinde olmak üzere 17 ilçesi vardır. 2014 yılına kadar il belediyesi statüsünde hizmetlerini Trabzon Merkezinde yürüten Trabzon Belediyesi, 30 Mart 2014 tarihinden itibaren Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanarak, sorumluluk alanı tüm il sınırlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.¹⁰⁵

Trabzon Belediyesi Sağlıklı Kent Proje Ofisi Çalışmaları

Trabzon kenti, faz IV (2003 – 2008) için 16 Eylül 2005 'de DSÖ'ne üyelik için başvurusunu yapmıştır. Üyelik süreci 2007'nin Ocak ayına kadar aday olarak sürmüştür. Ocak 2007'de ise DSÖ'ne tam üyelik onaylanmıştır. Trabzon, Avrupa' da mevcut 80 tam üye arasında yerini almıştır. Trabzon kenti, sağlıklı bir kent olma yolunda bir Avrupa kenti standardına ulaşma yönünde büyük bir adım atmıştır. Türkiye'de "Sağlıklı Kentler Birliği"

104 A.Nalan Fidan, "Sağlıklı Şehir Planlaması ve Sağlıklı Kentler", **Sağlıklı Kentler Birliği Trabzon Konferansı**, Nisan 2007, Trabzon.

105 <https://www.trabzon.bel.tr/Web/Tarihce> (07.01.2024)

DSÖ'nün bu projesi için çalışmalar yapmakta, organizasyonlar ve eğitim toplantıları yapmaktadır.

Kentin daha sağlıklı ortamlara kavuşması, sağlıklı bir kent yapısının oluşması için bu proje çok önem taşımaktadır. Trabzon, sağlıklı bir kent olma yönünde kendisine vizyon sağlayacak olan bu projeye dünyanın diğer kentleriyle bilgi alışverişinde bulunmakta ve farklı projeler geliştirebilme çalışmaları yapmaktadır. "Sağlıklı Kent Proje Koordinatörlüğü", bu ağla ilgili tüm çalışmaları yürütmekte olup; koordinatörlüğü Trabzon Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Bu projeye sivil toplum kuruluşları, üniversite, tıp fakültesi, kamu kuruluşları destek vermekte ve katkıda bulunmaktadır.

Trabzon "Kent Sağlık Profili" ve "Kent Sağlık Göstergeleri" DSÖ'nün istediği 32 ana başlıktan oluşan "Kent Sağlık Göstergeleri" Trabzon ili için incelenmiş ve hazırlanmıştır. Bu göstergeler ve diğer belirli konuların irdelenmesiyle "Trabzon Kent Sağlık Profili" hazırlanmıştır. "Kent Sağlık Profili" de yine DSÖ'nün istediği kriterler çerçevesinde hazırlanmıştır.

Bu göstergeler ve hazırlanan "Kent Sağlık Profili" ile Trabzon ilinin sağlık durumu incelenmiş ve göstergeler çerçevesinde ilgili konular irdelenmiştir. Bütün bunların amacı, Trabzon'un öncelikle sağlık yapısının ortaya koyulması, bunların değerlendirilerek gelecek için vizyon oluşturmaktır. Kent sağlığının daha da ileriye gitmesini sağlamak için yeni çalışmalar planlar üretmektir. Trabzon Belediyesi sağlıklı Kent Proje Ofisi daha sağlıklı, mutlu insanlar ve daha yaşanabilir bir çevre için çalışmalarını yürütmektedir.¹⁰⁶

Fiziksel Aktivite ve Aktif Yaşam

Trabzon il merkezi alanı 38,78 km² dir. Taşıt trafiğine kapalı sadece yayaalara ayrılmış yaya yollarının uzunluğu 15,68 km dir. İl merkezinde km² ye düşen yol miktarı 400 m. dir. Bisikletliler için ayrılan yolların toplam uzunluğu 10,58 km dir. Km² ye düşen bisiklet yolu miktarı ise 270 m. dir. Toplu taşıma için mevcut günlük koltuk sayısı 7836 dır. Her 100 kişi için 3,64 adet koltuk düşmektedir. Toplu taşıma için kullanılan yolların uzunluğu 257 km dir. Tüm yolların uzunluğu 448 km dir. Tüm yollar içindeki toplu taşıma amaçlı kullanılan yolların oranı % 57,36 En yüksek yolcu taşıyan araçlar % 42,06 ile dolmuşlardır. Belediye ve halk otobüslerinin yolcu taşıma oranı ise % 23,51'dir. % 1,26'lık en düşük oran ile de taksiler gelmektedir. Kent fiziksel yerleşim alanı olarak büyük bir alana sahip değildir. Bunun nedeni arazi yapısının dağlık olması ve deniz kenarında olmasıdır. Trabzon kenti tepelerle deniz arasına sıkışmış görünüme sahiptir. Bu nedenle fiziksel olarak

106 Oğuz Karaağaçlı, "Trabzon Kent Sağlık Gelişim Planı", **Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı**, Aydın 2006.

kolay büyüme sağlanamamaktadır. Yeni yapılan sahil yolu ile birlikte oldukça uzun ve geniş bir alana sahip olunmuştur. Böylece, sahil şeridi boyunca 11 km kadar bir yürüme ve bisiklet yolu elde edilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 54. Dünya Asamblesi'nde 2002 yılı için konu "sağlık için zinde olmak" olarak önerilmiş ve yılın sloganı, "sağlık için hareket et" olmuştur. Dünya Sağlık Raporuna göre fiziksel hareketsizlik her yıl dünya çapında 1.9 milyon insanın ölümüne yol açmaktadır. Dünya nüfusunun en az % 60'ı tavsiye edilen günlük 30 dakikalık egzersizi yapamamaktadır ve egzersiz yapamayan kişilerde kalp ve damar hastalıkları yapanlara göre % 50'i daha fazla görülmektedir. Tüm dünyada artış gösteren kronik hastalıklardan korunmanın çok önemli bir yolu düzenli fiziksel egzersiz yapmaktır. Egzersiz yapmamak sağlıkla ilgili masrafları arttırmaktadır. Fiziksel aktiviteyi arttırmak için kentteki tüm sektörlerin bir arada çalışmasına ihtiyaç vardır.¹⁰⁷

Trabzon adeta bir futbol kenti gibidir. En sevilen ve yapılan spor futboldur. Her semtte mini futbol sahaları vardır. Trabzonspor futbol takımı Türkiye'nin büyük ve meşhur takımlarından biridir. Bunun yanında Trabzon'da birçok spor tesisi bulunmaktadır. 1 adet profesyonel futbol stadyumu, 3 adet Trabzonspor Kulübü sahaları, 2 adet kapalı spor salonu, 4 toprak futbol sahası, 5 tenis kortu, 24 halı saha, 39 spor salonu ve birer adet atış poligonu, olimpik yüzme havuzu ve bilardo merkezi mevcuttur.

Fiziksel aktivite ve aktif yaşam ile ilgili kentte birçok kuruluş tarafından seminer, toplantı, konferans düzenlenmekte ve halkın bu konularda uyarılmakta ve bilgilendirilmektedir. Eğitim kurumlarında sporun ve fiziksel aktivitenin önemi her zaman vurgulanmakta ve uygulamalar yapılmaktadır.¹⁰⁸

Sağlıklı Yaşlanma

Sağlıklı yaşlanma, ancak sağlıklı bir kent ortamında mümkündür. Kent halkının sağlıklı ortamlarda yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak, bu konularda onları bilinçlendirmek için birçok kurum ve kuruluşa görevler düşmektedir. Kent Sağlık Gelişim Planında da belirtildiği gibi halkın, sağlıklı yaşam ve sağlıklı yaşlanma konularında bilgilendirilmeleri ve bazı hedefler planlanmıştır.

107 Jülide Alan, "Daha Sağlıklı Bir Toplum İçin: Fiziksel Aktivite ve Aktif Yaşam", *Sağlıklı Kentler Birliği Fiziksel Aktivite Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu*, Tepebaşı/Eskişehir, 28.04.2006.

108 *Faz IV (2003 -2008) Ana Konularda Çalışmalar*, Trabzon Belediyesi Sağlıklı Şehir Proje Ofisi, Trabzon, 2006. s 2.

Sağlıklı bir hayat sürdürmek için sadece insanın bedensel sağlığının iyi olması yeterli değildir. İyi ve sağlıklı bir çevre ve ruh sağlığının da iyi olması gereklidir. İyi ve sağlıklı beslenme, spor, eğitim, kültürel konularda yapılan çalışmalar ve etkinlikler de sağlıklı yaşlanmayı etkileyen unsurlardır. Sağlıklı yaşlanma, sağlığın ve fiziksel, sosyal, ruhsal iyilik halinin; bağımsız yaşayabilme yeteneğinin; yaşam kalitesinin korunması ve daha iyi hale getirilmesi; ayrıca yaşam süreçleri arasında başarılı geçişlerin sağlanmasıdır. Sağlıklı yaşlanma, sağlığın ve fiziksel, sosyal, ruhsal iyilik halinin; bağımsız yaşayabilme yeteneğinin; yaşam kalitesinin korunması ve daha iyi hale getirilmesi; ayrıca yaşam süreçleri arasında başarılı geçişlerin sağlanmasıdır.¹⁰⁹

Kentsel Planlama

İnsanların yaşam kalitesini etkileyen diğer bir önemli faktör de şüphesiz ki çevredir. İyi ve kaliteli bir çevre, insan sağlığını olumlu yönde etkileyecektir. Kent planlaması bu açıdan çok önemlidir. Kentsel çevre ele alınırken içinde barındırdığı değerlerin olduğu gibi korunması ve değişiminin sorgulanması önemli olup, kent planlamasında mevcut doğal ve kültürel değerlerin korunması, değerlendirilmesi ve sürdürülebilirlik sağlanması birincil koşuldur.¹¹⁰ Trabzon bir imar planına sahip olmakla birlikte, yeni oluşturulan imar alanlarının düzenlenmesi, planlanması kent sağlığı açısından önemli bir unsurdur.

Zağnos ve Tabakhane Vadileri Kentsel Dönüşüm Projesi

Trabzon Belediyesi'nin de katıldığı 7-9 Eylül 2006 tarihleri arasında Aydın'da yapılan Sağlıklı Kentler Birliği 2. yıl toplantısında SKB'nin düzenlediği en iyi proje yarışmasında "Sağlıklı Kent Planlaması" kategorisinde toplam 35 proje yarışmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Trabzon'un "Tabakhane ve Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi" bu alanda birincilik ödülünü kazanmıştır. Trabzon Belediyesi'nin çalışmalarında da görüldüğü gibi; kentsel dönüşüm projeleri, son zamanlarda kentlerde belediyelerin gündeminde artan bir ilgiyle izlenen veya uygulamaya başlatılan faaliyetler haline gelmiştir. Ülkemizde ister küçük ölçekli isterse büyük ölçekli belediyelerde, irili ufaklı birçok yerleşim biriminde, bu kavram kapsamına giren bazı imar eylemleri söz konusu durumun en belirgin göstergesidir.

Kentsel dönüşüm projelerinin iki farklı temel amaca hizmet ettiği ya da edeceği anlaşılmaktadır. Birincisi, tarihi kentlerde eski sosyal, kültürel ve

109 Z. Dilek Aydın, "Toplum ve Birey İçin Sağlıklı Yaşlanma: Yaşam Biçiminin Rolü", *SDÜ Tıp Fak. Dergisi*, S.13-4, 2006: s.43

110 Elmas Erdoğan, "Çevre ve Kent Estetiği", *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2006 Cilt:8 S.9, s.69

ekonomik değerini yitirmiş olan yerleşim bölgelerinin ve kaynaklı alanların kent yaşamına kazandırılması; ikincisi, büyük göç alan sanayi kentlerinin kenar bölgelerinde, daha çok kayıt dışı inşaat sektöründe gerçekleştirilmiş olan niteliksiz ve yasadışı yerleşimlerin, yasal ve sağlıklı yaşam için uygun koşullara kavuşturulmasıdır. Tarihi kentler için hep gündemde olan konu, kentlerin içinde veya çevrelerinde kalan zaman içinde oluşan nizami olmayan yerleşim alanlarını da kapsayacak biçimde genişletilmesidir.¹¹¹ Sağlıklı ve yaşanılabilir kentsel mekân üretimi açısından oldukça sorunlu bir kentleşme tarihine sahip ülkemiz için dönüşüm ya da yenileme yoluyla kentsel mekânın yaşam alanlarının yeniden düzenlenmesi önemli bir ihtiyacın karşılanması gayretidir.

Aşamalı olarak yürütülen proje, aslında kentsel dönüşüm ekonomik, toplumsal ve mekânsal pek çok kent planlama eylemini, yasaları, politikaları, ekonomik karar ve tercihleri içeren çok çeşitli aktörlerin yer alabildiği bir eylemler bütünüdür. Bu çerçevede “kentsel yenileme“, “sağlıklaştırma“, “iyileştirme“, “yeniden işlevlendirme“, “kentsel tasarım projeleri“ ve “yeniden canlandırma“ gibi tanımlanabilecek çalışmalarla pek çok kentsel dönüşüm projesi geliştirilmektedir. Ancak 30 yıl önce uygulanan projelerden farklı olarak bu projeler, çok aktörlü yapıya sahiptir: Yalnızca özel sektörün ya da yalnızca kamu sektörünün başlattığı uygulamalar değil, çok çeşitli aktörlerin birlikte hareket ettiği bir eylemler dizisi olmaktadır.¹¹² Yürütülen bu projede iki önemli ortak olarak Trabzon Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi göze çarpmaktadır.

Zağnos ve Tabakhane Vadisi Trabzon kentinin merkezinde, Ortahisar Tarihi kalesinin batı ve doğusunda yer almaktadır. Ortahisar’ın batısındaki vadi içinden geçen dere “Zağnos Deresi” adıyla bilinmektedir. Dere güneydeki dik yamaçlardan doğarak kuzeyde Karadeniz ile buluşmaktadır. Derenin doğusundaki yüksek topografya da “Ortahisar”ın batı sınırındaki dik yamaçları oluşturmaktadır. Ortahisar’ın doğusundan geçen dere ise “Tabakhane Deresi” olarak tanımlanmaktadır.

Ortahisar tarihi yerleşim alanı üç ana kısım’a ayrılmaktadır. Birinci kısım “İçkale” diye bilinen ilk yerleşim alanı olup, tarihi yerleşimin güney ucundaki topografik yükseltinin en yüksek olduğu kesimdir bu alanın kuzeyinde ise “Orta Kale” diye tanımlanan ve bugünkü Ortahisar diye bilinen alan gelmektedir. Üçüncü kesim ise, Orta kalenin kuzey ve kuzey

111 Saim Nalkaya, “Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği”, *Yapı Dergisi*, S.292, Mart 2006 İstanbul, s.39.

112 İpek Özbek Sönmez, “Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler -Beklentiler-Riskler”, *Eğitimlik Dergisi*, S.53, İzmir 2005/1, s.17.

batısına komsu olan ve Zağnos köprüsü'nün kuzeyinde Karadeniz'e kadar olan alanı kapsamaktadır. Bu alanın içinden Zağnos deresi geçerek denizle buluşmaktadır. Zağnos ve Tabakhane dere içleri, Trabzon kentinin nefes alacak hava akımını sağlayacak vadiler olup, geçmiş tarihsel süreç ve kent gelişimi içinde bu görevlerini yerine getirmişlerdir. Ancak, ülkemizde olduğu gibi Trabzon'da da görülen hızlı kentleşme, çarpık yapılaşma ve gecekondu olgusu bu vadilerde de kendini göstermiştir. Vadiler gecekondulaşmış ve çarpık yapılaşmanın en yoğun olduğu alanlardan biri olmuştur. Gecekondu başlangıçta derme çatma yapılar biçiminde oluşurken, daha çok konutların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan gecekondu mahallelerinde, zaman içinde istenmeyen bir dizi sorunlar ortaya çıkmıştır. Sözü edilen gecekondu mahalleleri, yaşam kalitesini belirleyen her türlü teknik ve sosyal temel altyapıdan yoksun olup, varlıklarıyla da çevresel olarak olumsuzluklar ile görsel ve fiziksel kirliliğe yol açmaktadırlar.¹¹³

TOKİ ve Trabzon Belediyesi ile yapılan protokol kapsamındaki “Trabzon Kentsel Yenileme Gecekondu Dönüşüm projesine” ilişkin protokol ile tespit edilen alanlar Trabzon Belediye Meclisinin 02.11.2005 tarih ve 284 sayılı kararı ile “Kentsel Dönüşüm Alanı” olarak ilan etmiştir. Bu karar çerçevesinde kentsel gelişim ve dönüşüm projesi kapsamında alanların değerlendirilmesine başlanmıştır. Kent planlamasında yerleşme eğilimlerinin artışına bağlı olarak, yerel yönetimlerin etkinliklerinin artışı kentlerde büyük kapsamlı projelerin hayata geçirilmesini de beraberinde getirmektedir.¹¹⁴

Yaklaşık 174 hektar olarak belirlenen alanda yapılan çalışmalar sonucunda yeşil alan sistemi bir bütün olarak 1/5000 ölçekli Trabzon Kentsel Yenileme Nazım İmar Planında ele alınmıştır. Jeolojik ve jeoteknik etütlerin ve mevcut yapılaşma incelenmesi sonucunda Zağnos ve Tabakhane dereleri (vadisi) yeşil alan sistemi güneye doğru plan bütününde yeniden değerlendirilmiştir. Yaklaşık 11 hektar alan konut alanı iken yeşil alan olarak yeniden düzenlenmiştir.

1/1000 ölçekte Kentsel Yenileme (gecekondu dönüşüm) alanında yaklaşık 20 hektar bir alan rekreasyon alanı ve kentsel dönüşüm alanı olarak düzenlenmiştir. Çalışmalarındaki Zağnos kentsel yenileme (gecekondu dönüşüm) alanının kent merkezinde olması, ayrıca kentin tarihi sit bölgesi ile etkileşim içinde olmasıyla birlikte, kentin merkez kullanımının içinde

113 B. Uzun ve M. Çete, “Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Yasadışı Yerleşim Sorunlarının Çözümü İçin Bir Model”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart - 1 Nisan 2005, Ankara.

114 Ceyhan Yücel ve Nuran Zeren Gülersoy, “Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Planlanması İçin Bir Sistem Önerisi”, *itüdergisi/a, mimarlık, planlama, tasarım*, C. 5, S.1, Mart 2006, s.5

rekreatif etkinlikler ile kültürel, ticari sosyal etkinliklerle yüklü güçlü bir merkez vurgulamasına yönelik vasfına sahip önemli yerlerden biri olması göz önüne alınmıştır.

Mevcut alanların yeniden düzenlenmesi, daha sağlıklı ortamlar yaratılması açısından önemlidir. Bu kapsamda Trabzon'da Zağnos ve Tabakhane vadilerinin kentsel dönüşüm projesi kapsamında yeniden düzenlenmesi ve rekreasyon alanı olarak belirlenmesi hayata geçirilmiştir.

Türkiye Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ile Trabzon Belediyesi arasında yapılan protokol ile proje yürümektedir. Bu proje ile, adı geçen Zağnos ve Tabakhane Vadileri bölgesinde sağlıksız koşullarda yaşayan halkın kamulaştırma yapılarak bu bölgelerden boşaltılması, daha sağlıklı yaşanabilir modern konutlara yerleşmelerinin teşviki, bu bölgelerin yeşil alan ve rekreasyon alanları olarak değerlendirilmesi ve kent halkının daha sağlıklı bir çevrede, sağlıklı koşullarda, sağlıklı konutlarda yaşamaları amaçlanmıştır.

Boşaltılacak olan alanlar ise yeşil alan ve rekreasyon bölgesi olarak planlanmaktadır. Yeniden düzenlenecek olan bu alanlar geniş halk kitlelerinin yararlanabileceği alanlar olarak geri kazanılacaktır. Sosyal, kültürel, spor ve sanatsal etkinlikler için çeşitli mekânlar tasarlanmıştır.

Yapılan protokol ile Trabzon Belediyesi sınırları içinde bulunan Zağnos ve Tabakhane mevkiileri ismiyle adlandırılan, yıllardan beri çözüm bekleyen düzensiz ve çarpık yapılaşmanın oluşturduğu sorunlu bölgelerin tasfiye edilmesi, bu bölgelerde yaşayan tapu sahibi olan veya olmayan dar gelirli vatandaşlara kentsel dönüşüm projesi kapsamında çözüm bulunması amaçlanmıştır.

Bunun için, protokol kapsamındaki söz konusu bu alanlardaki çarpık yapılaşmanın oluşturduğu sorunların çözümü için kentsel dönüşüm alanları belirlenmiş ve bu alanlarda TOKİ ve Trabzon Belediyesi işbirliği ile düzensiz alanların tasfiyesi yapılmıştır. Kentsel dönüşüm projesi ile Trabzon kent planlaması açısından önemli kazanımlar elde etmiş olacaktır. Kentlerin yeni bir yüze kavuşması elbette ki o kentte yaşayan insanların fiziksel ve ruh sağlığını olumlu yönde etkileyecektir.

28.05.2007 tarihinde, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile Trabzon Belediye Başkanlığı arasında, Tabakhane Kentsel Dönüşüm Projesi ile ilgili protokol imzalanmıştır. Yapılan protokole göre; yapılacak olan sosyal donatı alanları ile konutların projelendirilmesi ve yapımı ve satışı TOKİ'ye ait olacak, Tabakhane'de bulunan ve yıkılacak olan konutların tespiti ve tapu kayıtlarında silinmesi işlemleri Trabzon Belediye Başkanlığı tarafından yapılacaktır. Tabakhane'de hak sahipleri için değer tespit komisyonu

kurulacak. Bu komisyonda TOKİ'den 1, belediyeden 2 kişi olmak üzere 3 kişi bulunacaktır.

Projenin Bütçesi ve Finansmanı

Projenin ana finansmanı TOKİ tarafından sağlanmaktadır. Projenin hazırlanması, bütçenin proje ile birlikte oluşturulması, gerekli organizasyonlar, bazı uygulamalar Trabzon Belediyesinde yapılmaktadır. Proje TOKİ ile ortak yürütülmektedir. 2005 yılında başlanan projeye Zağnos vadisi için bu güne kadar 40 milyon YTL harcanmıştır. Projenin sınırlı bir bütçesi olmamakla beraber, proje yapıldıkça maliyet oluşmaktadır. Zağnos vadisinin 2/3'lük kısmının kamulaştırılması tamamlanmıştır.

Proje Süreci

Proje, 2005 yılında başladı. Oluşturulan plan dahilinde devam etmektedir.

Zağnos vadisinin 2/3 lük kısmı kamulaştırılıp mevcut yapıların yıkım işlemi bitirilmiştir. Tabakhane vadisine henüz başlanmadı. Projenin bitirilmesi için kesin bir zaman belirlenmemiştir. Kamulaştırmalardan dolayı bazen açılmış olan davaların sürmesi, TOKİ'nin finansman aktarımındaki durumu projenin sürecini belirleyecektir. Amaç, en kısa zamanda tamamlanmasını sağlamaktır.

Sağlık üzerine etkileri ve sonuçlar

Proje kapsamındaki mevcut alanın yaklaşık % 80 i sosyo-ekonomik düzeyi düşük insanların yaşadığı gecekondu özelliği taşımaktadır. Bu bölgeler, yaşam koşulları çok kötü olan yapılarla doludur. Birçok mekanda tuvalet, banyo bulunmamakta, hijyen şartlarının insan sağlığını tehdit edici boyutlarda olması, tek odalı olması gibi çok kötü yaşam koşulları bulunmaktadır. Öncelikle bu kötü şartları barındıran bu bölge tamamen temizlenmiş olacaktır. Buralarda yaşayan insanlara mevcut yapılarının bedelleri ödenerek mağdur olmamaları sağlanmıştır. Bu kişiler isterlerse TOKİ'nin yaptığı uygun fiyatları olan konutlardan da öncelikli olarak yararlanabileceklerdir. Projede, uygulama alanı olarak belirlenen 174 hektar alanda yapılacak olan çalışmalar sonucunda daha sağlıklı bir çevre ortamı yaratılmış olacaktır.

Kentin ortasında bulunan ve denize dik olarak uzanan bu vadilerin boşaltılarak yeniden düzenlenmesi sonucunda, adeta kentin nefes alan ciğerleri konumunda olan bu vadiler, kentin temiz bir atmosfere kavuşmasını sağlayacaktır. Çevre düzenlemesi, peyzaj ve mimari düzenlemeler sonucunda modern ve daha sağlıklı mekânlar ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu alanlar, kent halkının tümünün isterse yararlanabileceği yeşil alan ve rekreasyon alanları olarak kullanımına sunulacaktır. Düzenli bir çevre, yeşili

olan, yürüyüş alanları, bisiklet yolları, spor alanları, sosyal tesisleri olan sağlıklı bir çevre sonucu mutlu ve daha sağlıklı bir kent halkı oluşacaktır.

Yeniden geri kazanılacak olan bu bölgeler, kent halkı için adeta birer fiziksel ve ruhsal dinlenme yerleri olacaktır. İnsanların beden ve ruhen rahatlayabileceği ortamlar sağlanmış olacaktır. Kentlerde böyle alanların varlığı, insanların fiziksel olduğu kadar ruh sağlığını da olumlu yönde etkilemektedir. Sağlıklı ve planlı bir kent, sağlıklı toplumların oluşmasında en önemli etkenlerden birisidir. ‘Kent Sağlığı’nın bir parçası olarak görülen bu proje ile daha sağlıklı bir kent olgusuna ulaşmada önemli bir adım atılacaktır.¹¹⁵

2.3.1.3. Aydın Belediyesi Uygulamaları

Aydın Kenti, konum olarak Aydın İlinin kuzey batı bölümünde yer almaktadır. Aydın Kenti Aytepe mevkiine dayanmış, büyük çoğunluğu ova üzerine kurulmuş bir kenttir. Kent, yerleşim alanı gelişim bölgesi olarak batı bölgesine doğru gelişmektedir. Bunun sebebi kentin; kuzeyinin Aydın dağlarına dayanmış olması, güneyinin verimli pamuk tarlalarının olması ve doğusunun ise sanayii bölgelerinin ve havaalanı bölgesinin bulunmasıyla bu yönlerde gelişme bölgeleri oluşmamaktadır. Bu sebeplerden dolayı kentin gelişme bölgesi batı bölgesi olmaktadır. Aktif nüfusun % 30’u ticaret, % 28’i tarım, % 12’si inşaat, % 9’u imalat sanayi, % 8’i devlet hizmetleri ve geri kalan % 13’ü ise diğer işlerde çalışmaktadır.¹¹⁶ Aydın, merkezi Efeler olan ilin kuzeyinde İzmir, kuzeydoğusunda Manisa, doğusunda Denizli, güneyinde Muğla illeri, batısında ise Ege Denizi bulunmaktadır. 2022 itibarıyla 1.134.031 kişilik nüfusuyla Ege Bölgesi’nin üçüncü büyük ilidir. 17 ilçesi vardır. Aydın kenti 1990’lardan sonra oldukça hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Bunun en büyük sebebi dışarıdan aldığı göçlerdir. Sanayi ve servis sektöründe oluşan gelişmeler sonucu ve ayrıca tarım sektöründeki işçi sıkıntısından dolayı bu bölgeye pek çok kişi yerleşmiş bu da nüfus artışı ve hızlı kentleşmeyi beraberinde getirmiştir.¹¹⁷

Aydın Kent Sağlığı Merkezi

Aydın Belediyesi DSÖ’nün başlattığı Sağlıklı Kentler Projesine 19.07.2004 tarihinde Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla yapılan başvuru ve Aydın Belediye Meclisinin

115 Zağnos ve Tabakhane Vadileri Kentsel Dönüşüm Projesi, **Trabzon Belediyesi Sağlıklı Şehir Proje Ofisi**, Trabzon, 2006. s.12.

116 <http://www.aydin.gov.tr/sg.asp?ID=215> (20.09.2007).

117 Hayriye Eşbah, “Aydın’da Kent Parklarının Bazı Ekolojik Kalite Kriterleri Yönünden İrdelenmesi”, **Ekoloji Dergisi**, s.42-48, S.15,58, 2006, s.43.

kararlarıyla, Aydın'da bulunan tüm resmi-sivil kurum ve kuruluşlarının da katılımıyla Kent Sağlığı Profili hazırlanmasına karar verilip protokol imza edilmiştir.

Aydın Belediye Meclisi'nin kabul etmesiyle birlikte Sağlıklı Kent Proje Koordinatörlerinin öncülüğünde Türkiye'de ilk defa Kent Sağlığı Merkezi kurulmuştur. Belediye bünyesinde yer alan bu merkez ADÜ Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim dalı ile ortak çalışmaktadır. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi 2005-2006 dönemi ders programında beşinci sınıflara Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından "Şehir Sağlığı" dersi konmuştur. Öğrenciler, araştırma görevlileri ve diğer sektörlerden yetkililer için bu merkezde eğitim, araştırma, literatür inceleme vb. imkân lar hazırlanmaktadır.¹¹⁸ Bu merkezde yapılan uzun ve bilimsel temelli çalışmalar sonucu Aydın Belediyesi'nin Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Projesi'ne yapılan başvuru aday aday değil; direkt aday müracaatçı olma sonucunu doğurmuştur.

Ayrıca bilgi ve veri toplama, bunları göz önünde bulundurarak karar verme sürecini başlatma, planlama ve bu hususlarda yöntem oluşturmak, uygulamak, izlemek ve değerlendirmek, elde edilen tecrübeleri tüm kentle ve bu projeye girmeyi düşünen diğer kentlerle paylaşmak amaç edinilmiştir. Aydın Belediyesi'nin niyet mektubunun kabulünü takip eden, başvuru formunun da işleme konulması ile ve aday aday değil direkt aday üyelik değerlendirilmesine alınması üzerine;

- Kent Sağlığına yönelik dokümantasyon ve vaka çalışmalarını toplamak,
- Kent sağlığının geliştirilmesine yönelik araştırma, proje, eğitim ve danışmanlık hizmetleri vermek,
- Kent Sağlığı Profili ve ardından Kent Sağlığı Planlaması ayrıca Sağlık Etki Değerlendirmesi çalışmalarını yapmak,
- Kent Sağlığı Gelişimini izlemek,
- Verileri değerlendirmeye tabi tutmak,

Hem kent sağlığı göstergeleri, hem de diğer sağlıkla ilgili ölçütleri bir bilgi analizi ile birlikte içerir.

Aydın'da "Kent Sağlığı Merkezi" faaliyetlerini direkt Aydın Belediye Başkanına bağlı yürütmektedir. Bu merkez; Aydın ilinin DSÖ'nce uygulanan Sağlıklı Kentler Projesine dahil edilip, Dünyanın yaşanabilir, Sağlıklı Kent

---

118 E.Didem Evcı, "Çevre ve Sağlık: Sağlık Sektöründen Beklentiler", **Sağlıklı Şehir Planlaması ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, 27-28 Nisan 2007 Trabzon.

Belgesi verilmiş kentlerinden birisi olması çalışmaların sorumluluğunu üstlenmiştir.

Aydın Kent Sağlığı Merkezi'nde;

- Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Göstergeleri,
- Çevre Göstergeleri,
- Sosyo-ekonomik Göstergeler üzerine çalışan alt çalışma grubu oluşturulmuştur.

Aydın Kent Sağlığı Merkezi 8-9 nisan 2005 tarihlerinde Sağlık Bakanlığı işbirliğiyle Sağlıklı Kentler Ulusal Ağ Toplantısının ilkinin geniş bir katılım ile yapmış, toplantı verimli sonuçların elde edildiği bir Ağ Toplantısı olarak kayıtlara geçmiştir. Kent Sağlığı Merkezi Koordinatörleri ile Aydın Belediye Başkanı 20-25 Eylül 2005 tarihinde Bursa'da yapılan DSÖ Sağlıklı Kentler Uluslararası Ağ Toplantısına katılmış, bildiri sunulan bu toplantıda tanıtım standı açılarak Aydın ve Kent Sağlığı Merkezi çalışmaları katılımcılara bilgi verilmiştir.¹¹⁹

Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi gelişen ve değişen dünyanın en itibarlı ve en çok talep gören projesi olma özelliğindedir. DSÖ'nün bu projesine dâhil olabilmek, uygulayabilmek ve kabul görek, belge sahibi olmak aday belediyeler için çok yoğun uğraş, çalışma gerektirmektedir.

Katı Atık Geri Kazanım Çalışmaları

Kentlerde katı atık sorunundan kaynaklanan çevresel bozulmalar günümüzde ciddi boyutlara ulaşmıştır. Atıkların toplanması, taşınması, geri kazanımı ve yok edilmesi süreçleri karmaşık bir dizi örgütlenmeyi gerekli kılmaktadır, belediyelerin yürüttüğü "Katı Atık Yönetimi" bu noktada önem kazanmakta ve konuya bilimsel yaklaşımlar ve doğru politikalar ile çözüm getirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Katı atık toplama/taşımaya işleminin çevresel ve ekonomik açılarından bakıldığında mühendislik gereklerine uygun olarak yapılması gerekliliği açıktır.¹²⁰

Katı atıklar eski tarihlerden beri toplumların ekonomik, kültürel, sosyal ve politik gelişmelerine göre yakılarak, geri kazanılarak veya düzenli depolama alanlarında gömülerek uzaklaştırılmıştır. Evlerden, parklardan, caddelerden kaynaklanan katı atıklar düzenli depolama alanında uzaklaştırılmalıdır.

119 E.Didem Evcı ve Diğerleri, "Aydın Şehir Sağlığı Gelişim Planı Hazırlık Çalışmaları: Kurumların Halk Sağlığı Sorunlarına Yaklaşımı", **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07-09 Haziran 2006 Bursa.

120 Ömer Apaydın "Trabzon Şehri Katı Atık Toplama İşleminin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) Destekli Optimizasyonu İçin Bir Uygulama", **Ekoloji Dergisi**, C.14, S.14, s.5.

Birçok kentte olduğu gibi, Aydın'da da katı atıkların çok önemli bir sorun olduğu ve bu sorunların çözümlenmesi için düzenli depolama alanlarında uzaklaştırılması ve bu sahalarda katı atık miktarının azaltılması için atıkların geri dönüştürülerek tekrar kullanımını sağlayacak atıkların en düşük seviyeye indirilmesi veya atık geri kazanma programlarının başlatılması gereken adımlardır.

Katı atıklar değişken bir yapıya sahip olup, özellikleri ve içeriği; ülkeden ülkeye değiştiği gibi aynı ülke içerisinde de kentten kente ve mahalleden mahalleye de farklılık göstermektedir. Aydın kenti sınırları dâhilinde üretilen evsel katı atıkların mahalleler bazında miktarlarının, bu miktarların içerisinde ayrıntılı analizler ile geri dönüştürülebilir madde miktarlarının ve oranlarının bilinmesi, özgül katı atık miktarlarının ve yine günlük kişi başı katı atık üretiminin bilinmesi gerekmektedir. Elde edilen bu bilgi ve verilerin ilişkilendirilmesinin yapılması, halk sağlığı, çevre sağlığı ve stratejik kararlarının alınması bakımlarından büyük önem arz etmektedir.

Plâstik maddeler hafif, ucuz, kolay işlenebilir ve çok farklı kullanım alanına sahip olmaları nedeniyle günümüzde en önemli ticarî malzemeler olmuşlardır. Günlük hayatımızda çok büyük miktarlarda plâstik madde kullanılmaktadır. Kullanılan bu maddelerin çoğunun bir defa kullanılıp atılması ve hacimce çok yer kaplamaları çevre kirliliğini de beraberinde getirmiştir. Bu sorunu çözmek için son yıllarda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu sorunun bir çözümü, plâstik atıkların geri kazanımıdır. Plâstik maddelerin tekrar işlenebilmeleri onların geri kazanımını önemli kılmıştır. Geri kazanım olayı hem çevre kirliliğini önlemede hem de atık maddelerin değerlendirilmesi sonucu ekonomiye büyük katkılar sağlar. Geri kazanım sırasında karşılaşılan en önemli sorunlar plâstiklerin tanımlanması ve ayrılması aşamasında ortaya çıkar.¹²¹

Pek çok durumda atıkları elinde bulunduran kimseler bunların nasıl değerlendirileceğini veya değerlendirme konusunda kime başvuracağını bilmediğinden değerlendirme problemi biraz daha zorlaşmaktadır. Bu noktada iki grubu bir araya getirecek veya birbirlerinden haberdar edecek yeni kuruluş veya kişilere ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, atıkları toplayan ve bu atıkları değerlendiren kuruluşlar arasında bir stok değişimi olması gerekmektedir.¹²² Atıkları toplayan ve ayrışması işlemi organize eden

121 Hakan Yurtseven ve Diğerleri "Katı Atık Plastik Maddelerin Tanımlanması, Ayrılması ve Geri Kazanımı İçin Yöntem Geliştirme", *Ekoloji Çevre Dergisi*, Sayı:22, Ocak-Şubat-Mart 1997, İzmir, s.23.

122 Muzaffer Topçu ve Süleyman Taşgetiren, "Plastiklerin Yeniden Kullanılması", *Çevre Dergisi*, Sayı: 9, Ocak-Şubat-Mart 1994, İzmir, s.10.

ve atıkları toplayıp, ayrışmamış atıkları tekrar değerlendirecek kuruluşlar belediyeler veya belediyenin izin verdiği özel kuruluşlar olabilmektedir.

Belediyelerin toplamış olduğu atıkların depo yerlerinde çok sayıda sağlık riskleri mevcuttur. Düzenli depolama uygulamasına geçerken çalışanların ve çevredeki insanların emniyeti ve sağlığını korumaya almak için yapılacak birçok işler olacaktır. Bu amaçla öncelikle depo yerini inşa eden çalışanların bu işler için eğitim almış olması ve depo yeri inşasında gerekli teknik tedbirler uygulanmalıdır. Bu şekilde çalışanların ve çevrenin mal ve can güvenliği sağlanmış olacaktır.¹²³

* *Geri Kazanım Atık Konteynerleri*

Günlük yaşantımızın hemen her alanında kullandığımız veya kullanmak zorunda kaldığımız plastik ürünleri terk etme konusunda ekonomik ve pratik alternatiflerin yokluğundan dolayı bu maddenin kullanımı artan şekilde devam etmektedir. Bu gerçek göz önüne alınarak plastiğin geri dönüşümü, çevreye olan zararını azaltılması ve ekonomik kazanım açısından yerel yönetimlerin gündeminde olan konularındandır. Kentsel mekânlarda değişik yapı ve büyüklükte planlanan, alanın kirlenmesini önlemek amacı ile çeşitli yerlere farklı biçimlerde konumlandırılan, işlevsel amaçlar için kullanılan çöp kutuları bazı durumlarda diğer donatı elemanlarıyla birlikte tasarlanmaktadır. Çöp kutuları dış mekân kullanım birimleri ve yaya dolaşımı ile doğrudan ilişkili olacak şekilde konumlandırılır. Kent merkezinin görsel ve sağlık açısından temiz tutulmasını sağlayan bu elemanlara pek çok mekânda yer verilmektedir.¹²⁴

Kentin ana cadde, bulvar ve meydanlarında 50 adet yerleştirilen bu donanımlar kâğıt, gazete, plastik, pet şişe, cam ve alüminyum ayrıştırma bölümleri yer almakta olup reklâm panosu yüzeyi ile de halkın ilgisini çeken şık ve çağdaş tasarımlıdır. Burada biriken geri dönüşümlü maddeler, geri kazanım aracı ile diğer evsel atıklardan ayrı toplanmaktadır.

* *Geri Kazanım Çöp Sepetleri*

Aydın Belediyesi atölyesinde imal edilen bu malzemeler kâğıt-cam-plastik-teneke-metal ayrıştırma poşetleri içerisinde geri dönüştürülebilir maddeler geri kazanım aracı ile ayrı toplanmaktadır. Bu donanımlar bilhassa okul bahçelerine, resmi kurum alanlarına ve kent içerisine yerleştirilmiştir.

123 M. Talha Gönüllü, "Çöp Depo Yerlerinde Can Emniyeti Ve Halk Sağlığı İle İlgili Tedbirler", *Çevre Dergisi*, Sayı: 9, Ekim-Kasım-Aralık 1993, İzmir, s.14.

124 Elif Ebru Şişman ve Lerzan Yetim, "Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi", *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, S.5(1), 2004, s.49.

* *Atık Kâğıt Kazanları*

Atık kâğıt geri kazanılmasının en mühim faydası çevre korumaya olan katkısıdır. Atık kâğıtlar geri kazanıldığı zaman Belediye hizmetlerinde önemli bir yer işgal eden mühim ölçüde bir maliyet yükleyen katı atıkların toplanması, taşınması ve bertarafı işlemlerinde ekonomi sağlamasına yaramaktadır. Atık kâğıtların çöpe karışması toplama ve taşınma sırasında problemlere yol açmakta bilhassa çöpleri depolandığı düzenli depolama alanlarında lüzumsuz bir hacim işgal etmektedir. Aslında değerli bir hammadde olan kâğıdın üstelik ilave toplama, taşıma ve depolama maliyetleri ile uzaklaştırılması büyük maddi kayıplara yol açmaktadır.¹²⁵

Aydın Belediyesi'nce 220 litrelik bidonlar atık kâğıt kazanı haline getirilmiş olup ağzı kapalı ve kilitli olarak hizmete sunulmuştur. Yine kentin ana cadde ve bulvarları ile site ve kooperatif alanlarının yanı sıra talep edilmesi halinde her noktada yerleştirilebilmektedir. 37 adet atık kâğıt kazanı kent içerisinde çeşitli noktalara yerleştirilmiştir. Bu atıkların toplanması hizmetini Tema Vakfı Aydın İl Temsilciliği üstlenmiştir.

* *Cam Şişe Kumbarası*

Aydın kentinde 2 adet cam şişe kumbarası yer almakta olup, cam atıklar anlaşmalı bir firma tarafından toplanmaktadır.

• *Atık Pil Kutusu*

Tehlikeli sınıfında yer alan pillerin diğer evsel atıklardan ayrı olarak toplanması için okullar, resmi kurumlar ile çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. 2000 Yılından bu yana yaklaşık 250.000 Adet atık pil ayrı olarak toplanmış, toplanan bu piller oluşturulan atık pil sızdırmaz deponi alanında toprak ve suyla hiç temas etmeden özel bir şekilde depolanmıştır.

Yine atık pillerin diğer atıklardan ayrı toplanması amacıyla 60 litre hacimli zemine montajlı, paslanmaz ve sızdırmaz malzemeden imal edilmiş 20 Adet atık pil kutusu kentin belirli noktalarında hizmete sunulmuştur. Toplanan piller Çevre Bakanlığı direktifi gereğince Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği'ne teslim edilecektir.

• *Kullanılmış Toner ve Kartuş Kutusu*

Tehlikeli atık sınıfında yer alan kullanılmış kartuş ve tonerlerin diğer evsel atıklardan ayrı toplanması için özellikle resmi kurumlar ile okullarda çalışmalar yapılmaktadır. Kent içerisinde ise diğer atıklardan ayrı toplanması amacıyla

125 Veysel Eroğlu, "Atık Kağıt Kullanımının Çevre Açısından Önemi", arsiv.mmo.org.tr/pdf/10006.pdf (17.11.2007).

60 ltl. Hacimli zemine montajlı paslanmaz ve sızdırmaz malzemeden imal edilmiş 10 Adet Tehlikeli Atık Kutusu hizmete sunulmuştur.

Katı Atık Bertaraf Tesis Projesi

Katı atıklar genellikle üreticisinin gözünde hiçbir değeri olmayarak atılan aslında ekonomik değeri olan maddelerdir. Bu doğrultuda katı atık miktarlarının ve içeriğinin bilinmesi bu tür tesislerin projelendirilmesinde elde olması gereken en önemli verilerdir. Bu anlamda; Aydın kentinde üretilen günlük evsel katı atık miktarı, kişi başına üretilen evsel katı atık miktarı ile mahalleler bazında üretilen günlük evsel katı atık miktarları ve ambalaj atığı malzemesi oranları yapılan evsel katı atık analizi çalışması ile belirlenmiştir. Bu analiz sonuçları katı atık bertaraf tesisimizin boyutlandırılmasında veri olarak kullanılmış ve evsel katı atıkların bertarafı için en uygun ortadan kaldırma yöntemi belirlenmiştir.

Aydın Belediyesi sınırları içerisinde yaşayanların ürettiği evsel katı atıklar 1989 yılından bu yana zindan deresi olarak adlandırılan mevkiye düzensiz (vahşi) şekilde depolanmaktaydı. Kullanılan bu depolama sahasının meydana getirdiği olumsuzlukların çoğalmasından dolayı, Aydın Belediyesi düzenli bir katı atık bertaraf tesisi için, yer tespiti çalışmasını gerçekleştirmiştir. Yer tespitiyle ilgili olarak 16 adet resmi kamu kurum ve kuruluşunun olumlu görüşleri alındıktan sonra 162.826 m²'lik alanın tüm kamulaştırma ve tahsis işlemlerini tamamlanmış ve söz konusu kamulaştırma işlemleri ile ilgili ödemeler ilgili yer sahiplerine Aydın Belediyesi tarafından ödenmiştir.¹²⁶

Kurulacak tesislerin yeri ile ilgili Belediye tarafından yapılan hizmet alımı ihalesi neticesinde yeterlilik belgesine sahip firmaya ÇED raporu hazırlattırılmış ve T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nden 23 Ocak 2006'da "ÇED Olumlu Belgesi" alınmıştır.

Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisleri 163 dönüm arazi üzerinde yaklaşık 9 trilyon liraya mal olarak 3 ilçe, 5 Belde ve 26 köyün evsel atıklarının bertaraf edileceği, Doğanköy mevkiinde mülkiyetinin tamamı Aydın Belediyesine ait arazide kurulmuştur.

Aydın'ın Katı Atık Deponi Merkezi

Günümüzde yeryüzü üzerinde insanlığın yaşadığı nereye giderseniz gidin katı atıklar önemli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan sadece doğduğu günden ve andan itibaren ihtiyaçları doğrultusunda, sadece

126 Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bülteni, Sayı:6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2006, Bursa, s.3.

kendisinden kaynaklanan gereksinimleri bakımından dahi olsa tüketmeye ve bu tüketim sonucunda da atık üretmeye başlamış olmaktadır. Dünya nüfusunun gün geçtikçe artması da bu tüketimin giderek artmasını ve dolayısıyla da bu artan nüfus ve tüketimin sonucunda da özellikle katı atık üretiminin artmasına da neden olmaktadır.

Katı atık yönetimi, depolama alanlarının yer seçiminden başlanarak, depo içerisindeki organizasyonun çevreye en az zararı verecek, gelecekte alanın sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak biçimde farklı meslek disiplinleri Peyzaj Plancıları, Bölge Plancıları, Çevre Mühendisleri, Jeoloji Mühendisleri, Karar vericiler vb. tarafından yapılmalıdır.¹²⁷

Katı Atık Bertaraf Tesisi Uygulama Projeleri ve Mevcut Kullanılmakta Olan Sahanın Rehabilitasyon Projeleri Aydın Belediyesi tarafından yapılan hizmet alımı ihalesi neticesinde teslim alınmıştır. Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün 05.05.2006 tarihinde “Katı Atık Bertaraf Tesisi Uygulama Projelerinin” uygunluğu onaylanmıştır.

Ayrıca 9 Belediye ve Aydın İl Özel İdaresinden oluşan Aydın İli Çevre Hizmetleri Birliği Bakanlar Kurulu’nun 19/04/2006 tarihli kararı ile kurulmuş olup Aydın İli Çevre Hizmetleri Birliği’ ne ait tüzük 9 Mayıs 2006 tarih ve 26163 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Katı atık bertaraf tesisi; günlük 250 ton kapasiteli ambalaj atığı ayrıştırma tesisi, yer altı sularına zarar verilmesini engelleyecek, yaklaşık 40 yıl hizmet edecek özel sızdırmaz malzemeler ve güçlendiricilerle donatılmış düzenli depolama alanları, sızıntı suyu havuzu, kantar, idari bina, laboratuvar, atölye, garaj, su deposu, tekerlek yıkama ünitesi, tıbbi atık sterilizasyon sahası, gözlem kuyusu, çevre tel çitleri ve çevre ağaçlandırması gibi pek çok ünitelerden oluşmakta olup gelişen ve artan nüfus hesaplamalarına göre projelendirilmiş resmi olarak faaliyetine başlayan Aydın İli Çevre Hizmetleri Birliği kapsamında Aydın Kent Merkezi başta olmak üzere 3 İlçe ve 5 Belde Belediyesi ile toplam 26 köy yerleşiminin evsel katı atıklarının değerlendirileceği ve depolanacağı entegre bir tesistir. Aydın kentinin gelişimi ve geleceği için fiziki ve sosyolojik anlamda çok önemli olduğu kadar bir o kadar da acil ve gerekli bir proje olan; geri kazanım ayrıştırma tesisi ile entegre bir şekilde çalıştırılacak yeni ve düzenli katı atık depolama tesisi Aydın’da kurulmuştur.

127 Özgür Yerli ve Diğerleri, Katı Atık Depolama Alanları Kent İlişkisi ve Peyzaj Onarım Süreci: Süreci İzmir Harmandalı Örneği, **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07-09 Haziran 2006 Bursa.

2.3.1.4. Yalova Belediyesi Uygulamaları

Yalova, Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi'nin güneydoğu kesiminde yer almaktadır. İlin kuzeyinde ve batısında Marmara Denizi, doğusunda Kocaeli, güneyinde Bursa (Orhangazi-Gemlik) ve Gemlik körfezi yer almaktadır. Yalova ilinin nüfus artış hızı 1990- 1997 yılları arasında yaklaşık 2 kat artış göstermiş, bu tarihler arasında 113.417 olan genel nüfus 7 yıllık bir sürede 163.916 kişiye yükselmiştir. Bu artışta en önemli neden İlin 1995 yılında İlçe statüsünden İl statüsüne geçmiş olmasıdır.

Nüfus artış hızı 18 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem ile birlikte durma noktasına gelmiş, depremin hemen sonrasında bir miktar azalma olmuşsa da 2000 yılında ilin iskân sorununa sağlanan geçici çözümler ile nüfusta yeniden artış trendi gözlemlenmiştir. Ancak bu artış miktarı deprem öncesi oranlarının çok gerisinde kalmıştır.¹²⁸ Yalova ili nüfusu: 276.050'dir.¹²⁹ Bu nüfusun % 89,9'u şehirlerde yaşamaktadır (2020 sonu). İlin yüzölçümü 799 km²'dir. İlde km²'ye 345 kişi düşmektedir. (Bu sayı merkezde 1074'dür.) İlde yıllık nüfus artışı % 1,87 olmuştur. Nüfus artış oranı en yüksek ve en düşük ilçeler: Çiftlikköy (% 6,99)- Termal (% -5,37) 04 Şubat 2021 TÜİK verilerine göre merkez ilçeyle beraber 6 İlçe, 14 belediye, bu belediyelerde 51 mahalle ve ayrıca 43 köy vardır.

Yalova Belediyesi, DSÖ sağlıklı kentler ağı üyesi ve Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği kurucu üyesidir. DSÖ Sağlıklı Kentler projesinin genel amaçları doğrultusunda hazırlanan Yalova Kent Sağlık Gelişim Planında sağlıklı bir yaşam politikası yürüten Yalova'nın hedefleri şu şekilde belirtilmiştir;

- Sağlıkta hakkaniyet,
- Risk faktörlerinin azaltılması,
- Eğitim,
- Ergen, yaşlı ve özürülülerin sağlığının geliştirilmesi,
- Ruh sağlığı gelişimi,
- Bebek ve çocuk sağlığının geliştirilmesi,
- Hastalıkların azaltılması,
- Üreme ve cinsel sağlığın geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Bu hedefler doğrultusunda kent halkının sorunlarını doğru bir şekilde ortaya çıkarılması, elde edilen veriler doğrultusunda öncelikli sorunların ele

128 Metin Sabuncu ve diğerleri, **Yalova Kent Sağlık Profili**, Yalova Belediyesi, Yalova 2004, s.15.

129 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2023.

alınması, sosyal adalet anlayışı ve hakkaniyet ölçülerinde Yalova halkının kent kaynaklarından eşit faydalanması ve faydalandırılması gerekmektedir.

Yalova'nın toplam nüfusu iki büyük dilime ayrılmaktadır. Birinci büyük dilimde gençler, ikinci büyük dilimde ise yaşlanma sürecine girmiş olanlar bulunmaktadır. Kısa vadeli planlama çerçevesinde, yaşam sürecinin seyrini olumsuz etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Yalova'da, Sağlıklı Yaşlanmayı Etkileyen Faktörler

- *Afet Sonrası Psiko-Sosyal Durum:* Yalova, 1999 yılında yaşanan Marmara Depreminden en fazla etkilenen kentlerin en başında gelmektedir. Nüfusun yaklaşık % 2'si depremde yaşamını yitirmiştir. Depremden sonrası oluşan psiko-sosyal durum insanlar dengeli ve sağlıklı yaşam seyrini önemli bir süre kesintiye uğratmıştır.

- *Yoksul Nüfus: Yoksulluk,* sağlıklı yaşam sürecinin en olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Yalova'da da, Dünya Sağlık Örgütü kriterleri çerçevesinde temel ve medeni ihtiyaçlarını karşılama imkân ından yoksun bir kesim bulunmaktadır.

- *Engelli Nüfus:* Gerek doğal engelli gruplar ve gerekse Marmara Depremi sonrasında oluşan engelli nüfusun, sosyal hayata entegrasyonunun sağlanması ve onlara mesleki beceri kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Yalova'da kısa vadeli planlama çalışmalarında engelliler, öncelikli grupların başında gelmektedir.

- *Yaşlılık Dönemi:* Yaşlılık dönemindeki kentliler, kentsel hizmetlere ve sağlık hizmetlerine en fazla ihtiyaç duyarlar. Tabi ki bu hizmetlerin düzenli ve periyodik bir biçimde yürütülmesi de bir okadar önemlidir. Yaşlılıkta, boş zaman geçirme, sosyal aktiviteler, periyodik bakım hizmetleri, kimsesiz yaşlılarla ilgili hizmetler, yaşlılığa bağlı (özellikle diyabetik ve kardiyovasküler) hastalıkların takip ve tedavisinde kolaylıklar, trafik, kirlilik ve gürültü gibi kentsel stres unsurlarının ortadan kaldırılması gibi hizmetler ve bu hizmetlere erişim kolaylıklarının sağlanması bu dönemde büyük önem taşımaktadır.

- *Kent Sağlık Bilinci:* 28 Mart 2004 yılında gerçekleştirilen Yerel Yönetimler Genel Seçimleri sonucunda politik karar vericiler büyük ölçüde değişmiştir. Dolayısıyla bu dönemde de "Herkes İçin Sağlık" ilkesinden hareketle bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır.

- *Sağlık Hizmetlerine Erişim:* Özellikle yaşlılık dönemlerinde sağlık hizmetlerine erişim oldukça zorlaşmaktadır. Bu nedenle sağlık hizmetlerine

erişemeyen toplumsal kesimlere, sağlık hizmetlerinin ulaştırılması gerekmektedir.¹³⁰

Yalova Belediyesi, belediye sınırları içinde, iletişime geçilerek genel sağlık sosyal tespitleri, istek ve önerileri kayıt altına alınır. Oluşturulan veri tabanından dezavantajlılık durumuna göre önceliklendirilerek, bu grupların belediye, kamu hizmet ve etkinliklerine yönlendirilmesi, katılımlarının sağlanması ve takibinin yapılabilmesi amacıyla “Benim Mahallem” programı oluşturulmuştur.

Birlik üyelerini sağlıklı kentler yolunda teşvik etmek amacıyla düzenlenen “Sağlıklı Kentler Projesi En İyi Uygulama Ödülü”nde, Sağlıklı Yaşlanma Kategorisi’nde en iyi uygulama ödülünü ‘Yaşlı ile İletişim Projesi’ ile hayata geçiren Yalova Belediyesi kazanmıştır. Yalova Belediyesi’nin uyguladığı Benim Mahallem Projesi Yalova Belediyesine bağlı 9 mahalle gezilerek uygulanmıştır. “Yalnız Değilsiniz” sloganıyla yapılan bu proje; Yaşlılarımızın günlük yaşamlarını kolaylaştırmak, sosyal etkinliklere katılmalarını sağlamak ve onlara yalnız olmadıklarını hissettirmek amacıyla Yalova Belediyesi tarafından hayata geçirilmiş bir projedir.

Yaşlı İletişim Projesi

Toplumların yaşlanması büyük oranda yirminci yüzyılla gelen bir kavram olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde artan yaşlı nüfus ve yaşam beklentisi, sağlık hizmetlerinin sunumundan sosyal güvenlik ve çalışma haklarına kadar doğrudan doğruya nüfusun yaş dağılımının değişmesi ile ilgili çok sayıda sorunla gelişmiş toplumları yüz yüze bırakmıştır.¹³¹

Yalova Belediyesi tarafından yürütülen Yaşlı İletişim Projesi kapsamında, yaşlıların sıkça rastladıkları eklem ve romatizmal rahatsızlıkların önlenmesini hedefleyen çalışmalar kapsamında bir uygulamayı devreye sokmuştur. 60 yaş üzeri insanlarda kemik erimesi, romatizmal rahatsızlıklar ve kolesterol gibi rahatsızlıkların tehlikelisine karşı belirlenen yaşlı vatandaşları evlerinde ziyarete ederek, onlara kendi ortamlarında egzersizler yaptırmışlardır. Evine gelen egzersiz uzmanı eşliğinde spor yapan yaşlılar, tek başımıza bunu başaramadıkları bu faaliyetleri ancak Yalova Belediyesi’nin sunmuş oldukları hizmetlerle düzenli aralıklarla gerçekleştirme fırsatını bulmuşlardır.¹³²

130 Sabuncu, s.11.

131 Zeynep Dilek Aydın, “Yaşlanan Dünya ve Geriatri Eğitimi”, *Geriatri Dergisi*, C.2, S.4, 1999, s.179.

132 Metin Sabuncu, “Yalova Yaşlı İle İletişim Projesi”, *3. Uluslararası Yaşlılarla Çalışan Fizyoterapistler Derneği Kongresi*, İstanbul, 3-5 Kasım 2006.

Egzersizlere başlayan yaşlılarda ruh ve beden sağlığı açısından önemli gelişmeler gözlenmiştir. Yalova Sağlık İşleri Müdürlüğü'nün yürüttüğü bu projeye, 10 mahallede toplam 775 hanede 1170 kişiye ulaşılmıştır. Yaşlıların kendilerini yalnız hissetmemeleri ve hayatlarını kolaylaştırmak adına yapılan bu proje ile yaşlılara sağlık, refakat, ulaşım, temizlik gibi çeşitli hizmetler sağlanmakta ve onlarla sürekli iletişim kurulmaktadır.¹³³

Tüm dünyada ve ülkemizde de yaşlı nüfusun toplam içindeki pay giderek artmaya ve aile destek sistemleri giderek azalmaya devam ettiğinden yaşlılarda sosyal destek konusu giderek önem kazanmaktadır. Başkaları ile etkileşime girme sağlıklı yaşam tarzının bir parçasıdır. Özellikle yakın ilişkileri sürdürme sağlıklı olmak adına önemlidir. Aile, diğer kişiler, ev ya da gelir gibi sosyal kaynakların varlığı ve kalitesi yaşlının fonksiyonel kapasitesini önemli oranda etkileyebilecek anahtar unsurlardır. Yaşlılar eşleri ya da yakın arkadaşlarının kaybı ve sağlık durumlarındaki değişiklik nedeniyle sosyal etkileşimlerinde sıklık ve kalite yönünden önemli değişim yaşayabilmektedirler.¹³⁴

Benim Mahallem Programı

Bir yerleşim yerindeki en küçük yerleşim birimi olan mahalleler, kentsel alanda kentsel hizmetler ve demokratik değerlerin geliştirilerek uygulanabilmesi için, uygun birimler olarak, sadece hukuksal ve yönetsel açıdan ele alınması eksik hatta yanlış olabilmektedir. Bunun ötesinde fiziksel, teknik, ekonomik ve sosyal yönleriyle değerlendirilmelidir.¹³⁵ Tüm kentlerin içindeki mahallelerde de halkın büyük bölümü, dezavantajlı gruplar olarak da isimlendirilen yaşlı, engelli, çocuk, kadın ve gençlerden oluşmaktadır. Bu gruplar başta olmak üzere, tüm kentliler için sağlıklı bir yaşam akışı meydana getirmek, kentsel politikaların ana amacını oluşturmaktadır.

Sosyal belediyecilik kapsamında, DSÖ, Sağlıklı Kent kriterlerini yakalamak ve Yalova halkının kent kaynaklarından eşit faydalanması ve faydalandırılması amacıyla hazırlanan Benim Mahallem Programı kapsamında, belirlenen kriterler ölçüsünde kentte sağlık-sosyal tespit çalışması yürütülmüş, oluşturulan öncelikli gruplara yönelik sağlık, sosyal ve kültürel içerikli faaliyetler düzenlenmiştir. Bu sayede hemşehriler arasında kentlilik bilincinin oluşturulmasına, öncelikli gruplara kentte daha kaliteli yaşam sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.

133 <http://www.yalova.com.tr/?yalova=haber> (20.5.2007).

134 Belgin Akın ve Oya N. Emiroğlu, "Evde Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Destek Yapısı, Sağlık Durumu ve Yetiyitimi İlişkisi", *Türk Geriatri Dergisi*, 2006; 9(3), s.176.

135 Hamit Palabıyık ve Şermin Atak, *Mahalle Yönetimi*, Editör: Zerrin Toprak, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir 2000, s.19.

Uygulanan Yöntem: Yalova Belediyesi mücavir alanındaki, 10 mahallede “Mahalle Destek Ofisleri” oluşturulmuştur. Mahalle Destek Ofisleri çalışanları aşağıdaki kriterlere göre oluşturulmuş olan sosyal tespit formu ile mahallelerindeki haneleri ve vatandaşları kayıt altına almıştır. Sosyal Tespit Formu ile; 65 ve üzeri yaş, okuma yazma bilmeyen, yoksul, sosyal güvencesi olmayan, diyabetli, hipertansiyonlu, yoksul hasta, yatalak hasta, engelli tespiti, yardım alan vatandaş ve 20- 49 yaş aralığı kadınların tespit edilmiştir.

Yerel yönetimden beklentiler kriterlerine göre oluşturulmuş olan sosyal tespit formu ile mahallelerindeki haneleri ve vatandaşları kayıt altına alınmıştır. Tespit formları, oluşturulan veri bankasına girilip yapılan sorgulamalar sonucunda hane halkı, program dahilinde projelendirilen eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel çalışmalara dahil edilmiş, sorunlarına ve ihtiyaçlarına çözüm yolu aranmıştır.¹³⁶

Bu kapsamda;

- Tespit edilen 65 yaş üzeri yalnız veya eşiyile yaşayan yaşlıların günlük yaşamlarını kolaylaştırmak, yalnız olmadıklarını hissettirmek, toplum etkinliklerine katılımını sağlamak, buldukları ortamda bakımlarını sağlamak amacıyla sağlık ve sosyal bakım çalışmaları,
- Mahallelerde tespit edilen okul çağı geçmiş, okuma yazma bilmeyenlerin Halk Eğitim Merkezi ya da Kadın İletişim ve Destek merkezinde bulunan okuma-yazma kurslarına yönlendirilmeleri,
- Tespit edilen yoksul vatandaşlarımızın ihtiyaçlarının karşılanması,
- Sosyal güvencesi olmayan vatandaşlara, belediye sağlık ekipleri tarafından sağlık hizmetlerinin sağlanması,
- Diyabet ve/veya hipertansiyon hastası olduğu tespit edilen kişilerin küçük gruplar halinde, evlerine yakın bir mekânda toplanarak, açlık kan şekeri, total kolesterol, tansiyon ölçümü yapılması, hastalıkları ile ilgili kendi kendine bakım bilinci kazandırma eğitimi verilmesi,
- Tespit edilen yoksul ve yatalak hastalara doktor kontrolünün evinde yapılması, gerektiği takdirde diğer sağlık kuruluşlarıyla irtibata geçilerek gerekli yerlere yönlendirilmeleri,
- Engelli vatandaşlara ilgili güncel bir veri tabanı oluşturulması, onlarla birebir iletişime geçerek ihtiyaçları ve isteklerinin tespit edilmesi, sosyal yaşamda daha aktif hale getirilmeleri,

136 Metin Sabuncu, “Yalova Belediyesi Sağlıklı Yaşamı Destekleme Programı”, **Sağlıklı Kentler Birliği Fiziksel Aktivite Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, 27.04.2006, Tepebaşı/Eskişehir.

- Doğurganlık yaş aralığında (20-49) olan kadınlara, mahallelerde anne sütü ve sağlığı, iyot yetersizliği, ağız ve diş sağlığı, hijyen ve beslenme, meme kanseri muayenesi vb. konularda eğitimler ve seminerler düzenlenmesi,
- Mahallelerde sağlık ve sosyal içerikli eğitici etkinliklerin yapılması, yerel yönetimin mahalleliyle yüz yüze görüşüp, mahalle problemlerini tartışabilecekleri ortamlar yaratmayı amaçlayan çalışmalar, planlanıp uygulamaya konulmuştur.
- Ayrıca hedef gruplara üzerinde göz taraması, çeşitli eğitici ve bilgi verici seminerler, gezi ve piknikler ile proje desteklenmiştir.

Bu çalışmalar sonucunda;

- 10 Şubat 2006 tarihinden 15 Ekim 2006 tarihine kadar 10 mahallede yapılan tespit çalışmalarında, 17013 hanede 60342 kişinin tespiti yapılmıştır.
- Program kapsamında yapılan tüm çalışmalar Yalova'da yaşayan vatandaşların kent kaynaklarından eşit şekilde faydalanmasını ve faydalandırılmasını sağlayarak kentsel alandaki yaşam biçimlerinde izlenen farklılaşmayı azaltmakta olup, daha bilinçli, sağlıklı, kaliteli bir yaşam standardı oluşturulmaktadır.
- Ailevi nedenler, içlerine kapamıklılık, kendine güvensizlik gibi sorunlar yaşayan kadınların sağlık eğitim ve sosyal etkinliklerin kendi mahallelerinde gerçekleştirilmesi halinde daha etkin ve daha fazla katılımcı olmasını sağlamakta ve kadınların bilinçlenmesi, sosyal ve kültürel yönden gelişimlerini sağlayarak farkındalık yaratılmaktadır.
- Yaşamını tek başına veya eşiyle sürdüren yaşlıların ihtiyaçlarına destek olunduğunda kendilerine güvenleri ve yaşama bağlılıkları artarak sağlıklı ve daha uzun bir yaşam sürme ortamı sağlanmaya çalışılmaktadır.
- Doğru zamanda doğru eğitimler verildiğinde ileride daha bilinçli toplumların oluşması sağlanarak yaşam kalitesi arttırılmaktadır.
- Diyabet ve hipertansiyon etkinliklerine gelen hastalara bakıldığında, referans kılavuz değerlerimize göre kontrol ortalamaları kötü olduğu görülmüştür. Bu nedenle kaliteli tedavi hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi yanında belediyelerin güçlü iletişim yapıları kurarak hastalara kendi kendine bakım bilicinin verilmesinde aktif rol alması gerekmektedir.

- Mahallelerdeki sorunları dinlemek için Belediye Başkanı'nın vatandaşlarla kendi mahallelerinde buluşmaları onların yerel yönetimle aralarında daha sıcak bir ortam yaratmış ve sorunlara daha kısa sürede çözümler üretilmesini sağlamıştır.

Mahalle Gönüllüleri Projesi

- Mahalle gönüllüleri çalışması, Yalova Belediyesi sınırları içinde, faaliyet gösteren sağlık sosyal destek çalışmaları kapsamında Benim Mahallem Programı'nın prensiplerini ve bu hizmete gönüllü katılımını içermektedir.
- Sağlık sosyal destek çalışmaları yönergesi oluşturularak, bu yönerge hükümlerine göre Sağlık İşleri Müdürlüğü'nün sağlık sosyal destek çalışmalarının, amaç, çalışma, uygulama ve gönüllü katılımın çalışma esasları belirlenmiştir.
- Yönergenin oluşturulmasından sonra davet edilen gönüllü adaylarıyla Benim Mahallem Programı'nın yürüttüğü çalışmalar, gönüllülük esasları ve katılımıyla ilgili bir toplantı düzenlendi ve gönüllü adayları bilgilendirilmiştir.
- Dağıtılan başvuru formları gönüllü adayları tarafından doldurulmuş ve toplantıya gelemeyen kişilerle buldukları mahallelerin destek ofislerinde görüşme yapılarak gerekli açıklamalar yapılmıştır. Böylece ulaşmak istenilen uzak mahallelerden de gönüllü katılım sağlanmıştır.¹³⁷

2.3.1.5. Gölcük Belediyesi Uygulamaları

15.6.1936'da kabul edilen ve 9.11.1936'da yürürlüğe giren 3012 sayılı kanunla Gölcük ilçe olmuştur. Bu sırada Gölcük'te devlet dairelerinin faaliyetine elverişli binanın bulunmaması sebebiyle geçici olarak Yalı Değirmendere'de kiralanmış binalarda görev yapılmaya başlanmıştır. Kısa sürede Gölcük'te bir hükümet konağı yapılmış ve 1938 yılında buraya gelinmiştir.

1942 yılında çıkarılan 3887 sayılı özel istimlak kanunu ile hükümet konağının istimlak sahası içinde kalması nedeniyle İl Genel Meclisi'nce alınan bir kararla ilçe birimleri Şubat 1944'de yeniden Değirmendere'ye nakil olunmuştur. 10 yıl burada kaldıktan sonra 4.11.1954'de çıkarılan 6322 sayılı kanunla tekrar Gölcük'e nakil olunmuştur.

137 Metin Sabuncu, "Benim Mahallem Programı", *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı*, 7-9 Eylül 2006, Aydın.

Gölcük kenti, İzmit Körfezinin güney kıyılarında ve körfezin doğu ucunun kıyılarında ve körfezin doğu ucuna doğru, genişliği 2 km.ye varan bir boğum doğru, genişliği 2 km.ye varan bir boğum üzerinde kurulmuştur. Coğrafi konumunun uygunluğu bakımından, askeri tersanenin burada kurulmasıyla beraber, Gölcük hızlı bir şehirleşme süreci içine girmiş ve 1940'lı yıllarda nüfusu 5000 civarındayken, asrın felaketi diye nitelenen 17 Ağustos depremine rağmen 2022 yılı itibarı ile 175.940 sayısına ulaşan¹³⁸ ve hızla gelişen bir kent haline gelmiştir.

Depremde Gölcük'ün 110.000 M2 yeşil alanının %90'ı ve imar yollarının %90'ı tahrip olurken; Güney Gölcük su şebekesinin %50 si kullanılamaz duruma geldi. Şehir stadı, amatör futbol sahası, kapalı yüzme havuzu, kapalı spor salonu, Turgut Özal İş ve Kültür merkezi, Belediye hizmet Binası, Belediye Konservatuvarı, Park ve Bahçeler şantiyesi, Temizlik İşleri ve Fen İşleri şantiyeleri, iskele, şantiyeleri, iskele, kollektör boru hattı gibi birçok tesis ve binası tamamen tahrip oldu. 2006 yılına gelindiğinde yapılan çalışmalar ile depremin fiziksel ve ekonomik hasarının çok büyük bir kısmı ortadan kaldırıldı, büyük bir kısmı telafi edilmesine rağmen; sosyal ve psikolojik etkisi daha uzun yıllar devam edecek gibi gözükmektedir.¹³⁹

Kavaklı Sahili Projesi

Ülkemizde kent yenileme olgusunun sıkça dile gelmeye başlamasında 1999 tarihli Marmara Depremi'nin büyük payı olmuştur. 17 Ağustos 1999 Kocaeli depreminde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu Doğu Marmara Bölgesini etkilenmiştir.¹⁴⁰ Depremden önce yenileme, dönüşüm, yeniden yapılanma ve gelişme gibi kavramları dikkate almayan merkezi ve yerel yönetimlerin, kentsel yenileme gerçeğiyle deprem sonrası karşı karşıya kalmışlardır.

Deprem öncesinde, öncelikli alanlardan başlanmak üzere, etaplar halinde sağlıklı yapı alanlarının sağlıklılaştırılması, gerekli olanların tümüyle yıkılarak yeniden üretilmesi birçok kent için zorunluluk halini almıştır. Birinci derece deprem kuşağı içinde yer alan ülkemizde deprem sonrası yapılanma şartlarının, farklı bir anlayış içinde ele alınarak tasarlanmalıdır. Kentsel yenileme uygulaması ile terk edilen alanların yeniden canlandırılması ve yeniden oluşumun ilkelerinin doğru bir şekilde saptanması, eski halinde çoğu kaçak olarak yapılanmış bu alanların sağlıklı ve yaşam kalitesi yükseltilmiş

138 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2022.

139 Metin Şentürk, "Gölcük Şehir Sağlık Gelişim Planı", *Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı*, Aydın 2006.

140 Yalçın Yüksel ve Işıkhan Güler, "Deniz Yapılarında Deprem Etkileri ve 1999 Gölcük Depremi Örneği", *TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri*, S. 438, 2005/4, s.74.

alanlara dönüşmesinde önemli bir rol oynamaktadır.¹⁴¹ Merkezi ve yerel yönetim birimleri kentsel dönüşüm projelerini hayata geçirmede bazen kendi başlarına bazen de birbirleriyle işbirliği içerisinde projeler geliştirip uygulamaya koymaktadırlar.

Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği'nin açtığı ve 19 üye kentin en az bir projeye katıldığı yarışmada, Gölcük Belediyesi Kavaklı Sahil Düzenleme Projesi ile bu alanda yürüttüğü çalışmalarla “Fiziksel Aktivite ve Aktif Yaşam” kategorisinde birinci olmuştur.

Kavaklı Sahil Projesi'nin Amacı

17 Ağustos 1999 yılında yaşanan Gölcük depremi sonrasında Kavaklı sahilinin bir kısmı tamamen çökmüş, bir kısmında ise önemli hasarlar meydana gelmiştir. Bununla birlikte alt yapıda meydana gelen hasarlarla birlikte evsel atıkların ve diğer giderlerin oluşturduğu adeta bir fosseptik görüntü arz eden güzelim sahil, yaşanan acıların bir başka yürek yakan bölümü olmuştur. Gölcük halkının denize olan tek kullanım cephesi Kavaklı Sahlidir. Diğer alanlar Donanma Komutanlığı Garnizonu içinde kalmaktadır. Bu yüzden kavaklı sahilinde 1200 metre olan bandın, 60 cm ile 2.5 m. arasında çöküntüsü olmasına rağmen bölge insanı için ne kadar hayati önem taşımaktadır.

1. Bu proje ile Gölcük halkı, Deprem öncesinden daha elverişli bir Kavaklı sahiline kavuşmuştur.

2. Deprem görüntüleri insanların ruhsal durumunu olumsuz etkilemekte iken, bu görüntünün insanın içini açacak ve rahatlatacak şekilde değiştirilmesi, halkın ruh sağlığı açısından yararlı olmuştur.

3. Halk, deprem önceki yaşamında ve anılarında mutlaka nostaljik bir şeyler bulacak, çay bahçelerinde yada kendi getirdikleri ile akşamları aile bireylerinin ve komşularının bir araya geldiği piknik görüntülerine kavuşmuştur.

4. Sabahları sahil yürüme bandında yürüme buluşmaları gerçekleşmekte ve gelenekselleşmektedir.

5. Donanma ile ilgili objelerin olduğu bir manzarada, insanlar Donanma kenti Gölcük ifadesini daha somut bir biçimde yaşamaktadır.

6. Sahile konuşlandırılan” YARHİSAR” muhrabi sayesinde; Gölcük içinden geçip gidenler söz konusu müzeye dönüştürülecek gemiyi gezmeye gelerek, kentin Turizm ve tanıtımı açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

141 Pelin Pınar Özden ve Ayşe Sema Kubat, “Türkiye’de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler”, *İTÜDERGİSİ/A*, Cilt:2, Sayı:1, Mart 2003, s.81.

7. Bütün bu amaçlar ışığında değişen çevre ve fiziki koşulların insan sağlığına yararlarından başka, kent halkının Kavaklı sahil projesi kapsamında Gölcükle artan bir özdeşleşmesi beklenmektedir.

Proje Süreci:

1999 Gölcük depreminden önce, kentin denize açılan tek noktası olan 1200 metrelik Kavaklı Sahil Bandını kullanmaktaydı. Deprem sonrası Kavaklı sahilinde 60 cm den 2,5 m ye varan çökmeler sonucu bu alanlardaki tüm yapılar kullanılamayacak derecede hasar görüp, deniz suyu baskını sonucu tüm sahil alanı su altında kalmıştır.

Deprem sonrası kullanılamaz hale gelen sahilimizin tekrar inşası için, Gölcük Belediyesi'nce projelendirilen 1.etap çalışmalarına tamamlanmıştır. İlk olarak sahilin deniz seviyesi altında kalması sebebi ile sahile taş tahkimatı ve dolgu çalışmaları yapılarak deniz baskınları önlenip, deniz kirliliğinin engellenmesi amacıyla Gölcük Atık-Su Ana Kolektör Hattı döşenmiştir.

42.000m² lik alanı kapsayan Kavaklı Sahili 1.kısım rekreasyon alanında 27.000m²lik alan yeşillendirildi, 15.000m² lik alanın sert zemin çalışması 2004 yılında tamamlanmıştır.

Depremde yok olan Kavaklı İskelesi tekrar inşa edilerek deniz ulaşımında kullanılmak üzere 2.Temmuz.2004, amatör balıkçılar ve acil durumlarda kullanılmak üzere yapılan 2. iskele ise Şubat 2005 tarihinde hizmete girdi.

1.Etap düzenlemelerinin ardından, halkın talep ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak fiziksel ve kültürel aktivite alanlarına ağırlık verilen 2.etap çalışmaları başlanmıştır. 85.000 m²lik bir alanı kapsayan 2.Etap Sahil Projesi, Gölcük Belediyesi ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin ortaklığıyla Ekim 2006 tarihinde bitirilmiştir.

Donanma Komutanlığı ile ortak yürütülen TCG Yarhisar Gemisinin Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca Gölcük Belediyesine tahsis edilerek Açık hava Müzesi olarak hizmete sunulması 29 Ekim 2006 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

2.Etap proje sürecinde tüm çalışmalar, halkın günlük yaşantısını ve bitirilen bölümlerin kullanımını engellemeyecek şekilde planlanmıştır.

Bu projede insanların hizmetlerden eşit olarak yararlanmasının sağlanması ilkesine uyulmasına özen gösterilmiş; yaşlı, genç ve çocukların yanı sıra engelli vatandaşlara da hizmet verecek şekilde çalışılmıştır.

Bu dev projenin, 1. etabı 2002-2005 yıllarında 42.000m², 2.etabı ise 2006 yılı içerisinde 85.000m²lik alanı kapsamaktadır. Toplam 127.000m²lik alanda projelendirme yapılmıştır.

Planlama sürecinde projede yer alan çalışmalar;

- Taş Tahkimatının yapılması(6000 m³) ,
- Atık su Ana Kolektör Hattının döşenerek, deniz kirliliğinin engellenmesi,
- Kavaklı Sahilinin %50'si yeşillendirildi,
- Yürüyüş parkurları(2 km),
- Bisiklet Yolları(4.5 km),
- Bisiklet Gezinti Alanı,
- 120 araçlık Otopark,
- Deniz üstü dinlenme alanları(3 adet),
- Büyük ana iskele,
- Amatör balıkçılar için acil durumlarda kullanılmak üzere 1 adet iskele,
- Amfi tiyatro(2 adet 150+300 kişilik),
- Piknik alanları,
- Kır lokantası çay bahçeleri, kafeteryalar,
- Oturma grupları,
- Mini gölet,
- Basketbol 2 adet, voleybol 1 adet, plaj voleybolu 1 adet, tenis kortları 2 adet, çim futbol sahası 1 adet, sentetik saha 1 adet, tartan pist koşu parkuru, çocuk futbol okulu, spor tesisleri binası 2 adet,
- Çocuk Eğlence Merkezi,
- Oyun Parkları (4 adet çocuk oyun parkı),
- Çocuklar için trafik eğitim parkı,
- Deniz Feneri,
- Mini Marina,
- Kayık çekek alanı,
- Yönetim Kontrol binası,
- TCG Yarhisar Açık hava Müzesi,
- Yelken Spor Kulübü,
- Balık restoranları,

- Yarı olimpik yüzme havuzu,
- Hasarlı durumda bulunan Kapalı Spor Salonunun yıkım çalışmaları yapılmıştır.¹⁴²

Elde Edilen Sonuçlar

17 Ağustos sonrasında bir bataklık görüntüsüne dönüşen Kavaklı Sahili, halkın kullanımına açılmıştır.

Yapılan Ana İskele ile karayolu ulaşımına alternatif olarak, İzmit ve İstanbul'a deniz yolu ile ulaşım imkânına kavuşulmuştur.

Çevre yeşillendirilerek ağaçlandırılmış, taş tahkimat yapılarak deprem sonucu deniz seviyesinin altına inen sahilin, denizle bağlantısı düzenlenmiştir. Geçmişe göre daha sağlıklı planlanarak, insanların bisiklete binebileceği, yürüyüş ve spor yapabileceği, dinlenebileceği, çocukların oynayabileceği alanlar oluşturulmuştur.

Bu proje ile Kentlilik ve Çevre bilincinin gelişmesine katkıda bulunmuş, gönüllük kavramına daha sıcak bakmalarına yardımcı olmuştur. Projemizin uygulanma aşamasında, Gölcük Çevre Gönüllülerinde önemli bir artış saptanmıştır.

Sahil bandı, yapılan düzenlemeler ile kentin cazibe merkezi haline dönüşmüş her gün binlerce kişinin bulunduğu bir mekân haline gelmiştir.

Sahil düzenlemesi neticesinde insanların ilgisinin artmasıyla, çevrede açılan işyerleri, kentin ticari hayatında önemli hareketlilik sağlamıştır.

Donanma Komutanlığı ile Gölcük Belediye Başkanlığı ilk kez önemli bir projede birlikte hareket etme deneyimini elde etmişlerdir.

Kavaklı Sahilinin muhteşem görüntüleri hem halkımızın psikolojik rehabilitasyonunu sağlamış, hem de deprem sonrası Gölcükten uzaklaşanların geri dönmeleri için bir neden olmuştur.

Kavaklı Sahil Projesi ile kentte ilk defa engellilerin standartları göz önünde bulundurularak planlanmıştır.

Proje uygulanırken; çalışanlar Gölcük halkı içerisinde istihdam edilmiş, kullanılan malzemeler Gölcük esnafından temin edilerek kente ekonomik katkı sağlamıştır.

---

142 **Gölcük Kavaklı Sahili Düzenleme Projesi**, Gölcük Belediyesi Sağlıklı Kentler Proje Ofisi, Gölcük, 2007, s.6.

Projenin Sağlık Üzerine Etkileri:

Deprem sonrası Kocaeli Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanlığınca Gölcükte yapılan tarama neticesinde, önemli ölçüde psikolojik travma tespit edilmiştir. Bunun neticesinde insanlarımıza terapi olarak sürekli meşguliyet ve hobi kazandırıcı faaliyetler önerilmiştir. Bu proje ile gerek spor alanları gerekse aktivasyonun yapılacağı yerler itibariyle Gölcük halkının boş zamanlarının önemli bir bölümünü Kavaklı Sahil Projesinden faydalanarak bir ölçüde tamamlayıcı bir terapiyi de elde etmiş olacaktır.

Kullanılamaz durumdaki sahil şeridinin, doğanın dengesini bozmadan rekreasyon alanı olarak halkın hizmetine sunulması sonucu, bu mekanları daha güvenli ve severek kullanmaya başlamıştır.

Yapılan tüm tesislerin yürüme engellilere uygun olarak planlanması da bu vatandaşlar için bir kazanım olmuştur.

İnsanların yeni mekânlar oluşturuldukça kültürel faaliyetlere yönelimi artarak, depreme bağlı olumsuz ilgi odakları değişmiştir.

Kolektör ve atık su arıtma sistemlerinin devreye girmesiyle, atık suların denize deşarjı engellenmiştir. Yapılan bu çalışmalar Kavaklı Sahil Bandında, deniz kirliliğinin önlenmesinde ve evsel atıkların çevre kirliliğine yol açmamasında önemli faydalar sağlamıştır.

Kolektör ve Atık Su Arıtma Sisteminin faaliyete geçirilmesine bağlı olarak, denizde meydana gelen balık çeşitliliğindeki artış, aynı zamanda sahildeki Amatör Balıkçı İskelelerimizden balık tutulmasını da beraberinde getirmiştir.

Projenin Gölcük Sağlık Gelişim Planındaki Yeri

1 Aralık 2005'te tamamlanan Gölcük sağlık Gelişim Planı çerçevesinde, sağlığı direkt ve/veya dolaylı olarak olumsuz etkileyen faktörlerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Tüm kentsel hizmetlerden eşit olarak yararlanılmasının sağlanması, sürdürülebilir gelişme, temiz fiziksel çevre, planlı kentleşme, rahatlatıcı yeni kentsel mekânların oluşturulması, istihdam politikaları ve sosyal destek konularında alt yapı unsurlarının oluşturulması ve geliştirilmesi temel hedeftir.

Gölcük Sahil Projesinin çok amaçlı olması nedeniyle, Sağlık Gelişim Planında aşağıda bulunan ana başlıklar altındaki hedefler doğrultusunda hareket edilmiştir: Afet Sonrası Psiko-Sosyal Durumla Mücadele, Sağlık, Çevre öncelikleri, Sosyal Destek, Çocukların Sağlığı, Yaşlılık, Ulaşım, Ekonomi ve İstihdam, Kentsel Planlama, Göç, Eğitim ve Güvenliktir.

2.3.1.6. Çankaya Belediyesi Uygulamaları

1936 yılında Ankara'nın merkez ilçesi durumuna gelen Çankaya, 1983 yılında Ankara il merkezinin Çankaya, Altındağ, Yenimahalle, Mamak ve Keçiören olmak üzere beş ilçeye bölünmesiyle Büyükşehir İlçe statüsüne kavuşmuştur. 25 Mart 1984 tarihli yerel seçimler ile birlikte Çankaya İlçesi ilk Belediye Meclisi ve Belediye Başkanını seçerek, Çankaya Belediyesi'nin Ankara Büyükşehir Belediyesi metropoliten alanı içerisinde yerini almıştır.

Çankaya'da 109 mahalle vardır. Resmi rakamlarına göre Çankaya nüfusu 2022 yılına göre 942.553'dür. Bu nüfus tamamen gece nüfusu olup, Ankara'daki Ticaret ve İş hayatının çoğunun Çankaya'da olduğu göz önüne alınırsa, gündüz nüfusunun 2 milyon dolaylarında olduğu tahmin edilmektedir. Çankaya, bu özelliğiyle kent içinde ayrı bir kent merkezi özelliğine sahiptir. Aynı zamanda, uluslararası kültürel ve sanatsal etkinliklerin de merkezi durumundadır. Bu özelliği, onu Ankara'nın en gözde ilçesi haline getirmektedir. Çankaya, bütün bu özellikleriyle, tüm yerli ve yabancı turistlerin en çok ziyaret etmek istediği nadir ilçeler arasında yer almaktadır.¹⁴³

Çankaya Belediyesi, Sağlıklı Kentler Projesi kapsamında "Herkes İçin Sağlık" felsefesini yerel düzeyde hayata geçirmek amacı ile bir dizi yapılanma ve düzenleme içerisine girmiştir. Çankaya Belediye Meclisi'nin aldığı karar çerçevesinde oluşturulan "Sağlıklı Kentler Proje Ofisi"nce, Çankaya Sağlıklı Kent Göstergeleri ve Kent Sağlık Profili ve ardından bu bilgilerin ışığında 2002-2007 yıllarını kapsayan Kent Sağlık Gelişim Planı hazırlanmıştır. Her iki belge Ağustos 2002'de DSÖ Avrupa Bölge Ofisi'ne iletilmiştir.

Çankaya Belediyesi, Avrupa Sağlıklı Kentler Birliği'ne üyelik sürecini tamamlama yolunda önemli bir adım daha atarak 24-28 Eylül 2002 tarihlerinde Hırvatistan'ın Rijeka kentinde yapılan yıllık zirve toplantısına katılmıştır. Bu toplantıda yapılan değerlendirmeler sonucunda, Çankaya Belediyesi'nin, Sağlıklı Kentler Projesi Ağrı'na üyeliği yönünde önemli bir aşama kaydedilmiştir.

Sonuç olarak kitap halinde basımı yapılan "Kent Sağlık Gelişim Planı"; Çankaya Belediyesi'nin sağlık, çevre, kent planlama, kentte suç ve şiddet, eşitsizlikler, kültür- sanat ve spor, eğitim, ekonomi gibi alanlarda tespit ettiği öngörüler ve proje önerileri üzerine şekillenmiştir. Bu gelişim planı, demokratik- katılımcı bir tarzda ilgili kuruluşların (sivil toplum örgütleri,

143 <https://www.cankaya.bel.tr/pages/17/TARHCE/> (07.01.2024)

meslek odaları, sendikalar ve konu ile ilgili uzman kurumlar) katkıları ile son şeklini almıştır.¹⁴⁴

Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Hedefleri

Çankaya Belediyesi Sağlıklı bir kent olma yolunda ana hedef olarak; sağlıklı bir çevrede bireylerin; tüm süreçlere etkin katılabildiği, kültürel ve doğal mirasın korunduğu, kentte yaşayanların; eşitlik, özgürlük, barış ve güven ortamı içerisinde bütün kamusal ve kentsel hizmetlerden ayrımsız yararlandığı, bütün karar süreçlerine doğrudan katılabileceği bir kent demokrasisi içerisinde bireyin toplumsallaşmasını yaratmayı hedeflemektedir.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde kısa vadede Çankaya ilçesinde yaşayan toplumun değişik kesimleri arasında kent sağlık bilincinin yaratılması, sağlıklı bir kent yaratma sürecinde tarafların katılımını ve ortaklığını, çalışmaların sürekliliğini sağlayacak organizasyonlar oluşturulması, bu anlayıştan hareketle, oluşturulan organizasyonları dayanışma içerisinde harekete geçirmek planlanmaktadır.

Uzun Vadede Hedef olarak, DSÖ'nün benimsediği "Herkes İçin Sağlık 21 ve 21.Yüzyılda 21 Hedef" sloganlarıyla, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda belirlenen kriterleri rehber alarak, 2020 yılı itibariyle Çankaya'da yaşayanların, kentte fiziksel ve sosyal açıdan daha fazla olanaklara sahip olması ve oluşturulan kent sağlık gelişim planının öncelikli konularında %30 verim elde edilmesi hedeflenmektedir.

Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı'nın Hedefleri

Gerçekleştirilmesi düşünülen Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı'nda Kent Sağlık Planı'nın gerçekleşmesi sürecine ilişkin altyapı oluşturma doğrultusunda yapılan çalışmalar ve hedefler aşağıda kısaca özetlenmektedir.

- Çankaya Belediyesi bünyesinde süren iş ve işlemlerin yeniden tanımlanması, bu kapsamda önleyici çevre yönetiminin ve geliştirici sağlık politikalarının hayata geçirilmesi yönünde devam eden projeleri, yeni kurulacak işbirlikleri ile Kent Sağlık Planı'nın uygulama süreçlerine uyarlayarak yeniden düzenlemek.

- Planın uygulamasında rehber aldığımız kavramlar ve anahtar kelimelerin ışığında, Çankaya'da yaşayanların sağlıklı kent konusundaki bakış açılarını yenileyecek, geliştirecek bilgilendirme ve tanıtım sürecini hayata geçirmek.

144 Ethem Torunoğlu, *Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı*, Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kentler Proje Ofisi, Ankara, 2006, s. 2

Tanıtm ve bilgilendirme sürecinde;

- Okullarda eğitim programları,
- Mahallelerde kahve toplantıları,
- Kampanyalar,
- Kent Gazetesi,
- Festivaller,
- Seminer, konferans, sempozyum,
- Yazılı ve görsel malzemeler (afiş, bülten v.b.),
- Dijital çalışmalar v.b aktiviteleri yürütmek,
- Yapılan her çalışmada Çankaya'da yaşayan ve kentsel hizmetlerden eşit düzeyde yararlanamayan kesimlere çocuklar, kadınlar, özürlüler, yaşlılar, kent yoksullarına yönelik ayrı programlar oluşturmak, oluşturulmuş programlarla işbirliği yaparak programları yaygın hale getirmek,
- Kentte toplumsal katılımın yaratılması ve kent demokrasisinin oluşmasını sağlayıcı temel adımları atarak, kentlilerin yapabilirliklerini harekete geçirmek için gerçekçi mekanizmalar ve eylemlilik süreçleri oluşturmak,
- Her konuda yeniden yapılanmanın değerlendirildiği süreçlerde göz önüne alınarak; resmi kurumlara ve politika belirleyicilere, sorunları ve yapılması gerekenleri tespit ederek, bu konuda alternatif önerebilmek için komite, komisyon, v.b gibi alt çalışma grupları oluşturmak,
- Kentte önerilmiş ve gerçekleşmekte olan, değişik kurum kuruluş ve kişilerin projelerine, oluşturulmuş olan Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı çerçevesinde destek olmak, gerektiği durumlarda bu çabaları ortaklaştırmak üzere girişimlerde bulunmak,
- Kentteki tüm gelişmelerin izlenmesi, verilerin toplanması, güncellenmesine katkıda bulunmak, kentte yaşayanların bilgiye erişimlerinin eşit ve adil koşullarda gerçekleştirmek ve bunların sürekliliğini sağlamak, bir kent hafızası oluşturmak için şeffaf, güvenilir bir bilgi bankası oluşturmak,
- Sivil Toplum Örgütleri, dernekler, vakıflar, yerel inisiyatifler, üniversitelerle ve gençlerle katılımcı bir politika kapsamında, planlanacak konularda işbirliğinin artırılarak, yerel inisiyatiflerle kurumsal yapıların buluşmasını sağlamak,
- Kentin sağlıklılaştırılması doğrultusunda çalışma yapan tüm kurum kuruluş ve kişilerin çabalarını bir araya getirmek için çalışmalar yürütmek,

- Kent Sağlık Profilinde belirlenen sorunların yeni verilerle güncellenerek yeni göstergelerin oluşmasını ve bunların kurumsallaşmasını sağlamak,
- Tespit edilen konularda sektörleri farklı profiller oluşturmaya teşvik etmek,
- Projelerin yaşama geçmesi için gerekli akçalı kaynağı sağlayacak organizasyonlar oluşturmak,
- Altyapıları oluşmuş projelerin hemen uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- Hedefler ve uygulama açısından yapılabilirliklerini ve sonuçların derlenmesini ve ölçümünün nasıl yapılacağını belirlemek üzere çalışmalar yapmaktır.

Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı'nın ikinci etabında ise;

- Oluşmuş bir alt yapıyla birlikte, uygulanmasına başlanılan projelerin devamlılığını sağlamak, çeşitli ilişkiler ve ortaklıklar düzeyinde olgunlaşan ve finans olanakları yaratılan projelerin yaşama geçirilmesini sağlamak,
- Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı çerçevesinde programlanan ve yaşama geçirilen çalışmaların hedefler ve yapılabilenler açısından değerlendirilmesinin ve ölçümlerinin yapılarak, yeni profil ve yeni planın oluşturulması sürecini tasarlamaktır.¹⁴⁵

Çankaya Belediyesi eşitsizliklere ilişkin bir envanter kaydının tutulacağı bir sistem oluşturacak çalışmalar yürütmektedir.

- Özürlü istihdamı konusunda sağlıklı ve güncel verilerin toplanarak takibinin yapılması,
- Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların sayılarının tespit edilerek takibe alınması,
- Kent mekânlarında dezavantajlı gruplara yönelik risk haritasının çıkartılmasıdır.

Özürlülerin kentsel hizmetlerden eşit olarak faydalanması ve istihdam olanaklarına çözüm getirilmesi

- Kent mekânlarında toplu taşıma araçlarının özürlü taşımaya uygun hale getirilmesi,
- Yaya bölgeleri ve üst geçitlerin özürlü yaşlı ve çocukların kullanabileceği standartlarda yapılması,

---

145 y.a.g.e., s.13.

- Görme engelliler için yaya geçitlerinde sesli mesaj uyarılarının olması,
- Yeni inşaa edilecek bütün yapılarda engellilere yönelik uygulamalar istenilmesi,
- Var olan mevcut parkların, binaların kültür merkezlerinin engellilerin kullanabilmesi için düzenlemeler yapılması,
- Engelliler sosyal ve kültürel ortamlardan herkesle birlikte faydalanabilmesi için özel programlar oluşturulması,
- İşgücü kapsamında olan engelliler tespit edilerek Çankaya bölgesinde engelli çalıştırması zorunlu olan firmalarla anlaşmalar yapılması,
- Engellilere yönelik meslek edindirme kurslarının düzenlenmesi,
- Engelli danışma merkezlerinin kurulması,
- Engeli oranlarına göre bazı kentsel hizmetlerden ücretsiz yararlanmalarının sağlanması için çalışmalar yapılması,
- Tedavi edilebilecek engeli oranları için tedavi destek programı oluşturulması,
- Engellilerinde toplumun bir parçası olduğunu halka anlatmak,
- Ebeveynler için eğitim programları oluşturmak,
- Engelli işgücünün tespit edilmesi için çalışmalar yürütmek,
- Engellilerin toplumla bütünleşmesi, sokakta yaşayan ve çalışan çocukların topluma yeniden kazandırılması için projeler üretmek,
- Üretilen projelerin hayata geçmesi için finans olanakları yaratacak yapılanmalar oluşturmak.¹⁴⁶

Çankaya Belediyesinin Çengel Cafe Projesi

Engelliler, kentsel ve sosyal yaşama bütünleşmesinin sağlanmasında önemle ele alınması gereken bir gruptur. Öncelikle engellilerin eğitim almaları, daha sonra ise çalışma yaşamına katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Kentsel mekânların engellilerin ihtiyaçlarına göre planlanması çağdaş bir toplum olmanın gereğidir ve bir zorunluluktur. Ancak, günümüzde halen engelliler kentsel mekânlarda önemli kısıtlarla karşılaşmakta ve bu durum gerek eğitim gerekse çalışma yaşamına katılımlarını güçleştirmektedir. Engellilerle ilgili kentsel yaşam alanlarında engellilere yönelik mevcut istihdam politikaları geliştirilmesi ve yeni politikaların üretilmesi de gerekmektedir.

Ailede zihinsel yetersizliği olan bir çocuk olması, tüm aile bireyleri için duygusal bir yük, stres verici bir yaşam deneyimi ve sürekli başa çıkma tepkileri gerektirmektedir. Engelli bir çocuğa sahip olmak, engeli ne olursa olsun birtakım güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Bu güçlükler; psikolojik durum, maddi durum, eğitim durumu, yaşam tarzı (sosyo-kültürel ve boş zamanları değerlendirme etkinlikleri vb), aile çevresi ve sosyal çevre ile ilişkiler, çocuğun engel durumu olarak gruplandırılabilir.¹⁴⁷

Ülkemizde zihinsel yetersizliği olan bireylerin sayısını bildiren yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak genel hesaplamalara göre yetmiş milyon nüfus için zihinsel yetersizliği olan birey sayısının 700.000; hafif ve orta derecedeki olgularla birlikte bu sayının 1.450.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Anne babaların bir yandan bu çocukların gereksinimleri ile ilgilenme, tehlikeleri tanımayan çocuğu sürekli denetleme ve diğer yandan, ailenin diğer bireylerinin gereksinimlerini karşılamaya çalışma, aile ortamında düzeni devam ettirmeye çalışma zorlukları vardır. Ülkemizde zihinsel yetersizliği olan çocuklara gerekli bakım ve eğitimi verecek kurum ve kuruluşların yetersizliği nedeniyle, ailelerin yaşadıkları sorunların tümüne kendi olanakları ile çözüm bulmaya çalıştıkları, çoğunlukla kendi kendilerine baş edebilme durumunda kaldıkları görülmektedir.¹⁴⁸

Çankaya nüfusunun % 1.4'ü özürlüdür. Bunların % 0.77' si erkek,% 0.63' ü kadınlardan oluşmaktadır. Çankaya özürlü nüfusu içerisinde de özürlü gruplarına göre % 40.91 ile fiziksel özürlüler ilk sırada yer almaktadır. Bu oranı %12.7 ile zihinsel özürlüler,%10.59 ile görme özürlüler,% 8.69 ile işitme özürlüler ve % 0.77 ile konuşma özürlüler takip etmektedir.¹⁴⁹

Sağlıklı Kentler Birliği'nin verdiği "Sağlıklı Kentler En İyi Uygulamaları Ödülleri"nden Teşvik Ödülü 25 belediyenin 40 projesi içinden Çankaya Belediyesinin Çengel Cafe çalışmasına verilmiştir. Çengel Cafe Projesi'nde olduğu gibi, down sendromu, öğrenme güçlüğü gibi sorunlar yaşayan engelli gençlerin rehabilite edilerek toplum yaşamına yeniden kazandırılmaları için çalışmalar sürmektedir.

Dünya nüfusunun %10'unu engelli insanların oluşturduğu tahmin edilmektedir. Bu oran benzer bir şekilde Çankaya Belediye sınırları içinde de kendini korumaktadır. Çankaya Belediyesi çağdaş ve insan odaklı

147 Fuat Özşenol, "Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi", *Gülhane Tıp Dergisi*, C.45 S.2, 2003, s.156.

148 Ferda Yıldırım ve Zeynep Conk, "Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Anne/Babaların Stresle Başa Çıkma Tarzlarına ve Depresyon Düzeylerine Planlı Eğitimin Etkisi", *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, C.9 S.2, 2005, s.2.

149 Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı, s.63.

çalışmalarıyla öne çıkarken engellilere fırsat eşitliği sağlanması açısından çalışmalar yürütmektedir. Engelliler dünyanın, ülkelerin, kentlerin, mahallelerin, iş yerlerinin hatta içinde yaşadığımız evlerin birer bireyidirler.

Engellilerin çalışma yaşamından uzak tutulmaları ise insan olmanın önünü keser. Tüm bireylerin gereksinimlerini karşılayacak, onları güvenle yaşatma ve tüm bireylerin sunulan hizmetlerden eşit olarak ulaşabilmeleri sağlayacağı bir yerleşim yerinin oluşumu hedeflenmelidir. Sosyal kent oluşturma projesinde engelliler ayrı tutulamaz. Sosyal, çağdaş bir kent; engellilerin kenti olabiliyorsa, engellilerle uygun yapılanmaya gidiyorsa, kentin her alanında engelliler engelsiz olarak var olabiliyorsa sosyal bir kenttir. En önemlisi engellilerin üretken ve kendi kendilerine yeterli hale getirebiliyorsa sosyal bir kenttir. Modern bir kent, herkes için ulaşılabilir nitelikte olan bir kent anlamına gelmektedir. Planlama sürecinde bu niteliklerin göz önüne alınması, toplumun tamamının ihtiyaçlarını eksiksiz karşılamasını, her bireyin iş gücüne katkıda bulunmasını ve dolayısıyla sosyal ve ekonomik açıdan ülkenin ve kentlerin gelişmesini sağlayacaktır.¹⁵⁰

Çankaya Belediyesi Engelliler Müdürlüğü'nü kurarak, bir kentte engellilerin kentte bütünleşmesine olanak sağlamakta, politikalar üretmeye, meseleye bir insanlık dramı olarak bakmayıp, kurumsal bir yapıyla çözüm üretmeye çalışmaktadır. Engellilerin istihdamına yönelik çabaları ise bu alanın ilk örnekleri arasında yer almaktadır.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının projesi olarak ortaya çıkan Çengel Cafe belediyede sürekliliğini koruyan sosyal bir yapılanmanın ürünüdür. Bu uygulama ilk olarak sosyal hizmetlerde başlatılmış, engellilerin istihdamına yönelik yerel yönetimlerdeki yarı korumalı iş yeri olan ilk uygulamadır. Türkiye'deki yerel yönetimlere yönelik bir laboratuvar niteliği taşıyan Çengel Cafe uygulaması Çankaya Belediyesi'nin dikkatle izlenmesi gereken tüm yerel yönetimlere rehber olacak, çağdaş uygar ve sosyal kent kültürüne giden bir yolun en önemli örneğidir.

“Çengel Cafe” projesi 1 Temmuz 2005 tarihinden itibaren yaşam alanı bulmuş, 16-34 yaş diliminde ikisi Down sendromlu olmak üzere, zihinsel engelli onüç genç programdan yararlanmıştır. Çankaya Belediyesi'nin kolejdeki Merkez Binası içinde bulunan ve farklı bir mekân olan Çengel Cafe bu konudaki çalışmaların merkezidir. Burada insan olmanın bütün hünerlerini üzerinde taşıyan, yaşama sıkı sıkı tutunan, güler yüzlü, birbirleriyle tartışan,

---

150 Ayşe Kalaycı ve Diğerleri, Ergonomik Kent ve Engelliler, **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07/09 Haziran 2006, Bursa.

üretken, verimli ve kendine yeterli olma çabasını üzerinden eksik etmeyen engelli ama engel tanımayan bulunmaktadır.

Çengel Cafe’de, üçü down sendromlu olmak üzere eğitilebilir-öğretilbilir düzeyde 15 genç hizmet vermekte, çalışmaktadır. Çankaya Belediyesi Çengel Cafe’nin en belirgin özelliği, gençlerin, kabiliyet ve yapabilirlikleri üzerine bir iş bölümünün yapılmış olmasıdır. Cafe ortamında, gençlerin tanımlanmış hizmetleri en sorunsuz biçimde yapabilmelerini sağlayacak şekilde renklere göre bir düzenleme yapılmış ve gençlere yapacakları işler renkler aracılığıyla öğretilmiştir.

Turuncu, mavi ve yeşil renklerin kullanıldığı Çankaya Belediyesi Çengel Cafe’de sorumluluklar da gençlere renkler aracılığıyla verilmiştir. Masaların üzerinde yer alan örtüler ve masa üstü objeler aynı renklerden oluşmaktadır. Örneğin yeşil örtülü masada yine aynı renkte tuzluk, biberlik ve peçetelik vb. ürünler bulunmaktadır. Gençlerimizin giysileri de aynı renklerden oluşmaktadır. Cafe’ye gelenler hangi renkteki masaya oturmuşsa o renkten sorumlu olan genç gelenle ilgilenmekte, böylece kargaşaya olanak tanınmamaktadır.

Projenin oluşturduğu sosyal ortam gençlerin Çankaya Belediyesi Çengel Cafe’deki servis görevlerinin yanı sıra, kendileri için hazırlanan; becerilerini geliştirmek, yeteneklerini ortaya çıkarmak için düzenlenen sosyal etkinlik programına da katılmaktadırlar. Bu kapsamda, gençlerimizin, latin-modern dans, drama-tiyatro, halk dansı gibi çalışmalarla yetenek ve becerileri geliştirmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, birlikte tiyatro-sinema gösterileri izlenmesi, çevre gezilerine gidilmesi, havuzda ya da yaz tatilinde birlikte kamp ortamında bulunmak gibi faaliyetler olarak öne çıkmaktadır.¹⁵¹

Çengel Cafe uygulamasının sonuçlarına

Zihinsel Engelli Gençler Açısından Bakıldığında;

- Kendilerine güvenlerinin geliştiğini,
- Sosyal konum kazanıp toplumda yer edindiklerini,
- Sosyal ilişki kurma becerilerinin geliştiğini,
- Gerekğinde sorunlarıyla baş edebildiklerini,
- Sosyal rehabilitasyon sürecinden faydalandıklarını,
- Yeteneklerinin olduğu alanların farkında olmaya başladıklarını,

151 Nilay Oğultürk, “Zihinsel Engelli bireylerin Mesleki ve Sosyal Rehabilitasyonunda Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları-Çengel Cafe Uygulaması”, **Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği İzmir Konferansı**, 7-9 Eylül 2007.

Aileleri açısından bakıldığında;

- Gün boyunca yüklerinin hafiflediği,
- Evde ve işte akılları çocuklarında kalmaksızın yaptıkları işe tam konsantre olabildiklerini,
- Bağımsız yaşama becerileri artmaya başlayan çocuklarıyla yaşamlarının kolaylaştığını fark edilmektedir.

Toplumsal açıdan bakıldığında;

- Zihinsel engellilere karşı gelişmiş olan olumsuz ön yargı, tutum ve davranışların yıkılmasına öncü olduğunu,
- Engellilerin sorunlarının acıma duygusu ile çözümlenmeyeceği bilincinin oluşmasında etkili olduğunu,
- Engellilerin sahip olduğu kapasiteyi geliştirmeleri için toplumda onlara fırsat verilmesi gerektiği bilincinin yaygınlaşması ve yerleşmesinde katkısı olduğu görülmektedir.¹⁵²

---

152 Cengiz Kaplan, “Çengel Cafe Engel Tanımiyor”, **Çocuk Dostu Belediye Projesi e-bulteni-3**, http://www.cocukdostubelediye.org/ebulten/cdb_e_bulten_3.pdf (12.08.2007).

Sonuç

İnsanların yaşam kalitesi, sağlıklı olmaları, toplum sağlığı ve bireyin ihtiyaçlarını karşılama niteliklerine sahip bir çevreyle olan etkileşiminin dışı vuruşunun bir göstergesidir. Sağlık, ruh ve beden olarak tam bir iyilik halinde olmanın yanında; daha geniş bir ifade ile sağlıklı bir yaşam tarzının sürdürülebileceği, sosyal birlik içinde, asgari şartlarda konut kalitesinin sağlandığı, kentte yaşayanların istihdam edilebilecekleri iş bulabildiği, fiziksel altyapının yeterli olduğu bir çevreyi gerektirmektedir. Bu çevre, ulaşılabilirlik, gıda, emniyet, hava kalitesi, su ve sağlık önlemleri, toprak ve katı atıkların toplanması ve iklimin istikrarı konularında da sağlıklı yaşamın sürdürülmesini sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

Sağlıklı kent kavramı disiplinler arası bir kavram olup sağlık, kent planlaması, kent coğrafyası, sosyoloji, çevrebilim, ekonomi, politika gibi pek çok alanı içine almaktadır. Sağlıklı Kent Hareketi sağlıklı kent kavramının içeriğindeki çok çeşitli faktörleri dikkate alarak kenti planlamayı gerektirir.

Avrupa Kentsel Şartı'nda DSÖ'nün Avrupa Sağlıklı Kentler Projesi desteklenmekte ve uluslararası işbirliğini gerekliliği ve önemi belirtildikten sonra projeye üyelik tavsiye edilmektedir. DSÖ proje ile sağlıklı kent planlanması sürecine ulaşma yönünde bir çalışma başlatmıştır. DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi'ni yerel düzeyde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kentlerin sağlık sorunlarının çözümüne yönelik bir yaklaşım olarak sağlığı herkesin işi haline getirmeyi amaçlamaktadır.

Sağlıklı Kentler Hareketi kentleri Sağlıklı Kent Hareketine ulaştırmanın yanında tüm disiplinleri ve kentteki tüm sektörleri dikkate alan bir kalkınma projesidir. Sağlıklı Kentler Projesi ismine kaynaklık eden medikal anlamda sağlık seviyesinin yükseltilmesini de içine almaktadır. Ancak bunun yanında eğitim, planlama, ulaşım, altyapı, sanayi vb. bütün sektörlerle ilgili gelişme stratejisini içine almaktadır.

Sağlıklı Kent Hareketi, Sağlıklı Kentler Projesi ile sağlıklı kentler için geliştirilen ilkelerin uygulanmasına yönelik bir planlama sürecini içine alır. Projenin yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olan çalışmaları kapsadığı, yerel yönetimlerin kent sağlığından da sorumlu olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesinde sağlıklı kent olmanın büyük bir rolü vardır. Sağlıklı bir kentin oluşturulmasında kent yaşamıyla ilgili tüm unsurların/paydaşların merkezi ve yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve kentlilerin sürekli işbirliğinin uygulanması bir zorunluluktur.

Kentlerin geleceği konusunda sorumluluk sadece kent yöneticilerine ait olmayacak kadar büyük ve karmaşık bir durumu içermektedir. Özetle, sağlık, kent yaşantımızın tümünü de içine alacak şekilde, insan varlığını etkileyen her şeyle ilgilidir.

DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı, kent çapında sağlık kalkınma planlarını destekleyerek sağlıkla ilgili olan ve olmayan toplumsal meselelerin sağlık sektörü dışındaki sektörlerin gündemine taşınması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Sağlıklı kent yaklaşımı geniş kapsamlı bir sağlık modeline dayandığı için toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel meseleleri ve bunların bireylerin, toplulukların ve nüfusların yaşamlarını nasıl etkilediğini dikkate almaktadır.

DSÖ sağlık konusunda hiçbir ülkenin kendine yeter olmayacağını ve sağlığın geliştirilmesinde uluslararası dayanışmanın zorunlu olacağını vurgulamaktadır. Tüm üye ülkeleri yaşam tarzı, çevre ve sağlık hizmetlerini bir denge içinde ele alan bir anlayışla “Herkes İçin Sağlık” kavram ve prensipleri çerçevesinde politika geliştirme ve uygulamaya geçmeye çağırılmaktadır. DSÖ bu doğrultuda, Avrupa kentleri karar vericilerinin gündeminde ve kent sağlığının gelişim sürecinde en üst sıraya yerleşmesi amaçlanan uzun dönemli uluslararası bir gelişim projesi olarak “Sağlıklı Kentler Projesi”ni başlatmıştır. DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi uzun süreli uluslararası gelişme projesi olup, Avrupa’daki karar vericilerin, sağlık konusunu gündemlerinin birinci maddesi olarak almalarını, yerel stratejilerin Gündem 21 çerçevesinde ve Herkesi İçin Sağlık Hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir faaliyetler şeklinde nitelendirmelerini hedeflemektedir.

Kentlerde yaşayan insanların sağlığı, yaşam ve çalışma koşullarından; fiziksel ve sosyo-ekonomik çevreden, bakım hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliğinden etkilenmektedir. Kentte yaşayan çeşitli grupların sorunlarını en yakından bilen, bunlar için çözüm yollarına ihtiyaç duyan ve bunları uygulayan yerel yönetimler sağlığı etkileyen temel faktörlerden

(çevre, konut, sosyal hizmetler vb.) sorumlu olup bu sorumluluğa uygun politikalar geliştirmelidirler.

Kent sağlığı uluslararası bir önem taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesi için, uluslararası etkileşimin temel hedefi; her kentin geliştirilecek bir ağ içinde, yeni halk sağlığı çalışmalarıyla ilgili tecrübe ve bilgilerini birbirlerine aktarmaları, ortak davranış geliştirebilmeleri, sağlıkla ilgili ve özel politik girişimlerini yasallaştırabilmeleri sağlamak yönünde olmalıdır. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin karar organları ve etkileyicileri konumunda olanlar, DSÖ'nün Avrupa Yerel Çevre ve Sağlık Şartı'na bağlı olarak geliştirdiği "Herkes İçin Sağlık" stratejisine dayalı "Sağlıklı Kentler Projesi" gibi uluslararası çevre-sağlık hareketlerine katılımını teşvik desteklemelidir.

Dünya Sağlık Toplantıları ile ilk girişim olarak sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde ulusal hükümetlerin rolüne dikkat çekilmiştir. Sağlıklı Kentler Projesi'ni hedefi kentlerde yaşayan insanların sağlıklarının geliştirilmesinde yerel uygulamalara yön vermektir. Bu durumda kente özgü bir plan geliştirilmesi, yeni örgütsel ve tanımsal yapıların sağlanması sadece yerel yönetimler için değil merkezi yönetimde bulunan yöneticiler için de bir zorunluluk olmaktadır.

Sağlıklı Kentler Projesi Fazlar biçiminde tanımlanan 5-6 yıllık planlama dönemleri halinde ilerlemektedir. Sağlıklı Kentler Projesi Dördüncü Faz olarak tanımlanan başlangıçta 2003-2007 olarak belirlenen ancak daha sonra bu güne 2024 yılına kadar uzatılan beşinci dönemi geride bırakmıştır. Fazların başlangıçtan bugüne Sağlıklı Kentler ile ilgili olan bu süreçte sürekli gelişmekte olan hedeflere sahip politikalar yürütülmüştür.

Sağlıklı Kent Hareketinin yürüttüğü Faz'lar kapsamında Birinci Faz'da temalar olarak; sağlıklı bir kent için değişikliği yaratacak bir yapılanma, İkinci Faz'ın ana teması ise; sağlıklı halk politikaları ve kapsamlı kent sağlık planları yapılmasıdır. Üçüncü Faz ise ana teması sağlık gelişimi için bütünleşmiş planlama, eşitlik, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal gelişmedir. Bu bağlamda, DSÖ tarafından oluşturulan ulusal ağlar ve ayrı ayrı her bir proje ile kent toplumların sağlığını geliştirmeye yönelik çalışmalar sürdürülmüştür. Dördüncü dönem 2003 yılında başlamış olup; 2008 yılı sonuna kadar devam etmiştir. Bu dönemin ana temaları; Sağlıklı Kent Planı ve Sağlık Etki Değerlendirmesidir. Tamamlayıcı bir tema olarak da Sağlıklı Yaşlanma belirlenmiştir. DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı Dördüncü Fazı 2008 yılında sona ermiş olup; 5. faz için üyelik başvuruları ve çalışmaları devam etmektedir. Kent sağlığını yürüttüğü çalışmaların ve politikalarının merkezinde tutan Sağlıklı Kentler Hareketini yerel yöneticiler takip etmelidir.

Bu çalışmada Avrupa'da sağlıklı kent uygulamaları içinde kentler sağlıklı kent ilkeleri açısından belirli konuları öne çıkarılmıştır. Bazı Avrupa kentlerinde Sağlıklı Kentler Hareketi kapsamında yürütülmüş örnek yerel hizmetlerin ülkemizde de uygulanabilirliği açısından yer verilmiştir.

İsveç'in Gothenburg kenti sağlık ve güvenlik konularını öne çıkararak suç önleme konusunda çalışmalar yapmıştır. Güvenli ve güzel bir kent olmak ve güvenli ve emniyetli yürüyüşler kılavuzu hazırlamak bunlardan bazılarıdır. Norveç'in Sandnes Kenti tüm sağlık stratejisinde politik katılımın sağlanması örnek teşkil etmektedir.

Ayrıca Sandnes Sağlıklı Kent Planlamacıları Norveç'teki iki bisiklet kentinden biri olarak profilini hazırlamıştır. Sandes'in Çocuk Kent Konseyi uygulaması belediyenin çocuklara da kent planlamasında katılım fırsatını verdiğinin başarılı bir göstergesidir.

Kuzey İrlanda'nın Belfast Kentinde ise kent planlamacıları sağlıklı kent planlamasına başlıca iki şekilde katkıda bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bölgesel ve alan planlarına sağlık konularının dahil edilmesidir. İkincisi ise Belfast Sağlıklı Kentler'in Ulaşım, Çevre, Planlama ve Barınma Stratejik Planlama Grubu ve Batı Belfast/ Greater Shankill çalışma kolu gibi diğer organlara sunulması ve desteği örnek görülmektedir.

Danimarka'nın Horsens kentinin de Sağlıklı Kent Hareketine gelişmiş ve bütünlük yaklaşımına sahip olduğu görülmektedir. Sağlıklı kent kriterleri olarak da kabul edilen kentli hakları güvenlik kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültür, kültürlerarası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ve eşitlik ilkeleri örnekleri sıralanabilir.

Sağlıklı bir kent yönetimi ile doğal ve tarihi değerlerin korunmasının sağlanması, su havzalarının, verimli tarım ve orman alanlarının yapılaşmadan korunmasını amaçlanmalıdır. Sağlıklı Kent Hareketinin uygulanmasında sürekliliğin sağlanması gerekmektedir. Sağlıklı Kentler, kentlerin planlamasının insanın esenliğini ve sağlığını desteklediği ve kent ortamının ve yaşam kalitesinin planlama aktivitesi tarafından zarara uğramadığı yerler olarak görülmektedir.

Kentlerde, kent planlaması ve sağlık arasındaki bağlantılar göz ardı edilmemeli, daha çok ekonomik ve finansal kazancın dikkate alındığı kent planlama sistemleri uygulanmamalıdır. Kent planlamasındaki sağlıklı yaklaşım sürdürülebilir gelişim çerçevesi içerisinde yapılacak planlamalara

daha uygun cevaplar vermektedir, çünkü sağlıklı kentte hedef, sağlıklı bir ekonomi, sağlıklı bir çevre ve sağlıklı bir toplumdur.

Ülkemiz açısından Sağlıklı Kentler Projesi, Avrupa ile entegrasyon sürecinde değerlendirilmesi gereken uyum konularından birisi olarak ele alındığında, toplumsal sağlık, dengeli sosyal gelişim ve kentsel çevrelere ilişkin gelişme parametrelerini oluşturabilmek için bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Sağlıklı Kentler Hareketi'nde ana hedef sağlıklı bir kent için değişiklik yapacak yapılanmaya giderek sağlıklı kentler geliştirmek, sağlıklı kentler fikrini daha fazla kente yaymak ve kentler arasında işbirliğini artırmaktır. Sağlıklı Kentler Hareketi bir kentin ne olduğu ve sağlıklı kentin ne olması gerektiğinden yola çıkar. Herhangi bir kent var olan sağlık durumuna bakılmaksızın sağlıklı kent olabilir. Gerekli olan başarmak için bir yapı ve işleyişe sahip olmak ve sağlıklı kent olma yolunda kesin karar almaktır. Bu açıdan bakıldığında tüm belediyelerin "Sağlıklı Kent" olma yolunda bu yolda başarılı olmuş, örnek projeler geliştirmiş ve başarılı olmuş diğer belediyelerin bilgi ve deneyimlerinden faydalanmalıdır.

Kaynaklar

KİTAPLAR

- ADAK Nurşen Özçelik. **Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002.
- AYDEMİR Şinasi. “Planlama Ve Planlama Türleri”, **Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı**, Akademi Kitabevi, 2004 Trabzon.
- AYDEMİR Saliha E. Aydemir. “Planlama ve Planlamanın Evrimi”, **Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı**, Akademi Kitabevi, 2004 Trabzon.
- BAHAR Halil İbrahim. **Poliste Demokrasi ve İnsan Hakları**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara 1998.
- BAL Hüseyin, **Kent Sosyolojisi**, Sentez Yayınları, Bursa, 2015.
- BARRY Norman P. **Modern Siyaset Teorisi**, Çev. Mustafa Erdoğan ve Yusuf Şahin, Liberte Yayınları, Ankara 2003.
- BARTON Hugh ve Catherine TSOUROU. **Sağlıklı Şehir Planlaması**, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Yayını, Bursa 2006.
- BAŞARAN, İsmail, Kent ve Yerel Yönetim, Okutan Yayınları, 1. Baskı, Mayıs, 2008.
- BOHR Rosemary, **Şehir Sağlığı Profilleri**, Çev. E. Didem Evcı, Sağlık Bakanlığı Yayını, 2001 Ankara.
- Avrupa Kentsel Şartı**, Çeviri; Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioglu, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1996.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi 2006-2009 Stratejik Planı**.
- Bursa Şehir Sağlık ve Sağlıklı Şehir Göstergeleri**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005.
- Çankaya Belediyesi 2006-2007 Stratejik Planı, Ankara, 2006**.
- Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı, Ankara, 2006**.
- EMREALP Sadun ve Drew Horgan. **Belediyelerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri**, TOKİ ve IULA EMME Yayınları, İstanbul 1993.

- EMREALP Sadun ve Selahattin Yıldırım. **Yerel Yönetimlerde Başarının Yolları**, TOKİ ve IULA EMMME Yayınları, İstanbul 1993.
- EROĞLU Feyzullah. **Davranış Bilimleri**, Beta Basım Yay., 4. Baskı, İstanbul 1998.
- ERYILMAZ Bilal. “Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Yöntemler”, **Türk İdare Dergisi**”, S.382, Mart 1989, Ankara.
- ERYILMAZ Bilal. **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2000.
- Faz IV (2003-2008) Ana Konularda Çalışmalar**, Trabzon Belediyesi Sağlık Şehir Proje Ofisi, Trabzon, 2006.
- FİDAN A.Nalan. “Sağlıklı Şehir Planlaması ve Sağlıklı Kentler”, **Sağlıklı Kentler Birliği Trabzon Konferansı**, Nisan 2007, Trabzon.
- GERAY Cevat vd. **Şehircilik**, 2. Baskı, Ankara Ün. SBF Yay, Ankara 1977.
- GIDDENS Anthony. **Modelliğin Sonuçları**, Çev. Ersin Kuşdil, 2. Baskı, Ayrıntı yayınları, İstanbul 1998.
- Gölcük Kavaklı Sahili Düzenleme Projesi**, Gölcük Belediyesi Sağlık Kentler Proje Ofisi, Gölcük, 2007.
- GÜLER Çağatay ve Zakir Çobanoğlu. **Katı Atıklar**, Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi
- Genel Koordinatörlüğü, Çevre Sağlığı Temek Kaynak Dizisi No:29, Ankara 1994.
- GÜNEY Emrullah. **Çevre sorunları**, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri 1992.
- Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT, Ankara 2001..
- KAHRAMAN Nüzhet ve Oğuz Türkay. **Turizm ve Çevre**, Detay Yayıncılık, Ankara 2004.
- KALACIOĞLU Ersin. **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemi Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İ.Ü. Yayını, İstanbul, 1983.
- KELEŞ Ruşen ve Can Hamamcı. **Çevrebilim**, İmge Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1997.
- KELEŞ Ruşen. “Avrupa Sınırötesi İşbirliği Sözleşmesi Çerçevesinde Yerel Yönetimler ve Türkiye”, **Uluslararası Toplantı**, 20 Kasım 1999 Ankara.
- KELEŞ Ruşen. **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1990.
- KELEŞ Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1994.
- LİEBERMAN E. James ve Jeonard J. Duhl. “Şehirselle Çevrede Beden Ve Ruh Sağlığı”, **Modern Şehir ve İnsan Sağlığı**, İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 1969.
- MERİÇ Metin ve Mustafa Sakal. **Mahalli İdareler Finansmanı**, Anadolu Matbaası, İzmir 2001.
- ÖZDEMİR Ali Rıza. “Yerel Yönetimlerin Mali Seçenekleri”. **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005.

- PALABIYIK Hamit ve Şermin Atak. **Mahalle Yönetimi**, Editör: Zerrin Toprak, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir 2000.
- SABUNCU Metin ve Diğerleri. **Yalova Kent Sağlık Profili**, Yalova Belediyesi, Yalova 2004.
- Sağlıklı Bursa İçin Vizyon ve Planlarımız**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Projesi Koordinatörlüğü Yayını, Bursa 2005.
- SEYYAR Ali ve Oral Demir. **Katılımcılık ve Kalkınma Ekseninde Yerel sosyal Politikalar**, Kam Yayınları, İstanbul 2008.
- TEKEL Ayşe. “Kentsel Rantın Oluşumu, Düzenlenmesi ve Yönlendirilmesinde Planlama ve Planlama Yönetiminin Rolü; Ankara Örneğinde Bir Değerlendirme”, **Yerel ve Kentsel Politikalar**, Çizgi Kitabevi, Konya 2003.
- TOBB-BAGEV. **Batı Akdeniz Bölgesel Kalkınma Projesi**, Proje Yöneticisi, Orhan Morgil, TOBB, 2002.
- TOPÇUOĞLU Metin. **Çevre Hakkı ve Yargı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1998.
- TOPRAK İsmail ve Diğerleri. **Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağı**, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2002.
- TOPRAK Zerrin. **Çevre Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, 2. Baskı, İzmir 2003.
- TOPRAK Zerrin. **Kent Yönetimi ve Politikası**, Birleşik Matbaacılık, 6. Baskı, İzmir, 2008.
- TOPRAK Zerrin. **Yerel Yönetimler**, DEÜ-İİBF Yay., 5. Baskı, İzmir 2001.
- TOPRAK Zerrin. **Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın Dağıtım, 6. Baskı, Ankara 2006.
- TORUNOĞLU Ethem. **Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı**, Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kentler Proje Ofisi, 2006, Ankara.
- TOSUN Gülgün Erdoğan. “Çağdaş Toplumlarda Demokrasi, Katılım ve Yurttaşlık”, **Siyasette Kadınlar ve Gençler**, İzmir Yerel Gündem 21Yürütme Kurulu Yayını, İzmir 1999.
- Trabzon Belediyesi 2007–2009 Stratejik Planı**, Temmuz 2006.
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bülteni**, Bursa, Sayı:1, Şubat-Haziran, 2005.
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Bülteni**, Sayı:6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2006, Bursa.
- Türkiye Turizm Stratejisi (2023)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2007.
- Türkiye’de Kadının Durumu**, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ocak 2008.
- Türkiye’de Sağlığa Bakış 2007**, T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara, 2007.

ÜNLÜ Halil. **Yerel Yönetimler Arası İşbirliği**, TOKİ ve IULA EMMÉ Yayınları, İstanbul 1993.

ÜNLÜ Halil. **Yönetimler Arası İşbirliği**, TOKİ ve IULA EMMÉ Yayınları, İstanbul 1993.

Yerel Yönetimler. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2001.

YILDIRIM Selahattin. **Yerel Yönetim ve Demokrasi**, TOKİ ve IULA- EMMÉ Yayını, Ankara 1993.

Zağnos ve Tabakhane Vadileri Kentsel Dönüşüm Projesi, **Trabzon Belediyesi Sağlık Şehir Proje Ofisi**, Trabzon, 2006.

MAKALELER

AKIN Belgin ve Oya N. Emiroğlu. “Evde Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Destek Yapısı, Sağlık Durumu ve Yetiyitimi İlişkisi”, **Türk Geriatri Dergisi**, 2006; 9(3).

AKKAR Z. Müge. “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, **Planlama Dergisi**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara.

AKSÜLLÜ Nihayet ve Selma Doğan. “Huzurevinde ve Evde Yaşayan Yaşlılarda Algılanan Sosyal Destek Etkenleri İle Depresyon Arasındaki İlişki”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, S.5, 2004.

AKYILDIZ Hüseyin ve Murat Ali Dulupçu. “Kavramsal Diyalektik Süreç Olarak Yabancılaşma”, **SDÜ-İİBE Dergisi**, C.8. S.3. Isparta 2003.

ALAGÖZ Mehmet. “Sürdürülebilir Kalkınmada Çevre Faktörü: Teorik Bir Bakış”, **Akademik Bakış Dergisi**, S.12, Celalabat-Kırgızistan, 2007.

ALAN Jülide. “Daha Sağlıklı Bir Toplum İçin: Fiziksel Aktivite ve Aktif Yaşam”, Sağlık Kentler Birliği Fiziksel Aktivite Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu, 28.04.2006, Tepebaşı/Eskişehir.

ALKAN Ufuk ve Diğerleri. “Bursa İli’nde Tıbbi Atıkların Kontrolü”, **Ekoloji Dergisi**, S.33, Ekim-Kasım-Aralık 1999, İzmir.

ALTAY Asuman. “Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, **Sayıştay Dergisi**, S. 64, 2007.

ALTAY Birsen ve Oya Nuran Emiroğlu. “Yaşlılık Hizmetleri”, **O.M.Ü. Tıp Dergisi**, 22(4): 165–170, 2005.

APAK Suat, Gökhan Ülken ve Alper Ünlü. “Yeni Bir Toplu Konut Yerleşmesinde (Güvenlik Duygusunun) Değerlendirilmesi”, **İtüdergisi/a, Mimarlık, Planlama, Tasarım**, C.1, S.1, İstanbul Mart 2002.

APAYDIN Ömer. “Trabzon Şehri Katı Atık Toplama İşleminin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) Destekli Optimizasyonu İçin Bir Uygulama”, **Ekoloji Dergisi**, C.14, S.14.

- ARMAĞAN Ramazan ve Mehmet Aktel. “Küreselleşme Sürecinde Belediyelerin Finansman Sorunları”, **SDÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.1, Isparta, 2000.
- AYDIN Z. Dilek. “Toplum ve Birey İçin Sağlıklı Yaşlanma: Yaşam Biçiminin Rolü”, **SDÜ Tıp Fak. Dergisi**, S.13-4, 2006.
- AYDIN Zeynep Dilek. “Yaşlanan Dünya ve Geriatri Eğitimi”, **Geriatri Dergisi**, C.2, S.4, 1999.
- BAGÇE H. Emre. “Siyasette Paradigma Değişimi, Siyasal Katılım ve Gençlik”, **Yerel Siyaset Dergisi**, S.23 Kasım 2007.
- BALAMAN Hasan. “Yönetişim ve Yerel Kalkınma”, **Yerel Siyaset Dergisi**, S.6, Haziran 2006.
- BALCIOĞLU İbrahim ve Diğerleri. “Madde Bağımlılığı, Göç ve Suç”, **Yeni Symposium Dergisi**, C.39., S.4, İstanbul 2001.
- BALCIOĞLU İbrahim. “Stres, Gençlik, Kentleşme, Şiddet”, **Yeni Symposium Dergisi**, C.39., S.1, İstanbul 2001.
- BOSTANCI Naci. “Toplum ve Kültür”, **Sosyoloji**, Editör İhsan SEZAL, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara 2002.
- CANALIOĞLU M. Volkan. “Türkiye’de Belediye Birlikleri ve Belediyelerin Geleceği”, **Fransa ve Almanya Örneğinde Belediye Birlikleri Konferansı**, 27 Şubat Ankara.
- ÇOLAKOĞLU Elif. “Kentsel Yoksulluk”, **Yerel ve Kentsel Politikalar**, Çizgi Kitabevi, Konya 2003.
- DENİZ Bülent. “Kentsel Kamusal Mekânlar Bağlamında Centennial Olimpiyat Parkı’nın (Atlanta, ABD.) İrdelenmesi”, **ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi**, C.2, S.1, Aydın 2005.
- DOĞAN İsmail. “Korumacılığın Geleneksel Kent Kültüründen Çıkarması Gereken Dersler”, **AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.35. S.1-2, Ankara 2002.
- ERCOŞKUN Özge Yalçiner. “İmar Planları Yerine Sürdürülebilir Kent Planları”, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, Sayı 18, 2005.
- ERDOĞAN Elmas. “Çevre ve Kent Estetiği”, **ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2006 Cilt:8 S.9.
- ERTAN Kıvılcım Akkoyunlu. “Kentli Etiği-I”, **Yerel Siyaset Dergisi**, S.25, Ocak 2008.
- ERTEKİN Özhan ve Gülden Erkut. “Yerel Yönetimler İçin Karar Sürecinde Şehirselleşme Performans Değerlendirmesi”, **Mimarlık, Planlama, Tasarım, itüdergisi/a**, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul Mart 2003.
- ERYILMAZ Bilal. “Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Yöntemler”, **Türk İdare Dergisi**, S.382, Mart 1989, Ankara.

- ES Muharrem. “Kent Kimliği, Kent Kültürü”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl:2, S. 17, Mayıs, 2007, s.16.
- EŞBAH Hayriye. “Aydın’da Kent Parklarının Bazı Ekolojik Kalite Kriterleri Yönünden İrdelenmesi”, **Ekoloji Dergisi**, s.42-48, S.15,58, 2006.
- EVCİ Didem ve Diğerleri. “Aydın Şehir Sağlığı Gelişim Planı Hazırlık Çalışmaları: Kurumların Halk Sağlığı Sorunlarına Yaklaşımı”, **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07-09 Haziran 2006 Bursa.
- EVCİ E.Didem. “Çevre ve Sağlık: Sağlık Sektöründen Beklentiler”, **Sağlıklı Şehir Planlaması ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, 27-28 Nisan 2007 Trabzon.
- GENÇ Ümit. “Yerel Yönetimlerin Çevre Yatırımları ve Finansmanı”, **Avrupa’da Yerel Yönetimlerin Çevre Politikaları ve Türkiye: Sorunlar ve Çözüm Yolları**, 16–17 Kasım Antalya.
- GERAY Cevat, “Yerel Yönetimler ve Çevre”, **Avrupa Birliği ve Yerel Yönetimler Uluslararası Seminer**, 27-30 Mart 2003 Silivri İstanbul.
- GÖKDAYI İsmail ve Metin TOPÇUOĞLU. “Türk Çevre Hukukunda Sorumluluklar ve Yaptırımlar”, **Türk İdare Dergisi**, S.417, Aralık 1997, Ankara.
- GÖNÜLLÜ M. Talha ve Diğerleri. “İstanbul’da Ev Çöplerindeki Geri Kazanılabilir Materyallerin Araştırılması”, **Ekoloji Dergisi**, S.19, Nisan-Mayıs-Haziran 1996, İzmir.
- GÖNÜLLÜ M. Talha. “Çöp Depo Yerlerinde Can Emniyeti Ve Halk Sağlığı İle İlgili Tedbirler”, **Çevre Dergisi**, Sayı: 9, Ekim-Kasım-Aralık 1993, İzmir.
- GÖYMEN Korel. “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinimler, Önergeler, Yönelimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C.9, S.2, 2000, s.74.
- IŞIK Oğuz. “Kenti Düşünmek, Kent Üzerine Düşünmek”, **Toplum ve Bilim**, Mayıs- Haziran 1999, Cilt: 14, S.3.
- KALAYCI Ayşe ve Diğerleri. “Ergonomik Kent ve Engelliler”, **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07/09 Haziran 2006, Bursa.
- KARA Mustafa ve Hamit Palabıyık. “Mahalli İdare Birlikleri Kanunu-Toplum Kalkınması ve Çanakkale Köy Birlikleri”, **Türk İdare Dergisi**, s.450, Mart 2006.
- KARAĞAÇLI Oğuz. “Trabzon Kent Sağlık Gelişim Planı”, **Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı**, Aydın 2006.
- KARAMAN Zerrin Toprak. “Çevre Koruma ve Kullanma Dengesinin Sağlanmasında Yönetim Etkisi”, **Türk İdare Dergisi**, S.431, Haziran 2001, Ankara.

- MOBLEY Tony A. “Yerel Yönetimlerin Halkın Rekreasyon ve Park İhtiyaç ve Hizmetlerini Karşılamadaki Rolü”, **Eskişehir Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı**, 27-28 Nisan 2006.
- NALKAYA Saim. “Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği”, **Yapı Dergisi**, S.292, Mart 2006 İstanbul.
- OĞULTÜRK Nilay. “Zihinsel Engelli bireylerin Mesleki ve Sosyal Rehabilitasyonunda Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları-Çengel Cafe Uygulaması”, **Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği İzmir Konferansı**, 7-9 Eylül 2007.
- ÖNEM A. Buket ve İsmet Kılınçaslan. “Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik”, **İtüdergisi/a, Mimarlık, Planlama, Tasarım**, C.4, S.1, İstanbul Mart 2005.
- ÖNER Şerif. “Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C.10, S.2, TODAİ Yay, Ankara, 2001.
- ÖZCAN Zühal. “Planlamada Disiplinler Arası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri”, **Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi**, Cilt 21, No 4, Ankara 2006.
- ÖZDEN Pelin Pınar ve Ayşe Sema KUBAT. “Türkiye’de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler”, **itüdergisi/a**, Cilt:2, Sayı:1, Mart 2003.
- ÖZŞENOL Fuat. “Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi”, **Gülhane Tıp Dergisi**, C.45 S.2, 2003.
- RODOPLU Gültekin. “Yerel Kalkınma”, **Yerel Siyaset Dergisi**, S.3., İstanbul, Mart 2006.
- SABUNCU Metin. “Benim Mahallem Programı”, **Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı**, 7-9 Eylül 2006, Aydın.
- SABUNCU Metin. “Yalova Belediyesi Sağlıklı Yaşamı Destekleme Programı”, **Sağlıklı Kentler Birliği Fiziksel Aktivite Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, 27.04.2006, Tepebaşı/Eskişehir.
- SABUNCU Metin. “Yalova Yaşlı İle İletişim Projesi”, **3. Uluslararası Yaşlılarla Çalışan Fizyoterapistler Derneği Kongresi**, İstanbul, 3-5 Kasım 2006.
- SMITH Neil. “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma”, Çeviri: İlknur URKUN-BOWE, İbrahim GÜNDOĞDU, **Planlama Dergisi**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.36, Ekim 2006, Ankara.
- SÖNMEZ İpek Özbek. “Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler -Beklentiler-Riskler”, **Egemimarlık Dergisi**, S.53, İzmir 2005/1.
- ŞARBAK Zekeriya. “Türkiye’deki Belediye Birliklerinin Durumu”, **Fransa ve Almanya Örneğinde Belediye Birlikleri Konferansı**, 27 Şubat Ankara.

- ŞENTÜRK Metin. “Gölcük Şehir Sağlık Gelişim Planı”, **Sağlıklı Kentler Birliği 2.Yıl Konferansı**, Aydın 2006.
- ŞİŞMAN Elif Ebru ve Lerzan Yetim. “Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi”, **Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, S.5(1), 2004.
- TOPÇU Muzaffer ve Süleyman Taşgetiren. “Plastiklerin Yeniden Kullanılması”, **Çevre Dergisi**, Sayı: 9, Ocak-Şubat-Mart 1994, İzmir.
- TOPRAK Zerrin. “Yerel Gündem 21’ler Yenilikçi - Düşünen Kentler ve Toplumsal
- TORLAK S. Sevinç. “İmar Yasalarının Gelişimi Üzerine Düşünceler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.11, S.3, Temmuz 2002, Ankara 2002.
- UZUN B. ve M. Çete. “Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Yasadışı Yerleşim Sorunlarının Çözümü İçin Bir Model”, **TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, 28 Mart - 1 Nisan 2005, Ankara.
- YERLİ Özgür ve Diğerleri. “Katı Atık Depolama Alanları Kent İlişkisi ve Peyzaj Onarım Süreci: Süreci İzmir Harmandalı Örneği”, **Kent ve Sağlık Sempozyumu**, 07-09 Haziran 2006 Bursa.
- YILDIRIM Ferda ve Zeynep Conk. “Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Anne/Babaların Stresle Başa Çıkma Tarzlarına ve Depresyon Düzeylerine Planlı Eğitimin Etkisi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, C.9 S.2, 2005.
- YURTSEVEN Hakan ve Diğerleri. “Katı Atık Plastik Maddelerin Tanımlanması, Ayrılması ve Geri Kazanımı İçin Yöntem Geliştirme”, **Ekoloji Çevre Dergisi**, Sayı:22, Ocak-Şubat-Mart 1997, İzmir.
- YÜCEL Ceyhan ve Nuran Zeren Gülersoy. “Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Planlanması İçin Bir Sistem Önerisi”, **itü dergisi/a, mimarlık, planlama, tasarım**, C. 5, S.1, Mart 2006.
- ZENGİN Eyüp. “Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım”, **Türk İdare Dergisi**, S. 422, Y. 71, Ankara, 1999.

SAĞLIKLI KENTLER Hareketi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail BAŞARAN

 ÖZGÜR
YAYINLARI

ISBN 978-975-447-866-2

9 789754 478662